

www.libtool.com.cn

Anglo-Saxon
R.

5233

University of California.

www.libtool.com.cn

FROM THE LIBRARY OF

DR. FRANCIS LIEBER,

Professor of History and Law in Columbia College, New York.

THE GIFT OF

MICHAEL REESE,

Of San Francisco,

1873.

921
R22

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

ANGELSAKSISK
www.libtool.com.cn

SPROGLÆRE

tilligemed

en kort

LÆSEBOG

ved

R. K. RASK.

STOKHOLM 1817.

Trykt paa Mag. Wiborgs Forlag

i det HEDMANSKE Bogtrykkeri.

www.libtool.com.cn

5233

921

R22

~~www.Deres.Eksellense~~

Hr. Gehejmekonferentsraad

JOHAN BÜLOW,

*Ridder af Elefanten, Storkors af Dannebrog og
Dannebrogsmænd, Kommandör af Nordstjerne-
Ordenen & c. & e.*

*Mer end aatte Hundredaar ere henrundne siden
den Tid*

*da gamle Norden vendte bort sit Öje
med hellig Gru fra Fædres Hvilehøje,
og Munkens Messe dövedé den Sang,
der fordum höjt om Nordens Kjæmpe klang.*

Da forstyrredes vor Statsforfatning, da forventes vore Sæder, da fordærvedes vort Sprog, da begyndte vor Natsionalkraft at svækkes, og Kulturen at paaføres og uden fra, isteden for at udvikle sig af Folkets indre Væsen, hvoraf fulgde at hele Almuen udeluktes fra Delagtighed deri, og sank ned til Barbari og Trældom. Kun Islænderne synes at have høstet en umiddelbar Fordel, men i de tre nordiske Riger ærholdt vi ingen syn-derlig Erstatning för henved fem Hundredaar derefter, da Reformatjonen og Videnskabernes Gjenfödelse befriede os fra den haarde Aandsrældom og aabnede os

A Grammar of the Anglo-Saxon Tongue; with a Praxis. By Erasmus Rask, Professor of Literary History, and Librarian to the University of Copenhagen, &c. &c. A new edition, enlarged and improved by the Author. Translated from the Danish, by B. Thorpe, Honorary Member of the Icelandic Literary Society of Copenhagen. 8vo. Copenhagen, 1830.

THERE is a superficial and a philosophical view of every subject. A little mind is attracted by the superficial, but the energies of a powerful mind are employed upon realities. From the superficial manner in which grammar has sometimes been treated, it has not always received that attention which it deserves. It is a metaphysical and very important subject, embracing an extensive field for observation.

Grammar comprehends the whole structure of language. At early periods, it engaged the close attention of Julius Cæsar, Charlemagne, and other men of the first talent and renown. In modern times, the greatest historians, philosophers, and poets, have not thought it beneath their notice.

We pass over the due attention which has been given to other tongues, and speak now

only of those which are of Gothic origin. In Holland, we have a Bilderdijk and Siegenbeek, the glory of their age; in Germany, a Grimm; in France, a Raynouard; in England, a Crombie and Turner; in Denmark, a Rask:—these, with a long train of able coadjutors, have taken an enlarged and truly philosophical view of grammar. Some of them divide languages into classes, considering the body of each class to be the same, and differing only in the mode of placing and uniting the members. Thus, the Dutch, German, Danish, Norwegian, English, &c. are the same, but differ in those connecting words and auxiliaries which most frequently occur, such as the articles, pronouns, auxiliary verbs, and connecting words. If the difference in these words be ascertained, and the permutation of certain consonants be noticed, such as the change of the Dutch, German, and Danish *d* into the English *th*, we shall find a most striking similarity in the Gothic languages.

Attention to these principles has enabled Professor Rask to produce a work of the greatest importance to Anglo-Saxon students,—a grammar formed on the true idiom of the Saxon tongue, with a constant and judicious reference to the languages of cognate origin.

The preface contains a "Critical History of the Anglo-Saxon Language, and the other Gothic Tongues." The etymological part is very comprehensive; and the remarks on orthography, on the formation of words, and on Anglo-Saxon versification, deserve great praise. The work closes with extracts from the most approved Saxon writers, and a very useful and complete verbal index.

Mr. Thorpe has performed his part well, and has rendered a great service to Saxon literature, by clothing this grammar in a becoming English dress. A translation of Mr. P. Thorpe's Icelandic Grammar, by the same able hand, will be an invaluable acquisition.

Diens rige Skatte af Tankning
und højtideligholde vi derfor
Jubelfest og Frihedsfest ikke
de Mænd, der udførte det
som er Kilden til al vor nu-
nskabelighed. Dog ogsaa ef-
vedbleve vi at foragte os selv
nde Hedninger og vankundige
ikke kjendte dem, men forblan-
t foregaaende ulyksalige Tider.
vi ved det klare Lys begyndt

at oplede og afstøve de gamle Böger, efter at Tiden og Skjæbnen for evig har berøvet os mer end Halvparten deraf, at rense og pryde vort Sprog, samt opsøge med Iver dets Kilder i deres første Udspring, efterat de forrige Slægters Skjödesløshed har adsplittet det i flere Dialekter og gjort det næsten ukjendeligt. Det er en af disse Kilder, som i nærværende Blade undersøges og skildres: Deres Eksellense vil derfor sikkerlig ikke anse dem som et upassende Bidrag til at höjtidelig holde Refor-
mationsfesten, hvorvel det frembæres i nordisk Dragt.
D. E. vil her, ved en lettet Sammenligning, ikke uden

Glæde se, hvor langt vort eget Oldsprog og dets Literatur hæver sig over Angelsaksernes, som ellers af nogle har været ophøjet til den næste Plads efter Latinen. Vort nuværende Modersmaal saavel som vor gamle Historie kan ogsaa af Angelsaksisken vinde saa meget Lys, at denne vel fortjente at fremdrages af Mørket og skildres paa Dansk. Omstændighederne gjorde det umueligt, efter Deres Eksellenses og mit eget inderlige Önske at faa dette Forsög, hvis Udarbejdelse aldeles skyldes Deres milde Understötelse, udgivet i Fædrenelandet för min Afrejse. Dog haaber jeg at Arbejdet intet har tabt ved denne lille Op-

sættelse, og beder at D. E. ikke heller nu vil for-
smaa Deres egen Ejendom i forandret Skikkelse; men
gunstig modtage den som en Erindring fra Deres
Eksellenses

Stokholm d. 31 Oktober 1817.

ærbødige og taknemmeligste
R. Rask.

FORTALE.

www.libtool.com.cn

Angelsaksisken staar unægtelig, hvad enten vi se til Sproget selv eller Literaturen, langt tilbage for det gamle Nordiske saavel i indvortes Fuldkommenhed som i Interesse og Vigtighed i det minste for os Nordboer. Det hører til en anden hvorvel nærbeslægtet Sprogklasse, nemlig den germaniske; det har en simplere Indretning, adskiller færre Bøjninger i Ordene, og rører sig derved som et yngre eller i det mindste mere blandet og mindre oprindeligt Sprog, hvorved det taber en Del af sin etymologiske Interesse. I Literaturen søge vi ogsaa forgjæves efter en Edda, en Njala, en Heimskringla og et Kongespejl; vi finde i det Sted for det meste Oversættelser fra Latin, Krøniker, katolske Prækener, og Afhandlinger om Materier, som i Følge Tidernes Omveksling for os have tabt sin Vigtighed. Ej heller fra Formens Side betragtet have disse Arbejder synderlig Interesse, da de næsten alle synes at mangle Smag og ejendommelig Karakter.

Ikke desmindre er dette Sprog maaskje af alle gamle germaniske Tungemaal det vigtigste for os; dels fordi det har været anset af de ældre for Kilden til de nuværende nordiske Sprog, i det mindste til Dansk; hvoraf dog nødvendig vilde følge, at det ogsaa maatte være det til Norsk, som er det samme, og til Svensk, som er det saa overordentlig ligt, at det baade naar det skrives og tales let forståes af Danske og Norske. Men et Sprog, som af de lærdeste Mænd har kunnet ansees som Kilden til vort Modersmaal, bör vist nok ikke være ligegyldigt for nogen Dansk eller Svensk, som gjør Fordring paa lærd Kundskab i sit Sprog. Dels er det os nær-

mest af alle germaniske Sprog, da det er historisk bekjendt at Anglerne boede i det sydlige Slesvig og Holsten, og Sakserne, som med dem udvandrede til England, vare deres nærmeste Naboer. Dels indtræffer den angelsaksiske Litteratur i et Tidsrum, som er ældre og tildels meget ældre end den islandske: vi sættes altsaa her et betydeligt Stykke tilbage i Fortiden, vi have her en betydelig Hvilepunkt i Undersøgelsen om vort Folkefærds og Sprogs Oprindelse. Ogsaa Litteraturen, skjönt under al Sammenligning med den islandske, har dog en høj Grad af Vigtighed for os: dens overordentlige Rigdom sætter os i det mindste i Stand til at kjende Sproget helt og holdet, baade i Henseende til dets Bygning og Ordforraad; og da det er saa vanskeligt at bedømme og anvende det vi kjende kun halvt, saa er dette et stort Fortrin, som Angelsaksiken besidder fremfor de andre gamle germaniske Sprog: Frisisk, Neder-rinsk, Frankisk, Allemannisk og Mösogotisk. Alle disse kjende vi kun af enkelte Smaa böger, eller endog blot af Brudstykker; vi kunne neppe af noget af dem opstille en fuldstændig Sproglære end sige Ordbog, vi kunne kun ved möjsommelig Sammenligning og Opsamlen af smaa Brudstykker gjøre nogle Slutninger om deres Ordföjning, deres Poesi o. desl. Angelsaksiken er det eneste gamle germaniske Sprog, som vi kunne siges at besidde helt, og er saaledes dels til den grammatikalske, men især til den leksikalske Sprogforklaring (eller Etymologi) af stor Vigtighed for os. Men denne Omstændighed gör det endnu langt uundværligere for Germanerne, for dem er Angelsaksisk næsten hvad Islandsk er for Skandinaverne; ikke som om Hollandsk og Tysk egentlig talt skulde nedstamme derfra, men fordi Frisisk og de andre ældgamle, uddöde Sprog, hvorfra de nedstamme, ere saa usfuldstændigen tilovers, at de for

en stor Del maa oplyses og udredes ved Hjælp af Angelsaksisken, og alle Oplysninger hentes af Angels., hvor de andre aldeles forlode Sproggranskeren; ti Islandsken ligger fjærrere for Germanerne, skjönt altid ligesaa vigtig for dem som Angelsaksisk for os Nordboer. For den engelske Sprogforsker har det angels. som det gamle Natsionalprog, dog den allerstørste Vigtighed, for ham er det aldeles hvad Islandsk er for os, og Latin for Italieneren. Engelsken bestaar vel og af mange fremmede Dele, især franske og latinske, men disse Sprog ere bekjendte nok, og de deraf laante Ords Oprindelse let at udfinde; hele Sprogets egentlige Stamme har derimod sit Udspring af det angelsaksiske, og kan for en stor Del allene deraf rigtig og tilfredsstillende forklares, hvorvel Islandsk og de germaniske Sprog ogsaa ere af Betydenhed i denne Henseende. Dette har og den beröimte engelske Ordbogskriver Samuel Johnson indset, og forsögt at angive kortelig den angelsaksiske eller overhoved gotiske Herkomst til den gotiske Del af Sproget. Jacob Serenius har og i anden Udgave af sin engelsk-svenske Ordbog paa Latin tilföjet en Del engelske Ords Herkomst af de gotiske Sprog, men da hans egen Kundskab i disse gamle Sprog har været ringe, saa ere hans Oplysninger laante paa anden eller tredie Haand, og derfor stundum falske altid usikre. Jamieson har ogsaa i sit store Dictionary of the Scottish Language (o: den engelsk-skotske Sprogart i den sydlige og mellemste Del af Skotland), erkjendt og benyttet de gotiske Dialekter til den skotske Sprogforklaring; men da især Angelsaksisken hidtil har været saa lidet og utilfredsstillende bearbejdet, frembyder dette Sprog endnu en saare rig Höst for Engellændere og Skotter. Men den angelsaksiske Literatur har ogsaa virkelig for Indholdets Skyld en ikke ringe Grad af Interesse i flere Henseender. De mange gamle Love kaste meget Lys

paa de gamle germaniske og nordiske Folkes Love, saavel som paa deres Stæder og borgerlige Indretninger; De gamle Aarbøger og Slægtregistre ere vigtige Kilder til de nedergermaniske og nordiske Natsioners ældste Historie. De mange Dokumenter forklare meget i den engelske Historie. Ja selv de teologiske Lævninger, som vise den gamle Kirkes Bestemmelser og Lærebegreber for Kirkehistorien og for den nyere engelske og skotske Kirke ikke uden Værd, ligesom Bibeloversættelserne ogsaa kunne anvendes i den bibelske Kritik. Men de poetiske Stykker have dog af alt den største Interesse, især det store angelsasiske Digt i 43 Sange, som Hr. Etatsraad og Ridder Thorkekin har udgivet i Kjøbenhavn 1815, og som han ganske passende i Følge Begyndelsen kalder Scyldingis, paa Dansk Skjoldungedigtet. Dette er vel det eneste angels. Stykke, som har Værd baade for Materie og Form, især for Nordboerne, da Hovedhelten er svensk eller götisk, men Handlingen foregaar i Danmark.

Allerstørst skulde Sprogets og Literaturens Interesse og Vigtighed for os dog blive, hvis det var den sande Kilde til vort nuværende Sprog; det bliver derfor her uundgaaeligt at undersøge nøjere denne omtvistede Punkt. Det er da 1) bekjendt at Folkene føre Sproget med sig fra det Sted hvorfra de udvandre, saaledes førte Fönikerne Punisk til Afrika, Grækerne Græsk til Neder-Italien, og Nordboerne det gamle nordiske (norræna) til Island; men nu gives intet Spor til at vore Forfædre ere indvandrede i vore nuværende Boliger fra Engelland, det er meget mere bekjendt at Danmark, Norge og Sverrig vare beboede længe før Angelsakserne udvandrede til Brittannien, og først efter denne Udvandring var det, de sammensmeltede til en egen Natsion med et eget Sprog. Det begribes saledes ikke med hvad historisk Grund, man skulde kunne ud-

lede vort Sprog af Angelsaksisk, som aldrig har været talt uden for Engelland. Tværtimod berette Angelsakserne selv at de have flyttet til Engelland fra de sydlige Dele af Sönder-jylland, og de sönden derfor beliggende Egne af Tyskland, saa at man med større Ret kunde vende Sætningen om og sige at Angelsaksisk nedstammede fra gammel Dansk, hvilket dog ingen, saa vidt jeg véd, har faldet paa, og som ogsaa endnu vilde være tilstrækkelig urimeligt og urigtigt, efterdi det ikke var de Danske selv men deres Naboer som udvandrede, det var saaledes ikke heller Dansk men deres egne med Dansken beslægtede (germaniske) Sprogarter som de förde med sig. 2) Ogsaa er det bekjendt at Angelsakserne ved Udvandringen bestode af tre forskjellige gotiske stammer, neml. Sakser, Angler og Jyder. Om Sakserne eller Anglerne vare de talrigste er usikkert, Anglerne indtog tilsidst en større Landstrækning og gæve hele Folket Navn, det var vel og egentlig dem som vare indbudne af Britterne; dog er det mærkeligt at Engellænderne endnu den Dag i Dag baade af Britterne i Væles og af Bjergskotterne (paa Kymrisk og Gælisk) kaldes Sakser ikke Angler eller Engelskmænd; de udvandrede Sakser dannede ogsaa tre Kongeriger. Men hvad enten Sakser eller Angler antages at have været de talrigste, saa er det vist, at Jyderne vare de færreste. Dette sees tydelig af et mærkværdigt Sted i Chronicon Saxonicum Aar 449, hvor det heder:

Of Jótum comon Cantvare and Vihtvare, þæt is seó mæið, þe nú eardað on Viht, and þæt cynn on Vest-sexum, ðe man gyt hætt Jútnacynn. Of Eald-seaxum comon East-sexa and Suðsexa and Vest-

Fra Jyderne nedstamme Kantborne og Vigtboerne, det er den Stamme som nu bor paa Vigt, saa og den Flok i Vestsaksen, som man endnu kalder Jute-slægten. Fra Oldsakserne nedstamme Öst-

sexa. Of Angle comon (se sakser, Syd-sakser og Vest-
 á sidan stóð vestig betvix sakser. Fra Angeln, (som
 jútum and Seaxum) East- bestandig siden stod öde imel-
 engle, Middel-angla, Mear- lem Jyder og Sakser) kom
 ca and ealle Norðymbra. Ostangler, Mellemanbler,
 Merker og alle Nortumbrer.

Af de udvandrede udgjorde saaledes Jyderne en saare ringe Del, og selv denne lovede adspredt i tre Dele, saa at vi ogsaa paa den Grund kunne blot tilegne os en saare liden Del af Sproget. Men, hvad enten Anglerne antages for Skandinaver eller Germaner, saa kan derfra i det højeste kun sluttes at Dansk er indkommet i Angelsaksisk ikke omvendt, efterdi de aldrig have vendt tilbage, og Danskerne ikke heller have kunnet blande sig med de overblevne Lævninger af dem; ti det heder udtrykkelig at de flyttede bort saa rent, at Landet stod öde imellem Jyder og Sakser. Men at Sakserne vare Germaner og ikke Skandinaver kan umuligen drages i Tvivl i Fölge deres hele Historie, deres ældgamle Bopæle og Kong Alfreds tillige med andre Angelsaksers egne Beretninger. Fra de udvandrede Saksers Sprog kan ogsaa Dansken af samme Grund umuligen udledes.

3) Ligesaa lidet kan ogsaa Danerne og deres Sprog antages at nedstamme fra de egentlige gamle Sakser for Udvandringen; ti der gives ikke det mindste Vink eller Spor til nogen saksisk Indvandring i Norden, saalangt som Historien rækker; tværtimod skilles de Danske fra Arilds Tid af fra Sakserne, med hvilke de førte idelige Krige, f. E. da den svenske Kong Adils begjerte Hjælp af den danske Konge Rolf Krage imod Kong Ale i de norske Oplande; beretter Edda (eller egentlig Skaldø Kap. 44,) at Rolf Krage kunde ikke komme selv, efterdi han var sysselsat med en saksisk Krig. De Danske beskrives ogsaa fra Arilds Tid som en stor og mægtig Natsion i Norden, der oftere syntes at skulde betvinge alle om-

givende Folkeførd, f. E. i Ivar Vidfadmes, Ragnar Lodbroks, Knud den stores, Valdemars og Dronning Margretes Tid, og kunne saaledes umulig antages for en saksisk Koloni med mindste Skin af Sandsynlighed. De skilles ogsaa her saatydelig fra Sakserne, at det beskrives der boede en egen lille Stamme nemlig Angler imellem dem. At denne engelske Stamme var germanisk bliver rimeligt af den Omstændighed at den var saanöje forbunden med Sakserne, at den udvandrede ganske i deres Fölge; hvorimod det vel kun har været enkelte Familier fra Jylland, som af Rygtet havde hört den Lykke der var at gjöre, og af sig selv indfandt sig for at dele det rige Bytte. Men at Anglerne virkelig har været en germanisk Stamme bliver fremdeles rimeligt - ja næsten afgjort vist deraf at Sproget saa snart sammen-smeltede i Engelland, og antog en saa aldeles germanisk Karakter, at der, med Undtagelse af senere indkomne Normannismer, neppe gives noget eneste mærkeligt Spor af den gamle skandinaviske eller danske Sprogbygning i Angelsaksisk; saa at endog Frisisk i denne Henseende synes at ligge os nærmere. 4) Denne Forskjellighed i den angelsaksiske og danske Sprogbygning er saare mærkelig i mange væsentlige Punkter. a) I den simple Hovedart af Navneordene f. E. böje Angelsakserne Flertallet aldeles ligesom den bestemte Form af Navneordene paa an, um, ena, saasom: se nama (Navnet); Fl. þá naman o. s. v. aldeles som se góða Fl. þá góðan, ligesaa i Tysk, f. E. der Knabe Fl. die Knaben gaar aldeles ligesom der gute Fl. die guten. Denne Overenstemmelse finder altid Sted i Flertallet imellem de simple Navneord og Tillægsordenes bestemte Form i alle Kjön hos Angelsakserne og Tyskerne, f. E. die Herzen, die Ohren — die Nahmen, die Strahlen — die Frauen, die Wellen ligesom die zarten, die langen, die berühmten, die hellen, die schönen,

die wallenden o. s. v. *I Dansk finder denne Overensstemmelse derimod aldrig Sted, f. E. Hjerte-r Öre-n, Fyrste-r, lil-Stråle-r, Kone-r, Bølge-r, men de ömme, de lange, de beröimte, de skjönne, de brusende; ligesaa i Svensk, hjerta faar i Fl. hjer-tan, stråle strålar, qvinna qvinnor o. s. v. men de ömma, ljusa, sköna (eller de ömme, ljuse, sköne); paa samme Maade forholder det sig i Isl., ogsaa der stemme de aldrig overens, f. E. hjarta faar hjörtu *), geisli faar geislar, kona faar konur (eller konor), men þau, þeir, fær ástüðligu björtu, vænu o. s. v. b) Angelsakserne have ligesom Tyskerne blot en bestemt Artikel, som altid sættes foran baade Navneord og Tillægsord; Dansken har derimod ligesom Svensk og Islandsk en ganske anden Artikel, som sammensættes med alle Navneord; i gamle Dage skjede dette saa at baade Ordets og Artiklens Endelser beholdtes, i nyere Tider udtrykkes Ejef. blot paa Artiklen, f. E.*

þæt lif	Liv-et
þæs lifes	Livs-ens eller Livets
se deáð	Död-en
þæs deáðes	Döds-ens eller Dödens
seó vuce	Uge-n
(þære) vucan	Uges (Ugens)
þá vucan	Uger-ne
(þæra) vucena	Ugers (Ugernes).

c) *I Tillægsordene gjøre Angelsakserne sædvanligvis ingen Forskjel paa Kjønn i Nævneformen, kun i nogle faa har Hunkjønnnet en egen Endelse, nemlig e; i Dansken tværtimod har Intetkjønnet sit bestemte Mærke -t, og i det gl. Sprog har Hankjønnnet Endelsen -er, f. E. unger Svend, feder Hest o. s. v., men Hunkjønnnet aldrig nogen egen Form:*

*) Overensstemmelsen i Intetkj. er blot tilsyneladende; de övrige Former i Fl. ere ganske forskjellige.

Form: angels. brád er altsaa baade bredt og gl. breder og bred, gód er baade godt (goder) og god, mín-baade mit og mín, úre baade vort og vor o. s. v. Ogsaa heri stemmer Dansken derimod ganske overens med Svensk og Islandsk, i hvilken der gjøres tydelig Forskjel paa breitt, breiðr og breið; gótt, góðr og góð; mitt, minn og mín, vort og vor. d) Den tredie Person i Nutiden af alle Gjern. er i Angels. altid forskjellig fra den anden, da den anden endes paa -st, den tredie derimod paa ð, hvilket svarer til det tyske -st, st; i Dansken ere de derimod, ligesom og i Svensk og Islandsk, altid lige, og endes i alle Gjern. paa r. I Fl. af Nut. endes alle angels. Gjern. i alle Pers. paa að, i Dansk derimod paa e, hvilket svarer til det Svenske e, en, a, i gammel Dansk og Svensk gives i Fl. 3 Endelser efter de tre Personer, neml. om (um), et (en), e (a), hvilket svarer ganske til de isl. Endelser -um, -it, -a; og er saaledes himmelvidt forskjelligt fra Angelsaksisk. Angelsakserne ligesom Tyskerne slutte alle Gjern. (i den personløse Maade) paa n, Danskerne slutte dem alle med en Selvlyd, før det meste e, gl. æ, a, ligesom Svensker og Islændere. Angelsakserne have ingen Lideform i Gjerningsordene, hvilken Danskerne derimod fra Arilds Tid have haft tilfælles med med Svensker og Islændere. e) I Angelsaksisk ere de korte Navneord, der afledes af Gjern., og ofte synes at være Roden til dem, ligesom i Tysk af Hankjønnet; i Dansk derimod, samt Svensk og Islandsk, af Intetkjønnet, samme Overensstemmelse med Tysk og Forskjellighed fra Dansk finder og Sted i mange andre Ords Kjøn, Eksempler se S. 83. §. 9. og S. 17. 18. f) I Ordenes hele Klang hersker og en tydelig Modsætning imellem Angelsaksisk og Dansk, hvorimod Angelsaksisken

stemmer overens med de andre germaniske Sprog og Danskene med de andre skandinaviske; f. E.

Tysk	Angels.	Dansk	Islandsk
fünf	fif	fem	fimm
leben	lybban	leve	lifa (læs leva)
rinken	drincan	drikke	drecka
ring	feng	fik	fèck
Licht	leoht	Lys	Hjós
leicht	leoht	let	lètr
recht	riht	ret	rètr
gefroren	gefroren	frussen	frosinn
(gewesen)	vesan	være	vera
wolte	volde	vilde	vildi

g) Samme Forhold finder for det allermeste Sted, hvor Ordene ere forskjellige, f. E.

Tysk	Angels.	Dansk	Islandsk
Geist	gást	Aand	andi
Fleisch	flesc	Kjöd (Huld)	kjöt (hold)
alt	eald	gammel	gamall
genug	genóh	nok	nógr
schlafen	slapan	sove	sofa
grüssen	grétan	helse	heilsa
machen	macian	} gjöre	gjöra
thun	dón		
gebührt	gebyrað	bör	byrjar, bes
durch	purh	igjennem	i gegnum
zwischen	betvux	imellem	i millum.

Betænker man nu at Angler og Sakser vare vore umiddelbare Naboer, og at en betydelig Del egentlige Danske ledsagede dem paa deres Udvandring, saa bliver denne klare Modsætning imellem Angelsaksernes og Danskernes Sprog højst mærkelig, og synes tillige med de historiske Omstændigheder fuldkommen at afgjøre at Danskene ikke kan udledes af noget germanisk Sprog, efter som den er saa betydelig og bestemt adskilt fra

det der ligger os nærmest af alle, og i hvis Dannelselse vi selv have haft Del. Angelsaksisk og andre nedertyske Sprogarter, have andre Bøjninger i Ordene end vi, f. E. Hunkjønnet af Tillægsordene og Navneformen (gerundium) af Gjærningsordene o. desl., og omvendt fattes mange Endelser som vi fra Arilds Tid have udmærket tydelig, f. Eks. Intetkjønnet og Hankjønnet i Till., hvilke ogsaa gjenfindes i de overtyske Sprogarter. Angels. have andre Velklangsregler end vort Öre fordrer, og omvendt forsmåa dem, som vi fra de ældste Tider omhyggelig have søgt. Det synes saaledes imod al sund Sprogforklaring at ulede disse Tungemaal af hverandre, og mange Omstændigheder antyde et ligesaa nøje Slægtskab imellem vort Sprog og de overtyske Dialekter, mange andre, f. E. vor Lideform i Gjærningsordene, bevise ogsaa en mærkelig Overensstemmelse med de slaviske og trakiske Sprog, ligesom og alle historiske Efterretninger om vore Stamfædre pege hen til de östlige eller sydöstlige Dele af Europa.

Hertil kommer at vort Sprog er, og fra Arilds Tid har været, saa ligt Norsk og Svensk, ja næsten aldeles det samme, at det umuelig kan udledes af nogen anden Kilde end begge disse. Norsk har som bekjendt i flere Hundredaar og især den hele Tid, siden Dansken hævede sig til et dannet og ordnet Sprog, været aldeles det samme, hvilket fælles Sprog maaskje er uddannet ligesaa meget ved Nordmænd som ved indfødte Danske, og det er blot de mange Bondesprogarter i Norge, der skille sig derfra, aldeles ligesom i Danmark, hvor ogsaa en Provins slutter Gjærningsordene paa a, en anden adskiller endnu alle tre Kjøn, en tredie har bevaret en utrolig Mængde gamle Ord og Bøjninger, som for de övrige ere uforstaaelige o. s. v. Dog kan den lange Forbindelse imellem Danmark og Norge og have

virket betydelig herpaa, vi skulle derfor her forbigaa al videre Sammenligning med Norsk; Svensken har derimod næsten lige siden Kristendommens Indførelse, endog under den kalmarske Forening og i Gustav den førstes Tid, været en egen Dialekt; med den er altsaa Jævnførelsen vigtigere. Jeg vil allerførst anføre en liden Prøve af gammel Dansk, taget af en skjøn haandskreven Samling paa Pergament af katolske Prækener eller Betragtninger over Lidelsen, som tilhører den svenske Righistoriograf Kanselliraad Hallenberg, der ogsaa har haft den Godhed at meddele og til den frieste Afbenyttelse udlaaene mig mange andre Værker til dette Arbejde. Den har vel ingen Aarstal, men af en paa første Side tilskreven Anmærkning kan man nogenlunde skutte til Alderen. Denne Anmærkning lyder saa:

Thenne bog haffwer tilhördt hogborne oc alleredeste försthinde frw Christine met gudts Nade vdi framfaren thiid Danm. Swerigis, Norgis &. c. Drotning &. c. oc er nw aff Störmegtugiste oc woffwerwinligste herre oc förste Her Christienn aff samme nade Danm., Swerigis, Norgis &. c. Koning &. c. sendt oc giffwen Erlig oc fornumstig qwinna Jehanne Albrecth van gocks hwstrw, at hwn schallj. både fore hennes nades oc alle christne siälle till then aldsomegtugiste gud Amenn.

J. brockmann.

Af Teksten selv vil jeg anföre Slutningen af en Betragtning over Kristi Nedtagelse af Korset og Begyndelsen af den næste:

- - - Ther æffther drogh nichodemus then annen spiger, pa vinstra handh, oc fæk han sammeledes iohannes. Siden for nichodemus nether, oc for op at ien liden stige och togh spigene aff födærnæ, mædæn iosep hiokt på ligommæt. væl var iosep sæel, som verdugædæs so ont legnæ vors herræ ligommæ! Siden spigern var udhæ foot iosep saktelige nether oc allæ toge veder vors herræ ligomme oc lagdæ'n nether på iordæn, æn vor frwæ (oc the

andré hulpæ henner) togh och lagde'n f siit skiödh, och mägдалena vara ee vether födhærnæ, vedh hwilkæ hun værdugæs faa so stor nadæ; the andré stodæ omkring, oc allæ giöræ stor grædh owær han, so bittærlighæ som owær egnæ sön.

*Aff vors herræ pinæ
thenkilsæ om natsange thimæ.*

En stwndh æfter at vör herræ var nether taghæn zff korsset, oc natten hun nalkædes, bad ioseph vor frwæ, at hun skulle ladæ swöpæ'næ i iet linnædæ kledæ oc jordæ'n; æn hun gat icki ladæt hanom fra sægh oc saghe til there: myn kiæræ vænnær! tager ikki myn sön so skiöt aff mægh, vare thet moghælight ath i fodedæ mæk med hanom! hon grædh oc feltæ taræn vthen lissæ; vithær ath hun so undænæ bodæ i sidænnæ oc handomen nw iet oc nw annet, skodæ anletit och hoffdit hans, so smæligæ oc vhopeligæ hannet, so thornæ stionghenæ, skieggæt vt plukket, anlittit alt smittet aff blodæt och thieræ spittæ oc aff grædh.

Dette, som alt hvad der er ældre end Reformationen, afviger betydelig fra den nuværende Dansk, men det nærmer sig saare lidet til Angelsaksisk eller andre germaniske Sprog; det har flere nu forsvundne Bøjninger, men som fattes i Angels. og kun gjenfindes i gammel Svensk og Islandsk; flere forældede Ord og Vendinger, men som stride imod den tyske Brug og stemmer overens med den ældgamle skandinaviske, f. E. then annen isl. þann annan, angels. þone oþerne — fæk han sammeledes iohannes isl. féck hann (naglann) savmuleiðis (honum) Johannes o: leverte den (Naglen) ligeledes til Johannes — sidhen isl. síðan — ien for en siges endnu i Jylland, samt i Upland og Dalene i Sverrig. — æn isl. enn o: men, angels. ac — henner isl. henni o: hende, angels. hire — ee isl. æ o: altid, angels. á — grædh isl. grátr o: Graad, angels. vóp. — han böjes her i alle fire Kasus, saaledes.

	<i>gl. Dansk</i>	<i>isl.</i>	<i>angels.</i>
<i>Nom.</i>	han	hann	he
<i>Acc.</i>	han	hann	hine
<i>Dat.</i>	hanom	hánom	him
<i>Genit.</i>	hans	hans	his

Accusativus han forkortes til æn eller 'n og føjes til Gjerningsordene som et Slags Suffix, f. E. lagde'n o: lagde ham, iordæ'n o: jorde ham, hvilket er endnu ganske almindeligt i daglig Tale i Svensk, men sligt har neppe nogensinde fundet Sted i nogen germanisk Sprogart; efterdi hine t. ihm o. desl. har længere Selvlyd, og er ikke saa skikket til at apostroferes — nalkædes *isl.* nálg-aðist *sv.* nalkades o: nærmede sig, *angels.* geneálæhte — saghe til there *isl.* sagði til þeirra o: sagde til dem, *angels.* c.væð tó him — tager ikki myn sön so skiöt aff mægh *isl.* takið ekki minn sun (o: sön) so skjótt af mér o: fratager mig ikke min Sön saa hastig — taræn *isl.* tárin o: Taarerne, *neutr. plur. med Artiklen.* — so *isl.* så o: saa, *angels.* seah — sidænnæ *isl.* síðunni o: Siden (lateri) i *Dat. med Artikeln* — handom-en *isl.* höndon-om o: Hænderne (manibus) *dat plur. med Artiklen.* — annet *isl.* og *sv.* annat o: andet *angels.* oþer — smælighæ *isl.* smánarliga *sv.* smædeligt o: forsmædelig — anlittit alt *isl.* andlittit allt o: hele Ansigtet.

Hermed fortjener at jævnføres et gammelt svensk Dokument, udgivet af Magnus Smék 1354. det begynder saaledes:

Wi magnus med guds nadh Sverikis konung, norghis oë skane, wiliom at thet scal allom mannom witerlikt wara, at wi aff wara serdelis nadh hafwm vnt bergxmannomen a noreberge thænnæ ræt oc stadhga, som hær æpter følger: fförst hafwm wi stat oc skipat at tollf skulu wara the som fore bergheno sculu standa oc thera rät wäria oö fulfölgia i allom lutom o. s. v.

Dette har, uagtet det er over et Hundredaar ældre, megen Lighed med det foregaaende, og er neppe at skjælnes fra gammel Dansk fra samme Tid; kun ere Kasus her noget nøjere iagttagne, og flere Endelser slutte her paa a, hvilke i gammel Dansk have æ; dog findes og æ for a i andre gamle svenske Lævninger, f. E. overalt i Vestgötaloven, som skal være det ældste skrevne der haves paa Svensk, ogsaa meget ofte i Uplandsloven efter de ældste Haandskrifter, som findes paa det kongelige Bibliotek i Stokholm; ti i Ud-gaverne har man ofte sat a isteden, efter den nyere svenske Udtale. Artiklens Bøjning i Sammensætning med Navneordene er aldeles den samme i gl. Dansk og Svensk, i det nys anførte danske Stykke findes handom-en, i det sv. haves mannom-en, o. s. v.

Ligheden i de danske og svenske Ord og Ordformer er og højst mærkelig i følgende gamle Dokument (af Danske Magaz. 2. Bd.).

Wii Erick meth guths nathe Danmarks Suerghes, Norgheas — koning göre witerlikt alle the, thette breff see eller höre, at wi af vor serdelis Nadhe for Hr. Erick Nielssöns wor elschelike tro mans oc radhs böns sculd swa oc for troscap oc willich tieniste unne oc giue hanum --- friihet oc frelsse med snadane wapen --- som her vnden nedhen vtmaledh sta ... datum 1433.---

Men gaa vi længere tilbage til Sproget i de gamle danske Love, da gjenfinde vi næsten hele den ældste svenske og islandske Sprogbygning, hvorvel ikke strængt iagttaget, eftersom Sproget i de urolige og ulykkelige Tider, som foregik den kal-marske Forening, gjennemgik sin Gjæring i Danmark noget før end i de andre Riger. Til Prøve herpaa vil jeg anføre Slutningen af skaanske Lov med en ordret islandsk Oversættelse til Sammenligning.

gammel Dansk.

Sattær war ræt thænne - - tvém wintrum oc fæm ukum sídæn Rö war wnnin til Cristendóms af Waldemar kunungi oc laght til Sjálanzs biscopsdóm(s) af Waldemare kunungi oc Alexandær páue. Wáro frá n thém dage, ær hémén war skapader, oc til thæs dags, ær ræt thænni sattær war, siæx thúsand wintær oc thry hundrad oc sju tjugh fæm mánadum minni oc threm ukum oc twém daghum. AEn sidan gud war boren í thænnæ hém war logh thæsæ sat thúsande wintrum oc hundradæ oc sju tjughæ oc sju mánadum oc tólf daghum.

Islandsk.

Settr var réttþr pessi (acc. rétt þenna) tveim vetrum oc fimm vikum, sidan Rö var unnin til Cristindóms af Valdimar konúngi oc lögd (neutr. lagt) til Sjálanz biskupsdóms (dæmis) af Valdimari konúngi oc Alexandri páua. Wáro frá þeim degi er heimrinn var skapaðr oc til þess dags er (rétt þenna) settr var sex þúsund vetra (acc. vetur) oc þrjú hundrad (sing. hundrad) oc sjö týgir fimm mánudum minni oc þrem vikum octveim dögum (daghum). En sidan gud var borinn í þenna heim, váru (var) lög þessi sett þúsund vetra (vetrum) oc hundradi oc sjö týgi oc sjö mánudum oc tólf dögum.

De faa Afvigelser fra Islandskén stemme for det allermeste overens med Svensken; saasom, sattær for settr sv. satt, kunung for konúngr sv. kung, thúsand for þúsund sv. tusan, siu for sjö sv. sju ikke med Angelsaksisk, hvðr det heder geset, cyning, þúsend, seófon. Kun ukæ er det angels. uce eller vuce, hvorimod det sv. vecka svarer til det isl. vika.

De allerældste Lævninger af vort Sprog indeholde dog Runestenene, og her endelig falder Danskén aldeles sammen med den ældste Svensk, Norsk og Islandsk. Til Eksempel vil jeg blot anføre en Runeindskrift fra Lolland (Vorm S. 252.), der tydelig skjønnes at være ristet af en Indfødt: den

den lyder saa: Tóki rísti rúnar eftir (Þóru) góða stjúpmóður sína, hvilket er aldeles ren og regelret Islandsk. En liden Afvigelse paa nogle danske Runestene i Artiklen (ul. þensi eller þansi for þenna) er en højst ubetydelig Dialektforskjel, som man i ethvert Land kan finde Eksempel paa, og er desuden hverken ganske almindelig eller udelukkende, skjönt rigtig nok hyppigst, paa de danske Runestene. Dansken kan saaledes umulig udledes af nogen anden Kilde end Norsk, Svensk og Islandsk, med hvilke den lige til den Dag i Dag har bevaret en paafaldende Lighed, ja med hvilke den i de ældste Tider falder aldeles sammen. Men at udlede alle de nordiske Sprog af Angelsaksisk, hvilket vilde være det samme som at antage alle disse Folkeslag for Nybygder fra Anglør eller Sakser, synes aabenbare urimeligt; efterdi de ere lige saa gamle, og i de ældre Tider altid optræde i Historien som langt overlegne i Antal og Magt.

Angelsaksiken kan saaledes ikke med mindste Skin af Sandhed antages for Kilden til Dansk, hvilket vilde stride imod alle historiske Efterretninger og mod alle indre Grunde af Sprogens Bygning selv; hvorimod Dansken slutter sig ganske nøje til Svensk, og begge falde i de ældste Tider aldeles sammen med Islandsk, som ogsaa, i Følge alle gamle Efterretninger, fordum var almindelig over hele Norden, og altsaa nødvendig maa antages for Stammesproget til begge de nyere nordiske Dialekter.

En anden Sætning er derimod i senere Tider yret af Professor Rühls i Berlin, som, hvis den befandtes grundet, ogsaa vilde give Angelsaksiken en høj Grad af Vigtighed for os. Han paastaar nemlig a) at den islandske Poesi er hel og holden laant af den angelsaksiske, og b) at den ligesaalidt som den isl. Gudeltære nogen-

sinde har været almindelig eller nationel i Danmark, Norge eller Sverrig. Disse Paastande fremsætter han paa sin Vis ikke uden Myndighed og Vigtighed i en lang Indledning til hans tyske Oversættelse af Prof. Nyerups og min danske Oversættelse af Snorres Edda, samt i nogle Stridskrifter, som deraf foranledigedes.

Hvad den første Sætning angaar, saa synes det meget overilet at slutte af Overensstemmelsen imellem en tyve, tredive isl. og angels. Digterord, at hele den ene Nations Poesi er laant af den anden; ti dels ere flere af de opgivne Ord ganske prosaiske og almindelige i daglig Tale paa Island den Dag i Dag, f. E. klefi et lidet Aflukke (smjörklefi), lá Vædske (járnla), hland, orrusta, greip, böl, bleckja, o. fl. dels bekjendte Almuesord i Danmark, Norge og Sverrig, f. E. Undorn Middagstid, Spisetid: er almindeligt i Jylland, Fyn og svensk Nordland, vamm Lyde, Fejl (paa Kroppen) er almindeligt i Norge; ikke at tale om Ord som gremja d. grømme, grenja sv. gränja, eykr d. Ög, sv. ök, nið d. Nid o. desl. dels gjenfindes de fleste virkelig digterske Ord, som Islandsken har tilfælles med Angels., ogsaa i Nederrinsk, Frankisk og Mösogotisk, f. E.

isl.	angels.	mösog.
ambátt (Slavinde)	ambith	andbahts Sløve
þjóðan	þeóden	þiúðans Konge
nár (læs naur)	neá	naus et Lig
niðr (Fl. niðjar)	niþ	nipjis Slægtning
burr	byr	bours Søn
arfi	eafora	arbja Arving
gumi	guma	guma Mand
drótt (Krigsfolk)	driht (d. s.)	gadrauhts Soldat
þýr (Slavinde)	þeóv	þiús Slave
baðmir	beám	bagms Træ.

Mange af disse Digterord ere desuden saa dybt indvævede i vore Sprog, at det tydelig skønnes, de

maa være lige, saa gamle i Norden som de nordiske Natsioner selv; f. E. af ambátt kommer embætti sv. embete, d. Embede, Embedsbroder, Embedsmand, Embedspligt o. m. fl., þjóðan kommer af þjóð et Folk, af nárkommer nágaull, náfélr, nágrima, náhljóð o. s. v., arfi er almindeligt i gl. sv. Love og Dokumenter, af gumi kommer brúðgumi, sv. brudgumme, d. Brudgom o. s. v. Hvorfor skulle da just Islænderne mer end Mösogoterne og de andre gotiske Folkefærd have laant disse Ord af Angelsakserne? Disse Digterord synes meget mere, ligesom den gamle Poesi overhoved, at have været tilfælles for den hele gotiske Folkstamme fra Arilds Tid; mulig kunne og Angelsakserne, som Hickes antager, have laant en Del af Nordboerne under disses lange Herredømme der i Landet, men det omvendte synes i det minste højst sjældent. Videre begribes ikke hvorfor Islænderne skulde laane den angelsaksiske Poesi mer end de andre nordiske Natsioner, det var dog egentlig Nordmænd og Danske ikke Islændere som bekrigede og tilsidst erobrede Landet. Islænderne gik blot lejlighedsvis og i ubetydeligt Antal til Engelland, for at tage Del i Krigen med eller mod efter Omstændighederne, de førde aldrig nogen Krig med Engelland paa egen Regning, deres betydeligste Handel og Söfart gik ogsaa altid ud paa Norge eller Danmark ikke paa Engelland, hvorover Udtrykket at fara utan blev det samme som at sejle til Norge eller Danmark, og endnu er Ordet ytra (o: ydre, borte, udenlands) næsten enstydigt med Kjöbenhavn. Fremdeles ere mange af de fælles Digterord ligesaa digterske i Angels. som i Islandsken, og have ligesaa ofte deres tydelige Rod i denne som i hin, eller i ingen af begge; f. E. hæle en Mand isl. halr, verþeód Folk isl. verþjóð af ver en Mand og þeód, þjóð en Natsion det første Ord (ver) findes ganske almindeligt over hele Norden

paa Runestene og i gamle Skrifter, det sidste (þjóð) er det sædvanlige isl. Ord paa en Nation, som endnu bruges i daglig Tale, darrað et Spyd isl. darraðr. <http://www.istisl.cdörrn> Genit. darrar et Spyd, eórmengrund Jorden isl. jórmungrund. Mange af deslige Digterord ere jo desuden tilfælles med Græsk og Latin, f. E. dörr gr. δορυ, ver mösog. vair lat. vir, burr lat. puer (por), dor. πορ gr. παρ, klefi lat. conclave, eykur lat. equus; og hvem vil nu afgjøre i hvilket af de gotiske Sprog disse Ord ere ældst? Nogle synes at komme Mösogotisk allernærmest, og ere derfor maa- skje snarere at forklare som Lævninger af en fra det sorte Hav i Norden indvandret Stammes særegne Sprogart, end som Laan af Angelsaksisken.

Men de islandske Digterord som ere tilfælles med de germaniske Sprog udgjøre desuden en uendelig liden Del af den gamle nordiske Poesi. Dens poetiske Udtryk ere utallige, og udgjøre næsten et eget Sprog, med hvis Rigdom det angelsaksiske ikke kommer i nogen Sammenligning: en Konge f. E. benævnes efter ethvert berømt Kongehus i Norden eller Tyskland, f. E. skjöldúngr, lofðúngr, döglingr, ýnglingr, ylfingr, bragningr, völsúngr, buðlungr, hvorledes skulde dette forklares af Angelsaksisken? Ligesaa betegnes en Fugl, en Fisk, et Træ, o. s. v. med næsten ethvert specielt Navn paa nogen Fugl, Fisk, Træ o. s. v. Heraf findes endog Spor i daglig Tale i Islandsken, f. F. i Ordsproget eplít fellr ecki langt frá eikinni o: Æblet falder ikke langt fra Træet (Egen!). Ligesaa bruges enhver Os Navn for Land i Almindelighed, enhver Flods Navn for Flod eller Vand i Almindelighed: en saadan Indretning maa nødvendig have sin Grund i Sprogets og Folkets særegne Beskaffenhed og Smag, og det skulde, om det optoges efter fremmede, blive aldeles uforstaaeligt. Det isl. Dig-

tersprog indeholder ogsaa en stor Mængde Navneord, dannede af bekjendte Ord med sædvanlige Endelser, som ikke desmindre umulig kunne oversættes eller blive forstaaelige i noget andet Sprog, f. E. blóði dannet af blóð, barmi af barmr, lifri af lifur, hlýri af hlýr (en Kind): alle disse Afledsord betegne en Broder, men hvem skulde begribe hvad man mente med en Blode, en Barme, en Levre, en Kinde eller desl. i noget andet Sprog? En Konge kaldes saaledes visi, mildingr, mæringr, öðlingr, þjóðan, fylkir, drottin, ljóði af visa at vise, mildr, mæf berömt, öðull rig, þjóð, fólk, drótt, ljóð Folk. Slige Ord bevise klarlig en overordentlig stor og ældgammel, Folket selv i dets bevidstløse Barndom tilhørende Uddannelse af det poet. Sprog, som alle Digtere forgjæves skulde forene sig om at indføre siden. Men den gamle nordiske Poesi har ogsaa en overvættets Rigdom paa digterske Stamord eller i det mindste meget dunkle Afledninger, f. E. en Konge eller Fyrste kaldes: jöfur gramr, harri, þeingill, tigg, ræsir, siklingr; en Kvinde heder: svanni, fljóð, sprund, drós, snót, svarri, ristill, rýgr; og en Hest: fákr, jór, vigg, goti, lúngr; hvorledes skulde slige Ord, hvoraf der gives en næsten uendelig Mængde uden al Forbindelse med den övrige Del af Sproget, nogensinde blive indførte og forstaaelige for et helt Folk, hvis de ikke vare opkomne tilligemed Sproget og Natsionen selv; som Lævninger af de gamle Stammers Sprogarter, hvoraf den er sammensmeltet? De tilhøre ogsaa hele Folket saa aldeles, at de endnu forstaaes almindelig af den isl. Almue, og anvendes af alle Skalde, ja man körer dem endog stundum i daglig Tale, f. E. jöfur, drós, fákr, jór o, fl. og de skulle sikkerlig aldrig forsvinde, för hele det gamle Sprog og Poesi er forstyrret og forglemt. Det er kun disse sidstanföerte, hvoraf Angelsaksisken og de andre

gamle germaniske Sprog have en Del tilfælles med vort Oldsprog, de tvende andre Arter af poet. Udtryk, saavel som en stor Del af disse, ere det aldeles egne, i det mindste findes derpaa kun enkelte ubetydelige Eksempler i andre Sprog.

Det gamle poetiske Sprog har ogsaa mangfoldige Egenheder i Sprogbygningen, f. E. Sammensætningen af Pronom. med Verba, og nægtende Endelser i Pron., Verba og Smaaord, f. E. tjåð-omk de hjalp mig, lætk jeg lader, munat ikke mon, skalattu du skal ikke, varkattak jeg var ikke, þatki ikke det, svági ikke saa o. m. fl. Af hvilket ikke findes mindste Spor hos Angelsakserne, men vel hos Indbyggerne paa Kaukasus.

Men det isl. Digtersprog har, foruden disse enkelte Ord og Bøjninger, en ubeskrivelig Rigdom af Omskrivninger paa de mest bekendte Gjenstande, saasom: Mand, Kvinde, Sværd, Poesi, Hest, Guld, Sølv, Konge, Helt, Slag, Hav, Skib, o. s. v. hvilke hentes af den hele gamle nordiske Gudelære og Historie, f. E. Jorden kaldes Odins Hustru, Guldet kaldes Ægers (Havets, Flodens, Bølgens o. s. v.) Lys eller Ild, fordi Æger, da han beværtede Aserne, oplyste Salen med Guld isteden for Lys. Edda vrimler af Eksempler herpaa, jeg vil blot anføre et Par Vers af Bjarkemaal hin gamle, hvor Kongens Gavmildhed beskrives med mangfoldige slige mytiske Omskrivninger paa Guldet.

Den gjæve Fyrste
begaved sine Folk
med Fenja's Arbejde,
Fafners Jord,
Glasers skinnende Löv,
Granæs favre Byrde,
Dröpnens dyre Sved,
og med Dragens Sæng.

Den runde Konge gav
(Krigerne det modtog):
Sifs Hovedfæste (falske Haar),
Haandens Is,
den nödtvungne Odder-bod,
Freyas Taarer,
Flodens Ild,
og Jættens glimrende Ord.

Disse og deslige Omskrivninger, som anven-

des af Skaldene til den Dag i Dag, kunne umulig forstaaes uden Kundskab i den gamle Gudelære, de ere os stundum mørke nu, efterdi vi have tabt denne Kundskab for en Del, og vore Ideer have taget en ganske anden Retning; men de gamle sandt, under den hedenske Tid, og tildels længe efter, en utrolig Fornøjelse deri, og satte saa meget Værd derpaa, at det tilsidst ikke ansaaes for Poesi hvad der ikke var fuldt af deslige Omskrivninger. Men af alt dette findes slet intet hos Angelsakserne, det har og saa aldeles hjemme i Norden, at det umulig kan tænkes indført fra Angelsakserne, eller engang opfundet paa Island selv; ti i saa Fald havde disse Billeder og Udtryk naturligvis blevet hentede af Engellands eller Islands Helte og gamle Historie, hvoraf tværtimod neppe noget eneste er taget, men hvor kunde det falde Islænderne ind, f. E. at benævne Guldet efter en jötnisk Fyrste paa Læssö, eller en svensk Slavinde i Lejre, hvis ikke disse Personer og Tildragelser havde været bekendte over hele Norden, og det poetiske Sprog dannet, förend Islænderne udvandrede til denne Ö? Hvorledes kunne ogsaa alle hine mytiske Omskrivninger og Billeder, som vel udgjöre Halvdelen af det isl. Digtersprog, være laante fra Angelsakserne, der havde antaget Kristendommen flere Hundredaar förend Island blev opdaget? Den islandske Metrik forklæres ikke keller bedre ved denne besynderlige Hypotes; ti af alle de isl. Versearter, som stige over Hundrede, findes i Angelsaksisken intet tydeligt Eksempel paa mer end én eneste! At forklare alt dette særegne som en unaturlig Udväkst i Sproget, der opkom ved Smagens Forfald paa Island, er ogsaa en höst utilfredsstillende Udflugt; ti alle disse Egenheder findes saa langt tilbage som Poesien selv kan spores, för Islands Bebyggelse og til den Dag i Dag, f. E. i Bjarkemaal, hos Thjodolf fra Hvine, hos

Eivind Skaldespilder begge Nordmænd, saavel som endnu hos de nyere Skalde, og tildeles i Færøboernes Kjømpeviser: skjönt som alt andet i Sprog og Litteratur anvendt med ulige Grad af Smag og Kunst. Derimod synes dette meget mere at stemme overens med den österlandske især den persiske Smag i Poesien; Perserne sætte nemlig megen Pris paa vidtløftige og kunstige Omskrivninger, hvorpaa den beröimte William Jones i sin Grammar of the Persian language og Commentario de poesi Asiatica anförer mange herlige Eksempler. Hermed stemmer ogsaa vore Forfædres egne Beretninger: at Odin fra Donfloden indførte Sprog, Religion, Poesi og Bogstavskrift i Norden. Antage vi, som synes rimeligt, at gotiske Stammer för hans Tid have begyndt at indvandre i Norden, og fortrænge de gamle jötniske Indbyggere, saa bliver den simple Mening: at Sproget ordnede sig först efter at denne sidste Koloni kom til, at den medbragte den buddhistiske Religion, den österlandske Smag i Poesi, og den i hine Egne brugelige Runeskraft. Hvorledes kan ogsaa nogen Mand, jeg vil ikke sige af Lærdom, men blot med almindelig Menneskeforstand, antage det mueligt at et i Ordforraad, Böjninger og Vendinger fra det sædvanlige höjst forskjelligt poetisk Sprog opfindes med Kunst, og end videre udsmykkes med Billeder og Omskrivninger af en selvgjort hedensk Gudelære, altsaa i sig selv er gudsbespotteligt og aldeles uforstaaeligt for uindviede, og at dette ikke blot finder almindeligt Bifald hos Nationen, hvor det blev opfundet, men ogsaa i tre eller fire fremmede, mægtige og kristne Stater? og at denne Smag vedligeholder sig i flere Hundredaar?!

Men vi komme her til det andet Spörmaal, om den gamle nordiske Poesi og Mytologi blot er fremkommen paa Island, eller har været national

sional i Danmark, Norge og Sverrig. Besvarelsen ligger vel allerede i det foregaaende; men, siger Prof. Rühls, vi finde jo slet ikke denne Poesi, disse Versearter med Bogstavrim, Linierim o. s. v. paa det fæste Land af Skandinavien, og i den gamle danske og svenske Folketro og Poesi hersker en ganske anden Aand. Man synes her at have glemt det allerede omtalte Bjarkemaal hin gamle, som er bekjendt af Snorre og Saxe, samt af Skalda, Rolf Krages og Bödvar Bjarkes Saga. Det er ogsaa bekjendt at Ejvind Skaldespilder, som forfattede det hedenske Digt Hakonarmaal, der synes at være Kronen for alle gamle Skaldestykker, var en Normand, at han digtede et Æredigt om Islænderne, hvorover de paa en offentlig Folkeforsamling skjöd Sölvpenge sammen, og lode deraf forfærdige et kunstigt Smykke som de sendte ham; men at hans Fattigdom og en indtræffende Hungersnöd tvang ham til at slaa det sönder, og sælge det for Mad, over hvilken Omstændighed han ogsaa selv har efterladt sig et Vers, som Snorre har opbevaret os. Hvorledes kunde en saadan Tildragelse, som maatte være bekjendt over hele Island og Norge tænkes opdigtet, og det af en islandsk Skald, som dog ikke anfører nogen eneste Linie af Lovsangen over sin Nation! Det berettes og om den norske Konge Harald haardraade at han forfattede et Vers, som vi endnu have hos Snorre, men at han var selv misfornöjet med det, fordi det var for simpelt og ikke havde Omskrivninger og poetiske Billeder nok. Jeg vil ikke tale om Ragnar Lodbroks Sang i Ormegaarden, men den beviser vel dog at den islandske Poesi var forstaaelig og yndet i Danmark paa de Tider; at det samme var Tilfældet langt senere i Sverrig beviser vel den bekjendte Gunnlögs Saga ligesaa uimodsigelig. I Sverres Saga forekomme Vers af de norske Par-

tier, hvoraf det ene paroderede det andets Sange; og i den prosaiske Beretelse hos Saxe forekommer Navne paa de Helte, der deltog i Slagene i saadan Orden, at de tydelig sees at være tagne af en Sang i Fornyrdalag, hvoraf endnu hele Strofer kunne opstilles med sit rigtige Bogstavrim. Denne Bemærkning skylder jeg Prof. F. Magnusen, som forhaabentlig selv vil beskrive denne højst interessante Opdagelse. Kort alle gamle Mindeskrifter vrimle af Eksempler og Beviser paa at den islanske Poesi, altsaa og den deri indvævede Gudelære, var tilfælles for alle nordiske Folk, og Islænderne tillægge meget oprigtig ofte Udlændere, de allerfortræffeligste og sig selv mange saare maadelige Vers; ligesom de aldrig sætte Skuepladsen for deres Gudelære paa Island eller i Norge, men bestandig i Sverrig og Danmark. Det kan dog ikke heller være opdigtet at en Verseart Starkadlarlag endnu har Navn efter Stærkodder, og at to Sange i Edda, nemlig: Atlaqviða hin groenlenzka og Atlamál hin groenlenzku samt en Verseart i Skalda groenlenzki háttrinn bære Navn af det norske Distrikt Grönland (eller Þotn). Hvad skulde ogsaa bevæge Islænderne til at tilskrive gamle Jötner og norske Landskaber Æren for sine Opfindelser og herlige Digte, som de ved andre Lejligheder ikke glemme at tilegne sig selv?

Dog alle disse Efterretninger, og alle disse Lævninger af nordisk Poesi ere os opbevarede af Islænderne, og derfor noget mistænkte, uagtet dette i sig selv er ligesaa naturligt som at al den övrige Oldlitteratur og Kultur allene af dem er bevaret i Middelalderen, og overleveret os efter Videnskabernes Gjenfödelse. Men vi have ogsaa egne Lævninger af den gamle Poesi, som i det egentlige Skandinavien have undsluppet den ödelæggende Tid og Middelalderens Barbari; paa en ældgammel Runestav, som gjæmmes i den Kongl. Oldsag-kommissions Samlinger i Kjöben-

havn, forekommer saaledes efter en Indledning af tre, fire Ord et helt aatteliniet Vers i Drottkvæde med Bogstavrim, Linierim og alt behørigt. Ligeledes forekommer et helt Vers af denne Indretning paa Karlevi Runesten paa Öland, hvilken findes aftegnet i Bautil og stukken i Kobber i Overintendenten P. Thams Bref till några Danska Lärde. Dette Vers læses saaledes af den bekjendte Antiqvar M. F. Arendt fra Altona, hvilket jeg haaber med hans Tilladelse at meddele:

Fölginn ligr hins fylgdu	Mun-at reid vidur ráða
(flæstr vissi þat) mæstar	ryggsterkr í Danmerku
deydir dólga thrúdar	Vandils iærmungrundar
draugr í þeimsi haugi:	úr grandara landi.

Fortolkningen har vel sine Vanskeligheder, hvilke jeg som aldrig har set Stenen ikke vover at afgjøre; men Verseindretningen er tydelig nok for enhver som nogensinde har læst et Vers af Drottkvædearten.

Det var naturligt at den gamle Poesi i senere Tider forsvandt i Skandinavien tillige med det gamle Sprog, hvormed den er saa uadskillelig forbunden; dog vedvarede Bogstavrimet saare længe, ja efter at Sproget var aldeles forandret og næsten rent overgaaet til den nyere Dansk og Svensk: man iagttog det vel ikke strængt saa langt ned i Tiden, men havde undertiden to Rimbogstaver i hver Linie for sig, undertiden gik en Linie bort uden Bogstavrim, men det igjen findes dog saa ofte og saa tydeligt, at det er soleklart det har ligget i Natsionalfølelsen eller Smagen, og ligesom paatrængt sig Digterne, uden at de tænkte derpaa. Til Eksempel vil jeg anføre følgende Sted af den danske Rimkrönnike (om Gorm Haraldssön).

Som andræ kongær toghe them tijl idh
i orloff oc krij ath öffuæ,
saa tog ieg meg foræ vdhi myn tijdh
behendeligh tingh ath pröffuæ.

Ieg spurde ther bodhe en risæ i nöör
meget righ paa kostellighæ eyæ,
thet sade meg torkyld myn tiæner föör
han wistæ wel thertijl weyæ.

Geruth saa hedh then iætthe rig,
(ther) rwctæ gik aff saa widhe
tijl hannum hade ieg meghen figh
ey andhet kunne ieg idhæ

Thi lodh ieg rede meg holkæ tree
met hwder saa wel betacthæ,
och hundrede men i hwer aff thee
ther hædhen tha mwne ieg acthæ.

Saa seglde ieg hedhen wdhi then söö
paa hyn syde norgis rigæ,
saa lengæ ieg kom tijl en öö
ther bode saa arghæ tigæ.

*I disse tyve Linier spores overalt Bogstavrim til-
dels meget regelret, kun i andet Vers har jeg sat
risæ for iætthæ. Grundtvig i Dannevirke læser her
kempe, hvilket da svarer til kostellighæ i næste
Linie. Heri findes og mange Islandismer, f. E.
behendelig i neutr. plur. uden nogen Endelse,
idhæ isl. idja gjöre, foretage sig, kunne isl.
kunni o: kunde, seglde isl. sigldi o: sejlede, tigæ
isl. tikr o: Hunde. Ja endog Bogtrykkerens Til-
læg ved Enden af Bogen er ganske i samme Form:*

Eth tusend firæ hundrede halfæmtæ sinnæ tyvæ,
paa fæmthæ aar, ieg will ey lyvæ,
tha wor thenne Krönnicke tryckt aff ny
wed Godfrid aff ghemen i Köbmannehaffn by.

*Kjæmpeviserne indeholde utallige slige Lævnin-
ger, f. E. De vare syv og syvsindstyve slutter saa-
ledes:*

Kongen stander ved Borgeled
vdi sin Brynie saa ny:
hisset kommer Sivard snaren Svend
han förer os Sommer i By.

Der gaar Dantz paa Bratingsborg
der dantzer de stercke Heldte,
der dantzer Sivard den starblinde Suend
med Eegen under sit Belte.

Det donner under Ross;
de danske Hoffmend de sammen ride;

Det selvsamme er Tilfældet i den gamle svenske Folkepoesi, f. E. en Vise, som findes i Haandskrift paa det Kongl. Bibliotek i Stokholm begynder saaledes:

Tårekar sitter i sina Säte, rimmar om sin Werldh;
Trolletram haer hans hammer stuhlet, dâth war en vsel ferd,
Thorer tämjer fâhlen sin i tömme.

Ofte tillader Indretningen at Versene deles i to, hvorved det hele faar langt mere Lighed med den isl. Poesi, f. E. de næste Vers af samme Vise:

Höer du Locke Löye
Igedrängen min!
du skall flyge all land omkring,
och lete mig hammarn igen.
Thorer tämjer Fâhlen sin

i tömme.

Dâth war Locke Löye
han lätte sigh giöre Guldvingar,
flyger han i Trolletrams gård,
Trolletramen stodh og smidde.
Thorer tämjer Fâhlen sin

i tömme.

Jeg har med Flid valgt disse Eksempler af den danske Rimkrönnike om Jættten Geiröd og den svenske Vise om Trollden Trym, hvorom ogsaa findes en dansk Almuevise i Nyerups Samling, efterdi de tillige bevise at de mytiske Fortællinger i begge de islandske Eddaer ogsaa have vedligeholdt sig hos Almuen i Skandinavien lige

til nu, altsaa igjennem et kristeligt Tidsrum af 800 Aar, at de imidlertid ere blevne lidt forvanskede, kan ikke forundre nogen billig tænkende. De bevise saaledes paa en Gang den gamle Digtekunstes og Gudelæres Almindelighed over hele Norden, samt hvor dybt begge have været rodfæstede i de nordiske Natsioner.

Saaledes bortfalde da de anførte Paastændelser som Gisninger, der dels i sig selv ere usandsynlige og aldeles ugrundede, dels stride åbenbare imod mange bekjendte og beviste Sandheder; og den angelsaksiske Poesi kan ligesaa lidet antages for Kilden til den islandske eller gamle nordiske Digtekunst, som det angelsaksiske Sprog for Stammesproget til Dansk eller de andre nordiske Tungemaal. Imidlertid har dog Angelsaksisk haft betydelig Indflydelse paa de nyere nordiske Sprog: det var Nordboernes mange Tog til Engelland, som, næst Kristendomens Indførelse, gav Oldsproget i de nordiske Riger sit første Stød. Danskerne fortsatte Krigen og Sejren længst og stadigst, derfor er og deres Sprog det mest forandrede, og fra Knud den stores Erobring af Engelland kan man regne at Islandsken begyndte at forfalde i Danmark; nu var Hoffet ofte i Engelland, Krigsfolket laa der længe, og alle Love og offentlige Forhandlinger som vedkom Engelland bleve udstædte paa Angelsaksisk, men vore Forfædre havde den Gang hverken Sproglære eller Ordbog, eller noget egentligt lærd Studium af Sproget; enhver Barbarisme forplantedes derfor let, Omgang med de mange Danske og Norske, som vare bosatte i Nortumberland og andre Landskaber tilforn, og havde dannet sig en blandet Dialekt, åbnede dem især Indgængen. Knud den store satte sig ogsaa i Besiddelse af Norge, og hvorvel dette Rige snart tabtes igjen, var dog paa den Tid stor Forbindelse imellem alle tre nordiske Riger indbyrdes og med England. An-

gelsaksisk er derfor ligesom den anden Kilde til disse Sprog i deres sildigere Tilstand. Fra Islandsken (den gamle norrøna eller danska tunga) udspringer den store Flod af Sprog og Sprogarter, som tales fra Grönlands til Finlands Kyster, imellem Ishavet og Ejderen, men fra Angelsaksisken kom en Arm som forenede sig dermed, og bidrog til at give den sin nuværende Retning, hvorvel flere Bistrømme sønden fra siden ogsaa have virket saare betydelig derpaa. Angelsaksisken har saaledes ikke blot formedelst sin Lighed med Nordboernes fælles Oldsprog, sin Rigdom og Fuldstændighed, samt for de historiske Efterretninger denne Litteratur yder; men ogsaa som den første af alle Bikilder til de nyere nordiske Sprog en høj Grad af Vigtighed for os. Gram har, med sin Afhandling om gamle danske Ord af det angelsaksiske Sprog forklarede, tilstrækkelig godtgjort dets Vigtighed for Danskerne. Som Eksempler paa svenske Ord, der gjenfindes her, vil jeg blot anføre stupa ut faldø (i Krig) angels. stúþian eng. to stoop og dette maaskje af steap stejl, bratt; sämre værre, slettere angels. sämre; dristig angels. dyrstig af durran torde, sv. töräs; förkofra forbedre, ud-danne angels. a-cofran komme sig; ehvad, ehø hos de gamle ähvad o. s. v. af angels. æghvæt æghvá o: ihvød, ihvo, den angels. Forstavelse æg er almindelig i alle destige Ord, men findes aldeles ikke i det nordiske Oldsprog, det samme gjælder om alle Ordene paa be- som enten ere laante af Angelsakser eller Tysker. Ogsaa for et grundigt Studium af Islandsken er Angels. ikke overflødig, da den som sagt er det nærmeste af alle germaniske Sprog, og det ofte træffer at hvad der i Isl. er sjældent og digtersk, i Angels. er sædvanligt og omvendt, f. E. bautinn (slagen) er et sjældent isl. particip. uden Verbum, men det angels. beátan at slaa (beót, beáten) er et regel-

ret prosaisk Ord. Heraf sees tilstrækkelig at dette Sprog og dets Litteratur ingenlunde taber sin Vigtighed for nogen af de nordiske Nationer, skjönt dets Indflydelse og Anvendelse indskrænkes inden de Grændser, som Sandhed bestemmer.

Ligesom Angelsaksisken, efter hvad vi nu have set, paa den ene Side skiller sig tydelig fra Dansk og de andre skandinaviske Sprog; saa slutter den sig derimod paa den anden Side tæt til de germaniske. Beviset herfor ligger i det foregaaende, og behøver saa meget mindre her at gjentages, som ingen har nægtet denne haandgribelige Sandhed, men flere overdrevet den, og anset Angelsaksisk for det selvsamme som Frisisk, skjönt disse Sprog ere fuldt saa forskjellige som Spansk og Italiensk; men at de ellers have megen Lighed er naturligt nok, da Folkene vare umiddelbare Naboer, og høre til samme Underafdeling af den germaniske Stamme. Den store gotiske Folkestamme og Sprogklasse deler sig nemlig først i to store Grene den skandinaviske og germaniske: denne sidste deler sig atter i to Underafdelinger den oyer- og neder-germaniske, til den første af disse høre de ældgamle uddøde Sprog: Mæsogotisk, Allemannisk og Frankisk, til den sidste Nederrinsk, Frisisk og Angelsaksisk. De adskille sig indbyrdes fornemmelig derved at de overgermaniske ere haardere og fyldigere, de nedergermaniske blødere og böjeligere. Alle have de tilføjles de sædvanlige Kjendemerker, hvorved de germaniske Sprog saa bestemt skilles fra de skandinaviske; at de fattes Lideformen i Gjærningordene, sammensætte ikke Artiklen med Navneordene o. s. v. Alle have fremdeles en bestemt, regelret og skjön grammatikalsk Indretning, i Deklineringen noget kunstigere og i Konjungeringen noget simplere end den græske og latinske, men ellers temmelig overensstemmende med begge disse. Denne Indretning

ning forstyrredes i Middelalderen, da fremmede Ord optoges, Endelserne forkortedes og antog Selvlyden e, mange forblandedes og forglemdes aldeles, og af denne Gjæring, som varede i 4, 5 Hundredaar, udviklede sig omtrent ved Reformations-tiden de nyere germaniske Sprog Tysk, Hollandsk og Engelsk. Omtrent ligesaa gik det til i Norden; dog vare Germanerne uendelig lykkeligere end vi Nordboer, i det de for seks gamle Sprog (og formodentlig flere, skjönt vi ingen betydelige Lævninger have af andre end de omtalte) erholdt tre ny, simplere men rige og fortræffelige, et for hvert af de tre store Folk, som de sammensmeltede til: vi derimod, skjönt langt ringere i Folkemængde, erholdt for et eneste Oldsprog, der fordum gjenlöd fra Holmegaard til Vinland hit gode, tre forskjellige Hovedsprog, nemlig det gamle Nordiske, som vedblev paa Island, det danske, som uddannedes i Danmark og Norge under disse Rigers lange og lykkelige Forening, og det svenske, som udbredte sig til Finland, hvor det endnu er den dannede Klasses Modersmaal. Dog være det vor Tröst at Forskjellen imellem de skandinaviske Sprog endnu ikke er større end imellem Attisk og Dorisk, Portugisisk og Spansk, saa at den der forstaar det ene ret vel kan hjælpe sig i begge Literaturer og alle nordiske Lande. Med Rette kvæder derfor Skalden i Sveas Navn:

Ja Nordens döttrar äro vi ju båda,
Dem aldrig böjt en segerherres band.
Roms Legioner, anande sin våda,
Med bäfvan veko från de Cimbrers strand.

Se samma jord åt begges müdor bjuda
Af samma frukter lika tarflig sold.
Hör samma språk i begges sånger ljuda,
Och gömma inga spår af utländskt våld.

E

Forskjelligheden skulde vel altsaa ikke gjöre vore Literaturer saa stor Skade, om vi blot kunde besejre de virkelige Hindringer, Mangel paa Kommunikation og Nationalfordomme, som gjöre os blinde imod vore gjensidige Fortrin og vor fælles Interesse.

Men for at komme tilbage til Angelsaksisken, da har den formodentlig fra første Pærd været en raa Blanding af Saksernes, Anglernes, Friserne og Jydernes Sprogarter; men vi kjende den ikke i dette Tidsrum, den sammensmeltede ogsaa snart, til et eget Sprog, eftersom disse Stammer vare saa nær beslægtede, da de havde befæstet sig i Besiddelsen af Engelland, og forenet sig til et eget Folk. Med Kristendommens og de latinske Bogstavers Indførelse begyndte Litteraturen, og vedblev under alle de Krige og utrolige Odelæggelser, som vore raa og krigerske Forfædre udbredte over Landet; ligesom og Nationen under alle disse Omvæltninger og Ulykker bevarede en vis Selvstændighed: endog under de danske Konger udgaves Love og Forordninger paa den Angelsaksisk, hvori man, med Undtagelse af nogle enkelte Ord, ikke sporer nogen mærkelig Virkning af det gamle Nordiske eller Islandske, som vore Forfædre til den Tid talte; snarere virkede Angelsaksisk paa det gamle Sprog i de tre nordiske Riger især i Danmark. Først efter den normanniske Erobring indførtes Fransk og Latin som Hofprog og Lovsprog; hvorimod Angelsaksisken foragtedes, og sank ned til Almemaal, der først efter en total Omstøbning og Sammenblanding med de i Landet værende Nordboers Sprog og gammel Fransk, som taltes af Erobrene, hvorved næsten hele den gamle nationale Sprogbygning gik forloren, efter flere Hundredaars Förlöb, atter uddannedes til et eget Sprog, den nyere Engelsk. Vi træffe altsaa her de samme Omvækslinger i Sproget, som fandt Sted

i Tyskland, Nederlandene og Norden, men ingensteds foregik Overgangen med saadan Voldsomhed som i Engelland, ingensteds efterlod den sig derfor heller saa tydelige og uudslettelige Spor som i Engelsken. Først foresinde vi et ældgammelt ordnet, regelret og dannet Sprog, som i et Tidsrum af 500 Aar vedligeholdte sig næsten uforandret. Kong Ædelbert (Æðelbirht) antog nemlig omtrent 593 (eller 96) Kristendommen, og hans Love, som alltsaa omtrent kunnes henføres til Aar 600, ere vel det ældste, vi have paa Angelsaksisk. Aar 1066 erobrede Vilhelm Bastard Engelland, men det saa betydelig uddannede og saa dybt rodfæstede gamle Nationalsprog kunde naturligvis ikke straks udryddes, hvorvel det straks blev udelukket fra Hoffet, og denne Konges Love ogsaa bleve givne paa Fransk. Et Brudstykke af Chronicon Saxonicum, som anføres af Lye, og slutter med 1079, er endnu paa ren og rigtig Angelsaksisk; men en Fortsættelse af samme Krønneke fra 1135—1140 har allerede bortkastet eller forandret næsten alle Bøjninger i Sproget, foruden Retskrivningen og en betydelig Del gamle Udtryk og Vendinger. Man kan derfor antage omtrent Aar 1100, som Grændsen for det angelsaksiske Sprog, hvis Indretning vi i det følgende nærmere skulle betragte. Netop ved samme Tid begyndte det ældgamle skandinaviske Sprog i Danmark, Norge og Sverrig at forstyrres; dog blev det uforandret paa Island, men det angelsaksiske blev ingensteds bevaret uden i de gamle Skrifter, det er alltsaa og har længe været et fuldkommen dødt Sprog, utilgjængeligt nok for de Lærde selv. Den efter 1100 overhaandtagende Forvirring hører til gammel Engelsk, man beholdt vel længe þ og ð og den øvrige gamle Munkeskrift, ligesom i Norden; men Sproget selv er ikke mere det samme, ej heller sig selv ligt hos to Forfattere i dette Tidsrum, hvilket bekvemmest sy-

nes at udstrækkes til Reformatiønes Indførelse 1550 eller 1600 for at angive et rundt Tal. I dette Tidsrum har, naturligvis de ældste Skrifter megen Lighed med Angelsaksisk, og de yngste med Engelsk, ligesom det ogsaa forholder sig med gammel Norsk, Svensk og Dansk, samt Tysk og Hollandsk. Disse trende Tidsrum, som have en aldeles forskjellig og næsten modsat Beskaffenhed, bør maaske i alle disse Sprog nøje adskille: det er, blandt flere, en Hovedfejl hos Lye og Schilter at at de have forblandet de to første i deres Ordbøger, hvilket har gjort dem højst forvirrede og næsten ubrugbare for den som ikke forud kjender Allemannisk, Frankisk og Angelsaksisk. Wachter og Jhre derimod ere vel ikke aldeles fri for at have forblandet de to sidste, men det er dog egentlig det mellemste, som de holde sig til, og dette er, som en begyndende Udvikling nærmere beslægtet med den fuldendte end den ældste aldeles selvstændige Forfatning af Sprogene, med dens Opløsning og Forstyrrelse.

De vigtigste Hjælpemidler til det gamle angelsaksiske Sprogs Studium, hvis Skjæbne vi nu kortelig have betragtet, ere tvende følgende Værker: Georgii Hiccesii Thesaurus Linguarum vett. Septentrionalium. Oxoniæ 1705. i 5 Dele (sædvanlig 3 Bind) i Folio. Den 1. Del indeholder en Grammatica Anglosaxonica & Mœsogothica (235 Sider) vist nok ufuldkomen, saavel formedelst den ulykkelige Idé, at afhandle de to allermest adskilte germaniske Sprog, Mœsogotisk og Angelsaksisk, under ét, som og i Udførelsen af de enkelte Dele, f. E. den anden Konjugatstøn, eller de Gjærningsord som i Imperfectum blive Enstavelsesord, hvilke han alle anser for uregelrette, og affærdiger paa et eneste Blad: men den røber ikke desmindre overalt megen Lærdøm, utrættelig Samlen, stundum lykkelig Granskning; den er ogsaa ligesom det hele Værk udstyret med mange

Kobbere over gamle Mindesmærker, Runer o. desl. samt med herlige Samlinger og Prøver af forskjellige poetiske Stykker, hvoraf nogle ellers ingensteds findes trykte. Den fjerde Del indeholder en Dissertatio epistolaris de veterum linguarum Septentrionalium usu cum numismatibus Saxonice, hvilken ligeledes er rundelig udstyret med angelsaksiske Samlinger og Kobbere. Den 5:te Del er: Librorum vet. Septentrionalium Catalogus historico-criticus, ligeledes vigtig og fortjenstfuld. Des övrige af dette Værk vedkommer os ikke her at omtale. Det andet Arbejde er: Edvardi Lye Dictionarium Saxonico & Gothico-latinum, edidit O. Manning. Londini 1772. to Dele i Folio, den sidste med Tillæg af nogle interessante angels. Stykker, den første med en Grammatica Anglosaxonica & Moesogothica in usum Tyronum, (40 Sider). Foruden den foromtalte uheldige Idé at blande Mæsogotisk og Angelsaksisk sammen, skjønt de ligesaa lidet som Hebraisk og Arabisk eller Græsk og Latin staa til at beskrive paa én Gang, er ogsaa her i Ordbogen indblandet en Del Nederrinsk af Harmonia Cottoniana, samt gammel Engelsk, af Fortsættelsen af Chron. Saxon., hvilken Fortsættelse dog er langt senere og ingenlunde bør regnes for Angelsaksisk. Men hvad værre er, Samlingen er uden al Kritik og grammatikalsk Kundskab; saa at man maa undre sig hvorledes en saa slet Ordbog kunde komme ud, efter at Hickeys hande gjort saa god en Begyndelse til Sprogets Bearbejdelse. Det samme Gjærningsord, som i de forskjellige Tidsformer oftere antager Omlyd, anføres stundum 5 Gange, som forskjellige Ord, og sædvanlig angives en falsk Form, tagen af Imperf., for den almindelige i Infinitiv; f. E. arnian — urnan — urnian — yrnan — ærnan currere, hvor desuden to forskjellige Ord ere forblandede, nemlig ærnan lade løbe, og yrnan løbe, hvilke gaa som bærnian og byrnian (S. 54 og 64). Jeg vil saa meget min-

dre her anføre flere Eksempler paa disse Fejl, der pleje at tilskrives Udgiveren Manning, som jeg oftere maa komme til at berøre denne Materie i det følgende.

Disse Hjælpemidler har jeg under Udarbejdelsen af nærværende lille Arbejde haft ved Haanden, og benyttet saa vidt mulig; skjönt jeg overalt har gaaet min egen Vej, paa hvilken Islandskan har været min beste Leder. Min Hensigt var ikke at give noget Udtog eller Udkast, men en tro Skildring af Sproget efter hvad Æmnet fordrede og min Kundskab tillod; jeg har arbejdet herpaa ligesaa længe som jeg har studeret paa Sproget selv, over 6 Aar, og i den Tid flere Gange omarbejdet det, at det ikke er saa vidtløftigt, som min Vejledning til det Islandske, er til dels en naturlig Følge af den angels. Sprogbygnings Simpelhed. Forskjellighederne i de Vers, jeg hist og her har anført af Skjoldungedigtet, fra den kjøbenhavnske Udgave, grunde sig ingenlunde paa Gisninger, men paa Hjælpemidler, som den lærde og navnkundige Udgiver paa lang Tid har udlaant mig til den frieste Brug. Hvis derfor Kjendere maatte billige nogen her optagen Forandring, da skyldes de samme Mands Liberalitet og Sandhedskjærlighed, som skjænkede os den første Udgave af hele Digtet. Kun Versafdelingen, hvor den afviger fra Udgaven, tilhører mig selv. Ved de øvrige Vers og prosaiske Stykker i Læsebogen ere derimod alle Afvigelser fra den trykte Tekst mine egne Gisninger. Besværgelsen har vel store Vanskeligheder og liden Vigtighed; men i Mangel af al Mytologi, troede jeg en Prøve paa dette Folks Overtro dog vilde have Interesse nok til at fortjene en Plads i Læsebogen. Angaaende Fremstillingen af Sprogbygningen ville maaskje nogle støde sig over den forandrede Orden af Kasus og Genera; men denne Forandring er ikke desmindre naturlig og nødvendig i Græsk

og Latin, Islandsk og Tysk, Russisk og Polsk: kort i alle evropæiske Sprog af den kavkasiske Slægt, som have nogen egentlig Deklinatsion. Alligevel betænkte jeg mig, om jeg burde vove at afvige saa meget fra den en Gang antagne Form, hvori man plejer støbe alle Sproglærer, indtil jeg saa at den naturlige og rette Orden fra Arilds Tid har været antaget af Indiens Braminer i deres Bearbejdelser af Sanskrit og andre indiske Tungemaal, samt at flere Evropæer have fulgt deres Eksempel i indiske Sproglærer. Fra dette Øjeblik blev jeg befæstet saa vel i min Overbevisning om Rigtigheden deraf i alle den kavkasiske Menneskerases Sprog, som og i mit Forsæt at anvende den paa de gotiske. I det islandske og de nordiske Sprog har det dog nogen Vanskelighed at anbringe Intetkjønnet først, eftersom dets Mærke -t afstedkommer nogle Forandringer i Roden af Ordet selv; dog undergaar ogsaa Hankjønsmærket -r betydelige Forandringer, da det ofte bliver til l, n, s, og ofte udelades, saa at Vanskeligheden bliver omtrent den samme i Sproglæren, og kun mærkelig i Ordbogen; men i Tysk og Angelsaksisk foraarsager Omordningen aldeles ingen Forandring i Ordbøgerne, og burde derfor her saameget mindre forsømmes. En anden Egenhed ved dette Arbejde er at jeg her har forsøgt at anvende lutter danske Kunstord, hvilket forekom mig ligesaa rigtigt i Sproglæren som i Plantelæren og andre Videnskaber; da det danske Sprog har opnaaet en saadan Grad af Dannelses og Bøjelighed, at det uden mindste Tvang tillader det. Saare faa af disse Ord ere af min egen Opfindelse; da imidlertid nogle kun sjælden forefindes, andre ogsaa virkelig ere ny, vil jeg til Slutning endnu tilføje en kort Fortegnelse over de vigtigste, tillige med de Forkortelser, hvormed jeg har betegnet dem i Bogen.

Sproglære	<i>Grammatica</i>
Formlære	<i>Etymologia</i>
Ordklasse	<i>pars orationis</i>
Navneord (No.)	<i>nomina substantiva</i>

ikke *Hovedord*, ti ofte kan et *verbum* eller *pron.* være *Hovedord* i Sætningen.

Navneform (Nf.)	<i>Gerundium</i>
-----------------	------------------

det er at sige *Infin.* af *Verba*, altsaa en *Form* af et andet *Ord*, anvendt som *Navneord* med *Præposition*.

Tillægsord (Till.)	<i>nomina adjectiva</i>
--------------------	-------------------------

Tillægsform (Tilf.)	<i>participium</i>
---------------------	--------------------

det er en *Form* af et andet *Ord*, som tjener isteden for *Tillægsord*.

Samlingsord	<i>collectivum</i>
-------------	--------------------

Samlingsform kunde man efter samme *Bestemmelse* kalde *pluralis fractus* i *Arabisk*.

Delingsord	<i>partitivum</i>
------------	-------------------

Formindskelsesord	<i>diminutiva</i>
-------------------	-------------------

Forstørrelsesord	<i>augmentativa</i>
------------------	---------------------

Egenskabsord	<i>substantiva abstracta</i>
--------------	------------------------------

Bøjning flexio, *Bøjningsmønster paradigma*, *Bøjningsmaade* (*Böjn.*) *declinatio* og *conjugatio*. Ligesom *κλισις* i *Græsk* synes og *Bøjningsmaade* med rette at bruges almindelig; hvor *Tydeligheden* fordrer det, kan man tilføje hvilken *Ordklasses* *Bøjningsmaader* der menes. Det er ved en aabenbar *Misbrug* eller fejlagtig *Oversættelse* af *συζευξις* (3: *Klasse* af *Gjerningsord*) at *conjugatio* har faaet *Betydning* af *Bøjningsmaade*.

Forholdsform	<i>casus</i>
--------------	--------------

Nævneform (Nævnef., N.)	<i>nominativus</i>
-------------------------	--------------------

Gjenstandsform (Gjenstf., G.)	<i>accusativus</i>
-------------------------------	--------------------

Hensynsform (Hensf., H.)	<i>dativus</i>
--------------------------	----------------

Ejeform (Ejef., E.)	<i>genitivus</i>
---------------------	------------------

Paa samme *Maade* kan man lettelig benævne de övrige *Forholdsformer*, saasom *Udraabsform* eller *Kaldeform* *vocativus*, *Redskabsform* *ablativus*, *Stedsform* *localis* o. s. v. saa mange som noget *Sprog* frembyder, naar man kun klart fatter hvilket *Forhold* hver *Form* fornemmelig tjener til at udtrykke.

Tal, Talform	<i>numerus</i>
Enkeltal, Ental (Enkt.)	<i>singularis</i>
Total, Tvetal (Tot.)	<i>dualis</i>
Flertal (Flert. Fl.)	<i>pluralis</i>
Kjøn	<i>genus</i>
Intetkjøn, (Intk.) Hverkenkjøn	<i>neutrum</i>
Intetkjønsord	<i>nomen neutr.</i>
Hankjøn (Hank.)	<i>gen. masculinum</i>
Hankjønsord	<i>nomen masc.</i>
Hunkjøn (Hunk.)	<i>gen. foemininum</i>
Hunkjønsord	<i>nomen foemininum</i>
Kjønshøjning	<i>motio</i>
Sammenligningsgrader	<i>gradus comparationis</i>
den første (Grad)	<i>positivus</i>
den højere ---	<i>comparativus</i>
den højeste ---	<i>superlativus</i>
Gradbøjning	<i>comparatio</i>
Stedord (Sto.)	<i>pronomem.</i>

Ligesom vi af *igjen* danne *Gjenganger*, af *imod*, *Modstand* o. utall. fl. saa synes vi og af *isteden* eller *i (en andens)* *Sted* at kunne danne *Stedord*, det er og brugt af af Bloch, Nissen, Sommer og flere af Danmarks beste Sproggranskere, og det er neppe muligt at udtrykke Begrebet paa anden Maade.

personlige Stedord	<i>pron. personalia</i>
tilbagevisende ---	--- <i>reciproca</i>
Eje-stedord	--- <i>possessiva</i>
bestemmende ---	--- <i>demonstrativa</i>
Artikkel, Bestemmelsesord	<i>articulus</i>

ikke *Kjønsord*; ti den findes ogsaa i Sprog, som ikke adskille Kjøn, f. E. Engelsk og Kreolsk, samt i Sprog, der adskille dem, uden at den staar i nogen Forbindelse med Kjønnet, f. E. Arabisk og Hebraisk.

henvisende (Stedord)	<i>pron. relativa</i>
spørgende ---	--- <i>interrogativa</i>
ubestemte ---	--- <i>indefinita</i>
Talord	<i>numeralia</i>
Mængdetal	<i>cardinalia</i>
Ordens-tal	<i>ordinalia</i>
Mangfoldighedstal	<i>multiplicativa</i>
Fordelingstal	<i>distributiva</i>

Gjerningsord (Gjern. Go.) *verbum*

ikke *Tidsord*; ti det er en Bisag ved Gjerningsordene at udtrykke Tid, i mange Sprog f. E. Kreolsk (paa de danske Oer i Vestindien) indeholde de aldeles intet Tidsbegreb, hvilket her udtrykkes med egne Smaa-ord, men en Gjerning er unægtelig Hovedsagen; ti hvad enten jeg handler eller lider, saa sker der en Gjerning.

indvirkende Gjern.	<i>verba transitiva, activa</i>
tilbagevirkende	} -- <i>reiciproca</i>
gienvirkende	
gjenstandsløse	-- <i>intransitiva, neutra</i>
lideformet	<i>verbum deponens</i>
upersonligt	-- <i>impersonale</i>
ufuldstændigt	-- <i>defectivum</i>
uregelret, afvigende	-- <i>anomale</i>
Hjælpeord	-- <i>auxiliare</i>
Handleform	<i>activum</i>
handlende	<i>aktivisk</i>
Lideform	<i>passivum</i>
lidende	<i>passivisk</i>
Maade	<i>modus</i>
den fremsættende (frem.)	<i>indicativus</i>
-- betingede (bet.)	<i>conjunctivus</i>
-- bydende (byd.)	<i>imperativus</i>
-- personløse (persl.)	<i>infinitivus</i>
Tid, Tidsform	<i>tempus</i>
Nutiden (Nut.)	<i>præsens</i>
Datiden (Dat.)	<i>imperfectum</i>
Fremtiden (Fremt.)	<i>futurum</i>
Förnutiden, Fortiden	<i>perfectum</i>
Fördatiden	<i>plus quam perfectum</i>
Förfremtiden	<i>futurum exactum,</i>

hvilke 4 sidste dog ikke forekomme som særegne enkelte Tidsformer i noget af de gotiske Sprog.

Biform *supinum*

hvilken dog ikke i de nordiske Sprog forekommer som nogen særskilt Form, men blot som Intekj. af den liden- de Tillægsform (med Undtagelse af Svensk, hvor den er indført i Retskrivningen af de Sproglærde).

Biord *adverbium*

Bindeord *conjunctio*

Forholdsord (Fo.) *praepositio.*

det er: særskilte Ord, som erstatte Mangelen af Forholdstomer.

Udraabsord (Uo.) *interjectio*,
svarende til Udraabstegn og Udraabsform.

Ordføjningslære *Syntaxis*.

Subjektet kunde maaskje kaldes *Grundord*, eftersom det er det, hvorfra man gaar ud; og Prædiketet *Om-sagn*, overensstemmende med Udsagn og Frasagn; samt Objektet *Gjenstand* eller *Gjenstandsord*, dog ere disse fremmede Udtryk, der ogsaa forekomme i det daglige Liv, højt ubetydelige.

Verselære	<i>Prosodia, metrica</i>
Versemaal	<i>metrum</i>
Versefald	<i>cadence</i>
Stavelsemaal	<i>quantitas syllabarum</i>
lang	<i>longa</i>
kort	<i>brevis</i>
ubestemt, tvetonet	<i>anceps</i>
Verseled (Fod)	<i>pes.</i>

Disse Verseledes Navne dannede Grækerne dels af deres Brug og Egenskaber, dels af Stavelsernes Antal: vi kunne meget let danne ligesaa gode Navne paa lignende Maade, f. E.

det ömme (Verseled)	<i>trocheus</i>
-- hæftige --	<i>jambus</i>
-- tvekorte --	<i>pyrrichius</i>
-- tvelange --	<i>spondæus</i>
-- rullende --	<i>dactylus</i>
-- modstødende --	<i>anapæstus</i>
-- lette --	<i>amphibrachys</i>
-- tunge --	<i>amphimacrus</i>
-- trekorte --	<i>tribrachys</i>
-- trelange --	<i>molossus.</i>

Af disse ere alle övrige sammensatte, hvilke derfor ingen Navne behöve. Saaledes kunne vi uden mindste Vold paa Sproget lettelig undvære fremmede Kunstord, blot at vi bruge vore egne overensstemmende med vort Sprogs Aand, f. E. *participium passivum* kaldes ikke Lideformens Tillægsform, men *den lid. Tilf.*, og *femføddede Vers* ikke fem-verse-leddede, men *femleddede* o. s. v., hvilket Öret lettelig vil tilsige enhver, som forstaar sit Sprog.

At jeg har foretrukket de lat. Bogstaver her, er skjet efter fuldt Overlæg. Det forholder sig nemlig med de saa kaldte danske (gotiske) som med de angelsaksiske: de ere intet andet end et Forsøg paa at ufbilde den lat. Munkeskrift, kun i den senere og mere fordærvede Form, som den havde ved Bogtrykkerkunstens Opfindelse. Da var det nödvendigt for Læsningen, at afbilde Skriften saa nöje som mulig; men siden har den dertil hörende Skrift afveget saa himmelviidt, at den udgjör et eget Alfabet, hvor man neppe gjenkender noget af de trykte Bogstaver, hvilket er til stor Hinder for Almuen i at læse og skrive. Da var Munkeskriften almindelig ogsaa i Latin, Engelsk o. s. v. men nu er den forkastet af alle dannede Folkeslag i Evropa, undtagen Tysker og Dansker, hos hvilke begge de lat. Bogstaver dog og have fundet saa megen Indgang, at de umulig staa til at fortrænge, f. E. i Videnskabernes Selskabs Skrifter og i alle Indskrifter, ja enhver Bonde skriver sit Navn og enhver Bondedige syer sit med lat. Bogstaver. Hertil kommer at disse ere langt smukkere, tydeligere og hurtigere at skrive, saa vel som ældre og mere ægte. "Es war also hier (som Gatterer siger) nicht Wahl zwischen Teutschen (danske) und Lateinischen Buchstaben, sondern zwischen ächt Lateinischen und elend verkünstelten."

Jeg slutter denne Fortale, som er bleven længer end jeg agtede, med at anbefale nærværende lille Arbejde til Kjenderes gunstige Dom. Det har kostet mig stor Umage og megen Granskning, formedetst de ringe Forarbejder saavel i Sproglæren som i selve Litteraturen. Men maatte det tjene til at oplyse Nordens og maaskje tillige de germaniske Folkes Sprog, Oldsager og Historie, skulde jeg anse min Umage vel anvendt.

www.libtool.com.cn

Bogstaverne.

Forkortelser.

A, Æ a

ȝ ... and ... og

l ... ödde ... eller

B b

þ ... þæt ... det

rōdt rōdlice ... sandelig

L c

þōn ... þonne ... da

þā ... þam ... dem

D d

E e

www.libtool.com Angelsaksisk Tryk.

F f

Deodric pær Amulinga. he pær
 Eriſten. þeah he on þam Anſianſcan gedpolan
 ðurhpunode. þe gehet Romanum hiſ freond
 ſcipe. ſpa þ hi moſtan heora ealdrihta pyrðe
 beon. Ac he þa gehat pyrðe yfele zelærte
 ȝ pyrðe ppaþe zeendode mid manezum mane.

D Þ h

I i

Angelsaksisk Skrift.

(K k)

L l

† In nomine dñi nr̄i ih̄v xp̄i, 10

M m

N n

O o

P p

(Q q)

R r

S s

T t

U u

V v

X x

Y y

Z z

Ð ð

þ. þ

Æ æ

þaelƿred aldormon ȝ þhiburȝ
 minȝſcþra beȝtan ðar b̄c æt hæð.
 nu h̄rize mid uncre clæneſeo ðæt
 ðonne p̄d̄r mid clæne ȝolde ȝ ðat p̄t
 ðbōdan forȝod̄ſ lufan ȝ for uncre
 ſaule ðearf

On ð forðon ðerit noldan ðæt ðar
 halȝan beoc l̄icȝ l̄nð̄ne hæðenſſe
 punaðen, ȝ nupillað h̄bo ȝ þellan l̄nno
 c̄urȝſ c̄urcan ȝ oðe toloſe ȝ to puldne
 ȝ to þorðunga ----- Alh̄ðryð

FÖRSTE AFDELING.

Bogstavlära.

1. Skrivningen.

1. §. **D**a blot nogle af de angelsaksiske Bogstaver i Figuren afvige lidt fra de latinske, hvoraf de saavel som de gotiske (eller danske) ere en Afart eller ligesom et Slags egen Haand, der ogsaa brugtes af Angelsakserne til Latinen selv; saa har jeg ikke taget i Betænkning at ombytte dem med de nu brugelige i det følgende. Kun **Ð** og **Þ** har jeg beholdt, saasom disse have en egen Lyd, hvortil den latinske Bogstavække ikke har svarende Tegn. Retskrivningen selv har jeg ikke i mindste Maade forandret, men blot tilladt mig af flere vaklende Skrivemaader at vælge den, der forekom mig at stemme mest overens med Sprogets indre Væsen og andre beslægtede Sprogarter.

2. §. Den angelsaksiske Retskrivning er nemlig overmaade forvirret, og synes det efter Hickers og Lye endnu langt mere end den virkelig er; fordi disse Mænd slet ikke have vidst at uddrage Regler for den, og at adskille det sjældnere og skjödeslösere fra det egentlige og bestemt rigtige, at tilsidesætte eller i det højeste blot anmærke hint, og derimod bestandig følge dette: men i det Sted angive ved ethvert Tilfælde overordentlig mange Maader, hvorpaa Ordet skrives, og tage ikke sjælden den falske for

den ægte og omvendt. Hyppige Forbytninger i Ret-
skrivningen ere:

a og **æ**; som **ác** og **æc** en *Eg*, **æcer** og **acer**
en *Ager*.

o og **a** især foran **n** i en korttonet Stavelse; saasom:
man og mon en *Mand*, lang og long
lang, sand og sond *Sand*, saa og i En-
delserne *ode* og *od*, der ofte skrives *ade*
og *ad*, hvilket dog vel egentlig er en Islan-
disme.

ea og **e**: **eaðe** og **eðe** *lettelig*, **ceaster** og **ce-**
ster en *Borg*.

f, **i**, **y**: **égl**and, **íg**land, **ýg**land, en *Ö*, **eld**an,
yldan *nöle*, ymbe, imbe, embe *omkring*.

so, **y**, **e**: **seolf**, **self**, **sylf** *selv*, **veorð**, **vyrð**
Værd, **sendan**, **seondan** *at sende*, **syl-**
lan, **sellan** *at give*, (isl. *selja*). Det sam-
me skjer i andre Sprog; f. Eks. isl. *mjólk*
o: *Melk*: hermed kan og sammenlignes den
russiske Udtale af *ë* som *jaa* ell. *jo*.

o og **u** især i Endelser: **gemæro** og **gemæru**
Grændser.

g hænges ofte til de Ord, der endes paa **t**, som:
hig eller **hie** for **hi de**.

og omvendt udelades ofte af de der endes
paa **ig**, som: **dri** for **drig** eller **drýg** *tör*.

g sættes ogsaa stundom foran et **e** ell. **i**, der ud-
tales som **j**, saasom: **geóv** for **eóv** *eder*,
geall for **eall** *al*.

nc, **ng**: **sang** og **sanc** en *Sang*, **ring** og **ringc**
en *Ring*.

h og **g**: **sorh** og **sorg** *Sorg*, **eahum** og **eagum**
Öjne (oculis).

3. §. Aksentuatsionen, som er saa yderlig nød-
vendig til at udtale, ja til at forstaa Sproget, er me-
get ofte forsømt af de gamle, og især i de trykte

Udgaver for det meste udeladt aldeles; den er derfor meget vanskelig at bestemme. Ligheden med Islandsk, Engelsk og Tysk er et Hovedhjælpemiddel, dernæst ogsaa Afledningen og Bøjningen i Angelsaksisk selv; dog have disse Sprogets indre Lighedsregler ofte først ved Sammenligningen med hine Sprog været at opdage: f. Eks. god *Gud*, og *gód god*, kan sluttes af det isl. *góð -- góðr* og det eng. *god -- good*, saavel som det tyske *Gott -- gut*. Brýdguma ligesaa af *brúðgumi, bridegroom, Bräutigam*. Hyrde *en Hyrde* isl. *hirðir*, men *hýrde hörte* isl. *heyrði*. Slítan *at slide* — sliten *slidt* af isl. *slíta, slitinn*, og af Overensstemmelsen med det eng. *bite bide, bitten* bidt, og mange andre lignende Ord i Islandsk, Engelsk och Tysk. Undertiden finder man og en dobbelt Selvlyd isteden for Tonetegnet i Angels. f. E. tiid for tid, isl. *tíð*, t. *Zeit*, og stundum finder man Aksentuatsionen virkelig iagttaget, hvilke Eksempler man nøje maa lægge mærke til. Besynderligt er det at Aksenterne i Lambardi Kvartudgave af de angelsaksiske Love (1568) ere forkastade i Wilkins forresten langt bedre Folio-udgave (1721).

4. §. Denne Aksentuatsion, der blot bestemmer Lyden eller Udtalen af den Selvlyd hvorover den sættes, forblande man ikke med Tonefaldet eller Bestemmelsen af det Sted i ethvert Ord, hvor Hovedtonen falder. Dette har uden Tvivl omtrent som i Tysken været paa første Rodstavelse i ethvert Ord, saa at Forstavelserne *ge-, a-, be-, o.* desl. aldrig faa Tonefaldet. I Sammensætninger af to væsentlige, betydningsfulde Ord falder Tonen sædvanlig paa den første Del, hvilket alt kan sluttes af Rim-bogstaverne i Vers, f. E. *Scyld*. Indledn. 51.

Him pá Scyld gevat	<i>Da forlod Skjold dem</i>
tó gescap hvile	<i>(og gik) til bestemte Hvile.</i>
St. 55. Hi hyne pá ætbærom	<i>Da bare de ham ud</i>
to brimes varode.	<i>til Söens Bræd.</i>

Her er paa første Sted *sc* og paa andet *b* Rim-
bogstaver, uagtet *ge* i *gescæp* og *æt* i *ætbæron*, hvil-
ket viser at disse Ord have haft Tonen paa anden
Stavelse. www.libtool.com.cn

fl. 17. Oð þæt him æghvylc	<i>Indtil ham enhver</i>
þára ymsittendra	<i>af de omboende</i>
ofer hronráde	<i>paa hin Side Haves</i>
hýran scolde	<i>lyde maatte.</i>

Her er det paa første Sted de tre Selvlyde *o*, *æ*
og *γ*, som udgjøre Rimbogstaverne, og paa det andet
h, hvilket viser at den første Stavelse har haft Tonen
i Ordene *æghvylc*, *ymsittende* og *hronråd*.

5. §. Til Skilletegn brugte de gamle Angelsak-
ser blot en Prik ved Enden af enhver Sætning, og tre
Punkter ved Enden af én hel Sammenhæng; men det
forekommer mig ligesaa uskyldigt som nyttigt, at sæt-
te de nu brugelige Skilletegn isteden for disse højst
ufuldkomne.

2. Udtalen.

6. §. De angelsaks. Selvlyde synes ikke at have
været saa brede og haarde som de islandske, men at
have nærmet sig mere til den danske og svenske Ud-
tale i dannede Folks Mund.

a og *á*, have vel saaledes blot adskilt sig ved
Længden; med mindre man vil antage at *á* har haft
en noget dybere Lyd, ligesom det tyske *a* i *wahr*
(*sand*), hvilket bestyrkes deraf at det stundum svarer
til engelsk *o*, dansk *aa* og sv. *å*; f. E. sár eng. *sore*,
d. *Saar*, sv. *sår*. Den islandske Udtale som *av* har det
ikke haft; ti denne betegnes i Angelsaksisken ligefrem
ved *áv* eller *au*; saasom såvel ell. saul isl. sál *Sjæl*.

e og *é* have adskilt sig baade i Længde og Lyd;
da *e* har været klart og højt som *æ*, isl. og dansk *e*
i *Hest*; *é* derimod dybere og bredere som vort *e* i
lede, se o. desl. hvilket skjønnes af Sammenligning:

sendan er vort *sende*, *fédan* vort *föde*; det har sikkerlig klinget omtrent som vort *fede*, dette brede *e* hörer man ogsaa endnu Tyskerne at sætte isteden for langt *ö*, naar **udtale Dansk**. Et uaksentueret *e* i Enden af en Stavelse har vel haft samme Lyd som i Dansk og Tysk; f. E. *beginnan* *begynde* t. *beginnen*, *vuce* *Uge* t. *Woche*.

i og *í* have adskilt sig som i Isl. og Dansk i Ordene *viss*, *til* og *vis*, *tid*. Det første nærmer sig noget til *e*, det sidste til *ii* eller rettere *ij*.

o og *ó*, som i de danske Ord *for* og *foer*, hvorved blot maa bemærkes at den første Lyd meget gjerne kan være lang ligesaavel som den sidste. Dette have vi ogsaa i Dansk; f. Eks. *forebygge*, *o*. desl. men i Angels. er det langt hyppigere. Den sidste Lyd har ikke været fuldt saa bred som den af det isl. *ó*; ti dette skrive Angelsakserne *óv*; f. Eks. *stóv* isl. *stó* et Sted, en Plads.

u og *ú* har ud. Tv. lydet det første som eng. *u* i *us* vort *o* i *hos* eller *u* i *knurre*, det andet som *u* i *Hus*, det er næsten som *uu* eller rettere *uv*, hvilket sees temmelig tydelig af Overensstemmelsen med Engelsk og Dansk, hvor angels. full svarer til *full*, *fuld* og *hús* til *House*, *Hus*.

y og *ý* har vel i de ældste Tider været udtalt som i de danske Ord *Byg* og *Ly*; ti ellers var man neppe faldet paa at bruge denne Betegnelse i Stamord saasom *brýd*, *en Brud*, hermed stemmer ogsaa den jydsk Udtale (*æ Bryd*) overens; men meget tidlig har dog dette Bogstav antaget samme Lyd som *l*, ligesom i det Isl. Tyske og Franske, hvilket sluttes af den uendelig hyppige Forveksling af *y* og *i*; dog forekommer det mig at *y* sædvanligen betegner svagt *i* (*i tenue*, uden Aksent) og *i* derimod haardt *i* (*i magnum*, med Aksent). I övrigt maa de adskilles efter deres Herkomst.

Det lange *aa* har, som ovenfor er sagt, ligesaa vel som det korte været betegnet med *o* uden Ak-

sent; men det lange *æ* har ligesom i Dansk været betegnet med *æ*, der altsaa bør udtales ligesom det tyske og svenske *ä* og ikke som det isl. *æ* (o: aj) hvilket let sees ved Sammenligning; f. E. gæst, þæs, fæderas med isl. *gestr* Gjest, þess dets, feðr Fædre; saavel som af den hyppige Forbyttelse med *e* i det Angelsaksiske selv.

æ findes sjælden, og synes ganske fremmed for Sproget, det er vel indbragt af Nørdboerne, uden dog at have vundet Borgerret; ti i den nuværende Engelsk findes slet intet *ö*.

7. §. *E* bruges foran *a*, *o*, til at udtrykke *j* ligesom i den ældste islandske Retskrivning, der formodentlig er taget af den angelsaksiske; f. Eks. earl gl. isl. *earl*, siden *jarl*, beóðan gl. isl. *beóða* siden *bjóða* sv. *bjuda* o: *byde*, eóv eng. *you* o: *eder*, ongean *igjen*, sceán isl. *skjein* ell. *skèin* d. skinnede, georne isl. *gjarna* d. gjerne, ceap *Kjøb*, cearian *kjære sig om* o. m. fl. hvor man ser at *e* indskydes efter *g* og *k* i Angels. ligesom *j* eller *i* i Dansk og Islandsk. Eadveard, *Edvard* isl. *Játvarðr*. Eótaland *Jylland* isl. *Jótland*, o. m. fl. Dog er det troligt at denne Jodlyd har været noget svagere end det stærke Jod i Dansk; efterdi den forekommer saa uendelig hyppig, og man har betegnet den med *e* heller end med *i*, den ogsaa er bortfaldet igjen i saa mangfoldige Tilfælde: men at det ikke er en egen tvetydlig Udtale, der betegnes med dette *e* foran en Selvlyd, kan sluttet saavel af den nysfremsatte Lighed med Islandsk og Dansk, som og deraf at det i Angels. selv ofte forbyttes med *i*; som: seó ell. sió isl. *sjá*, *sú* o: *den (illa)*, heofon, ell. *hiofon* Himmel, leóð ell. lióð isl. *ljóð* Sang, geong eller giung *ung*; og ofte rent udelades efter *g* og *k* som: lyfigean og lyfigan *leve*, mænigeo og mænigo *Mængde*.

I betegner Jodlyden foran *e* og *u*; f. Eks. Jerusalem, iett eng. *yet* endnu (t. *jetzt*), Júdeas.

Jöder, iúg oð Ungdom (t. *Jugend*). Derfor indskydes der et blødt *g* i Nutidsformen af alle Gjærningsord paa *ian*, f. Eks. ic lufige *jeg elsker* og i Tillægsformen: lufigende *elskende*. o. desl. for at tilkjendegive at Ordet er trestavelset, da man ellers måtte læse *luf-je*, men i den personløse Maade: *lufian at elske* behøves det ikke, fordi her kommer *a* efter, foran hvilket Jod betegnes med *e*, men *i* beholder sin Udtale som Selvlyd i en egen Ståvelse. *J* som et eget medlydende Bogstav findes aldeles ikke i Angelsaksisk; ej heller forekommer det efter en anden Selvlyd, saa at det regnes til samme Ståvelse.

U bruges meget sjælden som Medlyds-tegn for *v*, da dette Bogstav var almindelig bekjendt hos de gamle, det er derfor kun en sjælden Retskrivnings-særhed, naar man finder: *saul* for *sávl* ell. *sável* *Sjæl*, og *cául* for *cávl* *Kaal* o. desl. Der gives altsaa i dette Sprog slet intet som man kan kalde Tvelyd, med mindre det skulde være i enkelte fremmede Navne; saasom *Caius*, *Aurelius*, *Európa*, o. desl. hvor det dog blot er Retskrivningen, der synes fremmed; da Udtalen sikkerlig har været *Cajus*, *Avrelius*, *Evropa*.

8. §. Medlydenes Udtale stemmer for det meste overens med Dansken, man mærke sig blot følgende:

H har haft en meget haard Udtale, det findes ligesom i den jydsk Sprogart foran *e*, *i* (i) og *v*; saasom: heord *en Hjord*, hvít *hvid*; og desuden ligesom i Islandsk foran *r*, *l*, *n*; som: hring isl. *hringr en Ring*, hlótr isl. *hlutr en Lod*, hnœcca isl. *hnacki en Nakke*. Endelig findes det ogsaa ofte i Enden af Ordene, dels allersidst, dels foran andre haarde Medlyd: det synes her at have været udtalt omtrent som det græske *χ* tyske *ch*; f. E. þurh. *igjennem t. durch*, leoht *Lys t. Licht*.

G har lydet som i Isl., 1) haardt som *g* foran *q*, *o*, *u*, og 2) som *gj* foran *e*, *i*, *y*, men 3) blødt som *j*, dersom det stod imellem to af de Bogstaver *e*, *i*, *y*,

hvilket sees deraf at det kan indskydes i *lufige* (for *lufi-e*) o. desl. uden at forandre Udtalen. For *gg* skrives sædvanlig *cg*; saasom: *segan* sige, *licgan* ligge.

C udtaltes overalt som det isl. og danske *K*, saa at dette Bogstav blev overflødig, og findes ogsaa yderst sjælden. Ligeledes er *Q* overflødig og ubrugt; man skrev bestandig *qv* for *qu*. Foran *e*, *i*, *y* har *c* klinget som vort *kj*, hvilket sluttet dels af Islandsk, dels af Overensstemmelsen med dets Brug foran andre Selvlyd, hvor det saa ofte tager *e* (o: j) til sig; dels af Skrivemaaden *cielf* for *cealf en Kalv*, *cierre* for *cyrrer en Gang*, o. fl. desl. dels endelig af den nuværende engelske Udtale, hvor det er blevet til *ch*; ved den selvsamme Overgang som i Svensk og Italiensk, hvor man dog ikke har forandret den gamle Skrivemaade, f. Eks. *cidan* eng. *chide skjænde paa*, *cef* ell. *ceaf* eng. *chaff Avne*; ligesom det isl. *kenna* o: *kjende* er blevet i Svensk til *känna* (læs *tschenna*) og det græske og lat. *κεντρον centrum* (læs *kjentrum*) i Italiensk til *centro* (læs *tschentro*).

L og **N** skrives ofte iflæng dobbelte eller enkelte i Enden af Enstavelsesord, men denne Fordobling bortfalder naar Ordet forlænges saaledes at en Medlyd følger paa, saasom: *vell* eller *vel* (*bene*), *eall* (*omnis*) *ealne* (*omnem*), ligesaa *ic sylle*, *pú sylst*, *he sylð jeg giver* o. s. v. *fenn* ell. *fen* *Morads*. Heraf sees at *ll* og *nn* ikke har haft den haarde islandske Udtale i dette Sprog, man maatte i saa Fald nøje have adskilt dem fra enkelt *l* og *n*.

Ð og **P** svare begge til det engelske *Th*, men dette har, som bekjendt, en dobbelt Udtale: 1) en haardere som i *thing en Ting*, hvilket er omtrent det det græske *Θ* og det isl. *P*, og 2) en svagere eller blødere som i *this denne*, der synes at være Engelsen egen. *Spelman* tillægger *Ð* den haardere og *P* den blødere Lyd, og *Somner*, *Hickes* og *Lye* sige ham

ham det efter, jeg begriber ikke paa hvad for Grunde. Tværtimod synes det klart at *ð* har haft den blödere og *þ* den haardere Lyd: 1) fordi det er aabenbart at *Ð* er taget af *D*, og altsaa rimeligt at det har tilkjendegivet den Lyd som kommer *D* nærmest; ligesom paa den anden Side at *Þ* er taget af Runen *þ*, ligesom det isl. *þ*, og derfor og sandsynligvis har betegnet samme Lyd. 2) fordi *ð* forefindes saa ofte i Enden af en Stavelse og imellem to Selvlyde, hvor der endnu i Engelsk findes den blödere Lyd; og i Islandsk efter den gamle Retskrivning ligeledes *ð*, men nu omstunder skrives rent *d*; f. Eks. soð *sand* eng. *sooth* gl. isl. *saðr* ell. *sadr*, oðre *andre* eng. *other* isl. *aðrir* ell. *adrir*. *þ* derimod findes mest foran i en Stavelse, hvor Islandsken altid har den haarde Lyd, for Eks. þeód *et Folk*, isl. þjóð, þencean *tænke* isl. þenkja. Her er det mærkeligt at ogsaa i Begyndelsen af Stedord og Biord, hvor Engelsken har den bløde Lyd af *th*, der har Angelsaksisken ligesom Islandsken for det meste *þ*, saasom: þú *du*, þær *der*, undtagen efter en Selvlyd og hvor Ordet ligesom sammentrækkes med det foregaaende, i hvilket Fald ogsaa Islænderne udtale *þ* meget blødt næsten som *d*, f. Eks. isl. ég sé það ecki; heyr þu, hvor man egentlig burde skrive ég sé-*það* ecki, (*jeg ser ikke noget af det*), og heyr-*þu!* (*hör!*). Ellers ere disse Bogstaver, fordi de Sproglærdes Regler vare lige modsatte Sprogets Natur, uendelig ofte bleven forvekslede med hinanden, saa at man endog i bestemte Anförelser hos *Lye* ofte vil finde den modsatte Skrivemaade af Hovedstedet, naar man vil gjøre sig den Umage at jævnføre dem. Ja nogle have endog anset det ene for rent overflödigt, og *Lye*, som dog beraaber sig paa Spelmans og Somners Formodning, at *ð* var det haarde og *þ* det bløde *th*, anförer ikke des mindre begge som et eneste Bogstav, hvilket han giver Plads öfter *T* i Alfabetet, men i Ordbogen indskyder han

de dermed begyndende Ord midt i Bogstavet *T*, som om det blot var en Forkortelse for *Th*; da dette dog er en senere latiniseret Skrivemaade isteden for den gamle ægte angelsaksiske, der er grundet paa Lyden. I övrigt maa bemærkes at man isteden for *ðð* ofte finder *þð*, saasom *siþðan* for *siððan siden*; eller *þþ*, som *oþþe eller*, o. desl.

3. Bogstavforandringer.

9. §. Ombytninger saavel af Selvlyde som Medlyde udfordres stundum til Afledning eller Bøjningen, de vigtigste af disse Selvlydenes Overgange ere:

a til *æ*: *stán en Sten*, stænen som er af *Sten*; *hál hel*, gehælan læge; *lár en Lære*, læran at lære; *án én*, ænig nogen.
a til *æ* kort: *habban at have*, ic hæbbe jeg har.

Kun sjælden bliver et kort *a* og *ea* til *e*, saasom: man eller mann *Mand* til men ell. menn *Mænd*; *standan at staa*, he stent *han staar*; *geþancas Tanker*, *geþencean betænke*; *heah høj*, *hehst højest*; *neah nær*, *nehst nærmest*; men sædvanligvis til *y*, som: *eald gammel*, se *yldra den ældre*; *vealdan styre*, *regjere*, he velt eller vylt *han styrer*; *healdan holde*, he helt; *leás lös*, *lýsan löse*; *geleáfa Tro*, *gelýfan at tro*.

e til *i*, (*y*): *ren Regn*, *rinan regne*; *bernan urere*, *byrnan ardere*; *cveþan sige*, þú cvyst (cvist) *du siger*.

ó — *é*: *dóm*, *déman at dømme*; *frófer Tröst*, *fréfrian at tröste*; *fót*, *fét Födder*; *bóc en Bog*, *béc Böger*.

o, *eo* — *y*: *storm*, *styrman at storme*; *gold Guld*, *gylden gylden*; *vord et Ord*, *andvyrðan svare*; *veorc Værk*, *vyrcean virke*, *arbejde*; *heord Hjord*, *hyrde*; *leoht lys*, *lyht lyser*.

u til *γ*: scrúd *Prydelse*, scrýdan *pryde*; sundor *sönder*, asyndrian *adskille*; cuð *bekjendt*, cyþan *bekjendtgjøre*.

vi — *γ*: vitan *at vide*, nytan *ikke vide*; villan *vilde*, nyllan *ikke vilde*.

10 §. Blandt Medlydenes Forandringer maå man især mærke sig at *g* sædvanlig bortfalder foran *d* og *ð*, saasom: mæden for mægden *Jomfru*, *Mö*, sæde for sægde *sagde*, mæð for mægð *Magt*, *Kraft*, lið for ligð *han ligger*.

Foran *n* bliver det enten ligeledes bortkastet, eller *gn* udvides til *gen* eller endelig undertiden omsættes til *ng*; saasom: væn *en Vogn*, ren *Regn* (ogsaa reng), þen *ens Mand*, Undersaat (isl. þegn) ogsaa þegen eller þeng.

Et væsentligt *g* forandres ofte til *h*, naar det staa sidst i Ordet efter en Selvlyd eller *r*: stigan *at stige*, stáh *steg*; gebúgan *bukke*, gebeáh *bukkede*; burh *en Borg*, *By*; beorh *en Høj*, men i Flertallet beorgas *Höje*.

c og *cc* bliver ofte foran *s* og *ð*, men især foran *t* til *h*; f. Eks. ahsian for acsian eller axian *spørge*, æske, séhð for sécð *søger af sécan*, sóhte *sögte*, streccan *strække strehte*.

ð forandres stundum især i Gjerningsordene til *d* saasom: seóðan *at kaage soden kaagt*, ic cvæð *jeg sagde þú cvæde du sagde*, he vyrð *han bliver þú vurde du blev*.

4. Bogstavovergange

11. §. fra Angelsaksisk til andre Sprog ere ogsaa meget mærkelige, ikke blot til Etymologi eller Ordforklaring, men endog blot som Hjælpemidler til at gjenkjende de fra andre Sprog (Islandsk, Engelsk og Tysk) allerede bekjendte Ord i deres angelsaksiske Dragt.

Af Selvlydene svarer saaledes ofte

æ til *a*, f. Eks. fæder isl. *faðir* t. *Vater*, æcer isl. *akur* d. *en Ager*, væs *var*, þær isl. *þar*, *der*, hvæt isl. *hvæt*, *hvad*, væl isl. *valr*, *de faldne i et Slag* o. m. fl. Stundum svarer ogsaa æ til *á*, som: hær isl. *hár*, *Haar*, dæd isl. *dað*, *Daad*, præd isl. *þráðr*, *Traad*, lætan isl. *lata*, *lade*. Stundum endog til *e*, f. Eks. gæst isl. *gestr en Gjest*, þæs isl. *þess*, *dets*; dog vil man let bemærke, at der i de allerfleste af disse Tilfælde findes simpelt *a* i Tysk eller andre beslægtede Sprog, saasom: *Haar*, *That*, *Draht*, *lassen*, *Gast* o. desl.

ea til haardt og korttonet *a*, saasom: bearn isl. *barn*, earm isl. *armr*, *ussel*, eald t. *alt*, *gammel*, eall isl. *allr*, *al* (*omnis*), fleax eng. *flax* t. *Flachs*, *Hör*. Stundum ogsaa til haardt *ö* og *e* som þearf isl. *þörf*, *Tarv*, þú eart isl. *ert*, *du er*, mearh isl. *mörgr*, *Marv*.

á til *ei*; som cásere *Kejser*, ác isl. *eik*, *en Eg*, tácn isl. *teikn*, *et Tegn*, gást t. *der Geist*, hál isl. *heill* d. *hel*, brád isl. *breidr*, *bred*, bát isl. *beit*, *han bed*, hám isl. *heim*, *hjem* o. m. fl. I disse Tilfælde kan man sikkert sætte Aksent over bestandig.

ea til isl. *au* tysk langt *o*, saasom: leás *laus*, *los*, reád *rauðr*, *roth*, streám *straumr*, *Strom*, beáh *baugr*, *Ring*, leán *laun*, *Lohn*; deað *dauðr*, *tod*; ligesaa eáre *eyra*, *Ohr* o. desl.

y til isl. *ey* tysk langt *ö*, saasom: alýsan isl. *leysa* t. *erlösen*, lýfan isl. *leyfa*, *tillade*, gýman *geyma*, *gjemme*, iagttage, hýran *heyra*, *höre*. Ogsaa her kan man altid være sikker paa Aksenten.

eo til kort og höjt *e*, der i Islandsk ogsaa undertiden er bleven til *è*, *iö* eller *ia* (*je*, *jö*, *ja*), f. Eks. veorc *verk*, sveord *sverð*, preost *prestr*, eom isl. *em*, *jeg er*, eorðe t. *die Erde*, isl. *jörð*, *Jord*, heord eng. *herd* t. *Heerde* isl. *hjörð*, *en Hjord*, beorh isl. *berg* ell. *bjarg* et *Bjerg*, feor isl.

fjarr t. *fern*, *fjærn*, *teoll* isl. *fëll*, *faldt*, *heold* isl. *hëlt*, *holdt*.

y til kort *i*, f. Eks. *afyrnan* isl. *firra* t. *entfernen* d. *bortfjærne*, *hyrde* isl. *hirðir* t. *Hirt* d. *Hyrde*, *þrydda* isl. *þriði*, *tredie*. Undertiden ogsaa til *e*, f. Eks. *yldra* isl. *eldri*, *ældre*, *yrnan* *renna* sv. *rinna* d. *rinde*; *syllan* isl. *selja* d. *sælge*; *cyran* ell. *cyran*, *vende* t. *kehren*, o. desl.

eo svarer ogsaa ofte til det isl. *jó*, *jú* og *ý*, samt til det eng. *ee* og det tyske *ie*, hvor Islandsken har *e* (o: je); saasom: *ceósan* *kjósa*, *vælge*, *deóp* *djúpr* eng. *deep* t. *tief*, *seóc* *sjúkr*, *syg*, *deór* *dýr* eng. *dear* o: *dýr*, *dyrebar*, *þeóv* isl. *þýr*, *en Slave*, *Tjener*, *veód* eng. *weed*, *en vild Plante*, *Ukrud*. *hreód* eng. *ræd*, *et Rör*, *treóv* eng. *tree*, *et Træ* isl. *trè* (af den angelsaksiske Form findes Spor i den isl. Ejef i Flert. *trjáa*); saa og *feóh* t. *Vieh* (*Penge*) isl. *fè*, *kneóv* t. *Knie*, *Knæ* isl. *knè*, *geó* t. *je*, *nogensinde*. I alle disse Tilfælde viser de øvrige Sprog Overensstemmelse at *eo* bør aksentueres.

é til det isl. *æ* (œ), dansk langt *ö*, saasom: *fédan* isl. *fæða* d. *föde*, *dépan* *döbe*, *bén* isl. *bæn*, *en Bön*, *déman* isl. *dæma*, *dömme*, *vépan* isl. *æpa*, *græde*, *védan* isl. *æða* eller *æðast*, *rase*. Dette *e* kommer af langt *ó*, som Angels. og Isl. har tilfælles, f. E. *déman* af *dóm* isl. *dómr*, *vépan* af *vóp* isl. *óp*, *Skrig*, *védan* af *vód* isl. *óðr*, *rasende*; og i alle disse Tilfælde er man sikker at baade det oprindelige *ó* og afledte *é* bør aksentueres. Tysken har her *u* og *ü*, f. Eks. *Wuth*, *wüthen*.

12. §. Af Medlydenes Overgange mærkes især.

En dobbelt Medlyd svarer ofte til den enkelte med *j* efter i Islandsken; f. Eks. *villan* *vilja*, *at ville*, *sellan* *selja*, *at give*, *fly*, *sælge*, *settan* *setja*, *at sætte*, *seggan* *segja*, *sige*, *fremman* *fremja*, *udføre*, *bedrive*, o. m. fl.

Sjældnere svarer *rc* og *rd* til isl. *ck* og *dd*, saasom: *deorc* *döckr*, *mörk*, *ord* *oddr*, *en Spids*,

brord *broddr*, en *Brod*, bryrdan isl. *brydda*, stikke igjennem.

To sammenstødende Medlyd i Enden af et Enstavelses-ord i Islandsken adskilles ofte af Angelsakserne ved en indskudt Selvlyd især *e* eller *o*, saa at Ordet bliver tostavelset, f. Eks. fylded isl. *feldr* d. *fældet* og *fyldr* ell. *fyltr* d. *fyldt*; forbærned isl. *brennr*, *brændt*; hræfen isl. *hrafn*, *Ravn*, væter isl. *vatn*, *Vand*; brægen eng. *brain*, *Hjerne*; fugol ell. fugel isl. *fugl*, en *Fugl*, tungol ell. tungel isl. *tungl*, *Maanen*.

Omflytning især af *r* og *s* er meget hyppig i Angels., saasom: gærs isl. *gras*, *Græs*, forst *Frost*, fyrst *frøstr* d. *Frist*, flaxe *flaska* d. en *Flaske*, axian ell. ahsian isl. *æskja*, at *æske*, *spørge*, fixas isl. *fiskar*, *Fiske*, bridd eng. *bird*, en *Fugl*, cræt eng. *cart*, en *Vogn*.

c foran de bløde Selvlyd er i Eng. bleven til *ch*; saasom: cidan eng. *chide*, *skjænde paa*, cicen eng. *chicken*, en *Kylling* (burde vel egentlig skrives *cycen* og udledes af *cœc*, en *Hane*); *cc* bliver til *tch* som feccean *fetch*, at *hente*.

ge (ɔ: g) og overhoved *g* foran de bløde Selvlyd er i Engelsk bleven til *y* (ɔ: j), eller efter en Selvlyd inde i Ordet til *i*; som: *geoc* *Yoke*, et *Aag*, gear *year* et *Aar*, fægen *fain*, *glad*, *villig*, fæger *fair*, *fager*.

scē (ɔ: skj) eller overhoved *sc* foran de bløde Medlyd er i den senere Engelsk gaaet over til *sh*; f. Eks. *sceall shall*, *han skal*, *sceolde should*, *skulde*, *sceotan shoot*, *skyde*, *sceán shone*, *skinnede*, *scyld shield*, et *Skjold*, *scir sheer*, *skjær*, o. m. fl. Det er mærkværdigt at disse tre Overgange i Engelsk fra det gl. Angelsaksiske, hvorved *c* er bleven til *ch* (ɔ: tsch), *g* til *y* (ɔ: j) og *sc* til *sh* (ɔ: sch) foran de bløde Selvlyd og *e* (som *Jod*), ere aldeles de samme, som have fundet Sted i Svensk og i det mindste de to sidste ogsaa i Norsk fra den

gamle Islandsk, men hvor den ældgamle oprindelige Lyd er beholdt i Dansken, f. Eks. i Ordene: *kenna* sv. *känna* d. *kjende*; *gjarna* sv. *gärna* d. *gjærne*, *skilja* sv. *skilja* d. *skille*. Hele Forskjellen er at de svenske have beholdt den gamle Retskrivning, de engelske antaget en ny. Italienerne have gjort næsten selvsamme Forandringer i de latinske Ord, men ligesom Svenskerne beholdt den gamle Skrivemaade, f. Eks. *cingere* (omgive), *scintilla* (en Gnist).

v beholdes i Angelsaksisk, ligesom i andre germaniske Sprog, foran *o*, *u*, *y*, hvor Islænderne bortkaste det; f. Eks. vord t. *Wort* isl. *orð*, et *Ord*, vundor t. *Wunder* isl. *undur*, et *Under*, vurm ell. vurm t. *Wurm* isl. *ormr*, en *Orm*, vyrcean isl. *yrkja*, *arbejde*; *drive* (noget). Angelsakserne sætte ogsaa hyppig *v* foran *r*, som: vritan isl. *rita*, at *skrive*, vráð isl. *reiðr*, *vred*.

ht svarer til det tyske *cht* eng. *ght* isl. og sv. *tt*, der og for det meste er beholdt i Dansken, naar det ikke slutter Ordet; saasom: leoht t. *Licht* eng. *light*, beorht eng. *bright* isl. *bjartr*, *klar*, riht t. *Recht* isl. *reðtr* sv. *rätt* d. *Ret*; meahhte t. *mochte* eng. *might* isl. *mátti* sv. og d. *maatte*; drihten isl. *drottin*, *Herre*; niht eng. *night* t. *Nacht* isl. *nátt* at *skrive*, sv. *natt* d. *Nat* o. m. fl.

ð til *nn* i sædvanlig Islandsk, *nd* i Dantsk; dette ð findes og undertiden i den allerældste Islandsk; f. Eks. muð isl. *muðr*, *munnr* d. *Mund*, sið isl. *sinn* d. *Sinde*, Gang, toð isl. *tönn* d. *Tand*, soð isl. *saðr*, *sannr* d. *sand*.

Til Enstavelsesord, som endes paa en Selvlyd, føje Angelsakserne undertiden et *h*, svarende til det isl. og sv. *g*, saasom: feoh isl. *fè*, *Fæ*, *Penge*; slóh isl. *sló* ell. *slóg*, *slog*, seah isl. *sá* ell. *ság* sv. *såg*, *hann saa*. Undertiden tilføie de *v*, der svarer til det *v* eller *f*, som først i de Endelser, hvor en Selvlyd følger paa, indskydes i Islandsk; saasom: melev isl. *mjöl*, *Mel*, i Hensynsformen: meleve isl. *mjölvi*.

Alle Kjønsmærker i Islandsk og Tysk, saavel Intetkjønnets *t*, *es* som Hankjønnetts *r*, *ur* og *er*, bortfalde her aldeles, og det baade i Navneord og Til lægsord, f. Eks. cyning isl. *konüngr*, *en Konge*, smið isl. *smiðr*, *en Smed*, góð isl. *gott*, *góðr* og *góð* t. *gutes*, *guter* og *gute*, flere Eksempler forekomme i det oven anførte.

Desuden bortkaste Angelsakserne et blot *r* i Enden af Ordene, hvor det ikke hörer til Ordets Grundform; f. Eks. brýd isl. *brúðr*, *en Brud*; fét *fætr*, *Födder* af *fót*; bet isl. *betr*, *bedre* (som Biord); leng isl. *lengr*, *længer*, má isl. *meir*, *mér*; hyrde isl. *hirðir*, *en Hyrde*; men æcer for isl. *akur*, *en Ager* og vinter for *vetur*, *en Vinter*, ti her er Endelsens *r* væsentligt, som sees af Ejeformen: æceres isl. *akurs*, hvor det beholdes; hvilket ikke er Tilfældet med Endelsen *ir* i den gamle Islandsk, hvor *hirðir* faar *hirðis*, *læknir* en Læge *læknis*. Her har da den islandske Sproggransker et vigtigt Hjælpe middel til at adskille bestemt *r* og *ur* i det gamle Sprogs Retskrivning.

13. §. Angaaende de angelsaksiske Navnes Anvendelse i Dansk, mener jeg det er en aabenbar Nödvendighed at omforme dem efter samme Regler som om de vare islandske, da vi én Gang ere vantte til disse Former, og de angelsaksiske derimod ere os saa fremmede, at vi ikke en Gang ere i Stand til at gjenkjende dem i den skikkelse. Saaledes bör vi for *Vóden* skrive *Odin*, for *Ælfréd* *Alfred*, *Scyld* *Skjold*, *Ostriçe* *Astrid* eller *Estrit*, *Vulfstán* *Ulfstén*, *Vulfgár* *Ulfgejr*, *Ohtere* *Ottar*, *Hygelác* *Huglejk* o. desl.

At vi bruge egne danske Former hvor vi have dem, falder af sig selv, saasom: *Ulrik* for *Vulfric* isl. *Ulfrekr*, *Edvard* for *Eadveard* isl. *Játvarðr*, *Northumberland* for *Norðan-hymbraland* isl. *Norðymbraland*.

ANDEN AFDELING.

F o r m l æ r e.

1. Navneordene.

1. §. Denne Ordklasse har her, ligesom i Isl. og Tysk, Polsk og Russ., Græsk og Latin, trende Kjøn, nemlig: Intetkjønnet, Hankjønnet og Hunkjønnet; de to førstnævnte have som i alle de nævnte Sprog mest Lighed med hinanden, og det sidste er mest afsondret fra hine i dets Bøjninger; da Intetkjønnet, foruden den store Overensstemmelse med Hankjønnet, tillige er det simpleste af alle, anføres det med Rette paa første Plads. Bestemte Regler for Ordenes Forde-ling imellem de tre Kjøn er det ligesaa umueligt i Angelsaksisk som i de ovenanførte Sprog at give; best kjender man hvert Ords Kjøn ved Sammen-lingning med Islandsk og Tysk, hvorved dog maa mærkes, at hvor Kjønnet i Islandsk og Tysk er forskjelligt, der følger Angels. for det meste Ty-sken, (Om Artiklen se Stedordene) f. E.

Se nama	t. <i>der Name</i>	isl. <i>nafn-it</i>
se ráp	— <i>der Reif</i>	— <i>reip-it</i>
se ceáp	— <i>der Kauf</i>	— <i>kaup-it</i>
se strand	— <i>der Strand</i>	— <i>strönd-in</i> (Hunkj.)
seó sæ	— <i>die See</i>	— (<i>sær</i>) <i>siór-inn</i> (Hankj.)
seó lyft	— <i>die Luft</i>	— <i>lopt-it</i>

seó stræt — die Strasse — stræti-t

seó spræc — die Sprache — (sv. språk- et).

Dog findes og Eksempler paa det modsatte; saasom: seó bók er ligesom isl. *bók-in* af Hunkjønnet, hvorimod Tyskerne sige *das Buch*, men disse Tilfælde ere sjældnere. Hyppigst finder man Hankjønnsord i Angelsasisk at svare til Intetkjønnsord i det nordiske, saasom: se beorh isl. *bjarg-it*, *Bjærget*, se hróf isl. *rjáfr-it*, *Taget*, se hvæte isl. *hveiti-t*; *Hveden*, o. m. fl. Kjønnets Gjenkjendelse har ellers her langt større Vanskeligheder end i Islandsk, da næsten alle de Endelser ere bortfaldne eller forblandede her, hvorved man kan støtte sig saa meget i det nordiske.

Imidlertid kan dog mærkes at alle Ord paa *a* høre til Hankjønnet, og svare til de isl. paa *i*, som i de øvrige Stillinger faa *a*, f. Eks. se maga isl. *magi* (*maga*), *Mave*, se oxa isl. *uxi*, *Okse*, se boga isl. *bogi*, *Bue*, se mona isl. digt. *máni*, *Maa-ne*. Dog maa man ved Anvendelsen af denne Regel vogte sig for at lade sig vildlede af *Lye*, der intet Begreb har haft om Ordenes Kjøn, og derfor ganske iflæng giver dem den Slutningsselvlyd i Nævneformen, som han har fundet dem at have i en ganske anden Endelse. Hos ham findes saaledes ofte Hunkjønnsord paa *a* (for *e*), fordi de i de øvrige Stillinger endes paa *an* ligesom Hankjønnsordene; og omvendt disse paa *e* (for *a*), efterdi de endes paa *ana* i Flertallets Ejeform ligesom Hunkjønnsordene. Den samme Fejl begaar han sædvanlig i de Eksempler, hvor han tillige anfører et Tillægsord, som han har fundet i en anden Stilling, og ikke forstaaet at overføre til Nævneformen; saa at man af ham slet ikke kan øse nogen Kundskab om Ordenes grammatikalske Beskaffenhed, men blot om deres Betydning. Af de andre Endelser ere ingen saa sikre: *u* findes saaledes baade i Hankjønns og Hunkjønnsord; f. Eks. se *sunu* Sønnen seó *lufu* Kjærligheden; og af de øvrige gives der vel neppe nogen, som ikke findes i alle

tre Kjön. Hvis man derimod kjender Ordenes Böjning, vil man have temmelig let ved at finde Kjönnet; da, f. Eks. næsten alle de som blive uforandrede i Flert., ere af Intetkj., alle de som i Flert. faa *as* af Hankj., saa og alle de som i Enkts. Ejef. faa *a*, men de der i Enkts. Ejef. faa *e* af Hunkjönnet, som man kan se af de efterfølgende Böjningsmönstre. Naturligvis vejledes man ogsaa ofte af Artiklen eller Tillægsordene, især naar disse staa ubestemte; ti deres bestemte Böjningsart er næsten ens for alle Kjön.

Disse Vanskeligheder ved at opdage Ordenes Kjön finde dog kun især Sted ved Stamme-ordene; de afledtes Kjön erkjendes med temmelig Sikkerhed af Endelsen, og de sammensattes af det sidste Ord, hvorom se Orddannelses-læren i næste Afdeling.

2. §. Den sammensatte dobbelte Böjningsart, som de Islandske Navneord modtage naar Artiklen hænges bag ved dem, finder ikke Sted i Angelsaksisk, hvor Bestemmelsesordet, ligesom i alle andre germaniske Sprogarter og i Græsk, bestandig sættes foran, adskilt fra Navneordet. Men i övrigt ere Böjningerne omtrent de samme her som i Islandsk, kun ikke ved Forandringer i Ordene saa skarpt adskilte. Talformerne ere de sædvanlige to: Enkeltallet og Flertallet, og hvert af disse har fire Forholdsformer, hvoraf dog ofte nogle ligne hinanden ligesom i Tysk, og maa adskilles ved Hjælp af de omstaaende Ord.

Da Navneordene böjes paa forskjellig Maade, saa henfører man dem til flere Böjningsmaader. En vigtig Inddelingsgrund for disse er Kjönnet, da Ord af selvsamme Endelser, men forskjellige Kjön, böjes hel ulige; f. Eks. þæt rice *Riget*, har i Fl. rice, *Riger*, men se ende *Enden* har endas; og se vinter har vintras, men se ó ceaster *Borgen* har ceastra. Imidlertid gives der endnu en større Hovedforskjel, som bestaar deri at nogle Ord af hvert

Kjön have en meget ensformig Böjningsart, andre en mere kunstig, f. E. eåre *et Ore* har kun fire Endelser til de aatte Forholde i begge Tal, men *treóv et Træ* har 6 forskjellige Endelser til at betegne samme Forholde; dissé tvende Ord afvige ogsaa langt mere fra hinandens Böjninger, skjönt de ere begge af Intetkjön, end f. Eks. þæt eåre og se steorra *Stjernen*, skjönt det sidste er af Hankjön; ti eåre og *treóv* have kun i en Form, men eåre og *steorra* i 6 Former fuldkommen Lighed med hinanden; fordi disse høre begge til det simplere System, men af hine hörer det ene (eåre) til det simple, det andet (*treóv*) til det kunstigere.

3. §. Den simplere Hovedart indbefatter lutter Ord, der endes paa en væsentlig Selvlyd (nemlig *e* i Intetkj., *a* i Hankj. og *e* i Hunkjön); den kunstigere derimod alle Ord som endes paa Medlydene, saa og nogle paa et uvæsentligt *e* og *u*, dette *e* og *u* er ogsaa ofte bortkastet i andre gotiske Sprogarter, f. E. þæt *ricæ t. das Reich*, se hyrde *t. der Hirt*, se fiscere *t. der Fischer*, se sunu *t. der Sohn*, og har i atter andre virkelig en Medlyd efter sig, saasom isl. *hirðir*, mæsog. *sunus* o. desl. I det simplere System ligne alle tre Kjön hinanden saameget, at man gjerne med Hicles kunde regne dem alle tre til én eneste Böjningsmaade eller Deklinatsion, dersom ikke Overensstemmelsen med de andre beslægtede Sprog heller tilraadte at antage dem for tre; i den kunstigere Hovedart derimod adskille de, der i Enk. ell. Fl. endes paa Selvlyden *u*, sig saameget fra de övrige, at man gjerne kunde antage adskillige Böjningsmaader til hvert Kjön af denne Hovedart, hvis de paa *u* ikke vare saa faa, at man bekvemmere anförer dem som smaa uregelrette Underklasser, hvor de henhøre efter deres Kjön og övrige Beskaffenhed. Antallet af Böjningsmaader er overhoved ikke saa vigtigt som Ordenes Fordeling i de behörige Klasser og Ordenen, hvori man lader disse følge paa hinan-

den. Følgende Tabel tjener til Oversigt over alle de regelrette Bøjningsmaader:

Den simple Hovedart.			Den kunstigere Hovedart.			
	1 Int.	2. Ha.	3 Hu.	4 Int.	5 Ha.	5 Hunkj.
<i>Enk. N.</i>	- e	- a	- e	„ (e)	„ (e)	„ (u)
<i>G.</i>	- e	- an	- an	„ (e)	„ (e)	(e)
<i>H.</i>	- an	- an	- an	- e	- e	- e (a)
<i>E.</i>	- an	- an	- an	- es	- es	- e
<i>Flert. N, og G.</i>	— an			„ (u)	- as	- a
	<i>H.</i> — um			- um	- um	- um
	<i>E.</i> — ena			- a	- a	- a

4. §. Man opdager let, uagtet en betydelig Forskjel i Endelserne, at disse Bøjningsmaader svare temmelig nøje til de islandske; at den 6. og 8. (i den første danske Udgave af min isl. Sproglære den 5. og 8.) Bøjningsmaade i Islandsken her ere inddragne under den 5. og 6., er en naturlig Følge af Sprogens forskjellige Beskaffenhed; da en Del af de Ord, der i Isl. følge disse Bøjningsmaader, ikke findes i Angels. og en Del gaa regelret efter 5. og 6. (i den første Udg. 4. og 7.); men de overblevne vare for faa til at antages for hele nye Bøjningsmaader. Skjønt Navneordene i begge Sprog for øvrigt stemme saa nøje overens, maa man dog ikke tænke at alle de Ord, som ere fælles for begge, ogsaa i begge høre til samme Bøjningsmaade: heri hersker betydelig Forskjellighed, og i disse Tilfælde følger Angels., som sædvanligt, de tyske Sprog, og afviger fra de nordiske, f. E. *cásere Kejser* skulde efter Islandsken (*keisari*) høre til anden, men hører virkelig til femte.

Ogsaa i det mæsogotiske vil man gjenfinde de angelsaksiske og islandske Bøjningsmaader nøjagtig, endog til de afvigende Underklasser; det simple System her svarer saaledes ganske til de 3, der i

Sproglæren bag ved Zahn's Udgave af Ulfilas S. 23., kaldes tillægsagtige (*beywörtliche*); hvilket ellers ikke synes nogen bekvem Benævnelse, da Tillægsordene ligesaavel have en Böjningsart, der svarer til den kunstige som til den simple hos Navneordene. Det kunstigere System i det angels. svarer til alle de øvrige, baade de *schematiske* og den *archaiske*, hvorved jeg blot vil anmærke, foruden de underlige Navne, hvor besynderligt det er at alle Hunkjønnsord af denne Hovedart kaldes afvigende, som om de nødvendig burde böjes ligesom Hankjønnsordene, hvilket dog ikke udfordres i den simplere Hovedart. Imidlertid vil man lettelig se at *vaurd* (Ord) svarer til den 4:de angels., *vigs* (Vej) til den 5:te, og *staua*, (Dom) til den sjette, de øvrige til de mindre Underafdelinger hver ved sitt Kjøn.

5. §. De angelsaksiske Böjningsmaader til Navneordene ere, som man ved denne Sammenligning indser, de simpleste af alle trende gamle gotiske Sprogs.

Intekjønnsordene have her, som sædvanligt ogsaa i de slaviske samt Græsk og Latin, i begge Tal Nævneformen og Gjenstandsformen lige; ja desuden have alle Navneord i Angels., være sig af hvad Art og Kjøn, de samme tvende Former lige i Flertallet.

Alle tre Kjøn af den simplere Art ligne hinanden fuldkommen i Enkeltallets H. og E. samt alle Former i Flertallet.

Af den kunstigere Art gaar Intekjønnet og Hankjønnet aldeles ens i Enkeltallet, hvor desuden N. og G. altid ere indbyrdes lige.

Hensynsendelsen i Flertallet er overalt *um*; dog maa man vel mærke sig at dette stundum skrives *on*, hvilket igjen (efter 1:ste Afd. 2. §.) ofte bliver skrevet *an*, men ingenlunde maa forveksles med den rette Endelse *an*, der blot findes i den simplere Art, og dog ikke i Flertallets Hensynsform. Ejendomsendelsen i samme Tal er overalt *a* ligesom i Islandsk,

dog har den sidste undertiden *en* undertiden *r* foran sig; saa at *a* kun i den kunstigere Art udgjør den hele Endelse, som i den simplere Art er *ena*, og i Tillægsordene naar de staa ubestemt *ra*, hvilket ogsaa stemmer særdeles nøje overens med Islandsken.

Den simplere Hovedart.

6. §. Denne Hovedarts trende Kjøn stemme saa nøje overens, at alle tre Bøjningsmaader kunne opstilles under et. Til Mönstre maa tjene: *eåge et Öje, steorra en Stjerne, tunge en Tunge.*

<i>Enkelt.</i>	1 Bøjningsm.	2 Bøjningsm.	3 Bøjningsm.
<i>Nævneformen</i>	<i>eåge</i>	<i>steorra</i>	<i>tunge.</i>
<i>Gjenstandsf.</i>	<i>eåge</i>	<i>steorran</i>	<i>tungan *)</i>
<i>Hensynsf.</i>	<i>eågan (eåge)</i>	<i>steorran</i>	<i>tungan</i>
<i>Ejeformen</i>	<i>eågan</i>	<i>steorran</i>	<i>tungan</i>

Flertallet.

<i>Nævnef. og</i>			
<i>Gjenstandsf.</i>	<i>eågan</i>	<i>steorran</i>	<i>tungan</i>
<i>Hensynsf.</i>	<i>eågum</i>	<i>steorrum</i>	<i>tungum</i>
<i>Ejeformen</i>	<i>eågena</i>	<i>steorrena</i>	<i>tungena</i>

Saaledes gaa og

<i>eåre Öre</i>	<i>villa Villie</i>	<i>sunne Sol.</i>
<i>og maashje</i>	<i>cuma Gjest</i>	<i>eorðe Jord.</i>
<i>clive et Nögle</i>	<i>nama Navn</i>	<i>vise Art, Skik.</i>
<i>lunge ell. i Fl.</i>	<i>lichoma Legem</i>	<i>vuce Uge.</i>
<i>lungan Lunge</i>	<i>hlisa Rygte</i>	<i>heorte Hjærte.</i>
	<i>tima Tid</i>	<i>vuduve Enke.</i>

Intetkjönsord af denne Art synes der kun at

*) Her ser man den sande Oprindelse til Endelsen *n* eller *en* i de afhængige Former af nogle af de tyske Hunkjönsord paa *e*, f. Eks. *auf Erden* o. desl., hvilken man af Mangel paa Kundskab i de gamle germaniske Sprog har anset for et Slags Artikkel, da det dog er den simple gamle Hensynsendelse *eorðan*, overensstemmende med *Herzen, Herzens*.

gives meget faa i Angelsaksisken, dog er det vel mueligt at der ville findes flere, naar en bedre Ordbog en Gang bliver udarbejdet. Det er besynderligt at *heorte* er her af Hunkjønnet, men saaledes bruges det bestemt Matth. 15, 18. 19. og Mt. 22, 37. I alle andre gotiske Sprog er det af Intetkjønnet, saasom: mæso^{g.} *hairto*, t. *Herz*, holl. *hart*, isl. *hjarta*, sv. *hjerta* d. *Hjærte*. Ja endog det russ. *serdce* og det lat. *cor* (*cordis*). Kun det littauiske *szirdis* og det gr. *καρδια* ere af Hunkj. ligesom det angelsaks. *heorte*.

Af Hankjönsord og Hunkjönsord gives derimod en stor Mængde paa *a* og *e*, der alle synes at høre til denne Art, hvorvel *Lye* ogsaa anfører mange af de Hunkjönsord paa *e*, som høre til den 6 Bøjningsmaade, men disse endes, saavidt jeg mindes nogensinde at have fundet, bestandig paa *u*, *o*, eller paa en Medlyd i Nævnef., og det er kun i de afhængige Stillinger, de forekomme med Endelsen *e*. *Tá* (en *Taa*), *tán*, *táum*, *táena* gjør ingen Undtagelse fra *tunge*, da det er et Enstavelsesord, og har Aksent.

Til denne Art høre videre alle Mandsnavne og Kvindenavne paa *a*, som: *Attila* (isl. *Atli*), *Maria* o. desl.

Fremdeles alle Tillægsord i *første* og *højeste Grad*, naar de staa med den bestemte Artikkel, og i *højere Grad* bestandig; ti der have de som Tillægsord blot denne ene Form eller Art, der bruges hvad enten Bestemmelsesordet staa hos eller ikke; f. Eks. þæt leófe *det kjære*, se leófa, seó leófe, og þæt leófeste *det kjæreste*, se leófesta, seó leófeste, samt leófre (*det*) *kjærere*, leófra leófre (*Leófor* og alle desl. ere neml. blotte Biord).

Endelig ogsaa alle tillægsagtige Stedord og Talord med Bestemmelsen, saasom: þæt ylce *det samme*; se ylca, seó ylce; þæt þridde *det tredje* se þridda seó þridde.

Landes og Steders Navne paa *a* findes snart uforanderlige, snart forandrede efter den lat. Bøjningsmaade, f. Eks. *Donua* i Gjenstf. oð *Donua* þá eá indtil *Floden Donav*, *Sicilia* i Hensf. betvux þám muntum and *Sicilia* þám eálonde, *imellem Bjergene og Øen Sicilien*. *Európa* faar derimod *Európam*, *Európe*, *Európe* (o: æ) i *Orosius*.

Flertallets Ejeform sammentrækkes undertiden, saa at *e* forved *na* udelades, f. Eks. *Seaxan* *Sakser*, i Ejef. *Seaxna* (hvoraf det isl. Tillægsord *saxneskr* saksisk og *engilsaxneskr* angelsaksisk).

Den kunstigere Hovedart

adskiller sine Kjøn og Bøjningsmaader tydeligere.

7. §. *Den fjerde Bøjningsmaade* indbefatter alle Intetkjørsord paa en Medlyd saa og de paa *e*, der ikke høre til den første Bøjningsmaade, paa andre Selvlyd gives intet Ord af dette Kjøn i Sproget. Den deler sig igjen i to Klasser: til den første høre de fleste Enstavelsesord, især de der have en haard Selvlyd, formedelst paafølgende Sammenstød af flere Medlyd; til den anden høre alle Tostavelsesord af Intetkjønnet paa *er* (*or*), *el* (*ol*), samt alle de af denne Bøjningsmaade paa *e*, og nogle Enstavelsesord med en lang Selvlyd, hvorpaa følger en enkelt Medlyd. Hele Forskjellen er at den første faar i Flert. ingen ny Endelse, den sidste endes i Fl. paa *u*, og hvis Selvlyden var *æ*, forandres den til *a*, som sees af Bøjningsmønstrene: vord *et Ord*, leáf *et Blad*, *Löv*; treóv *et Træ*, rice *et Rige*, fæt *et Kar*, *Fad*.

Første Klasse.

<i>Enkeltallet.</i>	<i>N.</i> og <i>G.</i> vord	leáf
	<i>H.</i> vorde	leáfe
	<i>E.</i> vordes	leáfes
<i>Flertallet</i>	<i>N.</i> og <i>G.</i> vord	leáf
	<i>H.</i> vordum	leáfum
	<i>E.</i> vorda	leáfa.

Saaledes gaa og:

hiorc <i>en Hest</i>	ear <i>Aks</i>
<i>þing en Ting</i>	reaf <i>Klædebon</i>
vif <i>en Kvinde</i>	land <i>Land</i>
veorc <i>Arbejde</i>	lamb <i>Lam</i>
bigspell <i>Eksempel</i>	bearn <i>Barn</i>
flóð <i>en Flod</i>	gehát <i>Löfte</i> .

Ordet gehát forekommer vel dog neppe uden i Fl. Feoh (Kvæg, Gods, Penge) har i H. feo og i E. feos, i Flert. forekommer ogsaa feo (f. Eks. *Oros*. p. 27). Saa og pleoh *Fare*, þeoh *Laar*; feorh *Liv* faar feore, feores.

I denne Klasse finder slet ingen Omlyd Sted saaledes som i Islandsk, hvor *land* i Fl. bliver til *lönd* og i H. til *löndum*, her heder det land og landum; naar man undertiden finder lönd o. s. v. saa er det blot en Følge af vaklende Retskrivning eller Udtale, hvor om se I. Afdeling 2 §.

Anden Klasse.

<i>Enkelt. N. og G. treóv</i>	rice	fæt
<i>H. tveóve</i>	rice	fæte
<i>E. treóves</i>	rices	fætes
<i>Flertallet. N. og G. treóvu</i>	ricu	fatu
<i>H. treóvum</i>	ricum	fatum
<i>E. treóva</i>	rica	fata.

Saaledes gaa og:

scip <i>et Skib</i>	gemære <i>Grændse</i>	fnæð <i>en Söm</i>
tvig <i>en Gren</i>	gelæte <i>Korsvej</i>	geat <i>Port</i>
hundred 100	vite <i>Straf</i>	bæð <i>Bad</i>
cneóv <i>Knæ</i>	gelese <i>Studering</i>	glæs <i>Glas</i> .

Tostavelserordene sammentrækkes undertiden i de Former, hvor en Selvlyd følger paa; saasom: heáfod *Hoved*, heáfde, heáfdes, volcen *en Sky* Fl. volcnu, tungel *et Himmellegeme* tunglu, tácen *et Tegn* tácnu, vundor *et Under* vun-

dru. Men de blive ogsaa ofte usammentrukne, saasom: *nýten-u et Nöd, Kvæg, mægen-u Kraft, Styrke, Mirakkel, tyccen-u Gjed-er. fyber-u Vinge-r, veofod-u. Alter-e, yfel-u Onde-r*; væsten *en Ork* fordobler stundum sit *n*, saasom: væstenne, væstennes og i Fl. væstennu o. s. v.

Ordene æg *et Æg* og cealf *en Kalv* faa i Fl. ægru og cealfu.

Nogle Ord bruges kun i Fl. saasom: *lendenu Lænd, þystru Mørke, snytru Snildhed.*

Isteden for *u* (eller *o*) findes i Fl. undertiden *a*, ligesom i Moesogotisk og Latin, f. Eks. þa bebodu ell. beboda *Budene, tácnu ell. tácna.*

Til denne Bøjningsmaade henhøre, foruden de ovenanførte, ogsaa de fleste der afledes af Gjærningsord med Forstavelsen *ge* uden nogen egen Endelse, som: gemet *Maal, Maade* af metan *maale*, gevrit *Skrift* af vritan *skrive*, gefeoht *Strid, Fægtning*, o. mangf. desl.

8. §. Den 5:te Bøjningsmaade indbefatter alle Hunkjønnsord, som ikke endes paa *a*; de der endes paa en Medlyd eller *e* ere de regelretteste. Til Eks. kunne tjene: *smið en Smed, ende, og dæg en Dag.*

<i>Enk. N. og G. smið</i>	ende	dæg
<i>H. smise</i>	ende	dæge
<i>E. smises</i>	endes	dæges
<i>Flert. N. og G. smiðas</i>	endas	dagas
<i>H. smiðum</i>	endum	dagum
<i>E. smiða</i>	enda	daga.

Saaledes gaa og:

dæl <i>en Del</i>	mete <i>Mad</i>	stæf <i>Bogstav</i>
væstm <i>Frugt</i>	læce <i>Læge</i>	hvæl <i>Hvalfisk</i>
cýning <i>Konge</i>	veorþscipe <i>Værdighed</i>	mæg <i>Slægtning</i>
stán <i>Sten</i>	hvæte <i>Hvede</i>	pæð <i>en Sti.</i>
scyppend <i>Skaber</i>	rædere <i>Læser</i>	
væg <i>Vej</i>	godspellere <i>Evangelist</i>	

Her findes ligesom i 4:de Bøjningsmaade ingen

Omlyd, uden i de Enstavelsesord, hvis Selvlyd er æ, og hvor dette æ svarer til langt a i de andre Sprog, saasom i stæf isl. *stafr* t. *stab*; men ikke i dæl t. *Theil*, som faar dæl a i Fl. ligesom þe av *Skik* þe avas o. a. desl., ikke heller i de Ord der sammentrækkes, og hvor æ ikke findes i sidste Stavelse, saasom: æcer *en Ager* æceras ell. æcras (men ikke acras), hæfer *en Buk* o. desl.

Tostavelsesordene paa l, r, n vakle imellem at sammentrækkes eller blive usammentrukne: engel faar englas, englum, engla; fugel, fuglas; ealdor *Fyrste* ealdre, ealdres og i Fl. ealdras o. s. v. drihten *Herre* drihtne o. s. v. men heofon *Himmel* faar heofone o. s. v., dog forandrer det, naar det forlænges, ofte o til e, heofenas o. desl.

De paa e ere blot i N. og G. forskjellige fra de øvrige, for resten betragtes de ganske som de intet e havde, f. Eks. cásere *Kejser* Fl. cáseras o. s. v.

Egennavne paa s modtage intet nyt es i Ejeformen; saasom: Mattheus gerecednys *Matthæus's Fortælling*, Urias víf *Urias's Kone*.

En Del af de Ord, som høre til denne Böjningsmaade findes ogsaa med Endelsen a, og gaa altsaa efter den anden Böjn.; dog oftest med en noget forandret Betydning, f. Eks. heofon *Himmel*, heofona (især) *Himmerige*; muð *en Mund*, muða *en Munding*; þeóv *en Træl*, þeóva d. s. Her maa man især vogte sig for at lade Endelsen an (for um) i Flertallets Hens. (se Sid. 22 §. 5.) forlede sig til at antage en urigtig Nævneform paa a, eller e, f. E. i Ottars Rejseberetning i Alfreds Orosius: butan fisceran and fugeleran and huntan, *undtagen Fiskere, Fuglefængere og Jægere*; butan styrer Hensynsf., og Nævnef. af disse Ord ere: fiscere, fugelere efter 5:te Böjn. samt hunta efter anden, hvilket skjønnes af Fl:s Nævnef. i det følgende: butan þær huntan gevicodon oððe fisceras oððe fugeleras *undtagen hvor der opholdt sig Jægere eller Fiskere eller Fuglefængere*.

Besyderlige ere nogle Ord, der omsætte deres Medlyd i Flert., saasom: fisc *en Fisk* fixas, disc *Bord*, Disk, dixas, tusc *en Kindtand*, tuxas.

De Ord, som i Isl. danne Fl. paa *ir*, ere her enten inddragne under den almindelige Regel, som: scyld-as, *Skjold-e*, veg-as *Vej-e*, monað, monðas *Maaned-er*, earn-as *Örn-e*, hvæl, hvalas *Hval-er*, eller forsvundne rent. Dog findes, som en Lævning af dem, nogle Folkenavne i Flert. uden Enkeltal, f. Eks. Dene isl. *Danir* Danskere, der gaar saaledes:

<i>Flert. N. og G. Dene</i>	Saaledes og Romane og Rom-
<i>H. Denum</i>	vare <i>Rommere</i> . Engle <i>Ang-</i>
<i>E. Dena.</i>	<i>ler. Sysele Sjuster, o. fl.</i>

En anden Lævning af dem ere nogle faa Ord paa *u*, som danne Flert. paa *a*. Disse svare allernærmest til den 6 isl. Böjn. (i den første Udg. af min Vejl. den 5:te) og til de paa *us* i det mæsogetiske, som: *sunus* en Sön. Her kan man tillige mærke sig Slægtskabsordenen paa *or*, der svare til de Isl. paa *ir*, og nogle faa andre uregelrette, der svare til de Ord i Isl., hvis Flertal endes paa *r* (*ur*). Til Eksempler kunne tjene: *sunu Sön*, bróðor *Broder*, man *et Menneske*.

<i>Enkelt. N. og G. sunu</i>	bróðor (er)	man
<i>H. suna</i>	bréser	men
<i>E. suna</i>	bróðor (er)	mannes
<i>Flert. N. og G. suna</i>	bróðra (u)	men
<i>H. sunum</i>	bróðrum	manum
<i>E. sunena (suna)</i>	bróðra	manna

Saaledes gaa og:

vudu <i>et Træ</i>	móðor <i>Moder</i>	fót <i>en Fod</i> .
magu <i>en Sön</i>	dóhtor <i>Datter</i>	tóð <i>en Tand</i> .
lagu <i>Vædske, Sö</i>	sveostor <i>Söster</i>	
sidu <i>Skik</i>	Fl. gebróðra (u) t. <i>Gebrüder</i>	
medu <i>Mjöd</i>	gesveostra (u) - <i>Geschwister</i> .	

Ordet Fæder *Fader* er uforanderligt i Enk. (dög findes og i Ejef. *fæderes*), men i Flert. gaar det som

smið, altsaa fæderas, fæderum, fædera. Sveo-
stor faar i H. svyster.

Deofol *Djævel* og vinter følge i Enk. smið
med Sammentrækning deofle, vintre (a) o. s. v.
men i Fl. deofla (u) o. s. v. samt vinter, vintrum,
vintra (e). Sumor (er) *Sommer* sammentrækkes ej.

Freond (Ven) og feond (Fjende) faa i Fl. frynd
og fynd, freondum, o. s. v. De øvrige Ord paa
nd, der svare til de isl. paa *andi*, gaa alle efter
smið regelræt, saasom: vealdend (Bestyrer, Re-
gent); i Fl. vealdendas o. desl. De maa ikke for-
blandes med Nut. Tilf. paa *ende*, der böjes som Til-
lægsord.

9. §. Den 6:te *Böjningsmaade* indeholder alle
Hunkjønnsord paa en Medlyd og paa *u* (eller *o*), hvil-
ke sidste dog sjelden forekomme uden i Enkeltal-
let. Til Mönstre vil jeg opstille vylen *en Slavinde*
spræc *Tale* og gifu *Gave*.

<i>Enkeltallet.</i> IV. vylen	spræc	gifu
G. vylne	spræce	gifu (u)
H. vylne	spræce	gifu
E. vylne	spræce	gifu
<i>Flert.</i> N. og G. vylna	spræca	gifa
H. vylnum	spræcum	gifum
E. vylna	spræca	gifena.

Saaledes gaa og:

mearc <i>Mærke</i>	bén <i>Bön</i>	hælu <i>en Kúr</i>
adl <i>Sygdóm</i>	lár <i>Lære</i>	lufu <i>Kjærlighed</i>
stefen <i>Röst</i>	dæd <i>Handlig</i>	faru <i>Rejse, Tog</i>
sælð <i>Lyksalighed</i>	stóv <i>Plads</i>	snóru <i>Sönnekone</i>
gesamnung <i>Synagoge</i>	þeód <i>et Folk</i>	sceamu <i>Skam</i>
voruld <i>Verden</i>	låd <i>Vei</i>	nafu <i>et Nav.</i>

Ligesaa alle Fruentimmernavne paa *u*, f. E. *AEIfgi-
fu*, *Eádgifu* o. desl.

De der slutte med en enkelt Medlyd efter en
korttonet Selvlyd, fordoble Slutningsbogstavet foran

Endelsen i de övriga Former, saasom: syn *en Synd* synne, sib *Fred* sibbe, saa og alle de paa -nes (nis, nys): þrynes, *Trefoldighed* þrynesse, untrumnes *Svagbed* i Fl. untrumnessa.

Tostavelsesord paa *el, er, en*, sammentrækkes her næsten bestandig, saasom: såvel (såvi) *Sjæl* såvle o. s. v. ceaster *Borg* ceastra, frófer *Tröst* frófre, lifer *Lever* lifre, ellen *Kráft, Drabelighed* elne o. desl.

Hickes antager baade i Nævnef. og Gjenstandsf. *vyln*, men det er just Hunkjónsordenes Egenskab i Angelsaksisk, at adskille N. og Gjenstf. men gjöre H. og Ejef. lige: at ogsaa virkelig dette Ord er ganske regelret, kan sees af alle de Eksempler som *Lye* anfórer, adó þás vylne heonon! *uddriv denne Trælkvinde herfra!* o. s. v. Ellers gives der virkelig enkelte afvigende Ord, saasom hand i Gj. hand i H. handa eller hande, f. Eks. Marc. 1: 31. *hyre handa gegripenre* o: manu ejus prehensa, Fl. handa, handum, handa.

Ordene sæ *Hav, æ Lov, og eá Flod* forandres ikke i Enk., dog finder man, fornemmelig i Sammensætninger, sæs, eás i Ejeformen, og af eá findes desuden i Hensf. og Ej. þære ié Fl. eá H. eán.

Ordene paa varu, f. Eks. seó burhvaru *Byfolket* findes sjælden i Fl., som de övriga paa *u*, men dog forekomme de undertiden med Endelsen *e*, saasom: Romvare *Rommere*, Hierosolimavare *Jerusalemboere*, burhvaru *Indvaanere*, der gaar ligesom *Dene*; se de uregelr. ved 5:te Bøjn.

Af Ordet duru *en Dör* finder man, foruden de regelrette Former, ogsaa i H. þære dura og duran, f. Eks. Matth. 26, 71. og Marc. 1, 33.

Ogsaa i Mandsnavne, der ere dannede af Hunkjónsord, synes Ejef. at endes paa *e*, efter den oprindelige Bøjning, f. Eks. Sigemund *Sigmund*, Sigemunde *Sigmunds* (isl. *Sigmundar*). Scyld. 13, 77.

Nogle fattes Enkelt. f. Eks. þá gifta *Bryllupet*, (*nuptiæ*) andre Flert., som: rest *Hvile*.

Mærkelige ere nogle uregelrette Ord, der svare temmelig nøje til den 8. Böjn. i min Vejledning til det isl., og hvis Hovedegenhed er, at de ingen Fler-talsendelse faa, da det isl. uvæs. *r* bestandig bortfalder i Angels. Til Eksempler kunne tjene: niht *Nat*, gós *en Gats* og bóc *en Bog*.

<i>Enkelt.</i>	<i>N.</i> niht	gós	bóc
	<i>G.</i> nihte	góse	bóc
	<i>H. og E.</i> nihte	góse	béc
<i>Flert.</i>	<i>N. og G.</i> niht	gés	béc
	<i>H.</i> nihtum	gósum	bócum
	<i>E.</i> nihta	gósa	bóca.

Saaledes gaa og:

viht (ell. vuht) *en Ting* mús (mýs) bróc (bréc) *Benklæder*.
 lús (lýs) tyrf (tyrf) *Törv*.
 cú (cý) burh (byrig) *Borg*.

Dog finder man af cú *en Ko* i Fls. Ejef. cúna i Mose B. 32, 15.

Ofte forblendes tyrf og tyrf, burh og byrig, man finder derfor og i Flert. burga. Men nihtes (f. E. Marc. 4, 27.) er ligesom det tyske *des Nachts* blot et Biord (*om Natten*), og maa ikke forblendes med Ejeformen af Navneordet, pære nihte, f. Eks. Þá þystru þære sveartan nihte *Den sorte Nats Mörke*.

2. Tillægsordene.

10 §. De angelsaksiske Till. ere ligesom de islandske meget simple og lettere end Navneordene, efterdi de böjes alle næsten paa samme Maade. Vel indeles de rettelig i to Klasser, men disse ere dog blot i Smaating forskjellige. De adskille i övrigt som i andre gotiske Sprog en *bestemt* og en *ubestemt Böjningsart*, og i hver af disse *tre Kjön* svarende til Navneordenes simple og kunstige Hovedart

art og trende Bøjningsmaader i hver. De adskille fremdeles ogsaa de tre Grader: den første, den højere og den højeste.

www.libtool.com.cn

Den første Grad.

11. §. Den bestemte Bøjningsart stemmer i alle tre Kjøn ganske overens med de tre første Bøjningsmaader, som udgjøre den simplere Art, af Navneordene; men den ubestemte afviger betydelig fra Navneordenes kunstigere Hovedart, hvorfor her fremstilles en Oversigt deraf ved følgende Tabel.

Intetkj. Hankj. Hunkj.

Enkeltallet. N.	”	”	” (u)
G.	”	-ne	-e
H.		-um	-re
E.		-es	-re
Flert. N. og G.		-e (u)	
H.		-um	
E.		-ra	

12. §. Disse Endelser gjenkjendes let i de beslægtede Sprog: Hankjønnetts Gjenstandsendelse *-ne* er det isl. *-an* (i *góðan mann*), det tyske *-en* (*einen guten Mann*). Hunkjønnetts *e* er det isl. *a* (*góða konu*), hvilket i Tysken er udstrakt ogsaa til Nævneformen (*eine gute Frau*). Intetkjønnetts og Hankjønnetts *um* og *es* er det isl. *um*, *s* (*góðum manni*, *góðs manns*) og det tyske *em* eller *en* og *es* (*einem guten Manne*, *eines guten Mannes*). Hunkjønnetts *re* i Hensf. og Ejef. er det isl. *ri* og *rar* (*góðri*, *góðrar konu*) og der tyske *er*, der ligesom det angelsaksiske *re* er det samme i begge Tilfælde (*einer Frau*).

I Flertallet svare Endelserne *e*, *um*, *ra* ganske til de tyske *e*, *en*, *er* (*gute*, *guten*, *guter*), samt nogenledes til de isl. *ir* (*ar* „) og *um* og *ra* (*góð-*

ir menn, góðar konur, góð börn, góðum mönnum konum, börnum, góðra manna, qvenna, barna).

13. §. I övrigt er Tillægsordenes Bøjning saare let og ensformig: Intekj. og Hankj. ere lige i Enkelt:s H. og E., ligesom man ovenfor vil have bemærket at 4. og 5:te Bøjn. stemmede overens i Enkeltallet; Hunkj:s H. og E. ere ogsaa indbyrdes ganske lige.

Alle Kjøn ere lige i Flertallet, saavel bestemt som ubestemt. I samme Tal ere desuden N. og G. altid lige. Hensynsformen i Fl. er endelig ogsaa altid lig Intekj:s og Hankj:s Hensf. i Enkeltallet.

14. §. De tvende Klasser adskille sig, omtrent som de der ere antagne i 4:de Bøjn. ovenfor, blot ved Omlyd, og et tillöjet *u* i Hunkjønnet af den anden. Til Bøjningsmönster paa *den förste* maa tjene *gód god*, der gaar saaledes:

<i>Ubestemt.</i>				<i>Bestemt.</i>		
<i>Enkt.</i>	<i>Intkj.</i>	<i>Hank.</i>	<i>Hunk.</i>	<i>Intkj.</i>	<i>Hankj.</i>	<i>Hunkj.</i>
<i>N.</i>	<i>gód</i>	<i>gód</i>	<i>gód</i>	<i>þæt góde</i>	<i>se góda</i>	<i>seó góde</i>
<i>G.</i>	<i>gód</i>	<i>gódne</i>	<i>góde</i>	<i>þæt góde</i>	<i>þone gódan</i>	<i>þá gódan</i>
<i>H.</i>	<i>gódum</i>	<i>gódre</i>		<i>þám gódan</i>		<i>þære gódan</i>
<i>E.</i>	<i>gódes</i>	<i>gódre</i>		<i>þæs gódan</i>		<i>þære gódan</i>
<i>Flert.</i>	<i>N. og G. góde</i>					<i>þá gódan</i>
	<i>H. gódum</i>					<i>þám gódum (an)</i>
	<i>E. gódra</i>					<i>þára gódena (ra).</i>

Saaledes gaa og:

<i>sóð sand</i>	<i>leóht lys</i>	<i>vyrpe værd</i>
<i>seóć syg</i>	<i>rihtvis retfærdig</i>	<i>yrre vred</i>
<i>hál hel, frisk</i>	<i>heard haard</i>	<i>veste öde</i>
<i>leás lös</i>	<i>svift hurtig</i>	<i>ece evig</i>
<i>fæst fast</i>	<i>sveotol tydelig.</i>	<i>nive ny</i>
<i>gevis vis</i>	<i>avend forandret</i>	<i>getryve tro.</i>

Overhoved følge alle Enstavelsesord, hvis Selvlyd

ikke er *æ*, og alle de paa *e*, dette Mönster. De paa *e* betragtes i de Forner, der have en egen Endelse, som om de intet *e* havde, f. Eks. *vyrþne* (isl. *verðan*), *vyrþum* (*verðum*), *vyrþes* (*verðs*). Denne Regel følge og Fortidens Tilf. paa *od*, *ed* som: getimbrod *bygt*, frumcenned *förstefödde*.

Saaledes gaa og alle Nutidens Tillægsformer (partic. præs.) baade ubestemt og bestemt paa det nær at de i Fl:s Ejef. af den bestemte Böjningsart sædvanlig beholde *ra* isteden for *ena*, f. Eks. *þára rihtvillendra de retsindiges* (for *þára rihtvillendena*, der vilde blive saa slæbende). Da disse Tillægsformer i Hankjønnet saa let kunne forveksles med de deraf dannede Navneord, der gaa regelret efter 5:te Böjn. og betegne den handlende Person, virkelig ogsaa af *Lye* uendelig ofte ere forblandede; vil jeg opstille Hankjønnet af Tillægsformen *vegferende* *vejfarende* og Navneordet *vegferend* *Vandringsmand* ved Siden af hinanden, saa at man des lettere kan indprente sig Forskjelligheden, der nøje iagttages af Forfatterne.

<i>Enkeltallet.</i> N. <i>vegferende</i>	<i>vegferend</i>
G. <i>vegferendne</i>	<i>vegferend</i>
H. <i>vegferendum</i>	<i>vegferende</i>
E. <i>vegferendes</i>	<i>vegferendes</i>
<i>Flert.</i> N. og G. <i>vegferende</i>	<i>vegferendas</i>
H. <i>vegferendum</i>	<i>vegferendum</i>
E. <i>vegferendra</i>	<i>vegferenda.</i>

I disse Ord ligger en dobbelt Forskjel imellem de germ. og skandinaviske Sprog: nemlig først at de som Tillægsformer have en dobbelt Böjningsart ubestemt og bestemt (*Ein reisender Mann, der reisende Mann*), men i de nordiske Sprog kun en enkelt Böjningsart, som bruges baade bestemt og ubestemt; dernæst at de som Navneord høre til det kunstigere Böjningssystem, da de i det nordiske høre til det simple, i det mindste med Enkeltallet.

Tostavelsesord paa *el* höre og til denne Klasse, som lytel *liden*, mycel *stor*, yfel *ond* o desl.

Vædla *fattig*, vræcca *ussel*, vana *manglende* o. desl. have blot den bestemte Bøjningsart, hvad enten de staa bestemt eller ubestemt.

15. §. *Anden Klasse* indbefatter en Del Enstavelsesord, hvis Selvlyd er *æ*, som dog ikke ere mange, og desuden de fleste Flerstavelsesord, der ere afledte ved Slutningsstavelser. Til Bøjningsmønster kan tjene *smæl lille*, *smaa* (smal), der gaar saaledes:

Ubestemt.

	<i>Intetkj.</i>	<i>Hankj.</i>	<i>Hunkj.</i>
<i>Enkelt.</i>	<i>N.</i> smæl	smæl	smalu
	<i>G.</i> smæl	smælne	smale (u)
	<i>H.</i>	smalum	smælre
	<i>E.</i>	smales	smælre

<i>Flertallet.</i>	<i>N. og G.</i>	smale (u)
	<i>H.</i>	smalum
	<i>E.</i>	smælra

Bestemt.

pæt smale	se smala	seó smale
pæt smale	pone smalan	pá smalan
pám smalan	pám smalan	pære smalan o. s. v.

Saaledes og:

læt <i>sen</i>	eádig <i>salig</i>	hæðen <i>hedensk</i>
svæs <i>kjær</i>	purstig <i>törstig</i>	totoren <i>forreven</i>
svært <i>tung</i>	gesælig <i>lykkelig</i>	forespæcen <i>omtalt</i>
hvæt <i>rask</i>	færlig <i>pludselig</i>	fæger <i>smuk</i>
glæd <i>glad</i>	gástlic <i>aandelig</i>	mæger <i>mager</i>
bær <i>bar</i>	cynelic <i>kongelig</i>	glæshluttur <i>spejklar</i>

og overhoved Fortidens Tillægsformer af Gjærningsordenes anden Bøjn. paa *en*, f. Eks. Olimphiade heó væs hátenu, *hun var kaldet Olympias*, af hátæn kaldet. Oros. 3, 7.

Tostavelsesordene sammentrækkes ikke altid, dog bliver hálig *hellig* sædvanlig pæt hálg *e*, se hálg *a*, se ó hálg *e* o. s. v. i de Former hvis Endelse begynder med en Selvlyd, men hálig *a* manna (hellige Mænds), fordi Endelsen her begynder med en Medlyd; saa og fæger i Fl. fæg *ru* land, men i Ejef. fæg *erra* landa.

Isteden for Endelsen *u* i Flertallet af denne Klasse, findes ikke sjælden *a*, især foran et Hunkjønnsord, som endes paa *a*, f. Eks. mænig *u* ell. mænega p *e* ó *da* mange Folkeslag.

Intetkjønnet af Tillægsordene bruges og böjes ikke sjælden som et Navneord, f. Eks. yfel *et* Onde, fæger Skjönhed (*det* Skjönne), of yfele *af* det onde. Hvæt fægnast þú þonne heóra fægeres? *Hvorfor glæder du dig da ved deres Skjönhed?*

Forskjellen sees egentlig blot i Hensynsformen; men da denne Endelse *e* ogsaa ofte findes naar Ordene virkelig staa som Tillægsord, saa maa man desuden bemærke, at der, foruden den egentlige, ægte angelsaksiske Endelse *um*, ogsaa ofte findes blot *e* i Intetkjønnets Hensynsform, hvilket synes at komme af den isl. Endelse *u*, hvad enten man vil antage det for en senere indkommen Nordiskhed, eller for en Lævning af de Nordboers (Jyders) Sprog, som toge Del i den første Udvandring, f. Eks. med miclé flóde (isl. *með miklu flóði*) med stærk Ström. Da der efter de germaniske Sprogs Indretning ingen Forskjel er paa Intetkjønns og Hankjønns Hensf.; saa findes denne Endelse endog ofte i Hankjønnet, saasom: oðre siðe *en anden Gang* (isl. *öðru sinni*).

Endelsen *e* er endelig endnu den sædvanlige Form, naar man bruger Tillægsordene i første Grad som Biord, f. Eks. yfele *ilde*, af yfel, sviðe *hæftigen*, saare af svið *hæftig*, stærk.

Den højere og højeste Grad.

16. §. Disse Grader dannes regelret ved Endelserne

or og ost, f. Eks. heard heardor heardost, smæl, smalor smalost, hræd *hastig* hraðor, hraðost. Hvorved dog maa mærkes at Endelsen *or* i højere Grad bruges, ligesom den tilsvarende islandske *ar*, blot som Biord (adverbialiter), saa at den højere Grad blot har en eneste Bøjningsart, nemlig den bestemte med Endelsen *-re, ra, re*, der bruges, hvad enten Ordet staaer bestemt eller ej, altid naar det staaer som Tillægsord; f. Eks. (þæt) heardre, (se) heardra, (seó) heardre; (þæt) smælre, (se) smælra, (seó) smælre. Den højeste Grad har derimod, ligesom den første og ligesom i Islandsken, begge Bøjningsarter baade den ubestemte og bestemte, af hvilke den ubestemte har den oven anførte Endelse *ost*, der tillige bruges naar ordet staaer som Biord (ligesom den isl. *ast*); den bestemte har sædvanlig este, esta, este skjönt man og undertidér finder *o* beholdt (*oste, osta, oste*), f. E. vuna þær þe leófost ys! *bo hvor det er dig kjærest!* her er leófost Biord (isl. *ljúfast* eller *kærast*). Þá hæfde he þá gyt áne leófostne sunu, *da havde han endnu en højst elsket Søn*; her er det ubestemt Tillægsord (isl. *ljúfastan*). Þes is mín leófesta sunu, *dette er min kjæreste Søn*, her er det Tillægsord i den bestemte Bøjningsart (isl. *ljúfasti*). Ðonne sceolon beón gesamnode ealle þá men, þe sviftoste hors habbað ˆ: *Dernæst skulle komme sammen alle de Mænd, som have (de) hurtigste Heste*. Her staaer sviftoste ubest. i Fl., bestemt skulde det hede þá sviftostan, og som Biord sviftost.

Til Eksempel paa de forskjellige Bøjningsarters Forholde i alle tre Grader kan tjene følgende:

<i>den første Grad.</i>	<i>den højere Grad.</i>	<i>den højeste Grad.</i>
<i>ubest. svið hæftig-t</i>	} (þæt) sviðre	} sviðost þæt sviðeste (oste)
<i>best. þæt sviðe det hæftige</i>		
<i>Biordet sviðe hæftigen</i>	<i>sviðor</i>	<i>sviðost</i>

17. §. Nogle forhøje Selvlyden ved Gradbøjningen, og andre have andre Uregelretheder, de vigtigste af disse ere følgende:

www.libtool.com.cn

lang (lange)	lengre (leng)	længst	æt længste	lang
strang (stranglice)	strengre (strangor)	strengst	pæt strengste	stærk
eald	yldre	yldest	pæt yldeste	gammel
geong	gyngre	gyngest	pæt gyngste	ung
sceort (sceortlice)	scyrtre	scyrtrest	pæt scyrtreste	kort
mycel (mycle)	mare (mā)	mæst	pæt mæste	stor
lytel	læsse (læs)	læst	pæt læste	lille
god (vel)	betere (bet)	betest	pæt betste	god
yfel (yfele)	vyrre (vyris)	vyrrest	pæt vyrreste	ond
eās (eāþe)	eāðere (eās)	eāðost	pæt eāðoste	led
heah	hyrre	hyrht	pæt hyrhte	høj
neah	neare (near)	nyrht	pæt nyrhte	nær
(teor)	fyrre (fyr)	fyrrest	pæt fyrreste	fiern
(ær)	ærre (ærer, aror)	ærrest, -ost	pæt ærreste	for
(æfter)	æfre	æfternest	pæt æfterreste	siden
pæt forne (forp)	furpre (furpor)	fyrneste	pæt fyrneste	først
læt (late)	lætre (lætor)	læst	pæt læste	sén
(st)	støre (stfor)	størest	pæt støreste	silde
norðvearð (norð)	nipere (nipror)	nipernest	pæt niperneste	nordlig
nipevard (niber)	nifere (nifor)	yfemest	pæt yfemeste	nedre
upveard (up)	nitre (nitor)	ytemest	pæt ytemeste	övre
utevard (ut)	innere (innor)	innemest	pæt innemeste	ydre
innevard (inn)				indre
midd				
middevard				midterste

De af første Klasse, som forandre Selvlyden i de to sidste Grader, faa aldrig *or*, *ost*, men blot *re*, *est*, ogsaa naar de staa som Biord, men af de andre modtage de fleste disse Endelser, ja beholde endog ofte *ost*, naar de staa som Tillægsord i højeste Grad; f. E. *ric rig ricor, ricost, på ricost-an*, saa og alle de paa *lic*.

Tillægsordene paa *veard* høre vel ikke bestemt herhen, men da de dog og tjene til at erstatte den manglende første Grad i mange Ord, og selv fattes den højere og højeste, saa anføres de vel ikke uden Grund paa dette Sted.

Den Brug at danne den højeste Grad paa *mest* (taget af *mæst*) er vedligeholdt i det engelske *up-most* o. desl. Islænderne tilføje aldrig *mestr*, men undertiden i den højere Grad *meir*: som *nærmeir, fjærmeir, stærmeir* o. desl. hvoraf vort *nærmere*, der ogsaa har sin højeste Grad *nærmest* foruden *næst*, ligesom sv. *närmare närmast*. Men det indsees let at den, som desuden er det eneste Tilfælde af den Art, er dannet senere af os selv, og ikke optaget af Angelsaksisk, hvor den i dette Ord ikke findes.

De i Klammer indsluttede ere Biordene, hvis Dannelse jeg har villét tilføje, da nogle af dem forekomme saa hyppig, og tildels synes at ligge til Grund for Tillægsordenes Former.

Isteden for Endelsen *-or*, findes stundum *ur* eller efter det nordiske *ar*, og isteden for *-ost* ligesaa *ust* og *ast*. Isteden for *este* findes og, efter den vaklende angelsaksiske Retskrivning, *iste* eller *yste*, men alle disse Særheder ere meget sjældne.

3. Stedordene.

18. §. Denne Ordklasse har her, som i andre Sprog, betydelige Egenheder i Bøjningen.

De

De personlige Stedord ere:

1:ste Person.		2:den Person.		3:die Person.	
				Intetkj. Hankj. Hunkj.	
Enkt. N. ic	pu	hit	he	heó	
G. me (meh mec)	pe (peh pec)	hit	hine	hi	
H. me		pe	him	hire	
E. mín		pin	his	hire	
Totallet		Totallet		Flertallet	
N. vit	ve	git	ge	hi	
G. unc	us	inc	eóv	hi (hie)	
H. unc	us	inc	eóv	him (heom)	
E. uncer	úre (user)	incer	eóver	hira (heora)	

Formerne meh og peh forekomme sjælden, og ansees for dansk-saksiske; de skulde vel altsaa ligesom isl. *mik*, *pik* (t. *mich dich*) blot bruges i Gjenstandsformen, men da de gamle Former me, pe ogsaa gjaldt for Hensf. saa var det naturligt at ligeledes disse bleve anvendte i begge Tilfælde.

For Gjenstf. i Fl. findes ligeledes to egne Former hos Digterne, nemlig *usih* (*usic*) og *eóvih* (*eóvic*); samt i Totallet af 2:den Person: *incit*, hvilket sidste Lye urigtig angiver for Nom. Dual; men at det er Gjenstandsformen bevises af det Sted han anfører: Cædm. 62. 2. *restað incit* 3: *hviler eder*; ti hine restan er et tilbagevirkende Gjern., naar det bruges om Personer, ligesom *hvile sig* i Dansk. Saavel disse Former som *user* for *úre* tillægges aabenbar med Urette den dansk-saksiske Sprogart, da de ikke findes i de nord. Sprog, undtagen Ejestedordet *ossir vore*, som dog er et sjældent Digterudtryk i gl. Isl., og egentlig har hjemme i de tyske Sprog (t. *unser*, mœsog. *unsara*); er ogsaa mere regelret overensstemmende med de øvrige angels. Ejeformers Dannelselse i disse Stedord end *úre*, som

derfor snarere maatte formodes at være indkommet fra det nordiske *vor*.

Tilbagevisende Stedord for tredje Person (*sin, sig*) har Angelsaksisk ligesaa lidt som den nyere Engelsk, men betjener sig blot af det sædvanlige personlige Stedord, saasom: þæt fólc hit reste *Folket hvilte sig*, he hine reste *han hvilte sig* o. s. v. Vil man bestemme den tilbagevisende Betydning udtrykkeligere; tilføjes sylf (self, seolf) *selv, samme*, der bøjes som et Tillægsord baade ubestemt og bestemt.

19. §. *Eje-stedord* dannes blot af de to første Personer; og det paa den Maade, at Ejeformerne tages og bøjes ligefrem som ubestemte Tillægsord. De blive altsaa: *min, þín, uncer, úre, incer, eóver*; de paa *er* sammentrækkes ofte, naar den tilføjede Endelse begynder med en Selvlyd; *úre* betragtes som det intet *e* havde, faar altsaa: *úrum, úres* o. s. v. For *úre* finder man og hos Digterne *user*, der i de Tilfælde, hvor Endelsen begynder med en Medlyd eller *r*, antager endnu en egen uregelret Bøjning saaledes:

	<i>Inteckj.</i>	<i>Hankj.</i>	<i>Hunkj.</i>
<i>Enkelt.</i>	<i>N.</i> user	user	user
	<i>G.</i> user	userne	usse
	<i>H.</i>	ussum	usse
	<i>E.</i>	usses	usse
<i>Flertallet.</i>	<i>N.</i> og <i>G.</i>	user (usse)	
	<i>H.</i>	ussum	
	<i>E.</i>	ussa.	

Den tredje Person har ingen egne Eje-ord, man finder blot dens Ejeformer uforandrede: *his, hire, hira*, der baade svare til vort: *dets, hans, hendes, deres* og til *sit, sin, sine*; efterdi hit, he, heó baade er personligt og tilbagevisende. Vil man nøjere be-

stemme det tilbagevisende Begreb i his, hire, hira, da tilføjes ågen *egen*, der gaar som et regelret Till. dog blot ubestemt, og kan saaledes ansees som Eje- stedord til sylf, f. E. to his ågenre þearfe o: til *sin egen Tarv*.

Imidlertid findes dog og, som tilbagevisende Eje- stedord for 3 Person, af Digterne brugt *sin*, der siges at være laant af det nordiske, men ligesaa vel kan antages for en forældet Tyskhed; da Ordet har ligesaa vel hjemme i de tyske som i de nordiske Sprog, og i Angels. er saa gammelt at det allerede forekommer hos *Cædmon* †680; dog maa det mærkes, at det ikke som i Tysken svarer til *hans (ejus)*, men blot til *sin (suus)*.

20. §. *Bestemmende Stedord* ere: þæt, se, seó o: *det, den (id, is, ea)*, hvilket tillige bruges som Artikel, og þis, þes, þeós, *dette, denne, denne her, (hoc, hocce)*, de böjes saaledes:

<i>Enkt.</i>	<i>Intkj.</i>	<i>Hank.</i>	<i>Hunk.</i>	<i>Intkj.</i>	<i>Hankj.</i>	<i>Hunkj.</i>
<i>N.</i>	þæt	se	seó	þis	þes	þeós
<i>G.</i>	þæt	þone	þá	þis	þisne	þás
<i>H.</i>	þám	þære		þisum		þisse
<i>E.</i>	þæs	þære		þises		þisse
<i>Flert. N. og G.</i>	þá				þás	
	<i>H.</i>	þám			þisum	
	<i>E.</i>	þára			þissa.	

Isteden for þone findes ofte þæne, og for þám i begge Tal þæm, ligesaa for þára, þæra. *Seó* findes og ligesom det gamle isl. sjá i Hankjönnet isteden for se; men naar man anfører þeó som *N.* i *Hunk.*, er det vel enten en Skrivefejl eller snarere Læsefejl, hvor der har staaet seó (*den*) eller heó (*hun*), eller þe (*som*); imidlertid stemmer det ganske overens med det frisiske *thiu*. Derimod findes þý for þám i Enkelt. ikke sjælden, baade i Int.

og Hankj., skjönt det egentlig er taget af det isl. þvt (þý). Man finder og þan, þon i Intetkjønnet og nogle biordagtige Udtryk isteden for þám.

Af þis (eller þys) finder man i begge Tal þisum for þisum og þisses for þises. Saa og þisere for þisse og þissera for þissa.

Det uforanderlige þe bruges ofte isteden for þæt, se, seó i alle Forholdsformer, dog helst i henvisende Betydning, og i senere Tider som Bestemmelsesord. Heraf har ogsaa det engelske Bestemmelsesord *the* sin Oprindelse. Undertiden sammenføjes det med þæt til þætte for þæt-þe o: *det der, hvilket, som, eller at der, at*; efterdi þæt svarer baade til *das* og *dass* i Tysken; saa og se-þe *den der, hvilken, som*, der betragtes som ét Ord, f. E. ic vát þætte eall, þæt ic her sprece is við þinum villan o: *jeg ved at (egentlig det at) alt hvad jeg her siger er dig imod*. Forþám se, se-þe hine forþencþ, se þiþ ormód o: *ti den som (hvilken) fortvivler om sig selv, han er af-sindig*.

Þyllic for þýlic (isl. þyllkr) o: *deslige* er sammensat af þý og lic, og böjes som et ubestemt Tillægsord. þislic eller þyslic af samme Betydning er u. Tv. senere indkommet af det danske *deslige*; det isl. þessligr er vel hverken saa gammelt ej heller fuldt af samme Bemærkelse.

Ylc (ilo) *samme*, gaar som et regelret Tillægsord, især bestemt (þæt ylce, se ylca o. s. v.).

Af ylc er maaskje dannet svylc *saadan, slig* (t. *solcher*), der gaar som et ubest. Till.

Det bestemmende Stedord þæt, se, seó bruges ved en besynderlig Egenhed i det angelsaksiske ogsaa henførende, og det sædvanlig saa at det gjentas, og staar første Gang bestemmende, sidste Gang henførende; vil man afveksle, bruges gjerne þe paa sidste Stæd, som det egentlig henførende; f. Eks. hátan þæt sælþa, þæt náne ne beóð o: *kalde*

*det Lyksaligheder som ingen (Lyksaligheder) er. Se man, se þæt svifte hors hafað ɔ: den Mand, der har den hurtige (hurtigste) Hest. Þæt mi-
 cele geteld, þe Møises vorhte ɔ: det store
 Pavlun (Tabernakel), som Moses forførdigede.
 Sý gebletsod se, þe com on drihtnes naman
 ɔ: velsignet være den, der kom i Herrens Navn.
 Saaledes gjentages og þe, saasom: þe þe on me
 belýfþ ɔ: den der tror paa mig. Fremdeles og-
 saa svylc, dog saa at paa sidste Sted sættes Bior-
 det svylc (ɔ: saaledes som, som om, qualiter, qua-
 si) f. Eks. gif ic hæfde svylcne anveald, svyl-
 ce se ælmihtega god hæfð ɔ: dersom jeg hav-
 de saadan Magt, som den almægtige Gud har.
 Ælc þing ongitan svylc, svylc hit is, for-
 staa enhver Ting saadan (at være), som den er.*

Det bestemmende Biord svá og þær gjentages paa samme Maade; ved de dermed forenede Sted-ord, gjentages derimod blot svá, som den biordagtige Del af Udtrykket, f. Eks. Hú clipode Abels blóð tó Gode, buton svá svá ælces mannes misdæda vregap hine tó Gode butan vordum? ɔ: *Hvorledes raabte Abels Blod til Gud; uden saaledes som (ɔ: ligesom) enhver Mands Misgjerninger forklager ham for Gud uden Ord.* He spræc tó him eallon þrim svá svá tó ánum han talte til dem alle tre (saaledes) som til En. Þær þær ɔ: *der, hvor; svá hvilc svá ɔ: hvilket (en) som helst, der; svá hvæt (hvá) svá ɔ: hvad (hvo) som helst, der; svá hvæþer svá ɔ: hvilket (en), som helst (af to), der,* ogsaa svæþer svá ell. svæþer allene; ti det henførende Ord udelades ikke sjælden rent i dette Sprog. Saaledes og i Forbindelse med Tillægsord og Biord: svá gelic svá ɔ: *saa lig som, svá lange svá ɔ: saa længe som.* o. desl. Denne Brug af þæt, se, seó stemmer temmelig nøje overens med det tyske *das, der, die,* som baade er Artikel, Demonstrat. og Relativ; men af de andre Ord forekommer den dog hverken i Tysk

eller noget andet mig bekjendt Sprog, saa bestemt og udstrakt som i Angels. I Dansk og Islandsk findes den slet ikke, men i Svensk bruges i det mindste *der* baade for *der* og *hvor* (*ibi* og *ubi*).

21. §. *De spørgende Stedord* ere: hvæt, hvá *hvad*, *hvo* ell. *hvem*, der ligesom i Dansken bruges blot i Enkelt. og gaar saaledes:

	<i>Intetkj.</i>	<i>Hankj.</i>
N.	hvæt	hvá
G.	hvæt	hvone (hvæne)
~~~~~		
H.	hvám (hvæm, hví)	
E.	hvæs.	

Det bruges aldrig forbundet med Navneord, og med Till. styrer det sædvanlig Ejef., saasom: *hvad ondt? hvæt yfeles?* Det betyder ogsaa *noget*, *lidt*, ligesom det tyske *was*, f. Eks. *hvæt lytles noget lidet.*

Hvylc? *hvilken?* der svarer til svylc; og hvæper? *hvilket af Delene, hvilken af to?* gaa som ubest. Tillægsord. Biordet hvæpere (hvæpre) betyder: *ihvilketsom, ikke desmindre, alligevel.*

Hú tjener til at gjøre Tillægsord og Biord spørgende, ligesom svá til at gjøre dem bestemmende; f. Eks. *hú mycel? hvor stor? hú lange? hvor længe? svá mycel, saa stor, svá lange saa længe.* Men til at gjøre en hel Sætning spørgende, bruges hvæper i Intetkjønnet, ligesom det isl. *hvert* (lat. *utrum*, gr. *ποτερον*), der stundum kan oversættes ved *mon*, men for det meste udelades rent i Dansken; f. Eks. *Hvæper ge nú sécan gold on treóvum? Söge I nu (vel) Guld paa Træer? Hvæper (ell. hvær) þú durre gilpan? mon du tör rose dig af?* Det har vel dog sin egentlige Brug i toleddede Spørmaal, være sig uafhængige eller afhængige, hvor oððe ne ell. þe ne svarer dertil i sidste Led (ligesom gr. *ποτερον -η*, isl. *hvert -eða*) f. Eks. *Ic ville nú faran tó and geseón, hvæper hig gefyllað med veorce þone hreám, þe me*

tó com, oððe hit svá nys, þæt ic vite o: Jeg vil nu drage hen og se om de opfyldte i Gjærningen det Raab, der kom for mig, eller det ikke er saa, (for) at jeg kan vide (det). Sceáva hvæþer hit sig þines suna, þe æe sig! Se om det er. din Söns eller ikke (er)! man vil bemærke at hvæþer i alle afhængige Sætninger styrer Gjærningsordet i den betingede Maade. Andre spørgende Udtryk cvyst þú, siger du? vénst þú, mener du? svare blot til vort mon, mon traq? og udelades for det meste rent i Danskten.

21. §. De ubestemte Stedord, der ogsaa ikke uden Grund kaldes ubestemte Talord, ere følgende: æghvæt (-hvá), æghvylc, æghvæþer eller gehvæt (-hvá), gehvylc, gehvæþer. Hertil svarer vort: *ihvad (hvo), ihvilket (en), af to, Sv. ehvad, eho* o. desl. eller: *hvad (hvo) som helst* o. s. v. Herhen höre og de oven anförte: sváhvæt (hvá), sváhvylc, sváhvæþer-svá, *hvad som helst* o. s. v. -der, hvilke alle böjes efter det sidste Ord i Sammensætningen, hvis Beskaffenhed ovenfor er angivet.

ælc, *enhver (holl. elc, elc een)*, saa og eall al, genóh nok, *tilstrækkelig* gaa som ubestemte Till., dog hver med de Egenheder, som deres Beskaffenhed udfordrer, saasom: on ælcere tíde til enhver Tid, ealra betst aller best.

sum nogen (*aliquis*), manig (mænig) *mangen*, án én (*quidam*), ænig nogen (eng. any), nán ingen (isl. neinn), nænig ingen som helst, ænlep, ænlipig enkelt, ensom (isl. einhleypr o: ugift) gaa ligeledet ubestemt. Sum findes ofte forenet med Fltis Ejev. af Mængdetallene, og antages da at betyde omtrent, f. Eks. hund-seofontigra sum omtrent 70 Mand stærk I. Mos. B. 46, 27. sume ten gear omtrent ti Aar.

fela mange (t. viel) forandres ikke, men feáva faa har i H. feávum, begge bruges ellers som Delingsord med Ejevformen af Navneordene.

man *man* er egentlig et Navneord, hvorom ovenfor er talt; viht eller vuht *en Ting*, *noget* ligesaa, men dette sidste modtager to særegne Tillæg, der gjøre det til navneord-agtigt Stedord, nemlig aviht ell. avuht, der sammentrækkes til avht, áht (oht) *noget* (eng. *ought*) og nánviht, nánvuht, der bliver til návht náht (noht) *intet* (eng. *naught*; maaskje *not* ogsaa kommer heraf, ligesom det tyske *nicht* af *ne-wicht*).

Her kan og mærkes Ordet hvæthvægu (hvæthvega eller hvæthugu) ɔ: *noget*, *lidt*, *en Smule*, saa og hvæt hveguninga, ell. hvæt hveganunges d. s., der dog snarere ere at betragte som Biord. Man finder og æthvega og hvylchugu og hugu allene i samme Betydning.

oðer betyder ligesom isl. *annar*, baade *alius* og *secundus*, men *alter*, *en af to*, har her sit eget Ord auðer (áðer), dannet ligesom auht, og *neutraler*, *ingen af to* nauðer ligesom nauht. Disse tilige med ægðer *en hver af to* (*uterque*) gaa som ubestemte Till. af 2:den Klasse, man finder altsaa i Fl. baade oðre, oðru og oðra o. s. v. ægðer bruges overensstemmende med hvæðer meget ofte som Biord: ægðer ge -ge ɔ: *sævel -som*.

22. §. De egentlige *Talord* ere dels Mængdetal, dels Ordenstal, begge opstilles her samlede for lettere Oversigt.

Mængdetallene:

án
tvá tvégen tvá
þreó þrý þreó
feóver
fíf (fífe)
six
seofon (syfon)
eahta
nigon

Ordenstallene:

þæt forme se forma seó for-
þæt, se, seó oðer (me-
þæt þrydde se þrydda seó
feórðe a e (þrydde
fífte a e
sixte a e
seofóðe a e
eahtoðe
nigoðe

Mængdetallene:

tyn
 endlufon
 tvelfe (tvelf)
 þreottyne
 feóvertyne
 fiftyne
 sixtyne
 seofontyne
 eahtatyne
 nígotyne
 tventig
 þrittig (þritig)
 feóvertig
 fiftig
 sextig
 hund-seofontig
 hund-eahtatig (eahtatig)
 hund-nígotig
 hund (hund-teontig)
 (hund-enlufontig)
 þúsend.

Ordenstallene:

teoðe
 endlyfte
 tvelfte
 þrytteoðe
 feóverteoðe
 fiftioðe
 sixteoðe
 seofonteoðe
 eahtateoðe
 nígotéoðe
 tventigoðe
 þrittigoðe
 feóvertigoðe
 fiftigoðe
 sextigoðe
 hund-seofontigoðe
 hund-eahtatigoðe
 hund-nígotigoðe
 hund-teontigoðe.

23. §. Angaaende Bøjningen, som egentlig er det der vedkommer os her, mærke man sig ved Mængdetallene følgende:

án böjes som et regelret Till.; naar det staar bestemt (ána), betyder det *ene (solus)*; tvá og þreó gaa saaledes:

	<i>Intekj.</i>	<i>Hankj.</i>	<i>Hunkj.</i>	<i>Intkj.</i>	<i>Hank.</i>	<i>Hunk.</i>
<i>N. og G.</i>	tvá	tvégen	tvá	þreó	þrý	þreó
	tvám			þrym		
<i>H.</i>	tvám			þrym		
<i>E.</i>	tvegra (tvega)			þreóra.		

Som tvá gaar og bá, bégen, bá *begge*, faar altsaa bá m begra; isteden for bá allene findes og: bátvá (butu, butvu, buta).

Feóver bliver ogsaa i H. feóver f. Eks. Oros.

S. 22. on feóver dagum i *fire dage*, men i Ejesf. faar det feóvera.

fif og six ere aldeles uforanderlige.

Af seofon findes, ligesom af *feóver*, en Ejesf. seofona, i övrigt er det uforanderligt.

eahta, nígon, tyn, endlufon ere, saavidt jeg har sporet, uforanderlige, saa og de følgende med *tyne* sammensatte.

Men tvelfe har regelret tvelfum, tvelfa naar det staar afsondret, f. Eks. án of þám tvelfum, án þára tvelfa *en af de tolv*, ellers bliver det uforandret tvelf, saasom: mid hys tvelf leorning-cnihtum *med sine tolv Disiple*, þæra tvelf apostola naman *de tolv Apostlers Navne*.

tventig og de övrige Tiere paa *tig* böjes ogsaa, dog uden Forskjel paa Kjon -tig, tigung, tигра. I N. og Gj. bruges disse Tiere baade som Navneord, der styre Ejesf. og som Tillægsord, der forenes med Navneordet i samme Forholdsform, men i Hensf. og Ejesf. synes de blot at bruges som Tillægsord; f. Eks. tventig geara *tyve Aar*, þryttig scillingas (og scillinga) *tredive Skillinger*, tventigum vintrum, þrittigum þúsendum, hundteontigra manna o. desl.

Det Ord hund, som sættes foran de sidste Tiere, svarer til det mæsog. tehund ell. hund som sættes bag ved de samme, og til den græske Endelse *-κοντα*, lat. *-ginta*, der ogsaa synes at staa i Forbindelse med *centum* (Hundrede).

Hundred og þúsend gaa efter 4 Böjn:s 2:den Klasse, og hund efter dens første Klasse, men forekommer sjælden uden i N. og Gjenstf.

Naar Enere skulle föjes til Tiere, da sættes de foran med and, saasom: án and tventig *en og tyve*, six and fiftig *sex og halvtreds*, o. s. v. Men efter Hundrede sættes det mindre Tal bag efter, og Navneordet gjentages; ti sættes det mindre Tal foran, betyder det en Multiplikation, saasom: án hund

vintre and þritig vintre 3: 130 *Aar*; hundteontig vintra and seofon and XL vintra 3: 147 *Aar*; feóver hund vintra and þritig vintra; 430 *Aar*. *Þreó hund manna* and eahtatýne men 3: 318 *Mand*. Isten for tvá hund findes og tu hund, de övrige stilles ligefrem sammen: *þreó hund*, *fif hund*, *tvá þúsendo* o. s. v.

24. §. Ordenstallene böjes alle, paa öder nær, som bestemte Till., öder gaar altid ubestemt, ligesom isl. *annar* og d. *anden*, hvad enten det har Artikel eller ej.

Deres Endelse fra tvelfte til tventugoðe nemlig *teoðe*, synes stundum, i det mindste af *Lye* og andre Sproglærde, at være forblandet med Endelsen; som bruges fra tventugoðe af, nemlig *tigoðe*; ti Formen *þreotteogode feóverteogode* o. s. v. kan vel ikke blive andet end en Afændring af *þritigoðe*, *feóvertigoðe*, hvorvel det anföres som 13:de, 14:de o. s. v. Stundum bevise alle de Steder *Lye* anförer blot den rigtige Form, f. Eks: alle de under *feoverteogode* anföerte bevise blot *feóverteoðe*; men hvor det paa andre Steder virkelig maatte findes, vilde jeg dog helst forklare det som en Fejl, indlöben undertiden ved Rommertallenes Afskrivning med Bogstaver, undertiden af andre Aarsager; efterdi saadan Forveksling synes for urimelig, til at kunne finde Sted i noget Sprog. Jeg har derfor blot opstillet de utvetydige Former.

Af hund, hundred, þúsend gives neppe noget Ordenstal, da alle tre ere Navneord.

Naar Enerne föjes til Tierne, da sættes de enten foran som Mængdetal med and, eller bagefter som Ordenstal, f. Eks. án and tventugoðe *en og tyvende*, *fif and tventugoðe fem og tyvende*, eller þý tventigðan dæge and þý feórþan *Septembris 3: den 24 Sept.*

Ordet healf *halv* böjes som et ubest. Till., og sættes ligesom i Tysk bag det Ordenstal, som det

bestemmer, f. Eks. oþer healf hund biscopa æ 150 *Biskopper*; þrydde healf *halvtredie* o. s. v.

25. §. Af disse Talord dannes endnu andre Arter, der ogsaa plejer at regnes herhen: *Mangfoldighedstal* endes paa *feald*, og gaa som Till., f. Eks. *ánfeald*, *enkelt*, *tvifeald* *dobbelt*, *þryfeald* *tre dobbelt*, *trefold*, *feóverfeald* *firdobbelt*, *hundseofontigfeald* *halvfjersindstyvefold*, *hundfeald*, *manigfeald*. Af disse tal-agtige Tillægsord dannes igjen Biord paa *-lice*, som: *tvifealdlice dupliciter*, Navneord paa *-nes*, som *tvifealdnes duplicitas*, og Gjerningsord ved at forandre *feald* til *-fyldan*, som: *tvifyldan fordoble* o. desl.

Til vort *Gang*, *Sinde* svarer det angels. *sið* (*Gang*, *Reise*), hvilket i Fls. H. (*siðum*, *siðon*, *siðan*) føjes til Mængdetallene, ligesom det isl. sinn i Fls Hensf. *sinnum*, f. Eks. *feóver siðon*, *fif siðon*, *eahta siðon*, *hundseofontig siðon* o. s. v. De første tre have dog egne Former til at udtrykke dette Begreb, neml. *æne én Gang (semel)*, *tvyva to Gange (bis)*, *þryva tre Gange (ter)*.

Fordelingstallene udtrykkes ved at gjentage Mængdetallene, saasom: *seofon and seofon septena*, *i*, *æ*, *fif and fif* o. s. v.

Som Taltegn brugte Angelsakserne de rommeriske I, V, X, L, C, D, M efter de sædvanlige Regler.

4. Gjerningsordene.

26. §. Denne Ordklasse fattes her, som i andre tyske Sprog, *den lidende Bøjningsart* ell. Form, hvilken altsaa maa udtrykkes ved Omskrivning med Hjelpeord, men har de sædvanlige Maader: *den fremsættende*, *betingede*, *bydende* og *personløse* samt endnu en *Navneform (Gerundium)*, og *Tillægsformerne (participia)*.

De dele sig her, som i alle gotiske Sprog, i

tvende Bøjningsmaader; i den første er Datidsformen flerstavelset, og endes paa *-de* eller *-te*, den lidende Tillægsf. paa *d* eller *t*; i den anden er Datiden enstavelset med Omlyd, og den lidende Tilf. endes paa *en* eller *n*.

Efter Datidens Beskaffenhed inddeles videre den første i 3, den anden i 6 (eller 3) Underklasser, som følger.

Förste Bøjningsmaade

27. §. Kan ansees at indbefatte lutter aabne eller rene Gjærningsord, der svare til de græske paa *aw*, *ew* og *ow*, samt til de regelrette latinske paa *are*, *ère*, *tre* (som *amare*, *flere*, *audire*); skjönt deres Selvlyde ikke fremtræde saa tydelig i de gotiske Sprog som i de thrakiske. I Mæsogotisk kom de dog langt mere til syne end i Angelsaksisk; imidlertid mærker man ogsaa her lettelig Forskjellen imellem dem indbyrdes; da nogle endes i Datiden paa *-ode*, f. Eks. *sceáavian skue*, i Datid. *sceávode*; andre paa blot *de* eller *te*, som: *hælan hele*, *læge hælde*, *métan möde mätte*; og atter andre paa *-de* eller *-te* med Omlyd i den foregaaende Stavelse, som: *tellan tælle tealde*, *þeccan tække*, *dække þeahte*. Man indser let, endogsaa blot af de her anførte Eksempler, at Forskjellen imellem Endelsen *de* og *te* er ganske uvæsentlig, og beror blot paa den foregaaende Medlyds Haardhed eller Blødhed ligesom i Islandsk; men den övrige Forskjellighed er væsentlig, og skikket til derefter at inddele disse Ord i 3 Klasser, som nøjagtig svare til de tre islandske (i den svenske Udgave af min isl. Sprogl.) saavel som til de mæsogotiske hos Zahn: den første angels. er den tredie hos ham (*spillon*), den anden her er den første der (*haban*), og den tredie her svarer altsaa til den anden hos Zahn (*sokjan*). I den første danske Udgave af min Vejledning til Islandsk, har jeg mindre rigtig forenet de to sidste til en Klasse, og blot anmærket, at nogle af de

didhörende Ord modtage Omlyd; imidlertid ere dog Mönstre opstillede paa begge, da *brenna* *eg brenni*, (S. 117.) svarer til den 2:den angelsaksiske, og baade *tenja* og *vekja* til den 3:die her. I det isl. bör disse to Klasser saa meget mindre forenes, som den tredie her indeholder mangfoldige Ord, der i Angels. og andre Sprog ere fordelte imellem de övrige. I de fleste andre Sproglærer finder man disse tven- de Klasser adskilte efter den mindre rigtige Grund, om de have *de* eller *te* i Datiden, hvorved de Ord med Omlyd blive adspredte i 2. og 3. Klasse, f. E. i *Sjöborgs Schwedische Sprachlehre* regnes *gläda glädde* til en anden Böjningsmaade end *sätta satte*, men derimod *känna kände* og *vänja vande* til en og samme. I Tysken pleje Ordene med Omlyd at erklæres for uregelrette, efterdi de ere saa faa.

28. §. Til Böjningsmönstre paa alle tre Klasser maa tjene Lufian *elske*, bærnan *brände* (*ürere*), *syllan give*, *sælge*.

	1 Klasse	2 Klasse	3 Klasse
<i>Den fremsættende Maade</i>			
<i>Nut. Enk.</i>	1. lufige	bærne	syll
	2. lufast	bærnst	syllst
	3. lufa ^ð	bærna ^ð	syll ^ð
<i>Fl. I. 2.</i>	3. lufia ^ð (ige)	bærna ^ð (bærne)	sylla ^ð (syll)
<i>Dat. Enk.</i>	1. lufode (ade)	bærnde	sealde
	2. lufodest	bærndest	sealdest
	3. lufode	bærnde	sealde
<i>Fl. I. 2.</i>	3. lufodon (edon)	bærndon	sealdon

Den betingede Maade

<i>Nut.</i>			
<i>Enk.</i>	1. 2. 3. lufige	bærne	syll
<i>Fl. I. 2.</i>	3. lufion (an)	bærnon	syllon
<i>Dat.</i>			
<i>Enk.</i>	1. 2. 3. lufode	bærnde	sealde
<i>Fl. I. 2.</i>	3. lufodon (edon)	bærndon	sealdon

Den bydende Maade

<i>Enk.</i>	2. lufa	bærn	syle
<i>Fl.</i>	2. lufiað (ige)	bærnað (e)	syllað (syll)

Den personløse Maade

<i>Nutid.</i>	lufian	bærnan	syllan
<i>Navnef.</i>	(to) lufigenne	bærnenne	syllanne (enne)
<i>handl. Tilf.</i>	lufigende	bærnende	syllende
<i>lidende Tilf.</i>	(ge-)lufod	bærned	seald.

Saaledes gaa og:

neósian <i>spejde</i>	hýran <i>höre</i>	tellan <i>tælle</i> (tealde)
peóvian <i>tjene</i>	cennan <i>föde</i>	cvellan <i>dræbe</i>
clypian <i>raabe</i>	adræfan <i>adsprede</i>	stellan <i>springe</i>
vunian <i>bo, blive</i>	védan <i>rase</i>	peccan <i>tække</i> (peahte)
ahsian <i>spørge</i>	grétan <i>hilse</i>	secgan <i>sige</i> (sæde)
seglian <i>sejle</i>	reccan <i>udvikle</i>	sécan <i>søge</i> (sohte)
earðian <i>bo</i>	belævan <i>forraade</i>	récan <i>passé</i> (rohte)
hergian <i>hærge</i>	fyllan <i>fylde</i>	bycgan <i>kjöbe</i> (bohte)
herian <i>rose</i>	gýman <i>vogte</i>	vyrcean <i>arbejde</i> (vorhte)
fullian <i>döbe</i>	cypan <i>bekjendtgjöre</i>	bringan <i>bringe</i> (brohte)
fúlian <i>raadne</i>	lædan <i>lede</i>	pencean <i>tænke</i> (rohte)
ýrsian <i>vredes</i>	éfstan <i>ile</i>	pincean <i>synes</i> (puhte).

29. §. Til den første Klasse höre alle de paa *ian*, de ere for det meste afledte af Navneord eller Tillægsord sjælden oprindelige eller Stamord; saa og alle de afledte paa *sian*: ricsian *regjere*, gitsian *begjere*, paa *gian*: syngian *synde*, myngian *paaminde*, og paa *sumian*: gehýrsumian *adlyde*, gesibsumian *forlige sig*, samt hvad andre Endelser der maatte gives, som til sidst slutte med *ian*.

Denne Klasse er her som i de andre beslægtede Sprog meget regelret; den første Pers. endes bestandig paa *ige* for *ie* (der kunde læses *je* eller *i*), saasom sceáville *jeg skuer* (læs *skja-vi-e* eller *skja-vi-je*); dette *g* indskydes ifølge Retskrivningen allevegne hvor *e* følger efter *i*, ja man finder det

endog foran *a*, enten allene eller med *e*, (*o*: *j*), saasom *sceávigán*, *sceávigéan*, hvilket dog er en overflødig og mindre rigtig Betegnelsesmaade af *sceávia*.

Uagtet Selvlyden saaledes i Nutiderne for det meste er *i*, og i Datiderne *o*, saa skjønnes dog, ved Sammenligning med Islandsk, at dette egentlig er *A*-klassen i Angelsaksisk; angels. *hátian* svarer neml. til isl. *hata* (at hade), somnian (samnian) til *samna*, *safna* (at samle), talian til *tala* (at tale,) genyðerian til *níðra* (fordømme, rive ned), o. m. fl. Aarsagen hvorfor *a* er blevet til *i* har vel blot været, at man vilde undgaa Endelserne: *a-e*, *a-an*, *a-að*, hvilke Islænderne derimod undgaa ved Bortkastelse af den ene Selvlyd; men at *a* er bleven til *o* i Datidsf. er vel blot fordi det har haft den dybe Lyd, som vi betegne med dobbelt *aa*, Svenskerne med *å*. At dette *o* i Fl. ofte bliver til *e* (*edon*), som: ic scávode, ve sceávedon, er ganske overensstemmende med hvad man ovenfor vil have bemærket (ved *heáfod*, *vundor*, *ealdor*, *heofon* og ved Endelserne *or* og *ost* i Tillægsordenes Grader), nemlig at *o* i en Endestavelse ved Ordets Forlængelse enten forandres til *e*, eller rent bortfalder, men dette sidste kunde ikke finde Sted her, da 1. og 2. Klasse derved skulde sammenblandes. I 2. og 3. Pers. i Nut. og i den byd. M. har man den oprindelige Selvlyd *a*, saasom: ceárast *o*: *curas* ceárað *o*: *curat* (bekymrer, kjærer sig om); ne ceára þú *noli* *curare* (quasi: *ne cura-to*), þolast, þolað *ταλας*, *ταλα* (taaler), þola (þú) *ταλα* (*συ*), borast, borað *o*: *foras*, *forat* (du, han borer).

30. §. Til anden Klasse høre de indvirkende Gjerningsord, som afledes af de gjenstandsløse af anden Bøjningsmaade, saasom: *fyllan fælde* af *feallan falde*, *drencan* ell. *drencean skjænke for en*, *beruse* af *drincan drikke*, *bætan bidsle* af *bitan bide*, *veccan vække* af *væcan vaagne*,
opstaa,

opstaa, saa og de allerfleste der komme af Navneord og Tillægsord, uden at have *i* til Kjændebogstav (ti disse høre til første Klasse); saasom: *ræpan lænkebinde* af *ræp* *Reb*, *rihtan rette* af *riht* *ret*, *gelýfan tro* af *geleáfa* *Tro*, *fyllan fylde* af *full* *fuld*, *gebétan bøde* for af *bót* *Bod*.

Ved denne Klasse maa man vel mærke om Kjændebogstavet er en haard eller blød Medlyd, i sidste Tilfælde faar den i Datiden *de* og i den lid. Tilf. *ed*, i første derimod i Dat. *-te* og i den lid. Tilf. *-t*; de bløde ere: *d*, *ð* (eller *þ*), *f*, *v*, *g*, saa og *l*, *m*, *n*, *r*, *s*; de haarde ere: *t*, *p*, *c*, *h*, *x* og *s* efter andre Medlyd, saasom:

<i>alýsan</i> (<i>forløse</i>)	<i>alýsde</i> ,	<i>alýsed</i>
<i>amyrran</i> (<i>forfejle</i>)	<i>amyrde</i> :	<i>amyrrred</i>
<i>métan</i> (<i>møde</i>)	<i>métte</i>	(<i>ge-</i>) <i>mét</i>
<i>dyppan</i> (<i>dyppe</i>)	<i>dypte</i>	<i>dypt</i> .

Var det en dobbelt Medlyd, bortkastes altid den ene, naar en anden Medlyd kommer efter, saasom: *spillan*, *spilst*, *spilð*, *spilde* o. s. v. i alle lignende Tilfælde.

Hvor det vilde blive for haardt at føje *-st* og *-ð* til den blotte Rod i Ordet, der indskydes *e* i Nutidsf., som: *nemnan nævne* *nemnest*, *nemneð*, men dette skjer aldrig i Dat., som vilde forblande den anden og første Klasse, i dette Ord bliver derimod Dat. *nemnde*, og den lid. Tilf. regelret *nemned*; de paa *tan* (*þan*), faa intet nyt *ð* til, saasom: *cyðan bekjendtgiøre*, *he cyð han bekjendtgiör*, men i Dat. *cyðde* (*cyþde*) og i den lid. Tilf. *cyðed*; de paa *dan* faa i 2. Person i Nut. *tst*, 3. P. sædvanlig blot *t*, stundum findes dog og *dest*, *deð*, som: *lædan lede þú lætst*, *he læt*, (eller *lædest*, *lædeð*); *sendan sende þú sentst*, *he sent* ell. *sendést*, *sendeð* (i Dat., *lædde*, *sende*, i lid. Tilf. *læded* eller *læd* og *send*). Saaog *scrýdan pryde* *scrýt*, *scrýdde*, *scrýd* (*scrýdd*) ell. *scrýded*, i Fl. *scrýdde*, *fédan føde* o. desl.

De paa *tan* og *dan*, med en Medlyd forari, faa intet nyt *t* eller *d* til i Dat., f. Eks. *plihtan sætte i Fære plihte*, settan *sætte sette*, sendan *sende sende (sendte)*, ahreddan *rædde æhredde (ræddede)*. De med *c* eller *cc* forandre dette til *h* foran *t*; som: neálæcean *nærme neálæhte*, reccan, rehte.

De paa *san* faa sædvanlig *t* for *ð* i 3. Pers., saasom: *ræsan styrte ind paa*, *ræst (farer ind paa)*, Dat. *ræde*, den lid. Tilf. *ræsed*.

Nogle med en dobbelt Medlyd til Kjendebogstav svare til de islandske paa *ja*, og disse faa i den bydende Maade kun enkelt Kjendebogstav, men derimod Endelsen *e*, som: settan (isl. *setja*), *sete sæt!* *saaog læcgan lægge (lede, geled)*, byd. *lege læg!* hvilket synes at vise, at den islandske Form er den oprindelige. De fleste af disse høre til 3:die Klasse som *secgan sigge, sege sig!* eller til 2:den Bøjningsmaade, som: *licgan ligge, lige lig!* *biddan bede, bide bed!* *hebban hæve, hefe hæv!*

Nogle gaa baade efter 1. og 2. Klasse, saasom: *leofian* og *lybban (libban) leve*, *hogian* og *hycgan tænke*, *folgian* og *fyligan (ell. fyligean) følge*, dog ere Formerne efter denne Klasse sædvanligere i de Tilfælde, hvor den første Klasse forandrer *a* til *i*; f. E.

<i>frem. Nut.</i>	<i>ic lybbe</i>	<i>bet. Nut.</i>	<i>lybbe</i>	<i>personlöst</i>	<i>lybban</i>
	<i>pú leofast</i>		<i>lybbon</i>		<i>lybbenne</i>
	<i>hé leofað</i>	<i>Dat.</i>	<i>leofode</i>		<i>lybbende</i>
	<i>ve, ge, hí lybbað</i>		<i>leofodon (edon)</i>		<i>(ge)leofod</i>
	<i>Dat.</i>	<i>leofode-st</i>	<i>byd. leofa!</i>		
		<i>leofodon(edon)</i>	<i>lybbad</i>		

Isteden for *leofast* og dertil hørende Former findes og *lyfast* o. s. v. Paa Islandsk har *ek lifi* ogsaa i den lid. Tilf. eller rettere Biformen (Supin.) *lifat*.

I övrigt maa man vogte sig for at forblande dem paa *ean* (o: *jan*) med dem paa *ian* (o: *i-an*), da *i* er en bestemt og væsentlig Selvlyd, kommet isteden for *a*, men *e* er et ubetydeligt indskudt *j*, der ifølge den vaklende Retskrivning udelades eller indskydes ganske i flæng efter *c* og *g*; som: *veccan* eller *veccean vække*, *reccan* eller *reccan fremsætte*, *udvikle*; af dem paa *ean* hörer intet til 1:ste Klasse; men de paa *ian* höre alle did, som: *vacian vaage*, *pluccian plukke* o. desl.

31. §. *Tredie Klasse* indeholder ikke mange flere regelrette end de alt anførte.

Den har ellers den Egenhed at dens lid. Tilf. altid sammentrækkes, hvad enten Kjændebugstavet fordrer Endelsen *d* eller *t*; som: *gedvellan forvilde* *gedveald*, *bycgan boht*. *Secgan* mister sit *g* foran *d*, og kommer til at hede sæde, sædon i Dat., sæd i den lid. Tilf.; hvorvel *sægdé*, *sægd* ogsaa findes.

Ordet *habban at have* stemmer vel meget overens med *lybban*, men er dog mere uregelret, da det tillige tjener som Hjælpeord, vil jeg opstille det helt.

<i>Fremstættende</i>	<i>Betinget</i>	<i>Persönlöst</i>
<i>Nut.</i> ic habbe (<i>hafa</i>)	<i>Nut.</i> habbe (<i>hæbbe</i>)	<i>Nut.</i> habban
pú hæfst (<i>hafast</i>)	habbon	<i>Navnef.</i> habbenne
he hæfð (<i>hafað</i>)	<i>Dat.</i> hæfde	<i>Tilf.</i> hæbbende
ve, ge, hi habbað (<i>hafað</i>)	hæfdon	hæfd.
<i>Dat.</i> hæfde-st	<i>byd.</i> hafa	
hæfdon	habbað (e)	

Saaledes og det nægtende *nabban ikke have*. Dette *habban* vogte man sig vel for at blande med *hebban* (*hóf*) *at hæve, løfte*, som hörer til anden Böjn.

Ordet *villan* har i 2. Pers. vilt, i Dat. volde, i övrigt gaar det som *syllan*; kun at det neppe forekommer i lid Tilf. Saa og *nyllan ikke ville, nolde*.

32. §. Nogle uregelrette Ord have ikke blot Omlyd i Datiden, men ogsaa i Nutiden, der tillige bliver enstavelse, og kommer til at ligne den anden Bøjningsmaades Datid meget; de svare til dem, som jeg i første Udgave af min Vejledn. til det Isl. (S. 122) har antaget for tredje Klasse; men da deres Antal neppe i noget af de got. Sprog overstiger en halv Snes, og de tillige indbyrdes afvige fra hinanden; saa antages de vel rettest for afvigende. De oversees af følgende:

<i>fremsttende Nutid.</i>		<i>Datid.</i>	<i>bet. Nut.</i>		
1. can, a	{ cunne canst }	Fl. cunnon	cuðe	cunne	<i>kjender</i>
an	(ünne)	unnon	uðe	unne	<i>under</i>
mæg	{ miht meaht }	mágon	{ meahte mihte }	máge	<i>kan</i>
áh	áge	ágon	áhte	áge	<i>ejer</i>
vát	vást	viton	viste	vite	<i>véd</i>
nát	nást	nyton	nyste	nyte	<i>véd ikke</i>
mot	most	moton	moste	mote	<i>maa</i>
þearf	{ þearft þurfe }	þurfon	þurfte	þurfe	<i>behøver</i>
ðear	(durre)	durron	durste	durre	<i>tör</i>
sceal	scealt	sculon	sceolde	scyle	<i>skal</i>

Dat. bøjes som sædvanlig, f. E. cuðe, cuðest, cuðe, Fl. cuðon; og den beting. Dat. er altid lig den fremsættende, undtagen i Enkts. 2. Pers., som intet *st* modtager.

De fleste af disse bruges som Hjelpeord, og nogle af dem ere ufuldstændige; i det mindste har jeg ikke kunnet finde sceal og mot i den personløse Maade; den er ellers lig Nutidens Flertal, blot med forandret Endelse, f. Eks. cunnan, unnan, mágan ágan o. s. v. De fleste synes og at fattes den lid. Tilf. *can* har cuð, gecuð; *an*, geunnen.

Af vitan findes og i Dat. visse (isl. *vissi*), i den personløse M. vitan, vitanne; vitende og viten (Luc. 12, 2) som Tilf. foruden vitod, der egentlig

er Biform. Bydende bruges vite! Fl. vitað! (vite ge!).

Anden Bøjningsmaade

33. §. indbefatter alle egentlig lukte eller urene Gjærningsord; imidlertid er det ikke Kjænde bogstavet, men den første Stavelses Selvlyd, der udgjør Grunden til disses Underinddeling i de gotiske Sprog, der heri synes at skille sig betydelig fra de trakiske, f. Eks. *sigan synke, dale* har i Dat. *sáh*, Fl. *sigon*, men *fleógan flyve* har *fleáh*, i Fl. *flugon*, *bandan* har *band*, *bundon*, men *standan* har *stód*, *stódon*, uagtet her er samme Kjænde bogstav (*g* og *nd*); men *vritan skrive* vrát *vriton* og *aríðan staa op arás*, *arison* ligesom *sigan*, skjönt de have ganske forskellige Kjænde bogstaver (*g*, *t* og *s*), efterdi Hovedstavelsens Selvlyd i alle tre er den samme (*t*). Men i Latinen gaar *lædo* ligesom *ludo* og *lingo* ligesom *jungo*; der indeles altsaa de lukte (urene) saavel som de aabne (rene) Gjærningsord efter Kjænde bogstavet. Imidlertid behøver Selvlyden ikke at være ganske den samme, f. Eks. *lúcan lukke* faar i Dat. *leác* Fl. *lucon*, lid. Tilf. *locen*, aldeles ligesom *leógan lyve* faar *leág*, *lugon*, *logen*, skjönt de have forskjellig Selvlyd (*ú* og *eó*); man inddeler dem derfor med rette ikke egentlig efter den Selvlyd, de have i første Pers. eller i den personløse Maade, der altid er det samme i denne Bøjningsmaade, men efter den de modtage ved Omlyd i Datiden og den lid. Tilf.

Efter denne Grund indeles de vel allerrettest i 6 Klasser, der oversees af følgende.

	<i>Nutiden</i>	<i>Datiden</i>	<i>Flert.</i>	<i>Tillægsf.</i>
{	1. <i>Kl. ic finde (finder)</i>	<i>fand</i>	<i>fundon</i>	<i>funden</i>
{	2. — <i>trede (træder)</i>	<i>træd</i>	<i>trædon</i>	<i>treden</i>
{	3. — <i>bite (bider)</i>	<i>bát</i>	<i>biton</i>	<i>biten</i>
{	4. — <i>læte (lader)</i>	<i>let</i>	<i>leton</i>	<i>læten</i>
{	5. — <i>beóde (byder)</i>	<i>beád</i>	<i>budon</i>	<i>boden</i>
{	6. — <i>grafe (graver)</i>	<i>gróf</i>	<i>grófon</i>	<i>grafen.</i>

De ere her ordnede efter deres indbyrdes Sammenhæng og Forhold, og svare paa følgende Maade til de tyske hos Adelung, og de mæsogot. hos Zahn, samt til de isl. i den sv. Udg. af min Vejlg.

<i>De angels.</i>	<i>de isl.</i>	<i>Zahn</i>	<i>Adelung</i>
1. Klasse	1. bind	4. binda }	1. befehle
2. —	2. gef	3. giba }	
3. —	3. bit }	1. greipa }	3. beisse
4. —	4. læt }		2. lasse
5. —	5. flýg	5. biuga	4. biege
6. —	6. gref	2. graba	5. grabe.

I min Isl. Vejledning første Udgave ordnede jeg dem især efter Adelung, men da Sprogets indre Lighedsregler uden Tvivl bør foretrækkes for ethvert Hensyn, har jeg ikke betænkt mig paa her at afvige derfra, og antage den Følge, som i alle de beslægtede Sprog, ogsaa i Islandsk, vil være den rigtige. Man kunde gjerne regne hver to af dem sammen, saa at man fik tre Klasser her ligesom i 1. Böjningsmaade, men to Afdelinger i hver, den ene bestandig med ny Omlyd i Flert. og Tilf., den anden overalt med samme Omlyd i Fl. som i Enk. af Datiden, og det en lang og haard Selvlyd, samt uden Omlyd i den lidende Tilf., ligesom i Nutidens første Pers., dersom derved vandtes noget; men at inddele disse Ord efter andre Grunde: saasom efter Selvlydens Lighed eller Ulighed i den lid. Tilf. og Datiden, ell. døslige, bringer dem i en ganske forstyrret Orden, hvorved de mest ulige komme i samme Klasse.

34 §. Den anden Böjn. forhøjer Selvlyden i 2. og 3. P. af Enk. i Nutiden ligesom i Tysk, men aldrig i den første saaledes som i Islandsk; her kan man altsaa søge den oprindelige Form i første Person, saasom: tere tyrst tyrd (*river*)
 3:tero teris terit

Forhøjningen er den sædvanlige: at langt *a* bliver *æ* kort *a* til *e* (eller *y*), *e* samt kort *ea* og *u* til *y* (el-

ler svagt *i*), *ú* eller *eð* til *ý* (eller haardt *i*) *ó* til *é*. Dog finder man og Endelsen udvidet til *est*, *eð* og Selvlyden beholdt, hvilket vel er en Lævning af de forskjellige Stammers Sprogarter, saasom: ic stande, þú stenst ell. standest, he stent ell. standeð.

Angaaende Kjændebogstaverne *d*, *t*, *s* gjælder samme Regler her, som ved første Bøjningsmaades anden Klasse (§. 30) ere anførte, saasom: ic ete, þú ytst, he yt; ic ríde, he rit, rídeð; ic cveðe, þú cvyst, he cvyð; ic, ceöse, þú cýst, he cýst.

I Datiden endes den 2:den P. paa *e*, og antager i Hovedstavelsen samme Selvlyd som Flert. og den beting.-Dat., f. Eks. ic fand jeg *fandt*, þu funde *du fandt*; ic æt jeg *aad*, *spiste*, þu æte o. s. v. Undertiden finder man ogsaa *st* hængt til, som fundest, men det er sjældent og uægte. Endelsen *e* svarer til det isl. *ir*, som dog ikke findes uden i den beting. Datid, saasom: þú *fyndir*, *ætir* o. desl.

Den byd. Maade endes ligesom i 1:ste Bøjns. 2. og 5. Klasse paa den blotte Medlyd, som er Kjændebogstav, undtagen hvor denne er dobbelt, og svarer til den islandske Form med enkelt Medlyd og *i* (*j*); ti disse modtage igjen den enkelte Medlyd og Endelsen *e* i den bydende Maade, saasom: gyfan *give*, gyf! men sittan *sidde* (isl. *sitja*) sitel hebban *hæve* (isl. *hefja*) hefe! Derimod synes ingen Omlyd at finde Sted her som i Tysk, skjönt den findes i Nutiden, som cum *kom*! he cymð *cveð sig*! he cvyð, slap *sov*! he slæpð, dog findes slyh *slaa*! af sleán og sýh *se*! af seón.

Enstavelsesord, som komme til at endes paa en Selvlyd, tilføje *h*, og de paa *g* forandre dette for det meste til *h*, hvor det vilde komme til at slutte Ordet, hvilket er sædvanligt overalt i Sproget; f. Eks. þveán (isl. *þvá*) *at to*, byd. þveáh *to*! Dat. þvóh *toede*; leán (isl. *lá*) *at laste*, bet. Nut. leah, Dat. lóh, Fl. lógon; stigan *at stige*, Dat. stáh; dúgan *at du*, Dat. deáh, o. desl.

35 §. Til Böjningsmönstre maa tjene byrnan
brænde (ardere), etan spise, vritan skrive, læ-
tan lade, beödan byde, bacan bage.

1 Klasse   2 Klasse   3 Klasse

Den fremsættende Maade

<i>Nut. Enk.</i>	1. byrne	ete	vrite
	2. byrnst	ytst	vrist
	3. byrnð	yt	vrit
<i>Fl. 1. 2. 3.</i>	byrnað (e)	etað (e)	vritað (e)
<i>Dat. Enk.</i>	1. barn	æt	vrat
	2. burne	æte	vrite
	3. barn	æt	vrat
<i>Fl. 1. 2. 3.</i>	burnon	æton	vriton

Den betingede Maade

<i>Nut. Enk.</i>	byrne	ete	vrite
<i>Fl.</i>	byrnon	eton	vriton
<i>Dat. Enk.</i>	burne	æte	vrite
<i>Fl.</i>	burnon	æton	vriton

Den bydende Maade

<i>Nut. Enk.</i>	byrn	et	vrit
<i>Fl.</i>	byrnað (e)	etað (e)	vritað (e)

Den personlöse Maade

<i>Nutid.</i>	byrnan	etan	vritan
<i>Navnef.</i>	byrnanne	etanne	vritanne
<i>handl. Tillsf.</i>	byrnende	etende	vritende
<i>lidende Tilsf.</i>	burnen	eten	vriten

	4 Klasse	5 Klasse	6 Klasse
	<i>Den fremsættende Maade</i>		
<i>Nut. Enk.</i>	1. læte	sceóte	bace
	2. lætst	scýtst	bæcst
	3. læt	scýt	bæcð
<i>Fl. 1. 2. 3.</i>	lætað (e)	sceótað (e)	bacað (e)
<i>Dat. Enk.</i>	1. let	sceát	bóc
	2. lete	scute	bóce
	3. let	sceat	bóc
<i>Fl. 1. 2. 3.</i>	leton	scuton	bócon

Den betingede Maade

<i>Nutid. Enk.</i>	læte	sceóte	bace
<i>Fl.</i>	læton	sceóton	bacon
<i>Datid. Enk.</i>	lete	scute	bóce
<i>Fl.</i>	leton	scuton	bócon

Den bydende Maade

<i>Enk. 2.</i>	læt	(sceót)	(bac)
<i>Fl. 2.</i>	lætað (e)	sceótað (e)	bacað (e)

Den personløse Maade

<i>Nutid.</i>	lætan	sceótan	bacan
<i>Navnef.</i>	lætanne	sceótanne	bacanne
<i>handl. Tilf.</i>	lætende	sceótende	bacende
<i>lidende Tilf.</i>	læten	scoten	bacen.

36. §. Til den første Klasse høre de Ord, der have et kort *i* foran Kjendebogst. *nn, ng, nc, nd, mb, mp*, hvilke alle faa i Dat. et kort *a* (*o*) og i lid. Tilf. *u*; saa og de der have kort *e* eller *eo* foran Kjendebogstaverne *ll, lg, lt, rp, rf, rg* o. desl. hvilke faa i Datiden kort *ea* (*æ*) og i lid. Tilf. *o*; saasom:

<i>personl. 3.</i>	<i>Nut.</i>	<i>Dat.</i>	<i>Fl.</i>	<i>lid. Tilf.</i>	
vinnan	vinð	van	vunnon	vunnen	<i>krige</i>
spinnan	spinð	span	spunnon	spunnen	<i>spinde</i>
onginnan	onginð	ongan	ongunnon	ongunnen	<i>begynde</i>
bindan	bint	band	bundon	bunden	<i>binde</i>
vindan	vint	vand	vundon	vunden	<i>dreje</i>
grindan	grint	grand	grundon	grunden	<i>male</i>
singan	singð	sang	sungon	sungen	<i>syngø</i>
svingan	svingð	svang	svungon	svungen	<i>slaa</i>
vringan	vringð	vrang	vrungon	vrungen	<i>presse</i>
drincan	drincð	dranc	druncon	druncen	<i>drikke</i>
svincan	svincð	svanc	svuncon	svuncen	<i>slide</i>
gelimpan	gelimpð	gelamp	gelumpon	gelumpen	<i>hænde</i>
yrnan	yrnð	arn	urnon	urnen	<i>løbe</i>
gyldan	gylt	geald	guldon	golden	<i>betale</i>
sveltan	svylt	svealt	svulton	(svolten)	<i>dø</i>
svelgan	svylgð	svealh	svulgon	svolgen	<i>svælge</i>
belgan	bylgð	bealh	bulgon	bolgen	<i>vredet</i>
delfan	dylfð	dealf	dulfon	dolfen	<i>grave</i>
helpan	hylpð	healp	hulpon	holpen	<i>hjelpø</i>
berstan	byrst	bærst	burston	borsten	<i>briste</i>
perscan	pyrscð	fearsc	purscon	porscen	<i>tærskø</i>
hveorfan	} hvyrfð	} hvearf	} hvurfon	} hvorfen	<i>dreje sig</i>
hvyrfan					
hverfan					
steorfon	styrfð	stærf	sturfon	storfen	<i>dø</i>
veorpan	vyrpð	vearp	vrurpon	vorpen	<i>kaste</i>
heorgan	byrgð	bearf	burgon	borgen	<i>bjerge.</i>

Datidsformerne paa *æ* for *ea* ere blot ubetydelige Forskjelligheder fra senere Tider, da Udtalen forvanskedes, ligesom man og finder *ongon*, *bond*, *song*, *gelomp* o. desl. for *ongan*, *band* o. s. v.

Af de sidst opstillede forekomme mange Former i den personløse Maade og i Nutidens 1. Pers.; dog synes *e* at være den egentlige Selvlyd naar *rs* følger paa, men *eø* naar *r* med et stumt Bogstav kom-

mer efter. Dog findes ofte *vurpan* for *veorpan* o, desl. ligesom og i andre Ord i Sproget, som: *sveord* og *svurd* *Sværd*, *veorþ* og *vurþ* *Værd*, *sceolon* og *seulon* *skulle* o. desl.

Her maa man vel mærke sig Ordet *veorþan* *blive, vorde*, der bruges som Hjælpeord, og ligesom adskillige Ord af de andre Klasser ombytter *ð* (*þ*) med *d* i visse Former.

<i>Nut. Enk.</i> ic veorþe	<i>bet. Nut.</i> veorþe (<i>vurðe</i>)
þú vyrst	veorþon
he vyrð	<i>Dat.</i> vurde
<i>Fl.</i> veorþað	vurdon
<i>Dat. Enk.</i> 1. vearð	<i>byd. Enk.</i> veorð
2. vurde	<i>Fl.</i> veorþað (<i>e</i>)
3. vearð	<i>persl. Nut.</i> veorþan
<i>Fl.</i> vurdon	<i>Navnef.</i> veorþanne
	<i>handl. Tilf.</i> (veorþende)
	<i>lid. Tilf.</i> (ge)vorden

37. §. Den *anden Klasse* indbefatter de Ord, der have langt *e* og *i* (dog ikke *é* og *í*) til Selvlyd foran et enkelt Kjendebogstav; de antage meget naturligen et langt *a* i Datiden hos Islænderne og de fleste andre gotiske Folkfærd, men i Angels. bliver dette lange *a* efter Sprogets sædvanlige Overgangsregler til *æ*, saasom:

<i>personlöst</i>	3. <i>Nut.</i>	<i>Datiden</i>	<i>lid. Tilf.</i>	
fretan	fryt	fræt-on	freten	<i>fortære</i>
genesan	(genyst)	genæs-on	genesen	<i>komme sig</i>
sprecan	sprycð	spræc-on	gesprecen	<i>tale</i>
metan	(myt)	mæt-on	meten	<i>maale</i>
hiddan	bitt	bæd-on	beden	<i>bede</i>
sittan	sitt	sæt-on	seten	<i>sidde</i>
licgan	lið	læg-on	legen	<i>ligge</i>
ongitan	ongit	ongeat-on	ongiten	<i>forstaa</i>
gifan	gifð	geaf-on	gifen	<i>give</i>
bredan	bryt	bræd-brudon	broden	<i>flette</i>

<i>personlöst</i>	3. <i>Nut.</i>	<i>Datiden</i>	<i>lid. Tilf.</i>	
brecan	brycð	bræc-on	brocen	brække
beran	byrð	bær-on	boren	bære
teran	tyrð	tær-on	toren	rive
sceran	scyrð	{ scær-on scear-on }	scoren	skjære
stelan	stylð	stæl-on	stolen	stjæle
nimaa	nimð	nam-on	numen	tage.

Uregelret er: geseón *at se*, gesýhð, geseah. Fl. gesávon, geseven eller gesegen Fl. gesene. og byd. geseoh eller gesýh. Her findes og et Ord, der forandrer ð (þ) til *d* i samme Tilfælde som *veorðan*, men ellers gaar regelret som *etan*, *tredan* o. s. v., nemlig *cveðan sige*, altsaa ic *cveðe*, þú *cvyst*, he *cvyð*, og i *Dat.* ic *cvæð*, þú *cvæde*, he *cvæð*, Fl. *cvædon*, beting *cveðe*, *Dat.* *cvæde*, byd. *cveð!* *cveðað* (e).

Desuden hører endnu herhen Hjelpeordene *vesan* og *beón at være*.

<i>Frem. Nut.</i>	1. eom	<i>Beting. Nut. Enk.</i>	sý (æo aig)
	2. eart		Fl. sýn
	3. is (ys)	<i>Dat. Enk.</i>	være
	Fl. synd (syndon)	Fl.	væron
<i>Datid. Enk.</i>	1. væs	<i>Byd. Nut. Enk.</i>	2. ves
	2. være	Fl.	2. vesað (e)
	3. væs	<i>Personlöst Nut.</i>	vesan-ne
Fl.	væron	<i>handl. Tilf.</i>	vesende
		<i>lid. Tilf.</i>	(gevesen)
<i>Frem. Enk.</i>	1. beó	<i>beting. Enk.</i>	beó
	2. byst	Fl.	beón
	3. byð	<i>byd. Enk.</i>	beó
Fl.	beóð	Fl.	beóð (beó)
		<i>persl.</i>	beón
		(to)	beónne
			beónde

Af dette Gjærningsord findes blot Nutidsformen, hvilken ofte bruges som Fremtidsform til *eom*; men

da det aabenbare er et andet Ord, har jeg heller villet opstille det adskilt.

38. §. *Tredie Klasse* indbefatter alle de Ord med et haardt *i* (*i*), der svarer til det tyske *ei* og hollandske *y*, f. E. ridan, holl. *ryden*, t. *reiten*. Den er overmaade regelret, og det synes som Selvlyden blot i Datidens Enk. forandredes til *a* i 1. og 3. Pers.; men i Grunden forandres den betydelig derved at *i* mister Stregen, og antager Udtalen af det svage eller dybe *i*, som i *vis*, *til* o. desl., der nærmer sig meget til *e*, hvilket skjønnes af de enkelte Steder, hvor man finder disse Ord skrevne med behørig Aksent, som og af Overensstemmelse med alle andre gotiske Sprog især Islandsk; f. Eks. i alle *Nutider*.

	<i>frem.</i>	<i>beting.</i>	<i>byd.</i>	<i>persl.</i>	<i>Tilf.</i>
	ic ride he rit	ic ride	rid	ridan	ridende
isl.	rið riðr	riði	rið	riða	riðandi
t.	reite reitet	reite	reit	reiten	reitend

i *Datiderne* derimod:

	råd Fl.	ridon	ride	—	—	riden
isl.	reið —	riðu	riði	—	—	riðinn
t.	(ritt) —	ritten	ritte	—	—	geritten

Ja endog i nyere Engelsk gives mange Lævninger af denne Selvlydsforandring, saasom: *rise* staa op *risen* opstaaet (læs *rejs*, *rissen*); jeg har derfor ikke gjort mig nogen Betænkning her at anvende de virkelig højst nødvendige Aksenter regleret efter Islandsk. Som flere Eksempler kan man mærke sig:

besvican	besviçð	besvác	besvicon	besvicon	<i>forföra</i>
stigan	stihð	stáh	stigon	stigen	<i>stige</i>
bidan	bideð	bád	bidon	biden	<i>bie</i>
slitan	slit	slát	sliton	sliten	<i>sönderslide</i>
drifan	drifð	dráf	drifon	drifen	<i>drive</i>
gripan	gripð	gráp	gripon	gripen	<i>gribe</i>
arisan	arist	arás	arison	arisen	<i>staa op</i>
scinan	scinð	{ sceán } { scán }	scinon	scinen	<i>skinne</i>

Saa og: gnidan *gnide*, gevitán *forlade*, hnigan *böje sig*, vlítan *se*, vriðan *knytte*, liðan *sejle*, sníðan *skjære*, der dog ombytte δ med *d* i oven angivne Tilfælde.

Da det ikke var ganske almindeligt at bruge Aksenter, finder man efter en anden Retskrivning ogsaa ofte det svage *i* betegnet med *y*, som: *arisan*, *arist*, *arás*, *aryson*, *arysen* o. s. v.

39. §. *Fjerde Klasse* indbefatter kun faa med Selvlyden *e* i Datiden, men flere hvor den er bleven til *eó*; man kunde vel og bekvemt henføre dem med *eó* til sjette Klasse med *ó*; men da de dog altid udgjøre en Underafdeling, og efter andre germaniske Sprog høre til denne Klasse, der ogsaa uden dem bliver uforholdsmæssig lille, saa synes det best at anvise dem Plads her.

ondræðan	ondræt	ondred-on	ondræden	<i>frygte</i>
hátan *)	hæt	het-on	háten	<i>byde</i>
slapan	slap δ	slep-on	slapen	<i>sove</i>
hón	ic hólh	} heng-on	hangen	<i>ophænge</i>
(hangan)	he héh δ			
onfón	{ ic onfólh he onfélh }	onfeng-on	onfangen	<i>modtage</i>
blávan	blæv δ	bleóv-un	bláven	<i>blæse</i>
cnávan	cnæv δ	cneóv-un	cnáven	<i>kjende</i>
crávan	cræv δ	creóv-un	cráven	<i>gale</i>
sávan	sæv δ	seóv-un	sáven	<i>saa</i>
svapan	{ svap δ svape δ }	sveóp-un	(svapen)	<i>fejse</i>
gróvan	grév δ	greóv-un	gróven	<i>gro</i>
róvan	rév δ	reóv-un	(ge)róven	<i>ro</i>
veazan	{ þú vaxt he vax δ }	veox-on	veaxen	<i>wakse</i>
beátan	beáte δ	beót-on	beáten	<i>slaa</i>

*) Naar det betyder *hede* faar det i Datiden *háttu* *o:hed* ell. *hettu*.

healdan	{ hylt healdeð }	heold-on	healden	holde
vealdan	{ vylt vealdeð }	veold-on	(ge)vealden	styre
feallan	fylð	feoll-on	(ge)feallen	falde
veallan	{ vylð vcaldeð }	veoll-on	(ge-veallen)	syde.

Aldes Uregelrette ere: gán at gaa og dón at gjöre.

gán	ic. gá	he gæð	eóde eódun	{ a-gan ga! }	} gaa
gangan	ic. gange	ve gáð		{ gangen gang }	
dón	ic. dó	{ he déð ve dóð }	dyde dydon	gedon	dó! gjöre
búan		(býð)	búde búdon	gebúen	bo.

40. §. Femte Klasse er overmaade regelret ligesom den tredie, med hvilken den og stemmer meget overens:

hreóvan	hrývð	hreáv hruvon	hroven	fortryde	
ceóvan	cývð	ceáv cuvon	(ge)coven	tygge	
scúfan	scýfð	sceáf scufon	scofen	skubbe	
gebúgan	gebýgð	gebeáh gebugon	gebogen	bukke	
belúcan	belýcð	beleác belocen	belocen	indelukka	
þeón	þýhð	þeáh	{ þugon þungon }	{ gefogen gefungen }	trives
vreón	vrýhð	vreáh vrugon	vrogen	bedække	
fleón	fýð	fleáh flugon	flogen	{ fly flyve	
fleógan }					
teón	týhð	teáh tugon	getogen	drage	
teógan }					

seóðan kaage forandrer sitt ð til d i samme Tilfælde som ovenfor er anført ved veorðan, cveðan, sniðan. Men de med Kjendebogstavet s forandre det i samme Tilfælde til r, saasom:

ceósan	csýt 1. 3.	ceás	2. cure	Fl. curon	gecoren	vælgø.
forleósan	-lýt	-leás	-lure	-luron	forloren	tabe
hreósan	hrýt	hreás	hrure	hruron	gehroren	styrta

I övrigt finder man i Nutidens 1. og 2. Person meget ofte i, hvilket blot er Retskrivningsforskjel,

hvorved man har villet udtrykke det haarde *y* uden Streg over, saasom: *cist*, *vrihð* o. desl., ligesom man omvendt i 3. Klasse finder *y* for svagt i saavel i Dativens 2. Pers. i Enk. og hele Flert. som i den beting. Dat. og den lid. Tillægsform efter samme Retskrivning.

41. §. *Sjette Klasse* er ogsaa temmelig regelret og overensstemmende med den 2. og 4. saasom:

viðsacan	-sacð	-sóc-on	viðsacen	<i>benægtð</i>
scafan	scæfð	scóf-on	scafen	<i>skrabe</i>
farán	færð	fór-on	faren	<i>fare</i>
sleán	slyhð	slóh slógon	slegen	<i>slaa</i>
þveán	þvyhð	þvóh þvógon	þvegen	<i>to</i>
standan	stent	stód-on	(ge)standen	<i>staa</i>
cuman	cymð	com-on	cumen	<i>komme</i>
hebban	hefð	hóf-on	hafen	<i>hæve.</i>

Det sidste Ord har de to Egenheder, at det ligesom *biddan* *sittan* o. desl. svarer til de isl. på *ja* (*hefja*), og faar derfor *e* til i den bydende Maade; *hefel* *bide!* *site!* samt at det ligesom *lybban* o. fl. forandrer Kjændebugstav.

Med *farán* maa ikke forblendes *féran*, som svarer til isl. *færa* d. *före*, men ofte bruges, om at *flytte*, *före sig selv* altsaa enstydigt med *farán*. Det gaar fuldstændig og regelret efter 1. Bøjns. 3. Klasse.

Endnu et uregelret Ord er sverian *svæрге*

<i>Fremsætt.</i>	<i>Beting.</i>	<i>Personløst.</i>
<i>Nut.</i> ic sverige	<i>Nut.</i> sverige	<i>Nut.</i> sverian
þú sverast	sverion	<i>Namn.</i> sverigenne
he sverað (sveredð)	<i>Dat.</i> svóre	<i>handl. Tf.</i> sverigende
ve sveriað (e)	svóron	<i>lid. Tf.</i> gesvoren
<i>Dat.</i> svór-e (sverede)	<i>byd.</i> svera (sver)	
svóron	sveriað	

Hjælpe-

Hjælpeord og andre Arter af Gjærn.

42. §. *Fremtidsformen* er i Angels. den samme som Nut. uden noget Hjælpeord, f. E. *Joh. 16. 2.* *Hí dóð eóv-of gesamnungum, ac seó tid cymð þæt ælc þe eóv ofslyhð, vénþ þæt he ðenige gode. De skulle uddrive eder af Synagogerne; ja den Tid skal komme at enhver som ihjelslaar eder, skal mene at han gjør Gud en Tjeneste.* Ligesaa i den betingede Maade, f. E. (*Alfriks Breve 1, 3.*) *Íc trúvige þeah þæt sum vurðe abryrd þurh god, þæt hine lyste gehýran þá hálgan láre 3: jeg haaber dog at en eller anden skal blive ansporet af Gud, (saa) at han skal (3: og) faa Lyst til at høre den hellige Lære.* Ordene ic ville, sceal, o. s. v. have snarere egne og temmelig klare Bibegreber af *Villie, Pligt, Befaling*, end egentlig af *Tid*, hvorvel de og undertiden omskrive *Fremtidsformen*.

Förnüt. (perfectum) dannes med hæbbe og *Fördatiden (plusquamperfectum)* med hæfde, f. E. ic hæbbe, hæfde gesæd, *jeg har, havde sagt.* Þá hig hæfdon hýra lofsang gesungenne 3: *da de havde sungen deres (sin) Lovsang.* Men ofte uddykkes ogsaa dette Tidsforhold med den sædvanlige Datidsform uden Hjælpeord, f. E. (*Alfr. Br. 1, 7.*) and þæt hi didon þurh ðæs deoffes láre, þe hvilum ær Adam forlærde 3: og *det gjorde de efter Djævelens Indskydelse, som en Stund tilforn havde forført Adam.* Dette hel simple Udtryk er aldeles misforstaaet i Wilkins leges *Anglosax. pag. 162,* hvor det oversættes saaledes: *et ut per Diaboli instinctum agerent tamdiu, antequam Adam seductus erat (!)* And þá ðá he fæste feóvertig daga og *da han havde fastet fyrretyve Dage.*

Lideformen udtrykkes derimod i alle Tider og Maader ved Omskrivning, nemlig i Nut. med eom eller veorþe, i *Förnüt.* med eom (vorden), i

Fremt. med beó eller sceal beón, Dat. med væs, veard, Fördatiden med væs (vorden) omtrent ligesom i Tysk, www.tyisktool.com.cn.

Her bör og anmærkes adskillige andre Omskrivninger med Hjelpeordene. *Eom* med Navneformen udtrykker saaledes et Slags Pligt, saasom he is tó lufigenne *han er at elske, bör elskes*, med den handl. Tillægsform udtrykker det en bestemt Tidspunkt ligesom i Engelsk, f. E. Nú þú þus glædlice tó us sprecende eart, *nu da du (just) taler saa muntert med os*. He mid him sprecende væs *han talte just med ham* (eng. *I am speaking, he was speaking* o. desl.) Heó mid þám healfan dæle beforan þám cyninge farende væs, svylce heó fleónde være *Hun (Thamyris) drog med den halve Del (af Hæren) foran Kongen* (3: *Kyros*), *som om hun flyede*. (Oros. 2, 4.). Ic gá rædan, *jeg skal til at læse* o. desl.

43. §. *Lideformede Gjærningsord (deponentia)* kan dette Sprog ikke have, efterdi det ingen Lideform har; men *upersonlige* gives her mange, f. E. dagian *dages*, rinan *regne* o. desl., hvilke dog ingen andre Egenheder have, end den at de blot forekomme i 3. Pers., f. E. hit rinð *det regner*. Nogle af disse blive dog paa en Maade personlige, derved at de tage Subjektet til sig i en afhængig Forholdsform, saasom: me þincð, þe þincð, him þincð, o. s. v. *mig, dig, ham tykkes, synes* (eng. *methinks*), him gedafenode *han burde* o. desl.

Andre modtage vel alle Personer, men betegne en Gjærning, der ligesom er indsluttet i Subjektet, disse faa Navn af *gjenstandsløse (intransit. v. neutra)*, f. E. slidan *snuble, glide* (eng. *to slide*), svimman *svømme* (eng. *to swim*). Nogle af disse udfordre alligevel at Stedordet af samme Person som er Subjekt tilføjes i en afhængig Form, för Tanken udtrykkes fuldstændig, f. E. ic me reste *jeg hviler (hvilede) mig*, he hine reste *han hvi-*

lede sig o. s. v. Men ej heller disse adskille sig i Bøjningen fra de sædvanlige.

www.libtool.com.cn

5. Smaaordene.

44. §. De Ordklasser, man indbefatter under denne almindelige Benævnelse, nemlig Biord, Forholdsord, Bindeord og Udraabsord, modtage ligesaa lidet her som i andre gotiske Sprog nogen egentlig Formbøjning, som kan henregnes under Formlæren. Af Biordene modtage mange Gradforhøjelsen, hvilken sædvanlig tilkjendegives ved Endelserne *e, or, ost*, f. E. hrædlice *hastig*, hrædlicor, hrædlicost, eller med bortkastet *r* i den højere Grad og med blot *st* (*est*) i den højeste, f. E. lange, leng, lengst. Se herom Læren om Tillægsordenes Gradforhøjning §. 16. Man maa vel vogte sig for at forblande denne Biordenes højere Grad med Tillægsordenes dertilsvarende i Intetkjønnet; Biorde- nes endes altid paa *or* eller uden *r*, Tillægsorde- nes altid paa *re*, f. E. af de to anførte Ord hræd- licre, lengre. Alle øvrige Forandringer af disse Ord gjøre dem til ganske ny Udtryk, ere altsaa ikke at betragte som Bøjninger, men som Afledninger eller S sammensætninger, f. E. út, úte, utan, b-utan, ymb-utan o. s. v. Disse maa altsaa opsøges i Ord- böger, men om deres Dannelse tales i næste Afde- ling. Reglerne om Forholdsordenes Styrelse høre til Ordføjningslæren, og skulle der i Korthed blive fremsatte.

TREDIE AFDELING.

Orddannelseslære.

1. §. Denne Lære er her, ligesom i alle gotiske, slaviske, lettiske, og thrakiske ell. frygiske Sprog, af yderste Vigtighed til at erkjende Ordenes Kjøn, Bøjningsmaade, Herkomst og egentlige Grundbetydning, hvilket i de døde Sprog synes ligesaa uundværligt til rigtigt at forstaa og vel at oversætte dem; som i de levende til smagfuldt at skrive og berige dem. Forsømmelsen af denne Materie har derfor og i gamle Sproglærer givet Anledning til mange besværlige og urimelige Regler, hvorved man har maattet udpille enkelte Stykker deraf, og anbringe dem overalt iblandt den øvrige Materie.

2. §. Al Orddannelse skjer ved *Afledning* eller *Sammensætning*; i første Tilfælde forandres et Ord ved Omlyd, eller ved Anbringelse af en eller flere ny Stavelser, som for sig selv allene ingen Betydning have, i sidste føjes derimod to eller flere særskildte Ord tilsammen, saa at deraf opstaar et nyt. I begge Henseender har Angels. megen Lighed med Islandsk og Tysk, dog hænder det ofte at hvad der i det ene Sprog udtrykkes ved *Afledning* i det andet betegnes ved *Sammensætning*, eller ved en ganske anden *Afledelse*, ligesom og i *Formlæren* det ene Sprog ofte bruger *Hensynsformen*, hvor det andet sætter *Gjenstandsformen*, det ene fordrer én *Bøjningsmaade* det andet en anden til selvsamme Ord. Men ogsaa derfor bør man ved ethvert af disse Sprog mærke sig deres *Egenheder* i enhver

af disse Henseender, om man ikke vil forblande dem og forvirre sin Kundskab derom.

1. *Afledningen.*

3. §. Hensigten med Afledningen er enten at forandre et Ords Betydning, give det et modsat, nægtende, forværret Begreb o. desl. eller at forandre dets Ordklasse og Bøjning, gjøre et Navneord til Tillsægsord, et Stedord til Biord o. desl. Det første skjer ved visse almindelige Forstavelser, som uden Forskjel føjes til alle eller mange Ordklasser, hvori det modsatte, nægtende o. s. v. Begreb skal udtrykkes, f. E. unsidu *Uskik*, unsýfer *smudsig* (t. *unsauber*), unsælan *löse*, unrihte *uret* (*non recte*) o. s. v. Det sidste derimod udfordrer særskildte Endelser for hver Ordklasse, som Ordet skal overflyttes til, passende til dens Bøjninger og øvrige Beskaffenhed, dette udtrykkes derfor ved Endestavelser, saasom: heáh *höj*, heálice *höjligen*, heán *ophöje*, heánes *Höjhed* o. desl. De første maa derfor betragtes efter deres Betydning; de sidste efter de *Ordklasser*, hvortil de overflytte Ordene.

Forstavelser.

4. §. Nogle Forstavelser give Ordene en nægtende, forværende eller modsat Betydning, disse ere især:

Un- (eng. og t. *un-* isl. *ó-*) f. E. uncyst *Fejl*, *Lyde* (isl. *ókostr*), unsib *Fiendskab*, *Ufred*, unclæn *uren*, unscyldig *uskyldig*, ungehýrsum *ulydig*, unabereudlic *utaalelig*, unboht *ukjøbt*, ungeboren *ufödt*, untýnan *oplukke*, unclænsian *besudle* o. m. fl.

n- (af *ne* ikke, lat. *n-* russ. *ne*) anvendes især i Stedord og Biord, f. E. nán *intet*, *ingen* (af *án ét*, *én*, ligesom isl. *n-einn*, eng. *n-one*, lat. *n-ullus* o. desl.) næfre *aldrig* (eng. *never*). Begynder Hovedordet med *h* ell. *v*, bortfalder dette, saasom: nabban *ikke have*, næs *var*

ikke: men begynder det med *vi*, sættes *y*, isteden, saasom nyllan ikke *ville*.

- ör-** (isl. *er-ör-*, af det isl. Forholdsord *úr*, gl. *or*, sv. *ur*, *o: ud af*), f. E. ormød *fortvivlet*, orsorg *sikker*, orsorgnes *Sikkerhed*, *Sorgløshed*, ortrúvian *mistvive*.
- a-, æ-** (svarer ofte til t. *er-*), f. E. avendan *forvende*, *fratage*, atýnan *aabne* (af tún t. *Zaun*), amansumian *udstøde*, avejallan *vælde ud*, ahafen *ophöjet* (t. *erhaben*), avæcan *opvaagne* (t. *erwachen*).
- öð-** (d. og sv. *und-*, t. *ent-* russ. *ot-*), f. E. oðyrnan *undløbe*, oþdón *slaa ud, af*, oðsacan *benægte*, oðvendan *fravende* (t. *entwenden*), oðfleón *undfly* (t. *entfliehen*) o. m. fl.
- mis-** (isl. d. eng. *mis-*, t. sv. *miss-*), f. E. misdæd *Misgjerning*, mislic (mistlic) *allehaande*, *alshens*, mislædan *forføre*, mislician *misshage* (isl. *mislíka*), misfón *gaar glip af* o. s. v. Dette synes at være Roden til *missian*, eng. *miss*, *at tage fejl*, isl. *missa*, t. *missen* o: *miste*.
- van-** (isl. sv. d. *van-*): vanhál *vanför*, vanscrýdd *ilde klædt* o. desl. Denne Forstavelse kommer ud. Tv. af Till. *vana*, isl. gl. *vanr* o: *som fattes*, f. E. án þing þe is *vana en Ting fattes dig*, og i Edda *handar em eð vanr* o: *Haanden har jeg mist*.
- and-** (isl. *and-*, önd- t. ant- gr. *αντι-*), saasom: andvilit *Ansigt* (isl. *andlit*, t. *Antlitz*), (seó) andsvaru *et Gjensvar* (isl. *andsvör*), andveard *nærværende*, andsacian *fragaa* o. m. fl.
- viðer-** (af det isl. Forholdsord *viðr*, t. *wider*, angels. *við*): viðersaca *Avindsmand*, (t. *Widersacher*), viðervinna *Modstander*, viðermódnes *Vederværdighed*, viðerveard *fiendsk*, viðersacu *Modsiggen*, viðersacian

modsig, *bespøtte*. Denne Afledsstavelse er Roden til viørian *modsatte sig*.

tö- er vel det sædvanlige Forholdsord, der svarer til vort *til*, eng. *to*, t. *zu*, men forekommer ogsaa ofte med en forværende Betydning, hvor det synes at svare til den isl. Forstavelse *tor-* gr. *δύς*, f. E. *toveorpan kuldkastr*, *tovendan forstyrre*, *tovriðan fordreje*, *todræfan adspred* o. m. desl.

for- er ligeledes det sædvanlige Forh. svarende til vort *for*, gl. isl. *for*, *fur*, siden *fyrir*, sv. *före*, *för*, men ogsaa dette giver ofte Ordene som det hænges for til en saa forværret Betydning, at det synes være et ganske andet Ord, hvilket bestyrkes af det tyske *ver-* som er saa forskjelligt fra *vor* og *für*, samt af det allemanniske *far-* forskjelligt fra *fora* (f. E. *farchoraner* 3: *reprobis*); saasom: *forbedan forbyde*, *fordéman fordømme*, *forcuþ forvendt*, *fordærvet*, *fordón gjöre Endepaa*.

5. §. Andre Forstavelser tilkjendegive en Bestemmelse af Tid, Rum, Grad eller deslige: disse ere fornemmelig:

ge- (t. *ge-*, mösog. *ga-*) danner dels et slags Samlingsord, f. E. *gebróðru Brödre* (t. *Geb Brüder*), *gehúsan Husfolk*, *gemagas Slægtninger*, *gemacan Mage-r*, *gegylda Gildbroder*, *gevita Medvider*, *gefera Følgesvend*, *gescý Fodtøj*, *gegadrian forsaml*; dels giver det et indvirkende Begreb, hvorved man danner Gjern. af Navneord, f. Eks. *geendian at ende*, *gescyldan beskytte*, *getimbrian opbygge*. Men ofte synes det ingen mærkelig Nytte at gjöre, f. E. *gesælð Lyksalighed*, *gelic lig*, *gesund sund*. Ofte er det vel blot Forøgelse (*augmentum*) i Gjerningsordene, i hvilke det synes at tilhøre alle Datiderne (ikke blot som i Tysk, Tillægsformen); enDel af de Gjern., Lye anfører med

ge- burde vel saaledes bortfalde, som blotte Datider eller Tillægsformer af de samme Ord uden *ge-*. Ofte gjør *ge* Betydningen figurlig isteden for sandselig, f. Eks. *hýran höre, gehýran lyde; healdan holde, gehealdan opholde, bevare; fyllan fylde, gefyllan opfylde* o. desl.

be- (t. *be-*) giver sædvanlig en indvirkende Betydning, f. E. *behabban omgive, begangan forrette, besörge, behangen behængt* (med noget), *beheáfðian balthugge, behreóvsian angre* o. m. desl. undertiden synes det dog og temmelig örkeslöst, f. E. *belifan blive tilovers, tilbage, begyrdan omgjorde* o. fl. Men mange af de med disse Forstavelser især *a-*, *ge-*, og *be-* dannede Ord forekomme aldrig uden i denne Skikkelse, f. E. *belifan, gelíf, arisan* o. fl.

ed- (isl. *endr* σ : igjen): *ednivian* isl. *endrn'á* d. *forny*, *edvítan* sv. *förevita* d. *bebrefde*, *edleán Gjengjeld*, *edcenning Gjenfödelse*.

sin- (mæsoq. *sin-* isl. *st-* σ : uafbrudt, stedse): *sinpyrstende* (isl. *sifyrstr*) d. *altid törstig*, *singréne Immergrön*, *sinniht evig Nat.* (Heraf Biordet *simble*, *simle bestandig* og maaskje det lat. *sem-per*, enten ligesom vi sige: *hele Tiden igjennem* eller ved en liden Fordrejelse af *simble*.)

sam- (lat. *semi-*, σ : halv): *samvis halvklog*, (*selvklog?*), *samcuce halvdöd* (af *cuce*, *cvic levende* isl. *qvíkr*), *samlæred halvlærd*, (*selvlærd?*), Men denne Afledning er tvivlsom, og de fleste af de Tilfælde, som Lye anfører, synes at kunne forklares af Stedordet *samme*, hvortil der findes flere Spor i Angels. Dette ord *samme* svarer ogsaa ofte til *selber* i de germ. Sprog; f. E. *det samme t. das-selbe*,

og

og russ. *sam* 3: *selv*, f. E. *samo-uczeny* 3: *som*
har lært sig selv o. m. fl.

sam- (isl. *sam-* af *samod* *sammen* lat. *simul*)
samvyrca *samvirke*, *samråde* *endrægte-*
ligen, o. fl. Men dette synes at være en
 Nordiskhed, som senere er indkommen; ti
 ellers bruges *samod* uforkortet i Sæmmensæt-
 ning; f. E. *samodvyrca* o. desl.

æl- (isl. *al-* af *eall al*): *ælmigtig* *almægtig*, *æl-*
gylden *helt gylden* (isl. *algullinn*), *algréne*
helt grøn.

6. §. Stedord og Biord have endnu nogle Af-
 ledninger, som foregaa i Begyndelsen af Ordene;
 de vigtigste ere:

hv- (spørgende): *hvider* *hvorhen?* *hvylic* *hvordan?*

h- s- (bestemmede, især med Hensyn til den talende
 Person), f. E. *hider* *herhen*, *her* *her*, svá
saaledes, *svilc* *saadan*.

p- (bestemmende, med Hensyn til en anden Ting):
pæt det, *pær der*, *pider derhen*, *panon*
derfra.

æg- ge- (sv. *e-*, d. *i-*) *æghvær*, *gehvær* *hvorsom*
helst, *ihvor*; *æghvider*, *gehvider* *ihvor-*
hen; *æghvylc*, *gehvylc* *ihvilken—end*.

Slutningsstavøelser.

7. §. Endetillæggene ere mangfoldige, men dog,
 som det synes, færre end i Islandsk; de adskille sig
 igjen efter de forskjellige Ordklasser, hvortil Ordet
 ved dem gaar over.

Navneordenes Afledsøndelser.

8. §. Følgerne betegne Personer:

-ø (isl. *-i*), t. e. se *svica* *Forræder-en*, *cuma* *Gjest*,
vyrhta *Arbejder*, *manslaga* *Manddraber*,
viðervinna *Modstander*, *yrfenuma* *Arv-*
tager, *foregenga* *Forgjænger*. Bruges ogsaa
 i andre Afledsord, som betegne døde Ting;
 f. E. *gemana* *Menighed*, *gevuna* *Vane*.

- ere** (isl. *-ari*, d. *-er*): plegere *en Spiller*, sædere *Sædomand*, vritere *en Afskriver*, reåfere *Røver*, fulluhtere *Döber*.
- end** (isl. *-andi* af den handl. Tilf. paa *-ende*, se 35. S.): demend *Dommer* (isl. *dömandi*), veriend *Forsvarer*, völdend *Bestyrer*, *Regjent*; hælend *Frelser*, æfterfylgend *Efterfølger* (ogsaa æfterfolgere).
- e** (isl. *-ir*) f. E. hyrde *Hyrde*, *Vogter* (af hyrdan *vogte*). Bruges dog især i Afledsord paa livløse Ting, f. E. cyle *Kulde*, blóðgyte *Blodsudgydelse*, sige *Sejer*, cyde *Udsagn*, *Yttring*, *Testament*, bryne *Brand*, *Forbrændelse*. Disse komme for det allermeste af Gjerningsord; hvorimod de som afledes af Till. med Endelsen *e* ere Hunkjønnsord, f. E. rihtvise *Retfærdighed*.
- el, -ol** (isl. *-ill, -ull*): Forridel *Forrider*, forrynel *Forløber*, bydel *Herold*; bruges ogsaa til livløse Ting, f. E. gyrdel *Bælte*, stýpel *Taarn*, sceamol *Skammel*.
- ing** (isl. *-ingr, -ingr*): cyning *Konge*, æðeling *Prins*, *Ædling*, o. desl.; danner ogsaa Familienavn, f. E. Brand (væs) *Beldeging*, Bældæg *Vodening*, *Voden Friþovulfing*, *Friþovulf Finning*, *Finn Godvulfing*, *Godvulf Geating*.
- ling** (isl. *-lingr*) danner Formindskelsesord, f. E. hæftling *en Fange*, ræpling d. s. (isl. *bandingi*), lytling *en liden*, ringe *Person* (isl. *smælingi*), cnæpling *en Dreng* (af *cnapa*), nýdning *Tvangstræl*, feórðling *en Hvid*.
- varu** (isl. *-verjar*) betegner Indbyggerne i et Land eller en Stad; de som afledes med denne Endelse ere i Enk. Samlingsord af Hunkjønnet, i Fl. faa de *vare* og gaa som *Dene*, *Eksempler* se S. 29. og 31.

æstre (holl. *-ster*): vitegestre *Profetinde*, lærestre *Lærerinde*, rædestre *Læserinde*, sangestre *Sangerinde*, o. m. fl.

en danner kun faa mandlige Navneord som: þeóden *Konge* digt. af þeód *Folk*, dryhten *Herre* af dryht *Folk*, *Undergivne*; men flere kvindelige, f. E. þinen *Tjenerinde* (af þen), þeóven *Slavinde* (af þeóv), vylen d. s. (af veal *Slave*); samt desuden mange Navneord af Hunkjønnet, (svarende til isl. *-n*, *-ni*), f. E. sægen *Udtryk*, *Sagn*, (isl. *sögn*), gýmen *Agtksomhed*, byrgen *Begravelse*, sylen *Gave*, byrþen *Byrde*, hivræden *Familie*, *Hus*; og mange flere paa *-ræden*, saasom gecvydræden *Overenskomst*, mægræden *Svogerskab*, geferræden *Følge*, *Selskab*, *Menighed*. Nogle af dem paa *en* ere Intetkjønsord (svarende til de isl. paa *-in*, *-n*), f. E. mægen *Styrke*, *Magt* (isl. *megin*, *magn*), mæden *Jomfru*, vesten *Ørken*, svefen *Drøm*, midlen *Midte*, fæsten *Fæstning*.

9. §. Følgende Afledelser betegne en Gjer-ning, Tilstand, Egenskab ell. desl.

De korte Navneord, som dannes af Gjern. ved bortkastet Endelse, og som i nogle Tilfælde synes at udgjøre Roden til disse, ere her som i Tysk for største Delen af Hankjønnet, f. E. vóp-as *Skrig*, *Graad*, (hvoraf vépan *græde*), gefeá *Fryd*, *Glæde*, (hvoraf gefeón *hovere*), hreám *Raab*, (hvoraf hrýman *raabe*); nogle af dem röbe dog tydelig at de ere afledte af Gjern. ikke omvendt, f. E. fyll *et Fald* af feallan *falde*, hlýp *Spring* o. desl.

m danner en Del Navneord af Hankjønnet, saasom: fleám *Flugt* (af fleón *fly*), cvealm *Pest*, *Död* (af cvellan *dræbe*, heraf vort *Kvalm*), væstm *Frugt*, avylm *Udspring*, (af veallan *vælde frem*) o. fl.

- els** oftest af Hankj., f. E. scyccels *Kappe* (isl. *skickja*), væfels *Kjortel*, sticcels *Brod*, récels *Rögelse* (isl. *reykelsi*), freols *Helligdag*.
- lác** (isl. *-leikr*, sv. *-lek*) reáflác *Rov*, Röveri, scintlác *Vidunder*, *Kogleri*.
- háð** (t. *-heit*, *-keit*, d. *-hed*, eng. *-hood*) cildháð *Barndom* (eng. *childhood*), mædenháð *Jomfrudom*, preostháð *Præsteskab*, bróðorháð *Broderskab*, þeóvháð *Tjenerskab*.
- scype**, *scipe* (svarer til isl. *-skapr*, sv. *-skap*, d. *skab*, t. *schaft*, eng. *ship* og danner her ligesom i Isl. mangfoldige Ord alle af Hankjønnet), f. E. leóðscipe *Folkeslag*, þegenscipe *Mandighed*, veorðscype *Dyrkelse* (eng. *worship*), freondscipe *Venskab*, ealdorscipe *Herredømme*.
- dóm** (isl. *dómr*, d. *dom*, t. *thum*, eng. *dom*) ligeledes af Hankjønnet, f. E. visdóm (eng. *Wisdom*), cristendóm, þeóvdóm *Trældom*, cyningdóm *Kongedømme*, bisceopdóm *biskoppelig Værdighed*, abbótdóm *Abbedi* eller egentlig *en Abbeds Værdighed*, *Embede*, freódóm *Frihed*.
- nað**, *að*, *oð* (isl. *naðr*, *aðr*) ligesaa, f. E. hunt-nað, huntað *Jagt*, fiskað *Fiskeri*, monað *Maaned*, innoð *Moderliv*, varoð *Strandbræd*.
- uð**, *ð* (isl. *ð*, eng. *-th*, sv. d. og t. *-d*, *-t*), f. E. geóguð *Ungdom* (eng. *youth*), dúguð *Dyd*, (isl. *dygð*), yrmð *Uselhed* (af earm *ussel*), sælð *Lyksalighed*, gesyhð *Syn*, strengð *Styrke*, frymð *Førstning*, myrð *Gløde*, *Lystighed*, treovð *Sikkerhed*, *Forbund*, (isl. *trygð*) o. m. fl. alle af Hunkjønnet.
- d**, *t* er en anden Endelse, væsentlig forskjellig fra den foregaaende (ikke som i Isl. hvor det blot synes at bero paa den foregaaende Medlyd om Ordet faar *t*, *d* eller *ð*, f. E. *vakt*, *sæld*,

bygð). De saaledes dannede Ord ere for det meste af Hunkjønnet, saasom: gebyrd *Föd-sel*, gecynd *Natur*, miht *Magt*, æht *Ej-ndom*, vróht *Anklagen*, *Dadel*, gýme-lýst *Skjödesløshed* (af gýmeleás skjödeslös), og mange andre paa lýst eller leást af Till. paa leás, svarende til den isl. Intetkjönsen-delse *-leysi* o: *-løshed*.

-at, t danner mange Hankjönsord af Gjern., f. E. gylt-as *Skyld*, arist (aryst) *Opstandelse*, agift *Tilbagegivelse*, manslyht-as *Mand-drab* (jfr. isl. slátt *Slæt*), ymbhvyrft *Om-kreds*, gepóht *Mening*, *Tanke*, fulluht *Daab*, freót *Frihed*, þeóvot (þeóvet, þeóvt) *Livegenskab*.

-ing betegner en Handling, saasom: onbryrding *Ansporelse*, byrging *Smagen* (paa noget) o. desl. Men de aller fleste af disse dannes dog paa

-ung (isl. *ing*, *ung*, t. *ung*, d. *ing*), f. E. gitsung, gevilnung *Begjerlighed*, svutelung *Bekjentgjörelse*, clænsung *Renselse*, sceáv-ung *Beskuelse*, eorðbeofung *Jorskjælv*, gesomnung *Forsamling* o. m. a.

-nes, nys, nis (t. *niss*, holl. *-nis*) disse ere i Angels., saa vidt jeg har fundet, alle af Hunkjønnet, f. E. mildheortnes *Barmhjertighed*, ece-nys *Evighed*, besmitenes *Besmittelse*, to-tvæmednes *Adskillelse*, alýsednes *Gjen-lösning*, gesceadvísnes *Forstandighed*, gelicnes *Lighed*, *Lignelse* o. m. fl.

-u, -o (t. *-e*) danner især Egenskabers Navne af Till., saasom: hætu *Hede*, denu *Dal*, lagu *en Lov*, andsvaru *et Svar*, (hvilke to dog synes at være laante af isl. *lög*, *svör* Int. i Fl.) mænigeo (mænigu) *Mængde* (t. *die Menge*) lengeo *Længde* o. fl. alle af Hunkjønnet (se. S. 30.)

ærn (af ærn et lidet Hus, Rum) danner nogle Intetkjönsord, som betegne et Sted, f. E. dómern *Tinghus*, cvartern *Fængsel*, heddern *Kjælder*.

æd: vered *Mængde*, eóred *Skok*, hæmed *Samleje*, eóved *Faarehjord*, ogsaa alle af Intetkj.

-l: setl *Sæde*, botl *Bolig*, *Gaard*, spatl *Spyt*, o. fl. ligeledes af Intetkj.

10. §. *Tillægsordenes Afledsændelser.*

ig (isl. *-igt*, *-ugt*, t. *-ig*, eng. *-y*) f. E. *scyldig skyldig*, *mihtig mægtig*, *velig rig*, *eádig lyksalig*, *ælpeódig fremmed*, *udenlandsk*, *clúdig klippefuld*, *æinig nogen* (af *án*), *dreórig bedrövet* o. mangf. fl.

lic (isl. *-ligt*, t. *-lich*): *verlic mandlig*, *víflic kvindelig*, *cildlic barnlig*, *gástlic aandelig*, *forgifendlic tilgivelig* isl. *fyrirgefánligt* eller *fyrirgefanda* o. m. fl. Heraf ser man Oprindelsen til den isl. Endelse *an* som indskydes saa ofte foran *-ligt*; alle disse Ord, som tilkjendegive en Muelighed, dannes nemlig af den handl. Tilf., der ofte har den Betydning at noget kan, skal eller bör skje, ligesom den lat. Navneform (*gerundium*), der ogsaa i Grunden er den samme.

-sum (isl. *-samt*, t. *-sam*, eng. *-som*): *gesibsum fredsommelig*, *gehýrsum lydig*, *langsum langsom*, *vinsum söd*, o. fl.

-isc (isl. *-iskt*, t. *isch*, eng. *-ish*): *cildisc barnagtig*, *hædenisc hedensk*. Denne Endelse tjener dog især til at danne Till. af Navne paa Lande og Folkefærd, f. E. *englisc angelsaksisk*, *engelsk*, *grecisc græsk*, *romanisc rommersk*, *denisc dansk*, *lundenisc londonisk*, *vylisc kymrisk*, (eng. *welsh*). Disse bruges og ofte som Navneord af Int. f. E. *mennisc menneskelig*, of *þisum mennisce af dette Folk*.

- ol** (isl. *-alt, -ult*) betegner en Egenskab i Sjælen, f. E. sóðsagol *sandru* (isl. *sannsögult, ull, ul*) deóppancol *dybsindig*, forgytol *glem-som*, hætol *haask*, sprecol *snaksom*.
- en** (isl. *-it inn, in, t. -en*) betegner især en Materie, og danner Till., der svare til vore Sammensætninger med Materiens Navn, f. E. stænen *af Sten*, (stænene væterfatu o: *Sten-truge*), treóven *af Træ*, tellen *af Skind*, fleaxen *af Hör*, (t. *flächsen*), gylden *gylden, af Guld* (gold), sylfren *af Sölv* (seolfor), beren *af Björneskind*, yteren *af Odderskind*. Maaskje den tyske endelse *rn* (i *silbern* o. desl.) er at anse som en Afændring heraf, hvis man ikke rettere henfører den til næstfølgende.
- ern** (isl. *-rænt, rænn, ræn, eng. -ern*) betegner især Verdenskanterne, f. E. *supern sydlig* (isl. *suðrænt, eng. southern*), *nörþern nordlig, nordisk* (isl. *norrænt, eng. northern*).
- bær** (t. d. *-bär*): *lustbær lystelig, lystig*, (t. *lust-bar*), *hlibær rygtbar, væstmbær frugtbar*.
- ed, d.** (isl. *-at, -t, tysk -et, -t,*) tilkjendegiver at en Person eller Ting er forsynet med noget, og betragtes som Tillægsformer, skjönt intet tilsvarende Gjærn. findes, derfor sættes ogsædvanlig *ge-* foran de samme Ord, f. E. *gehyrned hornet, gesceód skoet, som har Sko paa*.
- iht** (t. *-icht*): *hæriht haarig* forskjellig fra *hæren af Haar*, *stæniht stenig*.
- cund** (isl. *-kynjat, kunt*) betegner en Tings Natur eller Oprindelse, f. E. *heofoncund himmelsk, veoruldcund verdslig, godcund guddommelig, deofolcund djævelsk*.
- veard** (isl. *-vert*) t. *-värtig* og i Biord *värts* udtrykker en Stilling eller Retning, saasom: *andveard nærværende* (t. *gegenwärtig*); *tóveard tilkommende, hámveard hjemad*

(*gaaende*), *øfveard fraværende*, *superveard sydlig* o. m. fl. (Se S. 39).

-tig (isl. *-tugt, tju, t. zig*), danner Tierne, f. E. *fiftig halvtreds*, *hundtveftig 120*, *et stort Hundrede* o. fl. (se S. 49).

-oðe (sv. *-onde* d. *-ende*), danner Ordenstal, f. E. *teoðe tiende* (isl. *tiundi*), *fiftigoðe halvtredsenstyvende* o. fl. (se S. 49, 51).

-feald (isl. *-falt, t -falt*, eng. og d. *fold*): *seófonfeald syvfold*, *syvdobbelt* o. fl. (se S. 52).

Mange Till. som svare til de isl. paa *t, r*, synes i Angels. at dannes uden nogen Endelse efterdi alle disse Kjønsmærker her bortfalde, f. E. *ofermód overmodig*, *orsorg sorglös*. Nogle forandre dog Selvlyden, saasom: *ofþyrst törstig* (af þurst), *ungehyrt klejnmodig* (af heorte).

11 §. *Biordenes Afledsændelser.*

Til at danne Biord, især af Navneord bruger man i Angels. som i Isl. og andre Sprog ofte visse Forholdsformer maaskje, fra først af med et eller andet Forholdsord, udtrykt eller understaaet, f. E. Hensf. *hvilum undertiden* (ligesom Isl. og vi sige *stundum*) *sticcemælum af og til, stykkevis*. Endnu oftere betjener man sig af Ejef. saasom: *só þes sandelig*, *þances for intet (gratis)*, *ágnest þances af sig selv (sponte sua)*. Endelsen *-es* anvendes og som Biordsændelse i mange Tilfælde, hvor Ejef. ikke dannes saaledes (ligesom isl. *-is*), f. E. *nihtes om Natten*, *nedes af Nöd, Tvang*. Ogsaa Ejef. i Fl. bruges saaledes: *orceá-punga uden Betaling*, *eallunga aldeles*, *yrringa i Vrede, vredt*.

-e (isl. *a-*, lat. *-e*) er ellers den sædvanlige Endelse, hvorved man danner Biord af Till. f. E. *georne*
flit-

stittigen, gjærne (isl. *gjærna*), rihte *rettelig* (lat. *recte*), suðrihte *imod Sönden*, gelice *ligeledes*, *sviðe meget*, *svutele aabenbare*, o. m. fl. hvilke ikke maa forblendes med Hensf. i Int. af Till., der og stundum endes paa *e* (for *um*), svarende til den isl. Hensf. paa *-u*, f. E. *micle má, meget mere* (isl. *miklu meir* lat. *multo magis*), *micle sviðor langt snarere* (isl. *miklu heldr*) o. desl. Se S. 37.

-lice (isl. *-liga*, eng. *-ly*) er i Grunden den foregaaende Endelse *-e* anbragt paa de Till., der slutte med *lic*, f. E. *lichamlice legemligen* (af *lichamlic legemlig*); men desuden föjes det og ligesom det eng. *ly* til utallige andre, som ikke have Endelsen *-lic*, f. E. *fullice fuldelig*, *sóðlice men, ecelice evindelig*, *sceortlice kortelig* (eng. *shortly*), *deóplice dybt*, *digellice hemmelig*, *eáðelice lettelig* o. m. fl.

-an, on (isl. *-an* gr. *ἄν*) föjes især til andre Biord og tilkjendegiver en Bevægelse fra Stedet, f. E. *norðan norden fra*, *vestan vesten fra* *hvanon hvorfra* (isl. *hvaðan*, gr. *ἀν*), *heonon herfra*, *þanon derfra*.

-e (isl. *-i*, sv. og d. *-e*) föjes til Biord og betegner en Hvile paa Stedet, f. E. *inne inde*, *útte*, *uppe* o. desl.

Forholdsord og Bindeord bruges her som i andre Sprog ofte som Biord uden nogen Afledelse eller Forandring; f. Eks. *six gearum* ær 3: 6 *Aar tilforn*. Ofte udtrykke de tilige med Navneord eller Till. hvad andre Sprog betegne med' Biord, saasom: of *dúne* ell. *a dún ned* (eng. *down*), *þe lytlum and lytlum lidt efter lidt* (*paullatim*).

12. §. Gjerningsordenes Afledninger.

-ian er den simpleste og almindeligste, den anvendes paa forskjellige Ordklasser, f. E. *þenian tjene, dyrke, væterian vande, hál-gian hellige, gladian glæde, fægñian fryde sig, svutelian aabenbare, vÿrsian forværrer, gaderian samle, útian afhænde, geniðerian ringeagte, rive ned, gesibsumian forlige sig, o. m. fl. alle uden Omlyd, hørende til 1. Bøjns. 1. Klasse. De svare til de isl. paa a: *vatna, helga, glaða, fagna* o. desl. (se S. 55. og 56.) De fleste af disse Ord, som komme af Till. uden nogen anden Afledning, faa sædvanlig en gjenstandslös (neutral) Betydning, men blive indvirkende naar Forstavelsen *ge* tilføjes, (se S. 79), f. E. *miclian forstörres gemiclian forstörre lytlian formindskes gelytlian formindske yrðsian vredes geÿrsian opirre.**

Undertiden synes dog denne Forstavelse ikke at forandre Betydningen, saasom: *yfelian og geyfelian at gjøre (en) ondt, gearvian og gegearvian at berede.* Undertiden udtrykkes det indvirkende med en anden Afledning, saasom: *hátian blive, være hed, hæta hede, ealdian ældes yldan, opsætte.*

-gian (isl. *-ga, -ka, t. -igen*): *sárgian svie, være syg, (dolere af sár Svie dolor), hergian hærgø (af here en Hær), syngian synde (isl. syndga, t. sündigen).*

-sian (isl. *-sa*): *clænsian rense, mærsian ophøje, prise, unrótsian bedrøves, gemiltsian ynkes over, geuntreóvsian forarges, hreóvsian angre.*

-nian (isl. *-na*): *vilnian attraa, vitnian straffe, (af vite Straf), lacnian læge, (isl. lækna).*

-an Foruden disse, som alle høre til 1:ste Bøjns. 1. Kl., gives ogsaa i Angels. mange Gjerningsord,

som dannes med Omlyd af andre Gjern. eller af Tillægsord, erholde en indvirkende Betydning, og alle høre til 1:ste Bøjns. 2. 3. Kl., f. E. *hream Raab*, *hrýman raabe*; *veorc Værk*, *vyrcan virke*, *arbejde*; *vearm varm*, *vyrcan varme*, forskjellig fra *vearmian blive hed*; *heán ringe*, *hýnan nedtrykke*; *heald nedböjet* (isl. *hallt*), *hyldan hælde*; *earm ussel*, *yrman plage*, *gjöre u-lykkelig*; *eald gammel*, *yldan opsætte*, *forhale*; *upp op*, *yppan yppe*, *yttre*; *út ud*, *ýtan uddrive*; herhid høre og de paa *fyldan* f. E. *þrifyltan tredoble* o. desl. (se S. 52). De som komme af andre (gjenstandsløse)

Gjern. synes især at dannes af Dat. saasom:

<i>yrnan löbe</i>	<i>Dat. arn</i>	<i>ærnan lade löbe</i>
<i>byrnan brænde</i>	— <i>barn</i>	<i>bærnan opbrænde</i>
<i>drincan drikke</i>	— <i>dranc</i>	<i>drencan lade drikke</i>
<i>sincan synke</i>	— <i>sanc</i>	<i>sencan sænke</i>
<i>licgan ligge</i>	— <i>læg</i>	<i>lecgan lægge</i>
<i>sittan sidde</i>	— <i>sæt</i>	<i>settan sætte</i>
<i>drifan drive</i>	— <i>dráf</i>	<i>dræfan adspredde</i>
<i>líðan fare (lide)</i>	— <i>láð</i>	<i>lædon lede</i>
<i>arísan reise sig</i>	— <i>arás</i>	<i>ræran opreise</i>
<i>feallan falde</i>	— <i>feoll</i>	<i>fyllan fælde</i>
<i>fleón fly</i>	— <i>fleáh</i>	<i>afligan slaapaa Flugt</i>
<i>búgan böje sig</i>	— <i>beáh</i>	<i>bigan böje</i>
<i>farán reise</i>	— <i>fór</i>	<i>féran føre</i>
<i>væcan vaagne</i>	— <i>vóc</i>	<i>veccan vække.</i>

Et tredie og forskjelligt Ord er *vacian vaage*.

-læcan (i Dat. *-læhte*, Tilf. *-læht*): *geneálæcan nærme sig* (isl. *nálægjast*), *gerihtlæcan retfærdiggjøre*, *berigtige*, *efenlæcan efterligne*, *sumorlæcan blive Sommer*, *vinterlæcan blive Vinter*, *edlæcan gjentage*.

2. Sammensætningen.

13. §. Angelsaksiken har, ligesom de andre gotiske Sprog, Rigdom paa sammensatte Ord saavel filosofiske som poetiske; ti det var Skik hos Ang. ligesom hos vore Forfædre, at oversætte alle Udtryk, som forekom hos fremmede Forfattere, og ikke beholde andre fremmede Ord end dem, som vare almindelige i daglig Tale ogsaa blandt Almuen, og altsaa fuldkommen nationaliserede. Nogle af de Kunstord, som Forfatterne have forsøgt at oversætte, have troligvis aldrig været almindelige, men mange Sammensætninger ere dog öjensynligen dannede for den daglige Tale, og derfra optagne i Skriftsproget; f. E. af *þeóv en Træl, Tjener, þeóv-veorc Slavearbejde, veorc-þeóv Arbejdsslave, víte-þeóv en som er dømt til Trældom, þeóvboren trælbaaren* o. desl.

14. §. Paa den sidste Del udtrykkes altid til hvad Ordklasse det nydannede Ord hører, om ikke ved Endelsen saa dog ved Bøjningen, f. E. *undercyning Underkonge*, Hensf. *þám undercyninge*; *underþeód underdanig, undergiven*, Hensf. *underþeódum*; *underþeóðan undertvinge*; *undernýðan neden under*. Sjælden hændes det at et Ord, som er sammensat af Till. og Navneord, ogsaa efter Sammensætningen beholder den for begge Dele sædvanlige Bøjning, f. E. se *cristendóm*, Hf. *þám cristenandóme*, (Boeth. 1.), men i Oros. findes *þæs cristendómes* (f. E. 2. Bog 1. Kap).

15. §. Navneord sammensættes ofte uden al Forandring, f. E. *vudu-hunig vild Honning, vudu-beám et vildt Træ, fic-leaf Figenblad, fic-treóv Figen træ, mæsse-preost Messeprest, stær-vritere Historieskriver*. Ofte staar den første Del i Ejeformen, saasom: *cneórisse-bóc Slægtbog, Nunnanmynster Nonnekloster* *), *cumena-hús Gje-*

*) Det tyske *Nonnenkloster* o. desl. er ogsaa en Læring af den gamle Bøjning af Hunkjønnsordene paa *e*, ligesom den §. 23 i Anmærkningen omtalte Hensf.

steherberge, Romanarice *det rommerske Rige*, Asianland *Asien*, dog dannes Landes og Stæders Navne meget ulige, undertiden af en Ejef. i Enk. som det synes, f. E. Romeburh *Rom*, Babilonieburh *Babilon*; undertiden af en Ejef. i Fl., saasom: Cre-caland *Grækenland*, Denamearc *Danmark*, Burgendaland *Bornholm*; undertiden af en forkortet Form, med bortkastet Endelse, f. E. Frýsland, Cven-land, Eástland *Estland*, Veonodland *Venden*. Ja endog et og samme Navn findes ofte formet ulige. Tillægsord sammensættes sædvanlig uden al Forandring med Navneord og Till., f. E. heáhburh *Hovedstad*, heáhsetl *Trone*, heáhpúngen *fornem*, heardsælig *ulykkelig*. Med Gjerningsord sammensættes, ligesom i Svensk, ikke gjerne Navneord, man danner i saa Fald heller et Navneord af Gjern. først; skjönt det undertiden aldrig forekommer uden i sliq. Sammensætning; f. E. slæp-ern *Sovekammer* af slæp *Sövn*, stæl-hránas *Lokke-rener* af stelan *stjæle*, hvoraf man først har dannet et Slags Navneord stæl, som neppe forekommer allene; ti det sædvanlige er stalu. Undertiden synes dog Gjerningsordene i Sammensætning med Navneord at antage Endelsen *e*, svarende til isl. *-i*, d. *-e*, f. Eks. sprece-*visé Udtryksmaade*.

16. §. Till. og Gjern. sammensættes vel og med Navneord og Till., f. E. mægleás *uden Slægtninger*, liffæstan *levendegjøre*, men det er dog fornemmelig Biordene og Forholdsordene som her anvendes, f. E. forðberan *frembære*, forðfaran *afgaa* (ved Döden), understandan *forstaa*, underfón *modtage*. At opregne og beskrive alle deslige Sammensætninger vilde blive ligesaa overflödigt som vidtlöftigt. Mærkeligt er det ellers at nogle Smaaord herved forandre Betydning, saasom: undergitan *mærke*, underniman *fatte*, o. desl., om for og tó er allerede talt, ogsaa be faar undertiden en fratagande Betydning, f. E. bedælan *betage*, beröve, þæt þú ealles ne beó minra bóca be-

dæled, *at du ikke aldeles skal mangle Bøger af mig; beheáf dian halshugge o. s. v. Smaaordene sammensættes og paa det frieste med hverandre og med andre Ordklasser, f. Eks. bæftan (for bæftan) bag ved, við-suðan sönden for, fullneah næsten o. desl.*

17 §. Det sidste Ord i Sættningen er sædvanlig Hovedordet og det første indeholder den nøjere Bestemmelse; undertiden synes dog omvendt det første at indeholde Hovedtanken, og det sidste den tilføjede Bestemmelse, eller den Ordklasse, hvortil det overflyttes. De vigtigste af disse *Førord* og *Efterord*, som tjene til at bestemme andre, ere følgende:

heáfod- (Hoved): heáfod-leahtras *Blodsynder*, (*peccata capitalia*), heáfodricu *stort Rige*, *Monarki*, heáfodman *Hövedsman*, heáfodport *Hovedport*.

þeód- (Folk): þeódvita *en stor Vismand*, þeódcyning *en stor Konge*, þeódsceaða *en stor Röver*, þeóðlicetere *en stor Hykler*.

full- (fuld): fultrúvian *lide paa fulvyrca tilendebringe fulrihte ganske rigtig*, fuloft *meget ofte*.

heah- (høj): heahfæder *Patriark*, heahsacerd *Ypperste-præst*, heahsangere *Oversanger*.

efen- *emn-* (jævn): efenvyrhta *Medarbejder*, efenniht *Jævndögn*, efeneald *jævnaldrende*, emþeóv *Medtjener*, emnlang *lige (saa) lang*, emnsár *lige (saa) haard*, smertelig, emleóf *lige (saa) kjær*, emfeala *lige (saa) mange*.

I Slutningen af Ordene bruges til at danne Landes og Stæders Navne, ligesom i Isl., land, burh o. desl. saasom: Egyptaland, Lundenburh *London* (se S. 93.)

-rice (Rige): bisceoprice *Bispedömme*, Stift, abbótríce *Abbedi*, cyneríce *Kongerige*.

- cræft** (*Kunst, Lære*): drýcræft *Trolddom, Heksekunst*, stæfcræft *Sproglære*, smiðcræft *Smedehaandværk*, vígcræft *Krigskunst*. Af disse dannes igjen Till. paa *-cræftig*, f. E. drýcræftig *troldkyndig* o. s. v.
- man** (*Mand*): scipman *Sömand*, *Matros*, vífman *Fruentimmer* (heraf eng. *woman, women*), freóman *en fri Mand*, þeóvman *en livegen*, þeófman *en Tyv*.
- vís** (*vis*) danner ligesom i Isl. en Del Till. som ikkun synes at have et svagt Bibegreb af Visdom, f. E. gesceadvís *forstandig*, rihtvís *retfærdig*, unrihtvís *uretfærdig*.
- fæst** (*fast*) ligesaa, f. E. sigefæst *sejerrig*, þrymfæst *ærefuld*, *udmærket*, sóðfæst *sandfærdig*, rædfæst *bestemt*, *fast i sin Beslutning*, staðolfæst *stadig*, unstaðolfæst, *ustadig*, *usikker*, o. m. fl.
- full** (*fuld*): synfull *syndig*, geleáffull *troende*, rihtgeleáffull *rettroende*, vurðfull *fortjent*, *æret*, mánfull *skjændig*. Af de tre sidst anførte dannes videre Navneord paa *-nis* og Biord paa *-lice*, saasom: gesceadvísnes *Forstandighed*, gesceadvíslice *forstandigen*, staðolfæstnis *Stadighed*, staðolfæstlice *sikkert*.
- leás** (*lös*): egeleás *uden Frygt*, árleás *ærelös* *ugudelig*, synleás *uden Synd* (eng. *sinless*), sceamleás *skamlös* (eng. *shameless*). Heraf dannes Navneord dels paa *-nis* som árleásnis *Ugudelighed*, dels paa *lýst* eller *leást*, som: sceamleást *Uforskammenhed*, carleásnes eller carleást *Sorgløshed* o. s. v.
-

FJERDE AFDELING.

Ordføjningslære.

---

1. §. Den angelsaksiske Ordføjning har i Almindelighed mere Lighed med den tyske og latinske end med den islandske. De mange Oversættelser og Efterlignelser af latinske Forfattere, hvoraf Litteraturen for største Delen bestaar, have uden Tvivl haft betydelig Indflydelse herpaa, hvorvel ogsaa en Del deraf synes at ligge i Sprogets egen Natur.

At dette som alle andre Sprog fordrer at Till. skal rette sig efter sit Navneord i Kjon og Tal og Forholdsform o. desl. forstaar sig af sig selv, og forudsættes her bekjendt. Hvad der bliver at bemærke indskrænker sig saaledes til angelsaksiske Egenheder.

2. §. Sætninger i Almindelighed.

Subjektet sættes gjerne foran Gjern., endog efter de Smaaord, som i Dansken fordre den omvendte Orden, f. E. On þære tide þe Gotan of Sciððiu-mægþe við Romanarice gevinnupahófon o: paa den Tid begyndte Goterne fra Skytien Krig med det rommerske Rige.

Nægtelsen staar ogsaa sædvanlig foran Gjern. f. E. ne ondræde ge eóv o: frygter (eder) ikke!

Eftersætningen tilkjendegives undertiden med þá ell. þonne, naar Talen er om Tid, f. E. þá Darius geseah, þæt he ofervunnen beón volde; þá volde he hine sylfne on þám gefeohte forspillan, *Da Darius saa, at han skulde blive over-*

vun-

vunden; vilde han falde i Slaget. Men ellers har den ligesom i Engelsk intet Mærke, ikke engang i Ordføjningen, da Subjektet ogsaa her stilles foran, saasom: On þæm ylcan geære, þe þis væs; Procos Numetoris fæder ongan ricsian in Italia þæm lande 3: det samme Aar, som dette indtraf; begyndte Prokus Numitors Fader at regjere i Italien. Ðá se hælend þæt on hys gæste oncneov, þæt hi svá betvux him þohton; he cvæð tó hym: hvi þence ge þás þing on eovrum heortum? paa Eng when Jesus perceived that they so reasoned-- he said unto them o. s. v. Ogsaa Gjenstanden sættes sædvanlig foran Gjern., saa at dette ligesom i Latin eller Tysk kommer til sidst i Perioden, f. E. and ve sceolon mid biternysse sóðre behreóvsunge úre mód geclænsian, gif ve villað Cristes lichaman ðicgan (3: ordret) og vi skulle med en sand Angers Bitterhed rense vort Sind, om vi ville modtage Kristi Legeme.

Imidlertid iagttages denne Ordfølge ingenlunde med slavisk Nøjagtighed; efterdi de mange bestemte Forholdsformer eller Bøjninger i Ordene gjør det let at udfinde Sammenhængen, f. E. æfter gástlicum andgite ve etað þæs lambesheáfod, þonne ve underfóð Cristes godcundnysse on úrum geleáfan 3: *efter aandelig Forstand æde vi (Paa-ske-) lammets Hoved, naar vi modtage (antage) Kristi Guddommelighed i vor Tro. Især synes Bi-ordenes Stilling vilkaarlig, ligesom og Hjælpeordene i de omskrevne Tidsformer af Gjern. tjene til at gjøre Ordføjningen friere.*

3. §. Navneordene.

I Gjenstf. sættes Tidens Navn paa det Spørrmaal hvortlænge? f. E. Hvi stande ge her ealne dæg idele? hvorfor staa J her ledige den hele Dag? þeah þe ic sceal ealle vucan fæstan 3:

skjønt jeg skal faste den hele Uge; þás vorhton áne tíde ɔ: disse arbejdede en Time.

I Hensf. staar den paa Spørsmaalet *naar? ved hvad Tid?* saasom: eft væs gevorden þá he restedagum þurh æceras eóde ɔ: *atter skjede det, da han om Sabbaten gik over Kornmarker.* Hvilket kan forklares med underforstaaet *on*, som ogsaa ofte findes udtrykt, f. E. *on þære tíde paa den Tid.* On oþrum dæge *den anden Dag.*

Men ofte forekommer ogsaa *Ejef.* paa det Spørsmaal *naar?* f. E. *ussa tída ɔ: i vore Tider; þæs dages ɔ: paa den Dag.*

De Ord, som udtrykke Maal, Vægt, Alder o. desl. staa i *Ejef.* f. E. *tvegra elna heah ɔ: to Alen høj, sex peninga vyrpe ɔ: 6 Penge værd, vites scyldig ɔ: strafskyldig, ánes geáres lamb ɔ: et aargammelt Lam, þreóra míla brád, 3 Mil bredt.*

De Ord, som bestemme Tillægsordenes højere Grad, sættes i H., men de som bestemme den højeste i *Ejef.* saasom: *se líchama væs sponne lengra þære þryh ɔ: Legemet var et Spand længre end Ligkisten.*

De Navneord som udtrykke en Materie, hvoraf et vist Maal angives, sættes i *Ejef.*, f. E. *hund sestera eles hundrede Fade Olie; fif pund vætres 5 Pund Vand.*

Til de to *Ejeformer* i Græsken og de to *Redskabsformer* (*duo Ablat.*) i Latinen, svarer ganske og aldeles to *Hensynsformer* i Ang., t. e. *up-sprungenne sunnan da Solen var opgaaet (orto sole); he hi up-a-hóf, hyre handagegripenre han löftede hende op, da han havde grebet hendes Haand ɔ: han greb hendes Haand, og löftede hende op.*

I Almindelighed udtrykker *Hensf.* Maaden, Middel, Redskabet o. s. v. ligesom *Hsf.* og *Redskabsformen* i Latinen, f. E. *heó clypode micelre*

stefne *hun raabte med høj Røst. Gevordenre gecvydrædenne þám vyrhtum efter sluttet Akkord med Arbejderne.*

4. §. Tillægsordene.

Med Tillægsord og Tilf. forholder det sig i Ang. som i de nordiske Sprog (ikke som i Tysk), neml. at de rette sig efter det behørigte Navneord, hvad enten de staa foran eller bagefter Gjern., som Omsagn eller hørende til Subjektet; Biordene have derimod sine egne Endelser (hyvrom se S. 88.); f. E. Þá vurdon Janes duru eft betýned and his loca rustige, *da blev Jani Dør lukket igjen, og hans Laase rustne.* For-þon-þe Alexandres folgeras næron ær þám svá gehátene, *fordi (at) Alexanders Efterfølgere vare ikke kaldede saa (Konger) tilforn.*

Till. bruges ubestemt i Udraabsformen, fornemmelig ved Navneord, f. E. Avyrgede voruld-sorga! *forbandede verdslige Bekymringer!* eálá, leóf hláford! *ak, kjære Herre!* Dog ogsaa bestemt især i Forbindelse med Stedord, saasom: ic vrec-ca *jeg ulykkelige; þú stunta du taabelige.*

I övrigt styre Till. her som i andre Sprog forskjellige Forholdformer, f. E. Hensf. naar de bemærke en Lighed; saasom: gelic eller gelicost þám þe ligt, *ligest det at o: ligesom om;* og Ejef. naar de udtrykke et Maal ell. desl. samt en Overflødighed eller Mangel omtrent som i Latinen, saasom: hi fylidon tvelf viligean fulle þæra brytse-na *de fylgte tolv Kurve fulde af Lævninger.* Leohtes leás uden *Lys o. desl.*

5. §. Stedordene.

Naar et kort Stedord staaer i Hensf. sættes det helst saa nær Gjern. som mueligt, imellem Subjektet og Gjern., f. E. þá sæde him mon þæt Darius hæfde eft fyrde gegaderod o: *da sagde man ham (det) at Darius havde atter samlet en Hær.*

Bestemmelsesordet föjes ogsaa til Egennavne saasom: se Jóhannes, þæne Heródem, o. s. v. stundum **wordobles** Bestemmelsesordet, f. E. he se hisceop (isl. *hann biskupinn*), heó seó Abbodisse *Abbedissen*; undertiden anvendes det og efter andre Stedord ligesom i Græskén, f. E. on þinum þám hálgum naman *i dit (det) hellige Navn*.

Det henførende Stedord udelades ofte, naar det staar som Subjekt i smaa Indskudssætninger; f. E. þá væs sum consul, Boetius væs háten, *Da var der en Konsul, som hed Boethius o. s. v.*

Alle Delingsord styre her som i Latinen Ejeformen, f. E. náht yfeles *intet ondt*. Hvæt yfeles dyde þes? *hvad ondt har denne gjort?* Og denne Regel udstrækkes saavidt at man bruger Ejef. skjönt *intet Delingsord findes udtrykt, blot et lignende Begreb ligger i det hele Sammenhæng*; f. E. nis hit ná þe gecynde þætte þú hí áge, *det hörer ikke til din Natur at besidde dem*, her staar gecynde i Ejef. som om man vilde sige *det er ikke af din Natur*. Mæg ænig gódes beón of Nazareth? *kan noget godt komme fra Nazaret?*

Som en Følge deraf, at Sproget *intet tilbagevisende Stedord har*, kommer *hit*, naar det gjentages, til at udtrykke *hinanden og hverandre*; f. E. and hý æt Tharse þære byrig hý gemétton og de (*Alexander og Darius*) stóde paa *hinanden ved Staden Tarsis*. Det udtrykker ogsaa i alle Former det henførende Stedord, naar þe gaar forud; f. E. þe ðurh hine 3: *ved hvem*. Chalisten, þone Filosofum he ofslóh, his emnsceólere, þe hý ætgædere gelærede væron 3: *han dræbte Vismanden Kallistenes, sin Skolekamerat, hvilke (3: med hvem han) havde været underste (til)sammen*. Þe hýra naman *hvis Navne* o. s. v.

6. §. Gjerningsordene.

Mærkeligt er det at de Gjern., som bemærke at benævne, i dette Sprog styre Nævnef., f. E. þá væs sum consul (þæt ve heretoha hátaþ) *da var der en Konsul (det kalde vi Herfører)*. For þý hit man hætt Vislemuða, *derfor kalder man det Veikselmundingen*.

I övrigt styre de angelsaksiske Gjern. ligesom de islandske og latinske sædvanlig Gjenstf.; naar det er en ligefrem umiddelbar Gjenstand som udtrykkes, f. E. man tovearp þone veall nyðer oð þone grund 3: *man slöjfedede Volden (Muren)*. Ac hine Pompeius of eallum þám lande a-flýmde, and hine bedráf on Armenie; *men Pompejus forjog ham af det hele Land, og drev ham tilbage til Armenien*.

Mange styre ogsaa Hsf. omtrent som i Isl. f. E. fyligan fölge, beóðan byde, andvyrðan, andsvarian svare, gelýfan tro, hýrsu mian lyde.

Og mange andre Ejef. saasom: vilnian, lystan *attraa*, vundrian *beundre*, fandian *friste*, udforske, þurfan *behöve*, fagnian *glædes ved*, onbyrgan *smage (paa)* o. fl. men det synes ligesaa vanskeligt i Angelsaksisk som i andre Sprog, at give almindelige Regler for disse Tilfælde.

Ved de upersonlige Gjerningsord staar sædvanlig baade Subj. og Gjenstandsordet foran, saasom: þá ongan he hine baðian 3: *da begyndte han at bade sig*. Ic me reste 3: *jeg hviler mig*. Cristenum cyninge gebyrað *det sømmer en kristen Konge*; men bestaar Subjektet af flere Ord, sættes Gjenstandsordet undertiden sidst, saasom: seófon þing gedafeniað rihtvísu cyninge *syv Ting tilkomme en retfærdig Konge*.

Naar vi sætte Biordene sidst i Sætninger, sætte Angelsakserne dem helst foran Gjern. saa at dette bliver det sidste, f. E. and hrædlice for þám

ége Panon a-fór og af Frygt derfor drog han hastig bort derfra.

Ligesaa adskilles gjerne Forholdsordet fra det Navn. eller Stedord som det styrer, og sættes foran Gjern. med stærkt Eftertryk i Sætningen, f. E. þæt þú þær náne myr þe on næfdest at du havde ingen Förnöjelse deri, isteden for þæron. Alexander him þá ondred for þære nearevan stóve, þe he on være da frygtede Alexander (sig) formedelst den snævre Plads, hvorpaa han befandt sig. þe ealle cvice vihte bý libbað, som alle levende Væsener nære sig af (leve ved).

7 §. Forholdsordene.

Disse Ords Styrelse afviger betydelig fra de tilsvarende i Islandsken, det er vel vanskeligt at angive den bestemt, formedelst de unøjagtige Udgaver af angelsaksiske Böger, hvor ulige Forholdsformer ofte ere forvekslede; følgende synes at være det almindeligste og sikreste.

Nogle styre en eneste Forholdsform, fordi de udtrykke blot et enkelt Forhold, andre flere, i Følge de forskjellige Forholde som de tilkjendegive.

Gjenstandsformen allene styre:

geond over, udover, igjennem

ymb (ymbe) omkring, om, over

purh igjennem, ved

ongean, agean imod, hen til, f. E. feohtende ongean hine fægtende imod ham, dog findes det og med Hensf., maaskje naar det staar bag efter, eller naar Meningen er i Møde, f. E. þá com him þær ongean o: der kom da imod ham.

viðæftan bagved

viðforan forved

viðinnan inden, indenfor

viðutan uden for

abutan uden om

ymbutan uden omkring.

Hensynsformen allene styre.

þe ved, formedelst, om	bý ved, af
of af	frán fra
æt ved, ad	neah nær(ved)
tó til	intó i, til
ær för, förend, for	æfter efter
feor langt fra	unteor ikke langt fra
gehende nær ved	tóveard hen imod
beheonan paa denne Side	begeondan paa hin Side
benorðan nordenfor o. s. v.	við norðan nordenfor
betveox iblandt	betvynan imellem
bufan oven paa	beneopan nedensfor
butan uden for, foruden	binnan inden for
on-ufan oven paa	on-innan inden i
tó-eácan uberegnet, foruden	tó-emnes langs ud med.

Dog gives der ogsaa i Angels. Spor til den isl. Konstruksion af *tó* med Ejef; f. E. *tó æfennes om Aftenen* (Boeth. 15.)

Ejeformen styrer: *andlang langs med*, f. E. *andlang Vendel-sæs langs med Middelhavet.*

Baade Gjenst. og Hensf. styre:

for for	on paa
beforan foran	ofer over
oð indtil	under under
gemang iblandt	tó-geanes imod
upp-on paa	mid med, hos
inn-on inde i, ind i, paa	út-on ude i, ud i, paa.

Uagtet Hovedregelen er her som i Isl., Tysk, Græsk og Latin at disse Ord styre Gjenst. naar de betyde en Bevægelse til Stedet, og Hensf. naar de tilkjendegive en Hvile paa Stedet; hersker ikke des mindre heri en betydelig Ulighed imellem disse Sprog. Nogle Eksempler skulle gjøre den angelsaksiske Sprogbrug i denne Henseende tydeligere: Þá he þá beforan þone gramann cyning gelæd væs o: *da han saa blev ført for den forbitrede*

Konge: befóran þínre ansýne for dit Aasyn. — for eall cristen fólc gebiddan bede for alle kristne Mennesker: for hvilcun antingan? af hvilken Aarsag? — oð Rín þá eá indtil Flo- den Rín: oð Daniele þám vitegan indtil (t. biss auf?) Profeten Daniel. — seó yrnþ on þæs garsecges earm den löber (ud) i en Arm af Verðenshavet; on þá ealdan visan paa gammel Vis; Requies. þæt is rest on englisc o: Requies heder rest (Hvile) paa Angelsaksisk: on þám hean munte paa det höje Bjerg.

Gjenst. Hens. og Ejef. styrer við, dog i for- skjellig Betydning, saasom: við þone garsecg ved Verðenshavet; við þinum villan imod din Villie; he éfste við þæs heres han ilede imod Hæren.

Der gives vel endnu flere sammensatte Forholdsord, mueligen og Eksempler paa andre Forbindelser af disse end de her fremsatte; men dette synes dog at være det almindelige og regelrette, og man maa her som overalt ellers abstrahere fra det vaklende i Sproget, og endnu mere fra Trykfejl i skjödesløse Udgaver.

8. §. Bindeordene.

Disse ere mangfoldige dels enkelte dels sammensatte. Nogle bestaa af to eller flere særskilte skjönt sammenhörende Ord, f. E. ge -ge eller æg- ðer ge -ge *saavel-som* hvæðer þe-þe *om (enten) eller* náðer ne-ne *hverken- ikke heller; oððe- oððe enten-eller*, man finder ofte oþertvega eller oþer þára *et af to* sat foran dette Udtryk; svá- svá *saa-som; á þý (þe) — þe (þeah) saa meget des — som (jo); and eác saavel-som svá þeah al- ligevel; mid þý efterdi; for þám, for þý derfor ti; for þám þe efterdi; f. E. ðeah nú godge- fülle þára veligra manna villan ge mid golde ge mid seolfre ge mid eallum deórvyrþnes- sum*

sum skjönt nu Gud opfylder de riges Önske med Guld og Sölv og alskens Dyrebarheder. Då væron ægþerge sviftran ge unvealtran de vare baade hurtigere og stadigere. Hvæðer væs Johannes fulluht þe of heofonum þe of mannum? enten var Johannes' Daab af Gud eller Mennesker? Ac ælc com oþer þára oððe on hý sylte oððe on þá eorðan men ethvert (Spyd) faldt (et af to) enten paa dem selv eller paa Jorden. Geþenc nú hvæðer ænig man beó á þý unveorðra, þe hine manige men forseón betænk nu om nogen er saameget uværdigere (i sig selv), som mange foragte ham eller er vel slettere, fordi mange foragte ham?

Mærkeligere endnu ere de der styre Gjern. i den bet. Maade: saasom: þæt at (t. dass), f. E. hvæt dó ic, þæt ic ece lif áge? hvad skal jeg gøre, at jeg kan eje (arve) det evige Liv? þeah end-skjönt, f. E. þeah þe god him bebude skjönt Gud befaledede ham. Svylce som om, f. E. svylce þú hí gescópe som om du havde skabt dem. Þý læs þe at ikke, f. E. þý læs þe ænigtveónung eóv derian mæge at ikke nogen Twivl skal plage eder; modsat tó þon þæt, f. E. tó þon þæt he his rice gebrædde (paa det) at han kunde udbrede sit (hans) Rige. Gif dersom, om, f. E. gif vén sý om der er Haab, om man kan vente, om mueligvis. Hvæðer om, f. E. læt! uton geseón hvæðer Helias cume, bi! lad os se om Elias kommer. Sam-sam hvad enten-eller, f. E. sam hit sý sumor sam vinter hvad enten det er Sommer eller Vinter.

Dog er det her, som i Lat., fornemmelig i afhængige Sætninger at alle disse fordre den bet. Maade, ellers findes mange af dem og med den frems. f. E. þá axode he hyne, hvæþer he áht gesáve, da spurgde han ham, om han saa noget; hvæþer is éðre tó- hvæþer þe enten er det lettere at- eller..? Då cvæðon hig betvux him: gif ve sec-

gað of heofone; þonne cvyð he: forhvám ne ge-
lýfde ge him, *Da sagde de indbyrdes: om vi sige*
(at den var) af Gud; da vil han sige: hvorfor troe-
de I ham da ikke?

9 §. Nægtelsen.

Ordet *ne* er den sædvanlige Nægtelse *ikke*, det sættes altid foran Gjern. ligesom russ. *ne*, lat. *non*, f. E. Hvi fæstað *Johannis leorningcnihtas, and þine ne fæstað? hvorfor faster Johannes's Disciple, men dine faste ikke? — ne mágon hi fæstan ɔ: de maa (bör) ikke faste.*

ná er det eng. *no*, vort *nej*, hvorvel det oftere udtrykker *ingen* i sammensætning, eller *nogen* med en Nægtelse forud, f. E. ná-hvær (eng. *no-where*) *ingensteds*; ogsaa *ikke* i Modsætninger, hvor *ac* (*men*) kommer efter, f. E. ná svilce ge secgað, *ac ɔ: ikke saadanne som I (man) siger, men o. s. v.*

nalles *ikke* maaskje sammentrukket af *ná læs*, ell. *ná elles*, f. Eks. nalles þæt án *ikke det allene.*

nas og *ikke*, synes ej at komme af *na-væs*, som Lye mener; men snarere at være en sammentrukken Form af *nalles*, om ikke en urigtig læst Forkortelse af dette Ord; ti det forekommer saa sjælden at jeg ikke er sikker paa dets Ægthed, da jeg aldrig har haft Adgang til angelsaksiske Haandskrifter, f. E. þý hit bið þæs monnes gód, nas þæs anvealdes, gif se anveald gód bið ɔ: derfor er det Mandens og ikke Æmbedets Gode, om Æmbedet bestyres vel (er godt). Of his ágenre gecynde nas of þínre ɔ: *af sin egen Natur og ikke af din.*

Uagtet Nægtelsen, som man af disse Eksempler vil have set, ofte udtrykkes her ligesom i andre Sprog med et enkelt Ord, skjer det og ofte med et dobbelt, og det saaledes at den ene Nægtelse sættes ved Navneordet, den anden ved Gjern. Især ansees de med *ne- n-* sammensatte nægtende Ord ikke at nægte fuldstændig, om ikke *ne* tilføjes endnu en Gang, f. E. nán man ne sivað nivne scyp

tó ealdum reáfe 3: *ingen Mand syer en ny Klud paa et gammelt Klædebon.* Om ogsaa flere deslige Ord indeholdes i Sætningen, gjentages alligevel *ne* for sig selv, f. E. *ne geseah næfre nán man god aldriġ har noget Menneske set Gud.* Ge vénaþ þæt ge nán gecyndelic góð ne gesælþa on innan eóv selfum næbben 3: *I mene at I intet naturligt Gode eller Lyksalighed have i eder selv.* Hörer Nægtelsen til et Gjerningsord bruges ofte baade *ne* og *ná*, og Gjern. sættes imellem, f. E. *Ne beþurfon ná þá hálan læces, ac þá þe untrume synd, de friske behöve ikke Lægen, men de som ere syge.* Ne eom ic ná Crist 3: *ikke er jeg Kristus.*

Ikke heller, og ikke udtrykkes med ne ne, naar ikke (ne) gaar forud, saasom: ne fare ge ne ne fyligeað gaar ikke (og) følger ham ikke (heller)! Men efter náðer hverken følger blot et enkelt ne ved hvert Led af Modsætningen, f. E. Matt. 6, 20. Goldhordiað eóv sóðlice goldhordas on heofenan, þær náþor om ne moðþe hit ne fornymð, and þær þeófas hit ne delfað, ne ne forstelað; man har her Eksempel paa begge Udtryk.

FEMTE AFDELING.

Verselære.

---

1. §. Den angelsaksiske Poesi har, ligesom den islandske og de andre gamle gotiske Folkefærd, en ganske egen Indretning, hvis Hovedmærke ikke som i de frygiske Sprog, bestaar i Stavelsemaal, men i *Bogstavrim*. Dette Bogstavrim bestaar deri, at i to nærstaaende og sammenhørende Verselinier forekomme tre Ord, som begynde med et og samme Bogstav, saaledes at det tredie eller sidste Ord staar foran i den anden Linie, og de to første begge anbringes i den første Linie. Begyndelsesbogstaverne i disse tre Ord kaldes *Rimbogstaver*, og især ansees det i det sidste af dem som *Hovedstaven*, hvorefter de to andre i den første Linie, som kaldes *Bistave*, maa rette sig, f. E. i Skjoldungedigtet 2, 17.

Pá væs æfter viste
vóp up-a-hafen.

Man efter Maaltidet
hæved' et Skrig.

Her er det de tre Ord *væs*, *viste* og *vóp* som indeholde Rimbogstaverne, hvilke her ere *v*; af disse er det i *vóp* Hovedstaven, de to andre Bistavene. Er Hovedstaven derimod en Selvlyd, bør Bistavene vel og være Selvlyde, men dog ikke de samme, f. E. flt. 1, 118.

eotenas and ylfe
and orceas 3:

Jætter og Alfer
og Spøgelsesr.

Her er *o* i *orceas* Hovedstaven, og *eo* samt *y* Bistavene, alle tre ganske forskjellige.

2. §. Om dette Bogstavrim maa man ellers endnu mærke sig følgende Bestemmelser: Rimbogstaverne maa altid findes i Ord, som have Tonen paa den Stavelse, der begynder med dem; men en toneløs Afledsstavelse (*ge, be, a*) kan gjerne gaa forud i samme Ord, uden at forstyrre Bogstavrimet. Regelen er og at der ikke maa være flere end tre Ord i de to sammenhørende Linier, som begynde saaledes; men en ubetonet Forstavelse regnes ikke heller heri at gjøre nogen Hinder. Hovedstaven behøver ikke heller at staa allerforrest i den anden Linie, ofte gaar et eller flere Smaaord forud, dog ikke saadanne som erholde Tone og Eftertryk i Oplæsningen; disse foreløbige Smaaord er det som kaldes *Maalfylding*: naar man afdeler Vers, som have været skrevne ud i et, maa man vel vogte sig for, at forblande den med selve Verset, hvorved Bogstavrimet, Versebygningen og undertiden Meningen forrykkes. I korte Vers findes undertiden kun én Bistav i den første Linie; især om Hovedstaven var sammensat: *sc, st, sv*, da Bistaven ogsaa bør være sammensat, som skulde dels klinge haardt, dels blive vanskeligt at tilvejebringe i tre Ord saa nær efter hverandre. Til Eksempel paa alt dette vil jeg anføre et Vers af Skjold. 1, 108.

In Caines cynne
 þone cwealm gevræc
 ece drihten,
 þæs þe he Abel slóg:
 ne gefeah he þære fæhðe,
 ac he hine feor forvræc
 metod for þý máne
 mancynne fram. 3:

*Den evige Herre
 paa Kains Slægt
 hævnede Drabet,
 at han Abel slog:
 han fik ej Glæde deraf,
 men Herren fordrev ham
 for denne Udaad
 fra Menneskekjønnet.*

I de første to Linier ere tre Rimbogstaver, nemlig *c* i *Caines*, *cynne* og *cwealm*, *þone* er her Maalfylding; i de næste to findes blot tvende Rimbogstaver, som ere Selvlydene *e* og *a* i *ece* og *Abel*, her er *þæs þe he* Maalfylding. I det andet Hålv-

vers er først *f* Rimbogstav i Ordene *gefeah, fæhce* (o: Fejde, Fiendskab) og *feor* (o: fjærn, langt bort), uagtet *ge* i *gefeah*, efterdi denne Afledsstavelse er toneløs; ej heller skader det at *forvræc* ogsaa begynder med *f*, da denne Stavelse *for*, ligesom det danske *for* i *fordrev*, ligeledes er aldeles toneløs; Ordene *ac he hine* udgjøre her Maalfyldingen: i de to sidste Linier er alt regelret.

3. §. De to med Bogstavrimet forbundne Linier behöve ikke i Angels., som i Isl. er sædvanligt, at være forbundne i Meningen; dog skjer det sjælden eller aldrig her, som i lat. og græske Vers, at en Mening sluttes og en ny begynder midt i en Linie, formodentlig efterdi Linierne i Angels. ere saa korte. Af denne Omstændighed, at sammenrimede Linier saa ofte ere adskilte i Meningen, følger fremdeles at de angelsaksiske Digte sjælden som de isl. ere afdelte i regelrete Sangvers, med 6 eller 8 Linier i hvert; men hvorvel denne Indretning undertiden spores, f. E. i det nysanföerte aatteliniede Vers, hvorpaa ogsaa følger et andet regelret aatteliniet: synes det ligesom indtruffet af en Hændelse, og det almindelige er fortløbende Vers uden Afdeling i Strofer, f. E. i et Brudstykke af en versificeret Oversættelse af Judits Bog:

þæs se hlanca gefeah
vulf in valde
and se vanna hrefn
væl-gifre fugel
vestan begen,
þæt him þá ðeóðguman
þohton tilian
fylla on fægum o. s. v.

*Den slunkne Ulv
sig fryded i Skoven,
og den sorte Ravn
den graalige Fugl
begge fra Væsten,
fordi Mændene agted'
at yde dem Föde
af (Helte) som skulde dö.*

Her hörer den förste Linie ikke til den anden, men til den foregaaende, hvorimöd den anden og tredie den fjerde og femte, samt den sjette og syvende her höre sammen; her dannes altsaa ingen ordent-

lig Strofe. Dette gjør ofte den angelsaksiske Poesi vanskeligere at udrede end den islandske, hvor man af Versenes mekaniske Indretning og Forbindelse kan slutte saa meget til Meningsens Gang og Anlæg. Et andet mærkeligt Eksempel herpaa er Slutningen af *Menologium Saxonicum*, som Olafsen har anført i sit Prisskrift om den gamle nordiske Digtekunst S. 220, men hvor han synes at have misforstaaet et Par Ord; det lyder saa:

Meotod ana vát
hvyder seó sávul sceal
syðan hveorfan:
and ealle þá gástan,
þe for gode hveorfað,
æfter deað-dæge
dómes bíðað.

On fæder fæðme
is seó forð-gesceaft,
digol and dyrne,
drihten ana vát,
nergende fæder;
nænig eft-cýmeð
hider under hrófas,
þe þæt her for sóð
mannum secge,
hvylc sý meotodes gesceaft,
sige-fólca geseta,
þær he sylfa vunap.

Her er det den 9. og 10., den 11. og 12., den 13. og 14., samt den 15. og 16. Linie, som efter Meningen høre sammen; men tværtimod den 10. og 11. den 12. og 13. o. s. v. som ved Bogstavrimet ere forbundne.

4. §. Verseliniernes Længde er ikke her saa nøje bestemt, som i Latin ved Fodmaalet; det eneste som i Angelsaksisken har Indflydelse paa Ver-

*Herren ene ved
hvorhen Sjælen
skal siden vende,
og (hvor) deres Aander
som for Guds Sag falde
efter Dødsdagen
oppebie Dommen.*

*I Faderens Favn
er Opholdsstedet
hemmeligt og skjult,
Herren ene kjender (det),
den frelsende Fader;
(ti) ingen kommer igjen
hid til vore Hytter,
som kunde det sikkert
for Folk berette,
hvordan Herrens Bolig er
Sejer-folkets Sæde,
hvor han selv troner.*

semaalet synes ligesom i Isl. at være de lange eller betonede Stavelser, som have Eftertryk i Sammenhængen, med enhver af disse følger gjerne en eller to korte *wundertiden* *offere* om Ordenes naturlige Tonefald i Oplæsningen tillader at udtale dem kort, men disse lange og korte synes ikke at være fordelte efter andre Regler end dem Öret og Versefaldet foreskrive; dog forekomme sjælden to eller flere betonede Stavelser allene, uden at være ledsagede af nogen kort. Det forstaar sig at Maalfyldingen ligesaa lidet her som i Islandsk regnes med i det egentlige Versemaal; det betragtes blot som et Slags Optakt eller Forslag, hvilket man løber over saa hastig som mueligt. I denne Beregning gjælder det ogsaa for Maalfylding, hvad der i den første Linie staar foran den første Bistav. Dette gjælder i det mindste om Indretningen af den Verseart, hvorpaa vi hidtil have set Eksempler, og som kunde synes at være den eneste, der gives i den angelsaksiske Digtekunst. Anvende vi det f. E. paa det sidst anførte Vers, saa finde vi i anden Linie först *hwyder seó* som er Maalfylding, dernæst *sávvul sceal* som udgjör tre Stavelser, hvoraf dog kun to nemlig den første og sidste ere lange, den mellemste (*ul*) er tonelös eller kort, og tjener til at lette Forbindelsen imellem de lange. Den tredie Linie har ingen Maalfylding, men begynder straks med en lang, hvorpaa følger en kort, og derpaa endnu en lang og en kort, denne Linie indeholder altsaa og to lange. Den fjerde har vel ingen egentlig Maalfylding, efterdi her er kun en Bistav, med mindre man ogsaa vil give dette Navn til hvad der i sligt Fald gaar foran den første betonede Stavelse; men ihvorledes man end vilde kalde det, saa höres let at *and* bliver Optakt, og at Verset egentlig först begynder med *ealle þá*, som er en lang med to korte, hvorpaa følger *gásta* en lang og en kort, altsaa har ogsaa denne to lange. Den femte har först þe
for

for, som er Maalfylding, det övrige er beskaffent ligesom den tredie. I den sjette er *æfter* Maalfylding, derpaa følger to lange, hvoraf den sidste er ledsaget med en kort, hvilket ~~er det~~ omvendte af anden Linies Indretning. Den syvende er aldeles indrettet som den tredie. Af alt dette sees at saa ulige som disse Verselinier synes i deres Bygning, saa ere de dog alle afmaalte efter én Regel, nemlig have alle to lange Stavelser, hvormed i det mindste følger en kort foruden Maalfyldingen, som kan findes eller være børte uden Forskjel.

5. §. Foruden Bogstavrimet synes den nordiske Poesi fra Arilds Tid, i det mindste længe før Kristendommens Indførelse, ogsaa at have haft *Linierim* og *Slutningsrim*. Linierimet bestaar deri at tvende Stavelser i en og samme Verslinie have enten baade Selvlyd og derpaa følgende Medlyde tilfælles, hvilket kaldes *Helrim*, eller ulige Selvlyd og blot de paafølgende Medlyde tilfælles, hvilket kaldes *Halvrim*. Slutningsrimet er bekjendt nok, som Hovedmærket i den nyere Poesi, og er atter enten enstavelset (mandligt) eller tostavelset, (kvindeligt). Uagtet intet angelsaksisk Digt med Linierim eller Slutningsrim, saavidt vides, er os opbevaret, er det dog troligt at begge disse Slags Rim fra umindelige Tider have været anvendte af Angelsakserne og de andre germaniske Folkefærd. Hvad Slutningsrimet angaar synes det især afgjort vist; ti angelsaksiske Digtere som Bonifacius † 755; Aldheim † 809, Beda den ærværdige, Alcuin o. fl. have efterladt sig rimede latinske Digte, hvilket forudsætter at denne Versindretning var ældre og almindelig bekjendt paa deres Tid. *Turner* har i sin *History of the Anglosaxons* givet en Udsigt over den angelsaksiske Literaturs, og i et eget Afsnit Poesiens Historie, han tror her at have sporet Rimet lige op til det 4. Hundrebaar; men han har ikke haft noget

Begreb om Bogstavrimet, som er den angelsaksiske Poesis Særkjende, hvilket han endnu anser for uopdaget eller umueligt at opdage; han har saaledes ikke mærket Bogstavrimet i de latinske Digte, han anfører, uagtet det paa mange Steder er saare klart og regelmæssigt; f. E.

*Althelmum nam altissimum
cano atqve clarissimum;
summum satorem solia
sedet qvi per æthralia. &c.*

Bogstavrimet forenes ogsaa med gamle latinske Versearter, f. E. med de adoniske Vers i følgende:

Te homo laudet,	non modo parva
alme creator!	pars qvia mundi est,
pectore, mente,	sed qvia sancte
pacis amore:	solus imago (&c.)

Hvorledes det end forholder sig med Sprog og Mening, saa er Bogstavrimet tydeligt, hvilket viser at det ligesom har været en Nationalsfordring til al Poesi, uden hvilket den skulde tabt sin vante, ejendommelige Klang for Angelsakserne.

Mærkeligt er et eget Slags Bogstavrim, som findes i disse latinske Digte, hvilket ikke sammenrimer to Linier, men giver hver for sig to (eller tre) Rimbogstaver uden Hovedstav, f. E. i Bonifacii Brev:

*Nitharde nunc nigerrima
imi cosmi contagia
temne fauste Tartarea
hæc contra hunc supplicia. (&c.)*

Dog iagttages dette sjælden ret nøje helt igjennem de Stykker, hvor det findes. Denne Indretning af Bogstavrimet, nærmer sig meget til den finske Nationalpoesi, og findes aldrig i den gamle nordiske, undtagen i 3. og 6. Linie af seksliniet Fornyrdalag og i enestaaende Linier af nyere Versearter. Det er maaskje denne Rimarts første Oprindelse, lige-

som det og er den Skikkelse, den sidst har antaget hos dem af de nordiske Folk, hos hvilke den nu er forsvunden, f. E. i en færøisk Vise:

*Ajn eer rujman éav Ujslandi komin,
skriva uj béuk so braja:
néaka héavi ee um héana hojrt
summar kan ee á graja. o:*

*En Rima (Vise) er kommen fra Island hid,
skreven i Bogen hin brede;
noget haver jeg om hende hørt,
noget kan jeg udrede. o. s. v.*

og i en dansk Kjæmpevise om Kong Diderik (Nyerups Udgave. I. 5, 28).

*Först vog han den lede Lindorm,
og saa hendes elleve Unger
dog kunde han ikke af Bjerget komme
for Ædder og Ormetunger.*

Beda har undertiden indrettet sine latinske Hexametre saa, at et Ord i Midten rimer med et i Enden, hvilket synes at være et Slags Fordrejelse eller egen Anvendelse af Linierimet, men i det mindste beviser det de egentlige Rims Ælde og Almindelighed. Dette Slags Rim findes og i de nyere islandske *Rima'r*, f. E.

*Lömb i fríði lætr og kíð
ljónit hreysti-snjalla (o. s. v.) o:
Den i Styrke udmærkede Löve
lader Lam og Kid i Fred. o. s. v.*

Paa Angelsaksisk selv findes som sagt kun lidet af alt dette, i det minste i de hidtil ved Trykken bekjæntgjorte Lævninger; men det syntes ikke desmindre interessant nok til at fortjene at anføres, efterdi man deraf med temmelig Sikkerhed kan slutte til Natsionalpoesiens gamle Beskaffenhed. Til et angelsaksisk Eksempel paa flere af de her anførte Besynderligheder kan ellers tjene den korte Sang i *Chron. Saxonicum* ved Aar 975. den lyder saa:

Her Eádgár gefór
 Angla reccend,
 Vest-seaxena vine
 and Myrcene mundbora:
 cuð væs vide
 geond feala þeóða
 afera Eádmundes
 ofer ganotes lád *).

Cyningas hine vide
 wurðodon síde,
 bugon tó cyninge,
 svá væs him gecynde:
 næs se flota svá rang
 ne se here svá strang,
 þæt on Angelcynne
 æs him gefetede,
 þá hvile te se æpela cyning
 cynestól rehte.

Her er i første Linie kun én Bistav, 3. 4. have hver to Bistave uden Hovedstav og uden Forbindelse; i andet Vers synes at være tydelige *Spor til Rim, man kunde hjælpe paa 3. Linies Rim, ved at læse cyuge for cyninge, men om disse Slutningsrim ere anbragte med Flid eller af en Hændelse er dog usikkert, eftersom de ikke findes i alle Linierne, og hele Stykket synes meget forvansket. Maaskje man isteden for de fire sidste Linier burde læse:

þæt on Angelcyn fuhte
 þá se æpela rohte.

Da hensov Edgejr,
 Anglers Fyrste,
 Vestsaksers Ven,
 Merkers Beskytter:
 bekjendt var vide
 blandt mange Folk
 Edmunds Søn
 over Maagens Vej (Havet).

Konger ham vide
 ærede højt,
 holt sig til Drotten,
 saa var hans Natur:
 Ingen Flaade var saa fiendsk
 ingen Hær saa stærk,
 at i Anglernes Land
 den hentede Bytte,
 saa længe den ædle Konge
 bestyrede Regjeringen.

som paa Engelland fægtede
 da den ædle regjerede.

Men i hvad man end vil dømme om dette Stykke; saa er det af det foregaaende indlysende, at Bogstavrimet er Hovedsagen i Angelsaksernes Poesi, og at de ogsaa have haft Slutningsrim saavel tostavel-

*) Saaledes har jeg forsøgt at bringe Mening i Ordene; Teksten i Chron. Sax. lyder saa: cuð væs þæt vide g. f. p. þæt aferan Eádmund ofer ganetes bað.

set som enstavelse, formodentlig ogsaa Linierim, hvilket dog er mindre sikkert.

www.litlib.com Versearterne.

6. §. De islandske Versearter henføres med rette til tre Hovedklasser efter Rimet og den øvrige Bygning, den første Art Syngesproget, eller maaskje rettere Taleverset isl. *Fornyrðalag*, har blot Bogstavrim, den anden Helteverset *dróttqvæði* har tillige Linierim og et strængere Stavelsemaal; den tredje Folkeverset *rímhenda* tillige Slutningsrim. Men disse Hovedklasser inddeles igjen i mange Underarter, fornemmelig efter de lange Stavelers Antal.

Ogsaa dette kunne vi temmelig trygt anvende paa den angelsaksiske Digtekunst. Vel beklager Hickes at vi ikke kjende Tonefaldet eller Stavelsemaalet i Ang. og ere derfor ikke i Stand til at udfinde Digternes hemmelige Regler for Versebygningen, vi kunne ikke vide, siger han, om heáfodsvima 3: *Hoved-svind* er fem- eller firstavelset; om hleóv-maga þeóv 3: *Bröders, Slægtningers Tjener* er seks- eller firstavelset o. s. v., hvilket dog snarere vilde være Ukyndighed om Udtalen end om Stavelsemaalet: men vi kjende begge Dele tværtimod fuldkommen tilstrækkelig til at kunne opløse Versene, hvorpaa allerede er givet Eksempel. Den som har et levende og klart Begreb om den isl. Udtale, eller blot om den svenske eller danske, kan umulig tvivle om f. E. seolf isl. *sjálfr* (*siálfr* eller *seálfr*) sv. *sjelf*, og eorl isl. *jarl* (*iarl*, *earl*) er enstavelse eller tostavelset, om heáfod isl. *haffuð* sv. *hufvud* d. *Hoved* er tostavelset eller trestavelset o. s. v. eller om Udtalen af Ordene paa e, f. E. brohte 3: sv. og d. *bragte* t. *brachte* o. desl. ja endog uden Bekjendtskab med andre Sprog, synes det som der ikke udfordres meget dyb Granskning til at udfinde, at hine Tvetyde have været udtalte i en Stavelse, hvorvel man endnu kan være uvis om Lyden; samt at (ic) vorhte, (þú) vorhtest o. desl. har været en

Stavelse længre end vorht (*gjort, virket*). Tonefaldet opdages ogsaa saare let ved den ringeste Bekjendtskab med Tysken, eller blot ved at oplæse de ang. Vers, og til disses Aideling endelig har man et fortræffeligt Hjælpemiddel i de gamle Haandskrifter selv, hvor der som allerøftest meget nøjagtig skilles imellem Verslinierne med Punktum. Men saa ringe Opdagelsesaand har Hickers haft, at han, efter at have selv opstillet rigtige Vers i Hundredetal, endnu ikke har kunnet falde paa at adskille to, hvor Punkten af en Hændelse har været glemt, eller maaskje blot utydelig i det gamle Haandskrift. Han lærer os derfor: *carmina consistere ex versibus seu potius versiculis trium, quatuor, quinque, sex, septem, octo & quandoque novem syllabarum, & qui excedunt &c.* Men for den som ikke vil sammensætte eller forfatte angels. Vers, men blot opløse de forhaandenværende, er det let at bestemme Stavelsemaalet saameget som behøves; Hovedstavelsen i ethvert Ord har Tonen (se S. 3. §. 4.); sammensatte Ord, som bestaa af to selvstændige og for sig betydningsfulde Ord, have Tonen paa det første af disse. Efter denne simple Regel skulle vi betragte de enkelte Versearter.

7. §. De ovenfor anførte Vers have alle, svarende til det islandske *Fornyrðalag*, to lange Stavelser i hver Linie, hvormed dog bør følge nogle korte, helst en kort efter hver lang; de komme derfor sædvanlig til at bestaa af fire Stavelser, men det er ikke dette hele Antal som bestemmer Versemaalet; thi de kunne ogsaa bestaa af tre, nemlig naar den ene lange ingen kort har i Følge med sig, og af fem, neml. naar den ene lange har to korte o. s. v. Tager man nu ikke heller Hensyn til Maalfyldingen, som bør atsondres, og ikke bringes med i Beregningen; saa kan man med Hickers faa ud, *at de angels. Vers bestaa af 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 Stavelser og derover*, med andre Ord, kan være saa lange og korte som man behager, det er at

sige have intet Versemaal, og ere altsaa ikke Vers, til hvilket Begreb nödvendig synes at höre en Indretning eller Inddeling af Ord efter Takt og bestemt Maal. Men iagttaget man de anförte Regler, vil man finde at Versemaalet er ligesaa bestemt her som i noget andet Sprog, skjönt efter egne Regler. Disse hidtil anförte Vers, som alle have et lige Antal af lange Stavelser, höre altsaa og alle til en eneste Verseart nemlig Taleverset eller Fornyrdalag; undertiden bestaar en Verslinie af et eneste Ord, f. E. (om Enoch).

nalés deáæ svealt
middangeardes,
svá her men dóð.

han döde ej
den verdslige Död,
som Folk her gjöre.

Her udgjör *middangeardes* en hel Verslinie, og det er fuldkommen rigtigt; ti Ordet indeholder to lange Stavelser *midd* og *geard*, hvormed følger to korte *an* og *es*. Den anden Linie har först til Maalfylding *svá her*, derpaa *men* som indeholder Hovedstaven *m*, og *dóð*, hvilke begge ere lange; den behöver saameget mindre at ledsage disse med nogen kort, som den har en tostavelset Maalfylding foran. Et andet enstavelset Vers om Salomon nemlig:

getimbrede.
tempel gode.

han bygde
Gud et Tempel.

indeholder derimod en Fejl, hvis ikke af en Hændelse et Ord (f. E. heah *höjt*) er bortfaldet; ti *getimbrede* har blot én lang Stavelse nemlig *timb*, som er forlidet, uagtet Linien i det hele har fire Stavelser, hvilket Antal just er det sædvanlige. Dette Antal saavel som Ordenes ere altsaa kun Bisager i Versemaalets rigtige Beregning.

8. §. Vi skulde saaledes være færdige med denne simple og lette Verseart, hvis ikke nogle Lærde i de nyeste Tider havde forsögt af afdele den saa at to Verselinier regnes for én. Jeg henskyder

denne Sag til enhveres Öre og Sands for Poesi, som oplæser f. E. dette Vers i Boethius:

Ealá þú scippend	O; du de klare
scírra tungla,	Stjerner's Skaber,
heofones and eorðan!	Himlens 'og Jordens!
þú on heahsetle	du paa den evige
ecum ricsast;	Trone hersker;
and þú ealne hræfe	og hastelig den hele
heofon ymb hveorfest;	Himmel omdrejer;
and þurh þine hálige miht	og ved din hellige Magt
tunglu genýdest,	twinger Himmellegemerne
þæt hí þe to-hýrað!	at lyde dig.

og nu tænker sig det afdelt saaledes:

Ealá þú scippend scírra tungla,
 heofones and eorðan, (þú on) heahsetle
 ecum ricsast; (and þú) ealne hræfe
 heofon ymb hveorfest; (and þurh þine) hálige miht
 tunglu genýdest, (þæt hí þe) to-hýrað!

Dog maa det, förend Dommen fældes, endnu tillades mig at bemærke at denne Sammenstøbning af hver to Linier strider: 1) imod de skandinaviske Folkes Brug, saa langt som vi kunne spore den tilbage i Tiden og indtil denne Dag, f. E. i Stærkoddens Sange, og i Beskrivelsen i Skalda over dert Verseært, som efter ham har faaet Navn af *Starkað- arlag*, samt i den nu levende Præstes *Sra. Jóns Þorlákssonar* Oversættelse af *Miltons* tabte Paradis, hvoraf 1. og 2. Bøg er trykt i 13. og 14. Bind af det isl. *Lærdómslistafélags* Skrifter; saa og Assessor *Gröndals* Oversættelse af *Popes Temple of Fame*, af hvilke Mænd den ene lever paa den nordligste, den anden paa den sydligste Kant af Island. 2) Imod Angelsaksernes formodentlig endnu ældre Brug, som i mange Haandskrifter omhyggelig adskille Versene ved Punkter, hvorom man kan overtyde sig overalt hos Hicckes, f. E. S. 185.

Æala ču scippend.

Đú on heahsetle.

Scirra tungla.

Ecum ricsast.

Hefones and eorčan.

And ču ealne hræpe. o. s. v.

3) Imod alle Regler for den gamle gotiske Poesi, som lære os at hver to Linier forbindes med Bogstavrim i alle Tilfælde og i alle Versearter, undtagen hvor der efter to sammenhørende kommer en enestaaende: ja imod selve Benævnelsen af Rim-bogstaverne, nemlig at de to i den første Linie kaldes *Bistave (stular)*, og den i den anden, *Hovedstav (höfuđstafir)*, fordi den altid staar foran, altsaa har en mere bestemt Plads, og er lettere at finde; men dette vilde bortfalde og Navnet blive urimeligt, om den flyttedes midt ind i Verset. 4) Imod Ligheden med de andre Versarter, der have længre Linier, men alle samme Indretning af Bogstavrimet, nemlig at hver to Linier ere forbundne med hverandre; vilde man derfor sammenstøbe to Linier til én i de korte Vers, da burde man nødvendig gjøre det samme ved de længere, altsaa f. E. gjøre følgende til én Verselinie:

Almáttugr guđ allra stétta yfirbjóđandi engla ok þjóða:

almægtige Gud over alle Ordener, Englers og Folkes Overherre!

det er at sige 16 lange Stavelser efter den islandske Beregningsmaade. 5) Det strider desuden aabenbare imod den hele gamle nordiske Digtekunstes Aand, der aldrig nogensinde erkjender Versafsnittet (Cæsuren) som findes i de lat. og gr. Hexametre og Pentametre, og derfor aldrig har længre Vers end som svare til 4 Verselede hos Græker og Romere. Ogsaa Maalfyldingen synes meget naturlig at tilføjes foran Hovedstaven, da den som oftest indeholder ubetydelige Bindeord eller Forholdsord, der sammenføje begge Linierne; men at kaste sligt, som ofte kan udgjøre tre eller fire Stavelser, midt ind i Verset, uden at bringe det med i Beregningen af

Versemaalet, skulde blive i høj Grad urimeligt. Se f. E. den 8. Linie i det sidst anførte Vers, hvor Ordene: *and þurh þne* er en Maalfylding, hvilken man efter en Hvildepunkt, naar man begynder en Linie, let kan skikke forud i en lavere og lettere Tone, men som midt i Verset (4. Linie efter den anden Afdeling) synes aldeles at fordærve det hele, da derved komme 5 korte Stavelser sammen, hvoraf de 4 ikke høre med til Versemaalet: og dette er ikke blot et enkelt Tilfælde; men skulde just efter Sammenstøbningsreglen blive det almindelige, da Maalfyldingen egentlig altid har sin Plads foran Hovedstaven, altsaa bestandig skulde komme midt ind i Verset. Ikke at tale om Meningen, som her ved ofte kom til at afbrydes ufuldendt ved Enden af Linien, og derimod til at sluttes midt i Verset, hvilket ogsaa, som vi i det foregaaende have set, er tværtimod den gamle gotiske Digttekunstes Brug, der sjælden slutter en Mening midt i en Verslinie.

9. §. Hickeys tror at denne Verseart skulde findes at være aldeles den samme som de pindariske Vers i Græskén, og at man her skulde finde alle de samme Verslede som i Græskén baa- de de enkelte og sammensatte, hvis man blot kjendte Stavelsemaalet; og man kan ikke nægte at for saavidt som de græske Verselede indbefatter enhver muelig Fordeling af lange og korte Stavelser, skal man let kunne opløse eller afdele ethvert menneskeligt Foredrag i slige Lede; men vil man forsøge at skandere et af de anførte Eksempler eller hvilket som helst andet ang. Vers efter det græske Fodmaal, skal man snart opdage at det har været ligesaa langt fra Skaldens Tanke, som fra Hickeys at afmaale sin lange Fortale efter græsk Versemaal. Et andet Sted sammenligner han det angelsaksiske Tale-vers, ligesom Olafsen det islanske, med de adoniske Vers, og det har virkelig megen Lighed med disse; men at ogsaa denne Sammenligning halter,

vil man let overtøye sig om, ved at læse tre eller fire angels. Verselinier i Sammenhæng; den er vel ogsaa blot foranlediget derved at begge have korte Linier, og begge tvende Hvilepunkter for Røsten, hvilket nødvendigvis ofte maa frembringe Lighed, men i alt øvrigt ere de ogsaa ulige, da de adoniske Vers afmaales efter bestemte Verselede, men Taleverset udfyldes med ligegyldig fordelte korte Stavelser og Maalfyldning.

Langt mere videnskabeligt Værd og Sandhed har uden Tvivl en Bemærkning, som jeg skylder Prof. Fin Magnusen, nemlig at de gotiske Folkefærders Tale-vers synes at ligge til Grund for det græske Hexameter. Det er nemlig bekjendt at Hexametret er de trakiske Folkefærders ældste Natsjernalpoesi ligesom Taleverset de gotiskes, og se vi til Indretningen selv, da er Ligheden i høj Grad paafaldende, og Hexametret synes blot at være en noget (dog saare lidet) inskrænket Afændring af den friere altsaa raaere og troligvis ældre Form, som Taleverset fremviser; til Eksempel vil jeg opstille nogle græske og latinske Hexametre, valgte ganske i flæng, efter Reglerne for Taleverset.

Την μὲν γὰρ
κακοτητα καὶ ἰλαδὸν
ἐστὶν ἔλεσθαι
ῥήϊδιως·
λεῖπῃ μὲν ἄδος
μᾶλα δ' ἐγγυθὶ ναίει,
Τῆς δ' ἀρετῆς
ὀδρωτὰ θεοὶ
προπαροῖσαν ἐθήκασθ
Arma virumque
cano, Troiæ
qui primus ab oris
Italiam

ἀθανάτοισ·
μακρὸς δὲ καὶ ὀρθίος
οἶμος ἐπ' αὐτήν,
καὶ τρηχὺς
τὸ πρῶτον, ἐπὶν δὲ
εἰς ἀκρὸν ἰκῆται·
ῥήϊδι δὲ
ἐπειτα πέλει,
χαλεπὴ περ εὐσοῦα.
fato profugus
Lavinia venit
littora: multum
ille et terris

jactatus et alto,	et bello passus
vi superum,	dum conderet urbem,
sævæ memorem	inferret-que
Junonis, ob iram.	deos Latio,
Multa quoque	genus unde Latinum.

Denne Opløsning frembringer hverken pindariske eller adoniske Vers, men saa fuldkommen det gotiske Talevers, at her i disse 18 Vers af Hesiod og Virgil ikke er en eneste Afvigelse fra eller Fejl mod Taleversets Regler, men alt læses fuldkommen ligesaa flydende efter Syngesprogets som efter Hexametrets Indretning. Man faar her, ligesom i Angels. og Islandsk, nogle Vers paa ét Ord og nogle paa mange, f. Eks. i det græske Linie 4. og 11. og i det lat. Lin. 16. og 3. samt sædvanligvis fire eller fem Stavelser, skjönt ogsaa undertiden 7. 8. f. Eks. i det gr. Lin. 9. og 2. og i det lat. Lin. 18. Dog dette er kun Bisager, men ogsaa disse stemme overens ligesom den væsentlige Bygning. Man har her i hver Linie to lange Stavelser eller Hvilepunkter for Stemmen, hver af dem har sædvanlig en kort undertiden to i Følge med sig, hvilket dog ikke behöves mer end ved én af dem, f. Eks. i den 1. Linie: $\tau\eta\upsilon$ er lang, dermed følger $\mu\epsilon\upsilon$, som her bliver kort, $\gamma\alpha\rho$ har derimod ingen kort i Følge med sig. Lin. 7 er $\tau\eta\varsigma$ lang og har to korte efter sig, det sidste $\tau\eta\varsigma$ derimod ingen; ligesaa den 8. og 10. o. fl. Lin. 6 har til Maalfylding $\mu\alpha\lambda\alpha$ δ' ligesaa har Lin. 14. $\tau\omicron$, og Lin. 15. $\epsilon\iota\varsigma$ til Maalfylding saa og i det lat. her er Lin. 3. $q\upsilon\iota$, Lin. 15. $d\upsilon\mu$ og Lin. 18. $g\epsilon\upsilon\upsilon\varsigma$ Maalfylding; den hele övrige Indretning bliver ogsaa her ligesaa flydende Fornyrdrag, som noget Sted i Edda eller Skjoldungedigtet, hvorimod det trakiske Versemaal aldeles bortfalder. Imidlertid kan dog ikke hele Hesiod og Virgil ligesaa let forvandles til Talevers som disse Steder, undertiden kommer man neml. ved denne Opløsning til at dele Ordene, hvilket stöder meget

i den isl. Digtekunst, men da dette i pindariske Vers og i Korsangene hos Sörgespildigterne ikke er usædvanligt, kan det vel ikke heller her ansees som nogen betydelig Indvending.

Derimod kan dette ikke omvendes, og Taleversene kunne ikke nær saa bekvemt forvandles til Hexametre, hvilket har sin naturlige Grund deri at Hexametret er noget mere indskrænket. Syngesproget kan meget bekvemt antage den Fordeling af lange og korte Stavelser som findes i Hexametret, hvilken just er den sædvanlige, men Hexametret kan ikke tillade alle de Friheder som Syngesproget tager sig, hvor enhver Linie, altsaa og den tredie, uden Forskjel kan slutte med en enestaaende lang Stavelse, eller en lang med en kort efter, eller en lang med to korte, hvilket første og siste Hexametret ikke tillader i Slutningen af dets tredie (sidste) Del, ligesom ej heller den lange Maalfyldning altid kan forenes med Hexametres Fordringer. Ofte intræffer det dog temmelig nøje, f. E. i Völuspaa:

Hljóðs bið ek | allar | hælgar | kindir | meiri ok | minni
mögu | Heimdallar | vild' atek | Valföður | vélfram- | teljak?

*Tier alle hellige Væsener, større og mindre
Heimdals Sønner! vildu at jeg aabenbarer Odins Under?*
og i Skjoldungedigtet 4, 5.

Ve synt | gumcynnes | Geáta- | leóde and | Hige- | láces
heorð ge- | neátas: | væs mín | fæder | fólcum ge- | cyped.

*Vi ere af Göte-folkets Stamme og Hugleiks
lönneðe Folk: min Fader var Hærene bekjendt.*

hvilke ere ganske taalelige Hexametre, hvorimod Bogstavrimet herved forstyrres, ligesom Fødmaalet ved Hexametrenes Forvandling. Uagtet saaledes begge Folkestammer have forandret denne Verseart hver paa sin Maade, synes det dog afgjort at Grundideen deraf er den samme hos begge, og at følgende Poesien ikke mindre end Sproget selv stemmer overens i sit Grundvæsen hos begge.

10. §. At den har været tilfælles for alle gotiske Sprog bevises best ved Eksempler: den neder-rinske

Harmonia evangelica Cottoniana, hvoraf Hickes i sin angels. Sproglære (1. Del. af Thes.) S. 189. og Nyerup i sine *Symbolæ ad Litteraturam Teutonicam* S. 130. anfører Begyndelsen, er helt igjennem forfattet i denne Verseart, f. E.

Manega waron,
the sia iro mód gespon,
that sia bigunnon
word godes reckean.

Mange var der
som Sindet drev
til at begynde
at tolke Guds Ord.

Og et andet Sted, Hickes S. 190. Nyerup S. 143.

Thú bist thie waro (qvæt
waldendes suno Petrus)
libbiandes godes,
the thit liocht giscóp
Crist cuning ewig,
so welliat wi quethan
alla jungron thína,
that thú sis god selbo.

Duerdensande (sagde Peder)
Herskers Sön
den levende Guds,
som skabte dette Lys,
den evige Konge Krist,
saa vil vi sige
alle dine Disiple, (og)
at du er Gud selv.

Til en Pröve af det bambergske Haandskrift af samme Bog, maa tjene fölgende af Docen laante Sted, som indeholder Kristi Svar paa Disiplernes Spörsmaal, naar den yderste Dag skulde komme:

That habad so bidernid (qvæt
drohtin the gódo, he)
jac so hardo farholen
himirikjes fader,
waldand thesaro weroldes;
so that witen ni mag
enig mannisc barn
hvan thjú marje tíð
gewirdid an thesaru weroldi,
ne it ok te waran ni kunnun
godes engilos
thie for imu geginwarde

Det har Herren (sagde han)
den gode saa skjult,
og Himmeriges Fader,
Verdens Behersker
saa fuldkommen dulgt,
at intet Menneske
kan vide det,
naar den herlige Tid
skal komme over Verden,
Ja Guds Engle
véd det ej til visse
skönt de altid ere

simlun sindun; *nærværende for ham;*
 sie itok giseggian ni mugun. *de kunne det ej sige.*

Den samme Indretning findes i de frankiske eller allemanniske Stykker om Hildebrand og Hadebrand, som Brødrene Grimm i Kassel 1812 have udgivet og bearbejdet med saa megen Lærdom. Ikke desmindre har Sammenstøbningen af to Verse-linier til én paa et par Steder hindret dem fra at adskille Maalfyldingen fra Hovedverset, og opdage det rigtige Bogstavrim og Strofafdeling. Men disse gamle germaniske Digte taale dette saameget mindre, som de synes at have længre Maalfylding og hyppigere Verset uvedkommende Indskud, samt mindre regelrette Vers, hvorved man lettere er udsat for at forvildes her end i den angelsaksiske og island-ske Poesi.

11. §. Denne Verseart er og saa udbredt og be-stemt hos Angelsakserne, at jeg ikke har truffet nogen væsentlig Afændring deraf i noget angelsak-sisk Stykke; ikke en Gang det seksliniede Tale-vers, som hos Islænderne er en gammel bestemt, og regelret Afart deraf. Den Afveksling, som Ver-semaalet selv tillader efter sin oprindelige Natur, kan ikke her komme i Betragtning.

12. §. Ikke heller har jeg forefundet noget angelsaksisk Vers i nogen anden tydelig bestemt Verseart, at imidlertid det isl. *dróttqvæði* eller *Heltevers* har været bekjendt og brugeligt hos An-gelsakserne, sluttes af et Sted hos Turner, hvor han beretter at *Æthilvald* foruden Hexametre og Pentametre har efterladt sig et Slags lat. Vers, ikke indrettede efter Fodmaal, men bestaaende af 8 Stavelser i hver Linie, altsaa det isl. Lilielag, hvis Hovedindretning er, at hver Strofe har 8 Li-nier, og hver af disse fire lange Stavelser, som led-sages hver af sin lange, stundum og korte, uden Maalfylding, samt at det sædvanlig har Linierim, hele i den første og halve i den anden af de ved

Rimbogstaver forbundne Linier. Men det vilde ikke lønne Umågen her nøjere at beskrive denne eller de andre Arter af Helteverset, da der formodentlig intet angelsaksisk Eksempel gives paa nogen af dem.

13. §. *Runhenda* eller Folkeverset, bestaar ogsaa sædvanligvis af regelret afmaalte lige lange Linier, med afvekslende lange og korte Stavelser, efter de langes Antal (2, 3, 4) indeles det i flere Arter, kun de korteste have Maalfylding, men alle udmærke sig ved Slutningsrim. At dette har været almindeligt hos Angelsakserne sees klarlig af de ovenanførte latinske Eksempler, men om Læserne ikke ville antage det S. 116 anførte mistænkelige Vers, véd jeg ikke heller herpaa at opvise noget angelsaksisk Eksempel; ti de Steder som Hickeys anfører af Kædmons poetiske Bibelomskrivning, hvor et Par Linier i en hel Bog af klare Talevers hændelsevis komme til at rime sig, bevise lige saa lidt som Rimene hos Virgil eller Horats, og kunne ikke anføres for Alvor af nogen Kjender.

14. §. I det senere Sprog, nemlig den gamle Engelsk, som afløste Angelsaksisken, hvor Bogstavrimet forsvandt, og erstattedes med et Slags ensformigt Fodmaal, fremtræder Slutningsrimet tydeligt, undertiden blot i hveranden Linie, hvorpaa ogsaa hos de andre gamle germaniske og nordiske Folk findes Eksempler. Til en Prøve vil jeg anføre nogle Vers af et gammelt engelsk Digt, hvoraf Hickeys leverer nogle Brudstykker S. 222. Kap. 24. Stedet handler om Guds Egenskaber.

38. He vot hvet ðencheð and hvet dóp
alle qvike vihte,
nis no loverd svich is Crist
ne no king svich is drihte.

39. Hevene and erðe and all ðat is
biloken is on his honde,

he dēð all þæt his ville is
on sea and éc on londe,

40. He vites and vialdes alle ðing,
he iscóp alle sceafte,
he vrohte fisc on ðer sæ
and fogeles on ðar lefte.

41. He is ord abuten orde
and ende abuten ende,
he is æfre on eche stede
vende (ðe) ver ðú vende.

Man har her tillige et Eksempel paa Sproget i Overgangstilstanden, der synes at staa næsten midt imellem den rette gamle Angelsaksisk og den nyere Engelsk, den gamle regelrette Sprogbygning er her meget forstyrret, skjönt ikke aldeles forsvunden.

38. 1. vot *angels.* vát ɔ: *véd.* 2. vihte *angels.* vihta eller vuhta *Fl. af viht, Ting, Væsen isl. vættr.*
3. loverd *angels.* hláford *isl. lávarðr engelsk Lord* ɔ: *Herre; svich angels. svylc eng. such* ɔ: *slig, saadan som.* 4. drihte *for angels. drihten* ɔ: *Herren.*
39. 1. Hevene *for heofon, eng. heaven* ɔ: *Himmel.*
4. éc *for eác ogsaa, and eác* ɔ: *saa og.*
40. 1. vites ɔ: *bestemmer. vialdes for vealdes ell. vylt* ɔ: *styrer.* 2. iscóp *for gescóp* ɔ: *skabte.* 4. lefte *for lyfte Hensf. af lyft Luft.*
41. 1. ord ɔ: *Begyndelse (isl. oddr* ɔ: *Spids).* 3. æfre *for æfre, eng. ever altid. eche for ælcere Hensf. i Hunkj. af ælc enhver, eng. each.*

TILLÆG.

Om Sprogarterne.

1. §. I en sjette Afdeling burde vel handles om Sprogarterne, hvoraf Angelsaksisk ligesom andre Tungemaal uden Tvivl har haft flere; men de ere nu af liden Vigtighed og for længe siden forsvundne, undtagen for saavidt de ere opbevarede i Dokumenter fra forskjellige Egne. Af disse skulde man muligvis, om de ordnedes efter Stederne, kunne gjøre sig Begreb om enhver af de 7 Stammers Dialekter, de have dog troligvis ikke været meget forskellige, da Folket havde saa lang Tid til at sammensmelte til et helt, ogsaa virkelig var forenet til et Kongerige förend Litteraturens fornemste Tidsrum begyndte, og hvad der er forfattet för den Tid er dog troligvis kommet til os i den Form, hvori det senere er afskrevet, og det af Personer som det ikke kunde falde ind at lægge nogen Vægt paa en gammel og aflagt Ordform eller Udtale. I det mindste spores i de paa Tryk udgivne angelsaks. Böger intet som egentlig kan kaldes Sprogart, om man ikke vil give en vakkende Udtale og Retskrivning hos en og samme Forfatter dette Navn, hvilket forekommer mig höjst urigtigt, da man paa den Maade i ethvert gammelt Sprog, især i dets begyndende Dannelse, hos enhver Forfatter skulde faa uendelig mange Sprogarter.

2. §. Vel inddeler Hickeys Angels. i tre Dialekter, den første til de Danskes Indfald i England (337 Aar), den anden til Normannernes Erobring af

Landet (274 Aar), den tredie til Henrik 2. Men det falder let i Øjnene at dette er Tidsrum i Sprogets Historie ikke Sprogarter. Af det første haves heller intet sikkert uden et Brudstykke hos Beda af Kædmons Bibel-omskrivning, hvilket dog aldeles ikke skiller sig fra Sproget under Knud den store. Hickeys anfører vel endnu den cottonske *Harmonia evangelica* paa Vers, men den er affattet, paa Nedderrinsk og ikke paa Angelsaksisk, hvorom enhver kan overtøye sig af de S. 126 anførte Eksempler; og det er ubegribeligt at Hickeys, har kunnet anføre den her, uagtet han S. 189, hvor han har indrykket store Stykker af den til Prøve paa Versebygningen, dog uden at opstille dem som Vers, udtrykkelig kalder den frankisk. *Eodem genere carminis*, siger han, *etiam usus est Germanorum quisquis ille fuit, qui Francice composuit harmoniam illam & evangeliorum, quæ Liber Canuti inscribitur in bibl. Cottoniana o. s. v.* Til det andet Tidsrum, som han kalder *dialectus danosaxonica*, henfører han isærto interlinierede Haandskrifter af Evangelisterne, hvoraf det ene kaldes *det rushworthske* og det anden *det cottonske*. Men det er besynderligt at han ikke har mærket Modsigelsen mod sig selv, naar han skildrer denne Sprogart som barbarisk og i høj Grad fordærvet, uagtet hele den angelsaksiske Litteratur indfalder i samme Tidsrum. Sagen er, han mener ikke som han siger det *dansk-saksiske* historiske Tidsrum, men blot den *nortumberlandske Sprogart*, som troligvis har været blandet og forstyrret nok, efterdi Nortumberland ofte stod under nordiske Fyrster, og næsten halv var bebyggt af Nordboer. Det tredie Tidsrum, som han atter inddeler i to Dele *det normann-saksiske* og *det halv-saksiske*, ligger uden for Sprogets Grændser; ti det indtraf da Sproget opløstes og omdannedes til Engelsk.

5. §. Uagtet man saaledes ingenlunde kan være enig med Hickeys i Bestemmelsen af de angel-

saksiske Sprogarter, have dog virkelig de Eksempler, han anfører af de to nysomtalte Haandskrifter, saa mange og betydelige Afvigelser fra Angelsaks, at man med Rette kunde antage det for en egen Sprogart, som man kunde kalde *den nortumberlandske*. Her forekommer ofte *œ*, f. E. nellap ge dæme *I skulle ikke dømme*, for *déman*. Her endes Gjern. ofte paa *æ* eller *e*, ligesom *n* ogsaa bortfalder i den simplere Hovedart af Navneordene og i den bestemte Form af Till., o. desl. saasom: þá ælmessa for ælmessan af seó ælmesse *Almisse*; ðone stranga for þone strangan af strang *stærk*; þæs ilca godspelleres for ilcan *den samme Evangelistes*; habba for habban *have*; buta for butan *foruden*. I Fl:s Ejef. findes ofte Endelsen *-ana*, hvilket synes at være det isl. *-anna*, og at udtrykke Artiklen, som ellers ikke i dette Sprog hænges bag ved Navneord, f. E. ne gepencas fif hláfana for: ge ne gepenceað þæra fif hláfa *I tænke ej paa de 5 Brød*. *s* sættes ofte i steden for *ð* (eller *þ*) i Gjerningsordenes Endelser saasom ve habbas for habbað *vi have*; and mid þý ge him (hine) findas, seggas me og naar *I finder ham, saa siger mig det*; hvæt sæcas ge hvad söge *I, lede I efter*? Heraf sees tillige at Forskjellen imellem *að* og *e* i Flert., nemlig at *e* bruges naar det personlige Stedord følger umiddelbar efter; er her forsvunden. Gecennea sunu for gecenð *hun skal føde en Søn*. Dærne hrust ne éc mohpe (moðpe) gespilles *hvor hverken Rust ej heller Møl fordærver (den)*. Ogsaa den anden Pers. faar ofte *s* for *st*, saasom: þú gesohtes du sögte, hvær vunas eller byesto? *hvor bor du?* Den første Pers. endes i 1. Böjn. 1. Kl. paa *a* (for *ige*) ligesom i Islandsk, f. E. ic fulva iuih jeg döber eder; men i de andre Klasser endes den ofte paa *o* og *u*, f. E. ic send o jeg sender; ic cveþu jeg siger; ic avecco jeg opvækker; hvilket dog synes at være en Lævning

fra de gamle germaniske Sprog, af Angelsakserne selv flyttet med til Landet, da det er en Overensstemmelse med de lettiske og frygiske Sprog, som Nordboerne ikke have bevaret, *o* findes og ofte for *e* i andre Endelser, især i Hunkjønnsord, f. E. *pære* yldo for yld af yld *Alder*, *Ælde*, *Old*. Desuden findes i denne Sprogart Selvlydene ofte forvekslede og Sprogets Bøjning og Indretning ofte forsømt; dog ikke nær saa ofte som Hickeys angiver, f. E. naar han S. 100. vil bevise hvor barbarisk den er til at forstyrre Ordenes Kjøn og Forholdsformer, anfører han: *ðý leas ðú viðspurne tó stáne fót þinne, at du ikke skal støde din Fod mod (en) Sten*, og tilføjer: *ubi fót þinne pro fót þin: masculinum scilicet pro neutro*. Dette viser tvertimod at Sprogarten er temmelig regelret, men røber tillige en Ukyndighed hos Forfatteren i Angels. og alle de andre gotiske Sprog, som synes utilgivelig i et Værk, der indeholder en mæsogotisk, frankisk, angelsaksisk og islandsk Sproglære. I alle got. Sprog er nemlig *Fod* ligesom i Angels. af Hankjønnet (saaog *pes*, *πους*), og hele Stedet her i alle Maader grammatikalsk rigtigt, ligesaa vel som den rette angels. Oversættelse, hvor det heder: *pø læs pø þin fót æt stáne ætsporne*. Hele Forskjellen er at *fót* staar i Nævneformen her, men i Gjentstf. i den anden Oversættelse, efterdi Sætningen har der en anden Vending. Det næste Eksempel, han anfører, er uden Tvivl ogsaa fejlagtigt, det lyder saa: *fore ansióinne þin for dit Aasyn*. Her tager han *þin* for Intetkjønnet ligesom i nys anførte Sted; da dog Endelsen *e* i *ansióinne* viser at Oversætteren rigtig har böjet dette som Hunkjønnsord, og altsaa blot brugt *þin* her som Ejeform af *þú* uforandret, hvilket og forefindes i andre gotiske Sprog. Men at rette alle deslige Fejltagelser, skulde blive for vidtløftigt her, og at beskrive denne Sprogart nøjere efter Hickeys, saa længe intet derpaa er udgivet ved Trykken, skulde

blive lidet frugtbringende; men ønskeligt havde det vist nok været, om Hicckes isteden for den utilfredsstillende Beskrivelse derover paa 6 Blade i Folio, havde givet os nogle betydelige og sammenhængende Prøver paa denne Sprogart af Angels., som er den eneste vi med rette kunne antage.

Imidlertid gjenfinder man ogsaa i de renere angels. Stykker hist og her en Del af de Egenheder, som udmærke denne Sprogart, saasom *a* for *an*, og *o* for *e* i Endelserne, samt *eo* for *y*, og *e* for *eo*, *ea* inde i Ordene, hvilket formodentlig har sin Grund i Afskrivernes Sprogart, og skulde, om dette Sprog nogensinde blev en Gjenstand for Kritikken, muligvis kunne lede til at bestemme Tid og Sted, hvor Haandskrifterne ere skrevne. Nogle af disse Egenheder ere tilfælles med Frisisk og Nederrinsk, altsaa uden Tvivl medbragte af den engelske Stamme, som indtog Nortumberland, og kunne ikke tilskrives Nordboerne, i hvis Sprog de ikke findes; men tjene meget mere til at bevise at Anglerne vare af ram germanisk og ingenhunde af skandinavisk Herkomst.

---

www.libtool.com.cn

K o r t

ANGELSAKSISK LÆSEBOG.

---

www.libtool.com.cn

DET NY TESTAMENT.

Quatuor D. N. Jesu Christi Evangeliorum versiones perantiquæ duæ, Gothica scil. & Anglosaxonica & c. opera Fr. Junii & Th. Mareschalli. Dordrechtii 1665.

(MATTH. 5, 45.)

Ge gehýrdon þæt gecveden væs: lufa þinne nextan, and hata þinne feond; sóþlice ic secge eov: lufiað eovre fynd, and dóð vel þám þe eov yfel dóð, and gebiddað for eovre ehteras and tælendum ¹⁾ eov; þæt ge sin eovres fæder ²⁾ bearn, þe on heofonum ys, se-ðe deð þæt his sunne up-a-springð ofer þá góðan and ofer þá yfelan, and he læt rínan ofer þá rihtvísan and ofer þá unrihtvísan. Gif ge sóðlice þá lufiað, þe eov lufiað, hvylce mede habbað ge ³⁾? hú ne dóð mánfulle svá? And gif ge þæt án dóð, þæt ge eovre gebróðra vylcumiað, hvæt dó ge máre? hú ne dóð hæþene svá? Eornustlice ⁴⁾ beoð fulfremede, svá eovver heofonlica fæder is fulfremed.

Begýmað þæt ge ne dón ⁵⁾ eovre rihtvísnesse beforan mannum, þæt ge sýn geherede ⁶⁾ fram him, elles næbbe ge ⁷⁾ mede ⁸⁾ mid eovrum fæder, þe on

1) Rettere tælendan med underforstaet Artikel þá; ti for styrer ikke Hensf. i denne Bemærkelse, hvilket og sees paa ehteras Forfølgere. 2) Staar her i Ejef. se S. 29. 3) Rettere hadde ge; ti Flertals-formen af Gjærnings-ordene paa e brugos altid naar det personlige Stedord staa bagefter. 4) o: altsaa, derfor. 5) Fl. af den bet. Nut. 6) Lid. Tilf. af herian berømme. 7) 2. P. i Fl. af nabban ikke have. 8) Gjenstf. i Enkt. af seó med Lön-nen (t, die Miethe).

heofenum ys. Eornustlice þonne þú þíne ælmeſſan sylle, ne bláve man byman ¹⁾ beforan ðe, svá liceteras ²⁾ dóð on gesomnungum and on vycum ³⁾, þæt hý sín gearvurþode fram mannum; sóð ic eóv secge hig onfengon hýra mede. Sóðlice ⁴⁾ þonne þú þíne ælnessan dó ⁵⁾, nyte ⁶⁾ þín vynstre hvæt dó þín svyþre; þæt þín ælmesse sý on diglum, and þín fæder hit agylt ⁷⁾ þe, se-þe gesýhð on dihlum.

And þonne ge eóv gebiddon ⁸⁾, ne beó ge svylce liceteras, þá lufiad þæt hig gebiddon hí standende on gesomnungum and on strætahyrnum, þæt men hig geseón; sóð ic secge eóv ⁹⁾, hí onfengon hýra mede. Ðú sóðlice, þonne þú þe gebidde, gang into þínum bedclyfan ¹⁰⁾ and, þínre dura belocenre, bide þínne fæder on dihlum; and þín fæder, þe gesýhð on diglum, he hyt agylt þe. Sóðlice þonne ge eóv gebiddon, nellen ¹¹⁾ ge sprecaþ fela svá hæþene, hig vénað þæt hig sýn gehýrede on hýra menigfealdan spræce, nellen ge eornostlice him geſeþlæcan ¹²⁾; sóðlice eóver fæder vát hvæt eóv þearf ¹³⁾ ys, ær þám þe ge hine biddað. Eornustlice gebiddað eóv þus. Fæder úre! þú þe cart on heofenum, sí þín nama gehálgod: tó-becume þín ríce: gevrðe þín villa on eorþan, svá svá on heofenum: úrne dæghvamlícan hláf syle us tó dæg: and forgyf us úre gyltas, svá svá ve forgifað úrum gyltendum: and ne gelæd ¹⁴⁾

-
- 1) Trompet. 2) Hyklere. 3) H, i Fl. af vyc, vic Gade (isl. vík, lat. vicus). 4) men, lat. verum. 5) 2. P. i den bet. Nut. af dón. 6) 3. P. i den bet. Nut. af nytan ikke vide. 7) Skal betale (se S. 73). 8) Fl. af den bet. Nut. af ic me gebidde jeg forretter min Andagt. 9) 3: jeg forsikrer eder (isl. eg segi yðr satt). 10) Hensf. af bedclyfa Sængekammer (clyfa 3: isl. klefi lat. conclave). 11) 2. P. i Fl. af den bet. Nut. for nyllou af nyllan ikke ville. 12) 3: ligne, esterligne. 13) Sy-nes at være et Till. i Int. (Isl. þarft 3:) fornödent, men rettere var maaskje: hvæs eóv þearf is; da þearf blev Navneord (isl. þörf Tarv, Behov). 14) Min Gisning for gelædde, som er Datid.

þú us on costnunge, ac alýs us of yfele. Sódlice ¹⁾.
 Vitodlice ²⁾ gif ge forgifað mannum hýra synna;
 þonne forgyfð ~~we~~ ~~eóver~~ ~~ilse~~ ~~cheofenlica~~ fæder eóv eóvre
 gyltas: gif ge sódlice ne forgyfað mannum, ne eóver
 fæder ne forgyfð eóv eóvre synna.

AF KONG ALFREDS BOETHIUS.

1. On þære tide þe ³⁾ Gotan of Sciððiumægþe viþ
 Romanaríce gevin ⁴⁾ up-a-hófon, and mid heóra
 cyningum ⁵⁾, Rædgota and Eallerica væron hátne,
 Romanaburh a-bræcon, and eall Italiaríce, þæt is be-
 tvux þám mæntum and Sicilia ðam eálonde, in an-
 vald gerehton ⁶⁾. And þá æfter þám foresprecenau
 cyningum ðeódric feng tó þám ilcan ríce, se ðeód-
 ric væs Amulinga, he væs cristen, þeah he on þám
 arrianiscan gedvolan ⁷⁾ ðurhvunode. He géhet Ro-
 manum his freondscipe, svá þæt hí mostan heóra
 ealdrihta vyrðe beón ⁸⁾; ac he þá gehát sviðe yfele
 gelæste, and sviðe vráþe ⁹⁾ geendode mid manegum
 máne ¹⁰⁾. Þæt væs tó-eácan oþrum unarímedum ¹¹⁾
 yslum þæt he Jóhannes þone papan het ofsleán. Ðá
 væs sum constil, þæt ve heretoha ¹²⁾ hátaþ, Boetius
 væs hátan, se væs in bók-cræftum and on voruld-
 þeavum ¹³⁾ se rihtvísesta; se þá ongeat ¹⁴⁾ þá ma-

1) Sandelig o: amen. 2) o: eftérdi, ti. 3) Artiklen, t. die.

4) o: Krig. 5) Her underforstaaes det henf. Stedord þe.

6) Datidsf. af gereccan sige, bestemme, befaeste. 7) Ged-

vola o: Vildfarelse. 8) Efter Ordene: blive værd deres

gamle Rettigheder o: beholde deres Privilegier. 9) Ulyk-

keligen. 10) Mæn, Skade, Ulykke. 11) Utallige; H.

i Fl. af unarímed. 12) N. for Gjenstf. ved de Gjern.

som betyde at kalde, benævne. 13) Þeav o: Skik, Sæd.

14) Dat. af ongitan indse, forstaa.

nigfældan yfel, þe se cyning Æóðric viþ þám cri-
stenandóme and viþ þám romaniscum vitum ¹⁾ dy-
de; he þá gemunde þára éþnessa ²⁾ and þára caldrihta,
ðe hi under þám cásere hæfdon heóra eald-hlá-
fordum: ðá ongan he smeágan and leornigan ³⁾ on
him selfum, hú he þæt rice þám unrihtvisan cynin-
ge a-ferran ⁴⁾ mihte, and on riht-geleaf-fulra and on
rihtvisra anvald gebringan; sende þá digellice ⁵⁾ ærend-
gevritu tó þám cásere tó Constantinopolim (þær is
Creca heah-burh, and heóra cyne-stól), for-þám se
cásere væs heóra eald-hláford-cynnes, bædon ⁶⁾ hine
þæt he him tó heóra ealdrihtum gefultumede ⁷⁾. Ðá
þæt ongeat se væl-hreóva ⁸⁾ cyning Æóðric, ðá het
he hine gebringan on carcerne, and þær inne belú-
can. Ðá hit ðá gelomp þæt se árvyrða þær ⁹⁾ on
svá micelre nearonesse ¹⁰⁾ becom, þá væs he svá
micle sviðor on his móde gedrefed, svá his mód ær
sviðor tó þám voruld-sælpum gevunod væs, and he
ðá nánre frófre be-innan þám carcerne ne gemunde,
ac he gefeoll nivol of dúne on þá flór ¹¹⁾, and hine
a-strehte sviðe unrót and ormód, hine selþne ongan
vépan ¹²⁾, and þus singende cvæþ:

2. Ðá lióð, þe ic vrecea geó lustbærlice song,
ic sceal nú heofiende ¹³⁾ singan, and mid sviðe un-
geradum vordum gesettan, þeah ic geó hvílum ge-
coplice funde ¹⁴⁾; ac ic nú vépende and gisciende ¹⁵⁾
of geradra vorda misfó. Me a-blendan þas ungetreó-

1) Vita o: Vismand, Hövding. 2) E. i Fl. af éþness o:
Lethed, Frihed. 3) Undersøge og betragte. 4) Bortfjer-
ne, fratage isl. firra. 5) Hemmeligen. 6) o: De bade,
nl. Boeth. og de övrige som havde Del i Anslaget. Her
er Subjektet forandret, som sædvanligt i Isl. 7) Bet. Dat.
af gefultumian hjælpe. 8) Den grusomme. 9) Min
Gisning for væs, som ikke kan forenes med Dat. be-
com. 10) Nearones Trængsel af near o trang. 11) Men
han faldt næsgrus ned paa Gulvet (Jorden). 12) Begræde.
13) Klagende, af heofian. 14) skjönt jeg tilforn under-
tiden sandt (paa) velvagle (Udtryk). 15) Hulkende, af
giscian.

van voruld-sælþa, and me forletan ¹⁾ svá blindne on þis dimme hol; ðá bereáfodon (me) ælcere lust-bærnesse ²⁾; þá ðá ic him æfre betst trávode, ðá vendon hi me heóra bæc tó, and me mid ealle fromgevitán ³⁾. Tó hvon sceoldan, lá! míne friend seggan þæt ic gesselig moð ⁴⁾ være? Hú mæg se beón gesælig, se-ðe on ðám gesælþum ðurhvunian ne mot?

3. Ðá ic þá ðis leóp, cvæð Boetius, geomriende ⁵⁾ a-sungen hæfde, ðá com ðær gán in tó me heofencund Vísdom, and þæt mín murnende ⁶⁾ mód mid his vordum gegrette ⁷⁾; and þus cvæþ. Hú ne eart þú se mon, þe on minre scóle være aféd and gelæred? ac hvónon vurde þú mid þissum voruld-sorgum þus sviþe gesvenced ⁸⁾? buton ic vát þæt þú hæfst ðára væpna tó hraþe forgiten ⁹⁾, ðe ic þe ær sealde. Ðá clipode ¹⁰⁾ se Vísdom and cvæþ: Gevitap nú, a-virgede ¹¹⁾ voruld-sorga! of mínes þegenes móde! for-þám ge sind þá mæstan sceapan ¹²⁾. Lætap hine eft-hveorfan ¹³⁾ tó mínum lárum! Ðá eode se Vísdom near, cvæþ Boetius, mínum hreóvsíendan ¹⁴⁾ geþohte, and hit svá niovol hvæt-hvegu upa-rærde, a-drigde ¹⁵⁾ þá mínes Módes eágan, and hit fran blípum vordum, hvæþer ¹⁶⁾ hit on-cneóve his fóstormóðor? Mid-þám-þe ðá þæt mód viþ his bevende; ðá gecneóv hit sviðe sveotele ¹⁷⁾ his ágne móðor, þæt væs se Vísdom, þe hit lange ær týde ¹⁸⁾

-
- 1) Forlode, have forladd. 2) Bereáfian (beröve) styrer Personer i Gjenstf. og Tingen i Ejef. 3) Flert. af Dat. gevát af gevítan overgive. 4) o; Man en Mand. 5) Geomrian sukke, klage. 6) Murnan sørge, eng. to mourn. 7) Grétan hilse, t. grüssen. 8) Svencan plage, undertrykke. 9) Forgitan (glemme) styrer Ejef. tó hraþe for snart, isl. of hraðliga. 10) Clvpian raabe, tale. 11) Virigan forbande. 12) Sceapa Rö-ver, Misdæder. 13) Eft (tilbage, atter) maa ikke blandes med æfter efter. 14) Hreóvsian angre, klage. 15) a-drigan aftörre, eng. to dry (up). 16) Om, isl. hvárt. 17) Tydeltgen. 18) Týan undervise, (isl. tjóa, tjá vise, fremsætte.

and lærde, ac hit ongeat his lāre sviþe to-torene and sviþe to-brocene mid dysigra ¹⁾ hondum, and hine þá fram hú þæt gevurde. Ða andsvyrde se Vísdom him and sæde, þæt his gingran ²⁾ hæfdon hine svá to-torene, þær þær hi tlohodon ³⁾, þæt hi hine ealne habban sceoldon, ac hí gegaderiað monifeald dysig ⁴⁾ on þære fortruvunge and on þám gilpe ⁵⁾, butan heóra hvelc ⁶⁾ eft to hyre bóte gecirre,

AF ABBED ALFRIKS UDSIGT

over

DET GAMLE TESTAMENT.

A Saxon Treatise concerning the old and new Testament, written about the time of King Edgár 700 years ago &c. And herevnto is added a second edition of A Testimonie of Antiquity (with an Anglosaxon sermon on Easterday) London 1623.

Se ælmihtiga scippend gesvutelode hine sylfne þurh þá micelan veorc, ðe he gevorhte æt fruman ⁷⁾, and volde þæt þá gesceafta gesávon his mærða ⁸⁾, and on vuldre ⁹⁾ mid him vunodon on ecnisse, on his underþeódnisse him æfre gehýrsume; for-ðám-þe hit ys sviþe vólic ¹⁰⁾ þæt þá gevorhtan gesceafta þám ne beó gehýrsume, þe hi gesceóp and gevorhte. Næs ¹¹⁾ þeós voruld æt fruman, ac hí ¹²⁾ gevorhte god silf, se-þe æfre þurlivunode buton ælcum anginne on his miclan vuldre and on his mægen-þrym-

- 1) Dummes or Daarers. 2) Yngre, af geong ung. 3) tlohian indbilde sig. 4) Daarskab. 5) Gilp Praleri, Indbildning. 6) Med mindre nogen af dem. 7) I Begyndelsen. 8) Herligheder, (ial. mærð). 9) Vuldor Ære, Glands. 10) Skjændigt, grueligt. 11) Var ikke, for ne væs. 12) Hende, den, Gjenstf. af heó hun.

nisse ¹⁾ eall svá mihtig svá he nú ys, and eall svá micel on his leohte, for-ðan-ðe he ys sóð leoht and líf and sóðfæstnisse ²⁾; And se ræd ³⁾ væs æfre on his rædfæstum geþance, þæt he vyrcan volde þá vunderlican gesceafta, be-ðan-ðe he volde þurh his miclan visdóm þá gesceafta gescippan, and þurh his sóðan lufe hig lífæstan on þám life þe hí habbað.

Her is seó hálige þrinnis on þisum þrim mannum (eller hádum ⁴⁾): se ælmihtiga fæder, of nánum oðrum gecumen, and se micla visdóm, of þám vísan fæder æfre (of him ánum butan anginne) acenned ⁵⁾, se-þe us alýsde of úrum þeóvte syððan mid þære menniscnisse, þe he of Marian genam. Nú is heóra begra lufu him gemæne: þæt is se hálga gást, þe ealle þing geliffæst, svá micel and svá mihtig þæt he mid his gift ealle þá englas on-lyht ⁶⁾, þe eardiað ⁷⁾ on heofenum; and ealra manna heortan, þe on middan-earde ⁸⁾ libbað, þá þe rihtlice gelýfað ⁹⁾ on þone lyfigendan god; and ealra manna synnan sóðlice forgifð, þám-þe heóra synna silf-villes behreóvsiað, and nis ¹⁰⁾ nán forgifenis butan þurh his gife ¹¹⁾. And he spræc þurh vitegan ¹²⁾, þe vitegaden ymbe Crist; for-þám-þe he ys se villa and vitodlice lufu þæs fæder and þæs suna, svá svá ve sædon ær. Seófon-fealde gifa he gifð man-cynne, git be ðám ¹³⁾ ic avrát ær on sumum oðrum gevrite on engliscre spræce, svá svá Isaias se vitega hit on béc sette on his vitegunge.

Se ælmihtiga scippend ðá ðá he englas gesceóp, þá gevorhte he þurh his visdóm tyn engla verod ¹⁴⁾ on þám forman dæge on micelre lægernisse, fela þú-

1) Mægen þry mnis Majestat. 2) Kanskje retttere on sóðfæstnisse i Sandhed. 3) Anslag, Plan, isl. ráð. 4) Personer. 5) A-cennan fæde, avle. 6) Oplyser. 7) Eardian bo. 8) Middaneard Verden, Jorden, isl. digt. Miðgarðr. 9) Gelyfan tro, t. glauben, eng. believe, 10) Er ikke, for ne is. 11) Gifu Gave, Naade. 12) Vitega en Profet. 13) Dog derom, 14) Skarer.

senda on ðám frumsceafte, þæt hí on his vuldre hine vurðedom ¹⁾, ealle lichamleáse, leohte and strange ²⁾ buton eallum synnum on gesælpe libbende; svá vlitiges ³⁾ *wealdendes svá ve* seogan ne mágon, and nán yfel ðing næs on ðám englum ðá git, ne nán yfel ne com þurh godes gesceapennisse, for-ðán-ðe he sylf ys eall-gód, and ælc gód cymð of him. And þá englas þá vunodon on þám vuldre mid gode; hvæt ⁴⁾ þá binnan six dagum, þe se sóða god þá gesceafta gesceóp, þe he gescippan volde, gesceávode se áa engel, þe þær ænlicost ⁵⁾ væs, hú fæger he silf væs, and hú scinende on vuldre, and cunnode ⁶⁾ his mihte, þæt he mihtig væs gesceapen, and him vel gelicode his vurðfulniss þá, se hátte Lucifer, þæt ys *leoht-berend*, for þære miclan beorhtnisse ⁷⁾ his mæran hives ⁸⁾. Ðá ðuhte him tó huxlic ⁹⁾ þæt he hýran sceolde ænigum hláforde, þá he svá ænlic væs, and nolde vurþian þene þe hine gevorhte, and him ðancian æfre ðæs þe he him forgeaf, and beón him underðeódd þæs þe sviðor geornlice for þære miclan mærdæ þe he hine gemæðegode ¹⁰⁾. He nolde ðá habban his scippend him to hláforde, ne he nolde þurhvunian on þære sóðfæstnisse, þæs sóðfæstan godes sunu, þe hine gesceóp fægerne;

ac volde mid riccetera ¹¹⁾ and nam him gegadan ¹²⁾
 him rice gevinnan,   ongean godes villan,
 and þurh móðignisse   tó his unræde
 hine macian tó gode: on eornost gefæstnod ¹³⁾

Ðá

- 1) Vurðian dyrke, ogsaa veorðian af veorð Værd, heraf veorðscipe Dyrkelse, eng. worship. 2) Stærke. 3) Vlitig skjön, dejlig. 4) Et Overgangsord i Fortællinger, ligesom isl. nema, o: men, kan jeg tro, skal jeg sige os, o. desl. 5) ænlic udmærket. 6) Cunnian forsøge, prøve, mærke. 7) Beorhtnis Klarhed. 8) Af hans herlige Ansigtssfarve; hiv sv, hy, eng. hue. 9) daarlígt, uværdigt. 10) Havde skjænket. 11) med Magt og Vold. 12) Gegada Tilhænger, sammensvoren, sv. gadda sig tillsammans sammensværges sig. 13) Fast besluttet til sin Udaad, til sin daarlíge Plan; unræd isl. óráð o: Uraad.

Ðá næfðe ¹⁾ he nán setl, hvær he sittan mihte, for-ðán-ðe nán heofon nolde ²⁾ hine a-beran, ne nán rice næs, þe his mihte beón ongean godes villan, þe gevorhte calle ðinc. Ðá afunde ³⁾ se módiga hvilce his mihta veron, þá þá his fét ne mihton fur-ðon ⁴⁾ ahvar ⁵⁾ standan, ac he feoll ðá adún tó deofle avend, and ealle his gegadan of ðám godes-hircde into Helle-vite be heóra gevirhtum ⁶⁾.

AF SAMMES UDSIGT OVER DET NY TESTAMENT.

Ðá æfter sumum fyrste férde ⁷⁾ se apostol, svá svá he gelaðod væs þurh þá geleáffullan, tó gehendum ⁸⁾ burgum, bodigende geleáfan, . . . He becom þá tó ánre byrig, svá svá he gebeden væs, gehende Ephesan, and þær biseop gehádode ⁹⁾, and þa circlican þeavas him-sylf þær getæhte ¹⁰⁾ þam gehádodum preostum, ðe he þær gelogode ¹¹⁾, and mid micelre mærpæ þæt mennisc þær lærde tó godes geleáfan mid glædre heortan. Ðá geseah Jóhannes sumne cniht ¹²⁾ on þám fólce iunglicre ylde and ænlices hives; stranglic on væstme and venlic ¹³⁾ on nebbe, sviðe glæd on móde and on angite ¹⁴⁾ caf, and begann tó lufiænne on his liðum ¹⁵⁾ þeavum þone

19

-
- 1) Havde ikke. 2) Vilde ikke. 3) For offand, eng. he found. 4) Ne fur-ðon ikke en Gang. 5) Nogensteds. 6) Efter deres Gjerninger. Dette Stykke fra Verset af synes vel og at være Vers, men er mueligvis forstyrret af en Afskriver, saa at Bogstavrimet ikke bliver rigtigt overalt. 7) Rejste, Datid. af féran. 8) Gehende nærliggende. 9) Gehádian indsætte, indvie. 10) Tæcan lære, eng. teach; þeavas Sæder, Skikke; gelogian ansætte. 11) En Dreng, en ung Person. 12) Væstm Legemsbygning, venlic eller vynlic smuk, vakker. 13) For anginne, efter den eug. Oversættelse understanding. Caf skarp, hurtig.

iungan cniht, þæt he hine Criste gestrýnde ¹⁾. Ðá beseah Jóhannes svá upp tó þám bisceope, þe þá ni-
van væs geháðod, and him þus tó-cvæð: vite þú, lá
bisceop! þæt ic ville þæt þú hæbbe þisne iungan
man mid þe on þínre lare æt hám, and ic hine þe
befæste ²⁾ mid heálicre gecneordnisse ³⁾ on Cristes
gevitnyse and þissere gelaðunge ⁴⁾. Hwæt þá se bi-
sceop bliðelice underfeng þone foresædan cniht, and
sæde þæt he volde his gýmene habban mid georn-
fulnyse, svá he him bebeád, on his vununge mid
him ⁵⁾. Jóhannes þá eft geedleahte ⁶⁾ his vord, and
gelome ⁷⁾ bebeád þám bisceope mid hæsum ⁸⁾, þæt
he þone iungan cniht gevissian ⁹⁾ sceolde tó ðám
hálgan geleáfan, and he hám þá gevende eft tó Efe-
san-byrig tó his bisceopstóle.

Se bisceop ðá underfeng, svá svá him beboden
væs, þone iungan cniht, and him Cristes lare dæg-
hvamlice tæhte, and hine deórvurðlice heold, oð ðæt
he hine gefullode, mid fullum trúvan þæt he geleáfull
være, and he vunode svá mid him on árvurðnyse ¹⁰⁾,
oð þæt se bisceop hine let faran be his villan, vénen-
de ¹¹⁾ þæt he sceolde on godes gife þurhvunian on
gástlicum þeavum. He geseah þá sóna, þæt he his
sylfes geveold ¹²⁾, on ungeripedum ¹³⁾ freóðóme and
unstæððigum þeavum, and begann þá tó lufiænne
leahtras ¹⁴⁾ tó sviðe and fela unðeávas mid his efen-
ealdum cnihtum, þe unrædlice férdon on heóra ide-
lum lustum, on gevemmednyssum and vóclicum ge-
bærum ¹⁵⁾. He and his geferan ¹⁶⁾ þá begunnon tó

-
- 1) Gestrýnan avle, erhverve, vinde. 2) Befæstan betro;
overdrage. 3) Gecneordnis Ombu. 4) Menigheds. 5) Hos-
sig i síf Hus. 6) Ge-ed-læcan gjentage. 7) Ofte.
8) Befalinger Begjeringer, Hensf. i Fl. 9) anvise, un-
dervise, opdrage. 10) ár-vurðnys Ære og Agtelse.
11) Dette har jeg sat isteden for ville vénde. 12) Ge-
vealdan styre med Ejef. 3: at han var sin egen Herré.
13) Ungeriped, umoden (Frihed). 14) Laster. 15) Ge-
vemmednys Fordærvelse og skammelig Opførsel.
16) Gefera Selskabsbroder,

lufenne ðá micclan druncennisse on nihtlicum ge-
 dvyldede ¹⁾, and hig þá hine ongebrohton, þæt he be-
 gann tó stelenne on heóra gevanan, and he gevene-
 de svá hine sylfne simble tó heóra synlicum þeavum,
 and to márum ²⁾ morðdædum mid þám mánfullum
 flocce. He genam þá heardlice ³⁾ þurh heóra láre on
 his orþance ⁴⁾ þá égeslican ⁵⁾ dæda, and svá svá mó-
 dig hors, þe ungemidlod ⁶⁾ byð, and nele gehýrsu-
 mian þám þe him on uppan sitt, svá férdede se cniht;
 on his fracedum ⁷⁾ dædum and on morðdædum mic-
 clum gestrangod, on orvénnysse ⁸⁾ his ágenre hæle,
 svá þæt he ortrúvode on his drihtnys mildheortnys-
 se, and his mildheortnysse and his fulluhtes ne roh-
 te ⁹⁾, þe he underfangen hæfde. Him þuhte þá tó
 václíc ¹⁰⁾ þæt he volde gefremman þa leásan leah-
 tras, ac he leornode æfre mاران and mاران on hys
 mánfulnysse, and ne let nánne his gelícan ¹¹⁾ on
 yfele. He ne gefasode ¹²⁾ þá þæt he underþeód
 være yfelum gegadum, þe hine ær forlærdon, ac vol-
 de beón yldest ¹³⁾ on þám yfelum flocce, and ge-
 vorhte his geseran tó vealdgengum ¹⁴⁾ ealle on víd-
 gillum dúnnum ¹⁵⁾ on ealre hreóvnysse ¹⁶⁾.

Eft þá æfter fyrste férdede se apostol tó þære
 foresædan byrig, þe se bisceop onvunode, þe þone
 cniht hæfde on his gýmene æror, svá svá Jóhannes
 het, and he hine befæste; and he sviðe blíðe ¹⁷⁾ væs

1) Gedvyld Vildfarelse, Grasetgang. 2) Måre större.

3) Haardelig 3: hastig. 4) Orþanc Sind og Hu. 5) éges-

lic frygtelig, gruelig. 6) Utæmnet. 7) Fraced slet,

ugudelig. 8) Or-vennys Fortvivlelse, isl. örventing.

9) Og ikke bekymrede sig om hans Barmhjertighed og sin

Daab; rohte er Dat. af récan, isl. rækja. 10) Svagt,

af vác, isl. veikt. 11) Lod ingen (blive) sin Lige 3:

overgik alle. 12) Gefasian tillade, taalc. 13) ældst 3:

fornemst, af eald (gammel) kommer ogsaa ealdor Fyr-

ste; jfr. ital. signore af senior. 14) Veald-genga

Skov-gjænger 3: Röver. 15) Paa vidtstrakte Bjerger.

16) Hreóvnys Raahed, Grumhed. 17) Vel modtaget;

vel tilfreds.

æt þám bisceopstóle. Syððan he gedon hæfde his drihtenes þenunga ¹⁾, and þá þing gefyllede, þe he fore gelaþod wæs, he cwæð þá ánrædlice ²⁾: ealá þú, lá bisceop! gebring me nu ætforan þæt þæt ic þe befæste on mínes drihtnes trúvan, and on þære gevitnyssse, þe þú vissian scealt on þissere gelaðunge! He wearð þá ablicged ³⁾, and vénde ⁴⁾ þæt he bæde ⁵⁾ sumes oþres sceattes oððe sumes leós, þæs þe he ne underfeng fram þám apostole; ac he eft beþohte þæt se eadiga ⁶⁾ Jóhannes him leógan nolde ⁷⁾, ne hine þæs biddan, þæt he ær ne befæste, and he forhtmód wáfode ⁸⁾. Jóhannes þá geseah þæt he sæt ablicged, and cwæþ him eft þus tó: ic bidde æt þe nú þæs iungan cnihtes, þe ic þe befæste, and þæs bróþor sáwle þe me be sorh ys ⁹⁾. Ðá begann se ealda incuðlice siccettan ¹⁰⁾, and mid wópe ¹¹⁾ wearð vitodlice ofergoten, and cwæþ tó Jóhanne: he, leóf! ys nú deád. Ðá befran Jóhannes færlice ¹²⁾ and cwæþ: hú ys he lá dead, oððe hwilcum deáðe? He cwæþ him eft þus tó andsware: he ys gode deád, for-þán-þe he leahterfull and geleáfléas æt-bærst ¹³⁾, and he ys gevorden nú tó vealdgengan, and þæra sceaðena ealdor, þe he him-sylf gegaderode, and vunað on ánre dune mid manegum sceaþum, þám þe he nú ys ealdor and heretoga.

Hvæt þá Jóhannes mid ormætre ¹⁴⁾ geomorunge cvehte ¹⁵⁾ his heáfod, and cwæþ tó þám bisceope: góðne hyrde let ic þe, þæt þú þæs bróþor sáwle

-
- 1) Tjeneste, Æmbede. 2) Alvorlig, ivrig. 3) Forbavset. 4) Vénan haabe, tro, indbilde sig, t. wäluen. 5) Den beting. Dat. af biddan (bede, begjere), som styrer Ejesf. 6) Eád dig, lykسالig, hellig, isl. auðugr rig. 7) Vilde ikke o: kunde ikke ville. 8) Frygtsom forbavsedes o: forbavsedes, forstummede af Frygt. 9) Ordret: som mig om Sorg er o: som jeg sørger for. 10) Sukke. 11) wóp Graad. 12) Pludselig, straks. 13) Dat. af ætberstan löbe bort. 14) Hensf. i Hunkj. af ormæte umaalelig, ubeskrivelig. 15) Cveccan ryste (noget) forskjelligt fra cvacian ryste (selv), eng. quake.

heolde ¹⁾; ac beó me nú gegearcod ²⁾ án gerædod ³⁾ hors and latteóv ⁴⁾ þæs veges, þe lið to þám sceaðum, and man him sóna funde þæs þe he frimdig væs ⁵⁾, and he fram þære ciricean sóna sviðe éfste ⁶⁾; oð þæt he geseah þæra sceaþena fær, and to þám veardmannum vitodlice becom. Ðá gelæhton ⁷⁾ þá veardmen his veald-leðer ⁸⁾ fæste, þæt he mid fleáme ⁹⁾ huru ne æt-burste ¹⁰⁾; ac he nolde him æt-fleón, ne nanes fleámes cépan ¹¹⁾, ac he clypode ofer eall: ic com me-sylf to eov, a-lædað me nú áo, butan láþe, eóverne ealdor ¹²⁾. Hig clipodon þá mid þám ¹³⁾ þone cniht him raðe ¹⁴⁾ to, þe hira heáfodman væs, and he com þá gevæmnod ¹⁵⁾: and he mid sceame veað sóna ofergoten, þá þá he oncneóv þone Cristes apostol, and began to fleónne fram his andveardnyse. Jóhannes ðá heóv ¹⁶⁾ þæt hors mid þám spurán, and veað him æftervéard ¹⁷⁾, and his ylde ne gýmde, clypode þá hlúde and cvæþ to þám fleóndum: eála þú mín sunu! hvi flýhst þú þínne fæder? hvi flýhst þú þisne ealdan and ungevæpnodan ¹⁸⁾? Ne ondræd þe, lá earming ¹⁹⁾! git þú hæfst lífes hiht ²⁰⁾; ic ville a-gildan gescead ²¹⁾ for þínre ²¹⁾ sávle Criste, and ic lustlice ville mín lif for þe syl-lan, svá svá se hælend sealde hine sylfne for us, and mine sávle ic ville for þínre: æt-stand huru ²²⁾

- 1) Den bet. Dat. af healdan holde, opholde; grasse.
 2) Udrustet af gearcian. 3) Tilreden. 4) Vejviser.
 5) Det som han begjerte. 6) éfstan ile, af ófost Hast.
 7) Gelæccan gribe. 8) Styre-læder 3: Tøjle. 9) Fleám Flugt. 10) Den bet. Dat. af ætberstan. 11) Bryde sig om, med Ejef. 12) Leder (fører) nu eders Hövedsmand til mig, uden (at gjøre mig noget) ondt; láð (led, ond) staa her i Int. som Navneord (S. 39). 13) Med det 3: saaledes. 14) hraðe hastig. 15) 3: gevæpnod 16) Hug, isl. hjó. Dat. af heávan, t. hauen. 17) Satte efter ham, og iagttog ikke (tænkte ikke paa) sin Alderdom. 18) Dette har jeg sat isteden for ungevæpnode. 19) Ulykkelige! af earm, ligesom isl. aum(ngi af aumr. 20) Haab. 21) Reguskab. 22) Staa stille i det mindste!

nú and gehýr þás vord, and gelyf þæt se hælend me a-sende tó þe. Ðá æt-stód se vealdgenga, syððan he þás vord gehýrde; and a-leát ¹⁾ tó eorðan mid eallum lichama, and a-vearp his væmna ²⁾, and veóp ³⁾ sviðe biterlice, and he bifiende feoll tó Jóhannes fótum mid geomerunge and þoterunge ⁴⁾, mid tearum ofergoten, biddende miltsunge be-þám-þe he mihte ⁵⁾, and behýdde ⁶⁾ his sviðran hand, ofsceamod forðearle ⁷⁾ for þære morð-dæde, ðe he gedon hæfde, and for þám manslihte, þe he slóh mid þære handa. Ðá svór se apostol, þæt he sóðlice volds him mildsunge begitan ⁸⁾ æt þám mildheortan hælende, and eác he sylf a-leát tó him and gelæhte his sviþran, for ðære þe he ofdrædd væs for his morðdædum, and alædde aveg vépende to circean, and for hine gebæd mid bróðorlicre lufe, svá svá he him behet ⁹⁾, tó þám hælende gelome, and eác mid fæste fela daga on án ¹⁰⁾, oð þæt he him mildsunge beget ¹¹⁾ æt þám mildheortan Criste. He hine fréfróde eác mid his fægera láre, and his a-fyrhte ¹²⁾ mód sviþe fægerlice mid his frófre geliðevæhte ¹³⁾, þæt he ne vurde ormód, and he nates-hvon ¹⁴⁾ ne gesvác ¹⁵⁾, ær-þán-þe his sávul væs við innan gogladod þurh þone hálgan gást, and he mildsunge hæfde ealra his misdæda. He hine hádode eác tó þæs hælendes þeóvdóme, ac us ne segð ná seó racu ¹⁶⁾, tó hvám ¹⁷⁾ he hine sette, buton þæt he sealde sóðe gebýsnunge ¹⁸⁾ eallum dædbétendum ¹⁹⁾ þe tó drihtene gecyr-

-
- 1) Dat. af a-lútan böje sig. 2) Væpna, væpnu Fl. af væpen Vaaben. 3) Dat. af vépan græde, eng. weep, isl. æpa. 4) Klage og Jammerskrig i Hensf. 5) Saa vidt som han var i Stand dertil (til at tale og bede) 6) Behýdan skjule, seó sviþre hand den højre Haand. 7) overmaade. 8) Udvirke, skaffe. 9) Behátan love. 10) I ét æ: efter hverandre. 11) For begeat, Dat. af begitan. 12) Forfærdede, nedslagne. 13) Lindre. 14) Ingenlunde. 15) Gesvácan holde op. 16) Beretningen. 17) Hvortil. 18) Gebýsnung Eksempel. 19) Bodfærdige, Hensf. i Fl.

rað ¹⁾, þæt hig mágon a-rísan gif hý rædfæste beoð fram heóra sávle deáþe and fram heóra synna ²⁾ bendum, and heóra scippend gladian mid sóðre dædbóte, and habban þæt ece lif mid þám leófan hælende, se-þe arixað on ecnyse, amen.

DRONNING EDGIFES ERKLÆRING 960.

Af Till. til LYES ORDBOG 2:den Del.

Eádgifu cyþ þám arcebisceope and Cristes-cyrcean hyrede ³⁾ hú hire land com æt Culingon. þæt is þæt hire læfde hire fæder land and bóc ⁴⁾, svá he mid rihte beget ⁵⁾, and him his yldran lefdon ⁶⁾. Hit gelamp þæt hire fæder aborgude ⁷⁾ 30 punda æt Godan, and betæhte ⁸⁾ him þæt land þæs. feós tó anvedde, and he hit hæfde 7 vinter. Ðá gelamp emb ⁹⁾ þá tíð þæt man beonn ¹⁰⁾ ealle Cantvare tó vige ¹¹⁾ tó Holme: þá nolde Sigelm hire fæder tó vige faron mid nánes mannes scette ¹²⁾ unagifnum, and agef þá Godan 30 punda, and becvæp ¹³⁾ Eadgife his dehter land, and bóc sealde. Ðá he on vige afeallen væs, þá ætsóc ¹⁴⁾ Goda þæs feós ægiftes, and þæs landes vyrnde ¹⁵⁾, oð þæt ¹⁶⁾ on syxtan geare; þá spræc hit fæstlice Byrhsige Dyringc, svá

- 1) Gecyrran vende sig, t. kehren. 2) Dette har jeg sat isteden for synnum, som synes at være en Trykfejl. 3) Hyred Familie, Kloster. 4) Brev, Skjöde. 5) For begeat 3: erholdt. 6) For læfdon efterlode. 7) For aborgode eller borgode 3: laante. 8) Betæcan anvise overlade. 9) For ymbe. 10) Kanskje beorn for bearn af beyrnan lade löbe, opfordre. 11) Til Strid, Slag. 12) Sceatt 3: Skat, Ejendom. 13) Becvæpan testamentere. 14) ætsacan nægte. 15) Vyrnan isl. varna 3: forholde. 16) Min Rettelse for þæs.

lange oþ þá vitan, þe þá væron, gerehton ¹⁾ Eád-gife þæt heó sceolde hire fæder hand geclænsian be svá miclan feó; and heó þæs áð lædde ²⁾ on ealre ðeóde gevitnesse tó Æglesforda, and þær geclænsude hire fæder þæs agiftes be 30 punda áðe. Ðá gyt heó ne moste landes brúcan, ær hire frynd fundon sæt ³⁾ Eádvearde cynge, þæt he him þæt land forbeád, svá ⁴⁾ he sæniges brúcan volde, and he hit svá alet. Ðá gelamp on fyrste ⁵⁾ þæt se cynincg Godan oncuðe svá svyðe, svá him man sæt-rehte ⁶⁾ béc and land ealle þá þe he áhte, and se cynincg hine þá and ealle his áre ⁷⁾ mid bócum and landum forgeaf Eádgifre, tó ateónne ⁸⁾ svá svá heó volde. Ðá cvæþ heó, þæt heó ne dorste for gode him svá leánian svá he hire tó gearnud ⁹⁾ hæfde, and agef him ealle his land, buton tvám sulungum ¹⁰⁾ sæt Osterlande, and nolde þá béc agifan, ær heó vyste hú getrivlice ¹¹⁾ he hí sæt landum healdan volde. Ðá gevat Eádveard cynng, and feng Æðelstán tó rice. Ðá Godan sæl ¹²⁾ þuhte, þá gesohte he þone kynincg Æðelstán, and bæd þæt he him geþingude við Eádgifre his bóca edgift, and se cynng þá svá dyde; and heó him ealle agef buton Osterlandes béc, and he þá béc, unnendre handa ¹³⁾, hire tó-let, and þára oþerra mid eaðmettum geþancude ¹⁴⁾, and ufen-an þæt tvelfa sum hire áð sealde for geborene and ungeborene ¹⁵⁾, þæt þis æfre gesett

- 1) Gereccan bestemme, tilsige, befale. 2) Lædan lede, her: aflægge. 3) Fik af ham, fik ham til. 4) Saa fremt. 5) o: nogen tid efter. 6) ætreccan frakjende (fattes i Lyes Ordbog, og er oversat urigtig her ved expone-rect). 7) ár Ejendom, Besiddelse, (af Hankj.) 8) Ateón anvende, behandle. 9) Earnian isl. árna fortjene. 10) Sulung et Plovsland. 11) Trolig, ærlig. 12) Lejlighed (af Hankj.) 13) Med undende Haand o: gjerne, isl. fegins hendi. 14) Takkede for de andre (Skjóder) med Ydmyghed. 15) Og et Antal af tolv (Mænd) aflagde hende oven i Kjøbet Ed for født og ufødt.

gesett spræc være. And þis væs gedon on Æðelstanes kyninges gevitnesse, and his vytena æt Hamme viþ Læve; and Eádgifu hæfde land mid bócum þara tvéga cyninga dagas, hire suna. Ðá Eádréd geen-
 dude ¹⁾, and man Eádgife berýpte ²⁾ ælcere áre; þá namon Godan tvégen suna Leófstán, and Leófric on Eádgife þás tvá foresprecenan land æt Culingon and æt Osterland, and sædon þám cilde Eádvige, þe þá gecoren væs, þæt hý rihtur ³⁾ hióra væren þonne hire. Þæt þá svá væs oð Eádgár astiðude ⁴⁾, and he and his vytan gerehton þæt hý mánfull reáflac gedon hæfden, and hí hire hire áre gerehton and agefon. Ðá nam Eádgifu be ðæs cyninges leáfe ⁵⁾ and gevitnesse and ealra his bisceopa bá bec, and land betæhte into Cristes-cyrcean, mid hire ágenum handum up-on þone altare lede, þán hyrede on ecnesse tó áre, and hire sávle tó reste; and cvæþ þæt Crist sylf mid eallum heofonlicum mægne þone avyrgde on ecnesse, þe þás gife æfre avende oððe gevanude ⁶⁾. Ðus com þeós ár into Cristes-cyrcean hyrede.

AF

KNUD DEN STORES VERDSLIGE LOV.

Ðis is ðonne seó vorlðcunde gerednes ⁷⁾, ðe ic ville mid mínan vitena-ræde ⁸⁾ þæt man healde ofer eall Englalant.

20

-
- 1) Hensov. 2) Berýpan berðve. 3) For rihtor rettere.
 4) Astiðian stýne, dö. 5) Tilladelse isl. Leyfi.
 6) Gevanian forminske, gjöre Indgreb i, isl. vana.
 7) Gerædnis or Beslutning, Befaling, Forordning.
 8) Saaledes anföres dette Sted af Lye (under Vita), uden Tvivl rettere end vitenan ræde, som Lambard og

1. Ðæt is þonne ærest, þæt ic ville þæt man rihte laga upparære ¹⁾, and æghvylce unlaga georne afylle ²⁾, and þæt man aveóðige and avyrtvalige ³⁾ æghvylce unriht svá man geornost mæge of ðissum earde ⁴⁾, and arære up godes riht, and heonan-forþ læte manna gehvylcne ge earmne ge eadigne fólcrihtes veorþne ⁵⁾, and him man rihte dómas déme.

2. And ve læraþ ⁶⁾ þæt, þeah hvá agylte and hine sylfne deópe forvyrce, ðonne gefadige man ðá steóre ⁷⁾, svá hit for gode sý gebeorhlic ⁸⁾ and for voruld aberendlic; and geþence sviþe georne se-ðe dómes geveald áge, hvæs he sylf georne ⁹⁾, ðonne he ðus cveð: *et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus*, þæt is on englisc: "and forgif us, drihten! úre gyltas, svá ve forgyfað ðám ðe viþ us agyltað." And ve forbeóðað þæt man cristene men for ealles tó lytlum huru tó deáþe ne forræde ¹⁰⁾, ac elles geræde man friþlice steóra ¹¹⁾ fólce tó ðearfe, and ne forspille man for litlum godes handgeveorce, and his ágenne ceáp ¹²⁾, ðe he deóre gebohte.

3. And ve forbeóðað þæt man cristene ¹³⁾ men ealles tó sviþe of earde ne sylle, ne on hæpendóme huru ne gebringe, ac beorge man georne; þæt man

---

Wilkins har. Det kan oversættes: med mit Rigsraad ligesom vitena-gemót o: Herredag. Viten a er Ejef. i Fl.

- 1) Upp-a-ræran opreise, oprette. 2) A-fyllan fælde, nedlægge. 3) Aveóðian bortluge af veóð Ukrud, eng. weed. Avyrtvalian oprykke, udrydde. 4) Eard Land. 5) Saaledes LL. for earne ge eadigene folcristes vvrpe. 6) Læran lære, foreskrive, byde. 7) Anordne, læmpe man Straffen. 8) LL. for gebeorhlice og strax aberendlice. Gebeorhlic o: forsvartigt, af gebeorgan bjerge, forsvare. 9) Erikke Biordet (gjerne), men den bet. Nut. af geornan, gyrnan, atraa, begjere, isl. gírnast. 10) Forrædan raade ilde, fordomme. 11) Straffe, Fl. af steór Straf, Böder, t. die Steuer. 12) Kjøb, Ejendom (af Hankj.) 13) LL. for cristen.

ðá sávla ne forfare 1), ðe Crist mid his ágenum lífe gebóhte.

4. And ve beódaþ þæt man eard georne clænsian agynne on æghvylcum ende, and mánfulra dæda æghvær gesvíc; and gif viccean 2), oþþe vigleras 3), morþvyrhtan 4) oþþe hórcevénan ahvær on lande vurþan 5) agytene 6), fýse 7) hig man georne út of þýsan earde, oþþe on earde forfære 8) hig mid ealle, buton hí gesvíc, and ðe deopor gebétan. And ve beódaþ þæt viðersacan 9) and útlagan 10) godes and manna of earde gevítan, buton hig gebúgon, and þe geornor gebétan. And ðeófas and ðeódsceaþan tó tíman 11) forvyrþan 12), buton hig gesvíc.

5. And ve forbeódaþ eornostlice ælcne hæðenscype. Hæðenscype bið þæt man *idola* veorþige, þæt is þæt man veorþige hæþene godas, and sunnan oþþe monan, fýre oþþe flódvæter, vyllas 13) oþþe stánas oþþe æniges cynnes vudu-treóva, oþþe viccan-cræft lufige, oþþe morþveorc gefremme on ænige výsan, oþþe on hlote 14) oþþe on fyrte 15), oþþe on svylcra gedvymera 16) ænig þing dreóge 17).

6. Manslagan and mánsvaran, hádbrecan 18) and ævbrecan 19), gebúgan and gebétan oþþe of cyþþe 20) mid synnan gevítan.

-
- 1) Forfaran gjöre ulykkelig, fortabt, isl. fara med Hensf., lat. perdere. 2) Fl. af vicce en Heks, eng. witch. 3) Fl. af viglere Markskriger, t. Wiegler, sv. vinglare. 4) Fl. af morðvyrhta Morder. (af vvr-can, morð). 5) For veorðon vorde S. 67. 6) Befundne, trufne Fl. af a-gyten Tilf. af agytan. 7) Fýsan forjage hastig af fús hastig, berødt. 8) o: Forfare! ødelægge, se Anm. 1. 9) Hervød tænkes maaskje paa Kjættere eller bandlyste. 10) Landsforviste i Enkt. útlaga, eng. outlaw, isl. útlagi 11) Paa Timen. 12) For-gaa o: henrettes. 13) Vyll, Hankj. en Kilde, eng. vell, d. et Væld. 14) Enten med Lodkastning. 15) Fakkell, Blus oversættes det. LL. har fyrhte. 16) Koglerier. 17) Dreógan ndføre, begaa, isl. drýgja. 18) Gejstlige som overtrede sine Ordensregler. 19) Ægteskabsbrydere. 20) LL. for cyþe, Fædreneland, isl. kynni.

7. Licceteras 1) and ledgeras, rýperas and reáferas 2) godes gramán habban 3) æfre, buton hig gesvycan, and ðe deopor gebetan. And se-þe ville eard rihtlice clænsian and unriht alegan 4), and rihtvysnesse lufian, ðonne mot he georne ðillices styran 5), and ðillic ascunian 6).

8. Utan 7) eac ealle ymb frypes-bóte and feós-bóte smeagan sviþe georne; svá ymbe frypesbóte svá ðám bundan 8) sý sélost, and ðám þeofan sý lápast; and svá ymbe feós-bóte, þæt áne mynet gange ofer ealle ðás þeode, butan ælcon false, and þæt nán man ne forsace. And se-ðe ofer ðis false 9) vyrce, ðalige ðære 10) handa ðe he þæt false mid vorhte, and he hig mid nánum ðinguum ne gebicge, ne mid golde ne mid seolfre. And gif man þonne ðæne gerefan teó 11), þæt he be his leáfe þæt false vorhte; ládige 12) hine mid ðrýfealdre láde, and gif seó lád ðone berste, hæbbe þonne 13) ylcan dóm ðe se þe þæt fals vorhte.

9. And gemeta and gevihta 14) rihte man gearne, and ælces unrihtes heonon-forþ gesvice.

10. Burgbóte and bricgbóte and scipforþunga 15) agynne man georne, and fyrþunga 16) eac svá, á þonne þearf sý for gemenelicre neode.

---

1) Hyklere. 2) Tyve og Røvere. 3) De have! bet. Nut.
 4) LL. for alegan. 5) Styre; rette; straffe. 6) Sky, fly.
 7) Et Udraabsord; lad os ogsaa. 8) For hundum Hensf. i Fl. af bunda (?) en Bonde. 9) Fals LL. 10) Dette har jeg sat isteden for ðæra, som er Ejef i Fl.
 11) Te ó n anklage. 12) L á d i a n befri, fralægge aig. l á d Befrielse, Fralægelse. 13) o: om Befrielsen slaar den (han) fejl, have (han) da samme Dom o, s. v. Men heller vilde jeg þonne berste, hæbbe þone o: om Befrielsen da slaar fejl, have (han) den samme Dom som den der begik Forfalskningen. 14) Maal og Vægt i Fl. 15) Udrustninger. 16) Maaskje: Fyrþunga: Befordring, Skyds

EN BESVÆRGELSE

til at befordre Markens Frugtbarhed.

Af Prof. Nyerups *Symbolæ ad Litteraturam Teu-
tonicam antiquiorem. Hafniæ 1787.*

Her ys seó bót, hú þú meah t þíne æceras bétan ¹⁾,
gif hí nellap vel vexan, oððe þær hvilo ungedefe ²⁾
þing on-gedon bið, on drý ³⁾ oððe on lybláce.

Genim þonne on niht, ær hyl dagige, feóver
tyrf on feóver healfa þæs landes, and gemearca hú
hý ær stódon. Nim þonne ele and hunig and beor-
man ⁴⁾ and ælces feos meole ⁵⁾, þe on þæm lande
sý, and ælces treóvcynnnes dæl, þe on þæm lande sý
gevexen, butan heardán beáman, and ælcra nam-cuþre
vyrte dæl, butan glappan ⁶⁾ ánon; and dó þonne há-
lig-væter ⁷⁾ ðær-on, and drýpe (man) þonne þriva
on þone staðol þára turfa, and cveðe þonne ðás
vord: *crescite* o: vexe (ge) & *multiplicamini* o: and
gemænigfealde (ge),, & *replete* o: and gefylle (ge) *ter-
ram* o: þás eorðan! *in nomine patris et filii et spi-
ritus sancti [sit] benedicti*, and *Pater noster* svá oft
svá þæt oðer, and bere siþþan þá tyrf tó circean,
and mæssepreóst a-singe feóver mæssan ofer þán tur-
fon, and vende man þæt gréne tó ðán veofode ⁸⁾,
and siþþan gebringe man þá tyrf þær hí ær væron,
ær sunnan setl-gange, and hæbbe him ⁹⁾ gevorht of
cvic-beáme ¹⁰⁾ feóver Cristes-mælo ¹¹⁾, and avrite on
ælc on ende: Matthéus and Marcus, Lúcas and Jó-

-
- 1) Böde, forbedre, isl. bæta. 2) Lye oversætter dette Ord
ved inquietus, det er vel beslægtet med isl. dafna tri-
ves, saa at ungedefe þing bliver noget ondt for at hin-
dre deres Grøde. 3) Troldkarl, her: Trolddom. 4) Beor-
ma Gjør, (Bærme). 5) En Smule, isl. moli. 6) Fattes
hos Lye, maaskje: Borre, lat. lappa. 7) Vic-Vaud.
8) Veofod Alter. 9) Sig. 10) Levende Træ o: som
gror, modsat: fældet Træ. 11) Krusifikser.

hannes, lege þat Cristesmæl on þone pyt neoþeveard-
ne ¹⁾, cveðe þonne: *crux Mattheus, crux Marcus,*
crux Lucas, crux sanctus Jóhannes. Nim þonne þá
tyrf, and sete þær-ufon-on, and cveðe þonne n gon
siðon þás vord: *crescite,* and svá oft *Pater noster,*
and vende þe þonne eástveard, and onlút ²⁾ nigon
siðon eádmódllice, and cveð þonne þás vord eástveard:

Ic stante arena ³⁾	mid gife drihtnes ⁶⁾
ic me bidde,	tópum ontýnan ⁷⁾ ;
bidde ic þone mæran	þurh trumne ⁸⁾ geþanc ⁹⁾
bidde þone miclan drihten,	aveccan þás væstmas
bidde ic þone háligan	us tó voruld-nytte,
heofonríces veard,	gefylle þás foldon
eorðan ic bidde	mid fæste geleifan,
and upheofon,	vlitigian ¹⁰⁾ þás vancg-turf ¹¹⁾
and þá sóþan	svá se vitega cvæð :
sancta Marían,	þætse hæfde áre ¹²⁾ on eorðrice,
and heofones meahht	se-þe ælmyssan
and heah-reced ⁴⁾ ;	dælde dómlice ¹³⁾
þat ic mote þis gealdor ⁵⁾	drihtnes þances ¹⁴⁾ .

Vende ðe þonne þríva sunganges ¹⁵⁾, astrece ¹⁶⁾
(þe) þonne on andlang, and arim ¹⁷⁾ þær Letanias, and
cveð þonne *Sanctus, sanctus, sanctus* oð ende, sing
þonne *Benedicite* ave nedon earmen ⁵⁾ and *Magnificat*
and *Pater noster* 3, and bebeód ¹⁸⁾ hit Criste and
sancta Marían and þære hálgan róde ¹⁹⁾ tó lofe and
tó veorðunga ²⁰⁾, and þán tó áre, þe þat land áge,
and eallon þám þe him underðeódde synt.

- 1) Nederst i Hullet (som man har graveþ Törvene op af).
2) Onlútan bukke sig, (lude). 3) Om disse Ord skal
være Latin eller Angels., og hvad Meningen er, kan jeg
ikke sige. 4) Reced 3: Hus, Sal, Pallads. 5) Gealdor
ell. galdor Tryllesang, Trolddom, er her af Intekj. 6) 3:
med Held og Lykke. 7) Oplukke denne Galder med Tæn-
derne 3: fremsige den. 8) Trum stærk, fast, 9) Tanke,
Tro. 10) Forskjønne. 11) 3: þisne vang. 12) 3: For-
mue, Velstand. 13) Synes her at betyde rundeligen.
14) for Guds Skyld. 15) Ret om. 16) hine astreccan
ndstrække sig, kaste sig ned. 17) Opregne, opramse.
18) Anbefal. 19) Ród, isl. ród a 3: Kors. 20) Til Pris
og Ære.

Þonne þat eall sie gedon, þonne nime man un-
 cūð ¹⁾ sæd æt ælmes-mannum, and selle him tvá svylce
 svylce man æt him nime, and gegaderië ealle his
 sulh-geteóga ²⁾ togædere; borige þonne on þán beá-
 me ³⁾ stor ⁴⁾ and finol ⁵⁾ and gehálgode sápan, and ge-
 hálgod sealt: nim þonne þat sædrete ⁶⁾ on þæs su-
 les ⁷⁾ bødig ⁸⁾, cveð þonne:

Erce, erce, erce
 eorðan módor
 geunne ⁹⁾ ðe se alvalda
 ece drihten
 æcera væxendra
 and vriðendra, ¹⁰⁾
 eacniendra ¹¹⁾
 and elniendra! ¹²⁾
 sceafstahen ¹³⁾
 se scine væstma,
 and þære bráðan
 bere væstma,
 and þære hvítan
 hvæte væstma,
 and . . . ealda
 eorðan væstma. †

Genne him
 ece drihten
 and his hálige;
 þe on heofonum synt:
 þæt hys yrð ¹⁴⁾ sí gefriþod
 við ealra feonda gehvæne,
 and heó sí geborgen
 við ealra bealva ghvylc,
 þæra lybláca
 geond land saven!

Nú bidde ic þonne valdend;
 se-þe ðás voruld gesceóp,
 þat ne sý nán tó þæs cvidol víf
 ne tó þæs cræftig man
 þæt avendan ne mæge
 vord þæs gecvedene!

Þonne man þá sulh forð-drife, and þá forman
 furh on-steóte, cveð þonne:

H l ves ðú, folde!
 fíra ¹⁵⁾ módor,
 beó ðú gróvende

on godes fæðme:
 fódre gefylled
 fírum tó nytte.

Nim þonne ælces cynnes melo, and abace ¹⁶⁾ man

-
- 1) Ubekjendt o: fremmed. 2) Sulh en Plov; geteóga
 Tøj, Værktøj, t. Gezeug (fattes hos Lye). 3) Bom, Plov-
 stjert. 4) Virak. 5) Fennikel, eng. fennel. 6) Synes
 at være sammensat af sæd, fattes hos Lye. 7) Ejef. af
 sulh. 8) Bodig Skroget, Kroppen, eng. body. 9) Ge-
 unnan forunde, styrer Ejef. 10) Vriðian spire, gro.
 11) Eacnian undfange, trives. 12) Elnian forstærke,
 her: forstærkes, af ellen, Styrke isl. eljun. 13) Sceaf
 et Neg (Hankj.) det øvrige af Ordet er u. Tv. fejlskrevet;
 scine synes at være vort skjön; væstma byd. M. af
 væstmian, frugtbargjøre. eller E. i Fl. af væstm Frugt;
 bere o: Byg; hele Strofen er dunkel. 14) Sæd, Korn.
 15) Fíras Mænd, Mennesker, isl. fírar. 16) Den bet.
 og byd, Nat. forbindes ofte i dette Stykke.

(on) inneverdre handa bráðne hláf, and gecned hine mid meolce and mid hálig-vætere; and lecgð under þá forman furh, cveðe þonne:

Full æcer sóðres	and ðás eorðán,
fira cinne	þe ve on-lifað,
beorht blóvende	se god se þás grundas gevorhte
ðú gebletsod veorð!	geunne us gróvende gife;
þæs háligan noman,	þus corna gelhvyle
þe ðone heofon gesceóp	cume tó nytte.

Cveð þonne þriva: *Crescite: in nomine patris (et filii et spiritus sancti) [sit] benedicti, amen, and Pater noster þriva.*

ET BRUDSTYKKE AF KÆDMON,

om hvis Ægthed man er enig.

Findes i den angels. Beda 4, 24. og hos

Hickes S. 187.

Nú ve sceolon herigean 1)
heofon-ríces veard 2)
metodes 3) mihte
and his móð-geðanc 4);
veorc vuldor-fæder 5),
svá he vundra gelhvæs
ece drihten
ord onstealde 6).
He ærest scóp

eorðan bearnnum
heofon tó hrófe 7),
hálig scippend:
ðá middangeard
moncynnes veard,
ece drihten
æfter teóde, 8)
fírum foldan
freá 9) ælmihtig.

PRÖVE

- 1) D. s. s. herian love, prise. 2) Vogter, Hersker.
3) Metod ell. meotod Herren. 4) Sjæls Anslag, Raad.
5) Staar her i Ejef. 6) Den simple Orden er: svá he,
ece drihten, onstealde vundra gelhvæs ord; on-
stellan 3: indrette, anlægge; ord 3: Begyndelse, Ophav.
7) hróf Tag. 8) Teógan forfærdige, skabe; maa vel
adskilles fra teón drage, trække, i Datiden teáh. 9) Et
digt. Ord paa Herre, isl. Freyr Guden Frey,

PRÖVE AF KÆDMON,

som vantees for usegte,
tagen af Hickes S. 182.

Om Isaks Ofring

»Gevit þú ófestlice,
Abraham! féran,
lástas 1) lecgan,
and ðe læde mid
ðín ágen bearn:
Þú scealt Isaac me
onsecgan 2) sunu þinne
syllf tó tibre 3);
sið ðan þú gestigest
steápe dune,
bring þæs heán landes,
þe ic þe heonan getæce, 4)
up ðínum ágnum fótum;
þær þú scealt áð gegærvan 5)
bælfýr 6) bearne þínum,
and blótan 7) sylf
sunu mid sveordes ecge,
and þonne sveartan lige
leófes lic forbærnan
and me lác bebedan 8).
Ne forsæt 9) he þý sipe 10),
ac sona ongan

fýsan tó fore 11),
him væs fræd-engla
vord on drvsne, 12)
and his valdend leóf.
Þá se eadga
Abraham sine
niht-reste of-geaf 13);
nalles nergendes
hæse við-hogode, 14)
ac hine se hálga ver
gyrde 15) grægan svecorde;
cyðde 16) þæt him gústaveardes
égesa 17) on breostum
á vunode:
ongan þá his esolas bætán
gamolferhþ 18)
goldes brytta,
heht 19) him geonge tvégen
men mid-siþian,
mæg 20) væs his ágen þridda
and he feorþa sylf.
Þá he fús gevát

- 1) Lást Spor, Fjed. at lægge (dine) Spor o: vandre, reise d. s. s. féran. 2) Tilregne, tilsige, her: hellige. 3) Tiber Offer (Intetkj). 4) Getæcan lære, vise. 5) Baal berede. 6) En stor Ild, egentl. Baal-ild. 7) Ofre, slagte. 8) Bringe mig et Offer. 9) Forsittan forsømme, isl. sitja af sér. 10) Hensf. af sið Reise, Gang. 11) Reise isl. f8 r, gl. d. Fore. 12) I Frygt, Ærefrygt. 13) Overgav. 14) Efter Ordene: og ikke tænkte han mod den frelsendes Bud. 15) Hine gyrðan omgjorde sig. 16) Cyðan forkynde, vise. 17) Aandeherskerens (o: Guds) Frygt. 18) Gammel-sindet o: vis. 19) For het Dat. af hátan byde, lade. 20) Svoger, dernæst: Paarørende i Almindelighed, her: Søn, isl. m á gr, forblandes stundum med m a g u Søn, digt. isl. m ö gr.

frám his ágenum hofe
 Isaac lædan
 bearn unvæxen,
 svá him bebað 1) metod;
 éfste þá sviþe
 and onette 1)
 forþ fold-vege,
 svá him freá tæhte
 vegas ofer vesten;
 op þæt vuldor-torht 2)
 dages þridan
 up ofer dróp væter
 ord aræmde: 3)
 Þá se eadiga ver
 geseah hlifigan 4)
 hea dúné,
 svá him sægde ær
 svegles 5) aldor.

Þá Abraham spræc
 tó his ombihtum 6):
 rincas 7) mine!
 restað incit her
 on ðissum vicum;
 vit est-cumap,
 siððan vit ærende
 uncer tvega
 gást-cyninge
 agifen habbað.

Gevát him þá se æþeling
 and his ágen sunu
 to þæs gemearces 8)

þe him metod tæhte;
 vadan ofer vealdas;
 vuda bær sunu,
 fæder fýr and sveord.

Þá þæs fricgean 9) ongan
 ver vintrum-gcong
 vordum Abraham:
 vit her fýr and sveord;
 freá mín! habbað,
 hvær is þæt tiber,
 þæt ðú torht-gode 10)
 tó ðám bryne-gield 11)
 bringan þencest?

Abraham maðelode 12)
 hæfde on áu gehogod
 þæt he gedæde. 13)
 svá him drihten het:
 him þæt sóð cyning
 sylfa findeð, 14)
 moncinnes veard,
 svá him gemet þinceð.

Gestáh ðá stið-hýdig 15)
 steápe dúné
 up mid his eaforan,
 svá him se eca bebað.
 þá he on hrófo gestód
 hein landes,
 on þære þe him se stranga
 tó - - -
 vuldor-fæst 16) metod
 vordum tæhte:

- 1) Onettan skynde sig. 2) Æreglandsen 3) Solen.
 3) Aræman opvække, hæve. 4) Fremskinne, hæve sig.
 5) Svegel Firmament, Himmel, 6) Ombiht Slave,
 Tjener. 7) Rinc Mand, isl. reckr. 8) Gemeare
 udmærket Sted; tó med Ejef, synes at være en Norman-
 nisme. 9) Spørge, isl. fregna gl. fræga (eller frig-
 gja) hvoraf Dat. frá og Tilf. freginn, 10) Den straa-
 lende Gud. 11) Brynegield Brændoffer. 12) Ma-
 ðeliana sige, tale. 13) Rettare gedede for gedye-
 de gjorde (som Herren befalede ham). 14) Skal finde.
 15) Sammensat af stið stiv, haard isl. stinnr og hý-
 dig varsom, agtsom; er vel her det samme som stið-
 fer hð ubøjelig, fast i Sindet. 16) Min Gisning for
 ver fæst, som maaskje er en urigtig læst Forkortelse.

ongan ðá áð hladan,
 æled veccan, 1)
 and gefeterode
 fét and honda
 bearne sínum,
 and ðá on bæl ahóf
 Isaac geongne,
 and ðá ædre 2) gegráp
 sveord be gehiltum,
 völd' his sunu cvellan
 folmum 3) sínum,
 fýre sencan
 mæges dreore 4).
 Þá metodés ðegn
 ufan engla sum
 Abraham hlúde 5)
 stefne cýgde 6).
 He stille gebád
 áres 7) spræce,
 and ðám engle oncvæd 8):
 Him ðá ófstum tó

ufan of roderum 9)
 vuldorgást godes
 vordum mælde 10):
 Abraham leófa!
 ne sleah ðín ágen bearn;
 ac ðú cvicne abregd
 cniht of áde
 eaforan ðínne;
 him ann 11) vuldres god!
 Mago 12) Ebrea!
 Þú medum 13) scealt
 purh þæs hálgan hand
 heofon-cyninges
 sópum sigor-leánum
 selfa orfón,
 ginfæstum 14) gifum:
 þe vile gásta-veard
 lyssum 15) gildan
 þæt ðe væs leófra his
 sibb and hylde 16)
 þonne ðín sylfes bearna.

I. Sang af

SKJOLDUNGEDIGTET.

Þá væs on burgum
 Beovulf Scyldinga
 leóf leód-cyning
 longe þrage,

5. fólcum gefræge
 fæder ellor.
 (No) hvearf aldor of eardē
 oþ þæt him eft on-vóc

- 1) Vække o: optænde Ild. 2) Strax, hastig. 3) Hænder Hensf. i Fl. lat. p a l m a, heraf isl. f á l m a, dau. f a m l e. 4) Blod, isl. d r e y r i. 5) Højt, om ikke hlúdre med høj (Røst) skulde være rettere. 6) C ý g a n kalde. 7) Sendebudets, Engelsens, gl. isl. ár Fl. æ r i r Sendebud. 8) Svarede. 9) S e r o d o r Firmamentet. 10) talte, isl. m æ l t i, er en tydelig Normannisme, om ikke en urigtig læst Forkortelse for mædelode. 11) Ynder, har kjær, Nut. af u n n a n. 12) Søn, her Fader. 13) Belønninger. 14) Meget faste o: udmærkede, isl. digt. g i n h e i l a g r højhellig. 15) Med Hyldest, Naade, Naadesbevisning. 16) Hyldest.

2. V. Sammenhænet er: Þ á væ s B e o v u l f o n S c y l -

- heah Healfdene,
 10 heold, þenden lifde,
 samol and guð-reóv
 glæfe *Seyðlingas*.
 þam feóver bearn
 forð gefimed
 15 in vorold vócon:
 veoroda ræsva
 Heoro-gár and Hróð-gár
 And Helga til:
 hýrde ic þæt Elan cvén
 20. - - -
 heaðo-scyllingas
 heals gebedda.
 þá væs Hróðgáre
 here-sped gyfen
 25, v ges veorðmynd,
 þæt him his vine-magas
 georne hýrdon,
 oð ðæt seð geógoð gaveox
 mago-driht micel:
 30, him (þ) on móð be-arn
 þæt (he) heal-reccd
- hātan volde
 medo-ærn micel
 men gevyrcēan,
 35, þone ylde bearn
 æfre gefrunon;
 and þær-on-innan
 eall gedælan
 geongom and ealdum,
 40. svylc him god sealde,
 huton folc scare
 and feorum gumena,
 þá ic víde gefrægu
 veorc gebannan
 45. manigre mægþe
 geond þisne middangeard.
 Fólctede frætvan
 him on fyrste gelomp
 ædre mid yldum
 50. þæt hit veaþ eal gearo
 heal ærna mæst,
 scóp him Heort naman
 se þe his vordes geveald
 víde hæfde.

dinga burgum. [Beovulf er det isl. Bøðúlfr. 4. lang Tid. 6 ellers (og tillige) en for Folkene (Hærene) berømt Fader. 7. Ne er min Gisning 8. for ham atter opstod o: fødtes 10. Healdan siges om Hyrder; græsse, styre; þenden imedens, 11. guðreóv haard i Krigen af guð isl. guðr, gunnr Valkyrie, Krig; hreóv o: raa, haard; jfr. væl-hreóv grum. 16. Hærenes Anfører, ræsva er det isl. ræsir Konge, veorod ell. vered er maaskje Stamordet til isl. verðung. 18. til god, fortræffelig. Helga isl. Helgi er et Mandnavn. 20. Bogstavrimet saavel som Meningen udviser tydelig at en Linie fattes, som har indeholdt Gjerningsordet. 21. heaðo tilføjes for at betegne noget ædelt, udmærket. 22. gebedda Ægtefælle. 24. heresped Anførsel, Kommando, sped o: Magt. 25) Ære, Anseelse, Kommando i Krigen. 29) stor Familie, mange Börn. 30) Beyrnan on móð falde (en) ind. 31) at (han) et Sal-hus, en stor Mjødسال, vilde befale Folk at bygge. 35. som Meenskens Börn altid skulde spørge. 41. undtagen Del af Folket (Landet) og Mændenes Liv. 44. gebannan er maaskje her Navneord: Befalinger 47. pryde, forskjønne Residensen. 49 ædre snart 55. beót Trusel, a le h for aleah Dat.

55. He beót ne aleh,
 beágas dælde,
 sino æt symle,
 sele hlifade
 heah and horn-geap,
 60. heaðo-vylma bád
 láðan liges,
 Ne væs hit lence þá gen
 þæt se secg hete
 þum sverian,
 65. æfter vælniðe
 væcnan scolde,
 þá se ellen-gæst
 earfoðlice
 þrage gepolode,
 70. se-þe in þystrum bád
 þæt he dógora gehvám
 dreám gehyrde
 hlúdne in healle;
 þær væs hearpan sveg,
 75. svutol sang scopes
 sægde se-þe cuþe
- frumsceaft fira
 feorran reccan:
 cvæð þæt se ælmihtiga
 80. eorðan vorh(te),
 vliite-beorhtne vang
 svá væter bebúgeð:
 gesette sige-hrépig
 sunnan and monan
 85. leóman tó lechte
 landbúendum;
 and gefrætvade
 foldan sceatas
 leómun and leáfum,
 90. líf eác gesceóp
 cynna gehvilcum,
 þára þe cvice hvyrfaþ.
 Svá þá driht-guman
 dreámum lifdon
 95. eádiglice,
 oð ðæt án ongan
 fyrené fremman
 feond on helle.

af aleógan; glemme, forsømme. 57, (og) Skatte ved Gildet; af sinc kommer isl. sinkr gnieragtig, symbol er det isl. sumbl. 59) horn skal her sikkerlig betyde Hjörne, geap oversættes krum, dette inneholder altsaa en Beskrivelse paa Bygningen. 61. den væntede paa den stærke Hede, og den lede Lue o: skulde opbrændes i Tiden. 62. þá gen derefter, Imellem 63 og 64 synes to Linier at fattes, secg Mand, isl. seggr, 65. vælnið Tyranni, Grusomhed 67. Da den stærke Aand 69. þrage en Tid lang, af Nævnef. þrag Tid, (isl. þrá) 72. dreám Triumf, Höjtid 73. hlúd höj, lydelig. 74. sveg Lýd. 75. scop Digter, Skald. 77. Mændenes Oprindelse 78. rec-can ell. reccean (rechte) isl. rækja opspore, forfølge, maa vel skilles fra récan (rohte) isl. rækja agte, skjöt-te om og reócan (reác) ryge 81. vliite-beorht skjön, herlig 83. hréðig isl. hróðigr stolt, men sejer-stolt o: sejerrig. 85. Leóma, isl. ljómi, Lys lumen staar her i Fl. lumina ad lucendum 88. sceát (Hankj.) isl. skaut Pol, Ende, Kant, maa vel skilles fra sceat ell. sceatt (Hankj.), Fl. sceattas Skat; Porsion. 89. med Grene og Blade, isl. lim, lauf. 92. af dem som levende vende ell. vandre o: leve, 95. lyksaligen. 97. fyren isl. fir n Vid-

- Væs se grimma gæst
100. Grendel háten,
mære stapa,
se-þe mórás heold
fen aud læsten,
fifel-cynnes eard
105. vonsæli ver
veardðode hvíle,
siððan hine scyppend.
forscrifen hæfde.
In Caines cynne
110. þone cvealm gevrað
ece drihten
- þæs þe he Abel slóg:
ne gefeáh he þære fæhðe;
ac he hine foor forvrað
115. metod for þý máne
mancynne fram.
þanon uncydras
ealle onvócon,
eotenas and ylfe
120. and orceas,
svylce gigantas,
þá við gode vunnon,
lange þrage
he him ðæs leán forgeald.

under, uhört Daad. 101. Maaskje: Mose- ell. Sump-træder
102. mór Bjerg, om her ikke snarere bör tænkes paa det
moor som Lye oversætter uligo, t. das Moor ell. Mohr.
Ordet Morads, som den tyske Recensent af Skjoldunge-
digtet troede her at gjenfinde, har et andet Tonefald end
Verset udfordrer, og er desuden alt for nyt. 103. læsten
Borg, her tænkes maaskje paa Fængsel, Helvede. 104. Fí-
felcyn (jfr. isl. fífl-megir) Daare-slægten o: de faldne
Engle. 105. von-sælig o: usalig. 106. hvíl (Hunkj.) t.
Weile en Tid, en Stund. 109. o. flg. se S. 109.
117. Maaskje rettere un-cyndas isl. ókynd et Uhyre;
monstrum. 120. orc oversættes hos Lye ved orcus, lar-
va Spøgelse 121. Svylce gl. d. desligest o: saa og. 122.
vinnan við krige imod.

Til Slutning vil jeg endnu anføre Læsningen
af den paa Tabellen anbragte Skriftprøve. Den
angels. Trykprøve findes med sædvanlige Bogstaver
i Læsebogen S. 159, L. 13 o. fl. men Prøven af
den angels. Skrift er taget af ett gammelt pragtfuldt
lat. Haandskrift, codex aureus kaldet, som indehol-
der det ny Testament, og gjemmes paa det Konge-
lige Bibliotek i Stokholm, men som har tilhørt en
Angelsakser, der paa det 11. Blad har tilskrevet den-
ne Anmærkning paa sit Modersmaal i Randen over
og under den gamle lat. Tekst:

In nomine domini nostri Jesu Christi. Ic Ælfréd aldormon and Verburg mín gefera begetan ðás béc æt hæðnum herge mid uncre clæne feó, ðæt ðonne væs mid clæne golde, and ðat vit deodan for godes lufan and for uncre saule ðearf, and forðon ðe vit noldan ðæt ðás hálgan beoc lencg in dære hæðenese vunaden, and nú villað heó gesellan inntó Cristes-circean, gode tó lofe and tó vuldre and tó veorðunga, and his ðrovunga to ðoncunga and ðæm godcundan geferscipe tó brúcenne, ðe in Cristes-cyr-can dæghvæmlice godes lof rærað, tó ðæm gerade, ðæt heó mou aréde eghvelce monaðe for Ælfréd and for Verburge and for Alhðryðe, heóra saulum tó ecum lécedóme, ðá hvile ðe god gesegen hæbbe, ðæt fulviht æt ðeosse stóve beón mote. Ec svelce ic Ælfréd dux and Verburg biddað and halsiað on godes almæhtiges noman and on allra his háligra, ðæt nænig mon seó tó ðon gedyrstig, ðætte ðás hálgan beoc aselle oððe a-ðeóðe from Cristes-circean, ðá hvile ðe fulviht stan-
dan mote. . . .

I Randen staar de 3 Navne:

Ælfréd, Verburg, Alhðryð eorung. :

'Om denne Cod. kan eftersees M. O. Celsii Historia Bibliothecæ regiæ Stockholmiensis p. 179. Et seqv., hvor den hele Anmærkning, dog yderst fejlsfuld, er indført. Ihre har leveret en lat. Oversættelse og nogle Rettelser til Teksten, som jeg har set i Haandskrift; men ogsaa dette er temmelig fejlagtigt, og Rettelserne synes gjorte efter Gisinger; da Indskriften selv er overmaade tydelig skreven, og let at forstaa.

Ved Sammenligning af Tryk- og Skriftprøven ser man let hvor saare langt den angelsaksiske Tryk er fra at afbilde Skriften, hvor hensigtsløst det derfor er at trykke Angels. med andre end de sædvanlige latinske Bogstaver. Ja det er maaskje endog fejlagtigt, eftersom den angels. Skrift er intet andet end den lat. saaledes som den ogsaa i lat.

Bøger bragtes til den Tid: paa samme Grund burde man derfor skaffe sig ny Typer til næsten hvert Hundreedaars Munkeskriit hele Middeltalderen igjennem; ti Skrivehaanden forandrede sig ofte, förend Bogtrykkerkunsten blev opfundet, og det fette lat. Alfabet restitueret.

Rettelser og Anmærkninger.

- Fort. S. 5. L. 33. *las*: Kantboerne.
 — — 7. — 29. *las* Form af Tillægsordene.
 S. 27. L. 21 For Hunkjösord *las*: Hankjösord.
 S. 28. L. 21. *tilføjes*: Dog böjes de regelret hos andre; f. E. Oros: S. 58. 39. *Ninus, Ninuse, Ninuses, Sib Silvisevæ Remuses mödor* o. desl.
 — 51. L. 29. Ordene paa *varu* regnes ogsaa i Fl. rigtigere til denne Böjning: ti Ejef. i Fl. er *-varena*, f. E. *pára burhvarena* Oros. S. 62. Men i Fl:s N. afvige de forsaavidt de endes paa *e* for *a*. Andre afvigende endes i Fl. paa *u*, f. E. *pá manigu* o: *Mangderne*.
 — 39. L. 10. *ed þere* og *d þre*, f. E. *hvæ þer is d þre*? hvilket er lettest? Marc. 2, 9. For *led* læs: *let*.
 L. 28. *ny þveard*, o. s. v. synes rettere at skrives med *y*; ti man finder og *neþveard* o. s. v.
 L. 22. *apveard* og *ufveard* f. E. Matth. 27, 51.
 — 49. L. 22. *Efter þásend tilføjes*: (hundtvelftig).
 — 50. L. 3—8. *Forandres saaledes*: De fölgende fra *fif* til *endluson* ere uforanderlige, naar de staa i Forbindelse med Navneord; men naar de staa allene, findes de i det mindste i nogle Endelser böjede som *Dens*, f. E. af *six* findes i E. *sixa*, af *seofon* i N. *seofone*, E. *seofona*, af *tyr* i N. *tyne*, H. *tynum*; men om de have været fuldstændige i alle Endelser er vanskeligt at afgjøre; da de forekomme saa sjelden, *eahta* synes aldeles uforanderligt.
 — 59. L. 34. *forandres saaledes*: Ordet *villan* har i Nut. *ie ville þá vilt, he vilt*, Fl. *villa þ*.
 — 80. L. 30. *Las*: *samcucu halvdöd af cmcu levendæ*
 — 123. — 19. *las*: indskrænkot.

www.libtool.com.cn

THIS BOOK IS DUE ON THE LAST DATE
STAMPED BELOW

AN INITIAL FINE OF 25 CENTS
WILL BE ASSESSED FOR FAILURE TO RETURN
THIS BOOK ON THE DATE DUE. THE PENALTY
WILL INCREASE TO 50 CENTS ON THE FOURTH
DAY AND TO \$1.00 ON THE SEVENTH DAY
OVERDUE.

www.libidol.com.cn

SEP 10 1935

11 OCT '60 RT

REC'D LD

NOV 6 1960

LD 21-100m-7,'33

YE011587

www.libtool.com.cn

5233

921

R22

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY

www.libtool.com.cn